

ตำรา
เครื่องมืออาชีพในศตวรรษที่ 21

พิชญภา ยืนยาว

คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

2561

ตำรา
คู่มืออาชีพในศตวรรษที่ 21

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญาภา ยืนยาว
ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)

คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

2561

คำนำ (พิมพ์ครั้งที่ 2)

ตำรา “คู่มืออาชีพในศตวรรษที่ 21” เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู (หลักสูตรปรับปรุง 2561) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้ใช้ศึกษาในรายวิชาความเป็นครู รหัส 1105101 โดยได้ปรับปรุงมาจากเอกสารคำสอน “วิชาชีพครูและจริยธรรมวิชาชีพครู” พ.ศ. 2558 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) โดยมีจุดมุ่งหมายให้มีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานเกี่ยวกับครู กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครูและวิชาชีพครูมาตรฐานวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การเสริมสร้างความก้าวหน้าในการพัฒนาตนและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การจัดการความรู้ด้านวิชาชีพครู การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนและกลยุทธ์การสอน การน้อมนำศาสตร์แห่งพระราชทานในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู การเสริมสร้างเจตคติ จิตวิญญาณความเป็นครู และคุณธรรมจริยธรรมวิชาชีพครู และฝึกปฏิบัติ เนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 บท บทที่ 1 วิชาชีพครู บทที่ 2 การพัฒนาตนและวิชาชีพของคู่มืออาชีพ บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครู และวิชาชีพครู บทที่ 4 จรรยาบรรณวิชาชีพครู บทที่ 5 การน้อมนำศาสตร์พระราชทานในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู และบทที่ 6 กลยุทธ์การสอนของคู่มืออาชีพ

ตำราเล่มนี้ นอกจากจะให้ความรู้เรื่องพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูที่เป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครูแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ตลอดจนผู้สนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งครูประจำการ บุคลากรทางการศึกษาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน และการปฏิบัติงานของตนเองได้อีกด้วย

ผู้เรียบเรียงมีความมั่นใจอย่างยิ่งว่าตำราฉบับนี้ จะสามารถช่วยให้นักศึกษาและผู้สนใจทุกท่านทราบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้เรียบเรียงขอน้อมรับคำติชมเพื่อปรับปรุงในครั้งต่อไป ขอขอบพระคุณเจ้าของแหล่งอ้างอิงค้นคว้าที่ปรากฏในบรรณานุกรมทุกท่าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาและเติมเต็มความสมบูรณ์ในเนื้อหาได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชญภา ยืนยาว
กันยายน 2561

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ 1)

เอกสารคำสอนเรื่อง “วิชาชีพครูและจริยธรรมวิชาชีพครู” เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้นักศึกษาสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) โดยมีจุดมุ่งหมายให้มีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู แนวทางการเสริมสร้างความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาตนและวิชาชีพ การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อวิชาชีพครู เนื้อหาแบ่งออกเป็น 7 บท คือ บทที่ 1 วิชาชีพครู บทที่ 2 มาตรฐานวิชาชีพครู บทที่ 3 การพัฒนาวิชาชีพครู บทที่ 4 การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู บทที่ 5 การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ บทที่ 6 การเสริมสร้างเจตคติ จิตวิญญาณความเป็นครู และบทที่ 7 คุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อวิชาชีพครู

เอกสารคำสอนเล่มนี้ นอกจากจะให้ความรู้เรื่องพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูที่เป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครูแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ตลอดจนผู้สนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งครูประจำการ บุคลากรทางการศึกษาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน และการปฏิบัติงานของตนเองได้อีกด้วย

ผู้เรียบเรียงมีความมั่นใจอย่างยิ่งว่าเอกสารคำสอนฉบับนี้ จะสามารถช่วยให้นักศึกษาและผู้สนใจทุกท่านทราบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้เรียบเรียงขอน้อมรับคำติชมเพื่อปรับปรุงในครั้งต่อไป ขอขอบพระคุณเจ้าของแหล่งอ้างอิงค้นคว้าที่ปรากฏในบรรณานุกรมทุกท่าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาและเติมเต็มความสมบูรณ์ในเนื้อหาได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว

กันยายน 2558

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	(1)
สารบัญ.....	(5)
สารบัญภาพ.....	(9)
สารบัญตาราง.....	(11)
บทที่ 1 วิชาชีพครู	1
บทนำ.....	1
ความหมายของครู.....	1
บทบาทหน้าที่ของครู.....	17
คุณลักษณะของครูมืออาชีพ.....	23
สภาพงานครู.....	30
บทสรุป.....	35
คำถามทบทวน.....	38
กิจกรรมเสริม.....	38
บทที่ 2 การพัฒนาตนและวิชาชีพของครูมืออาชีพ	39
บทนำ.....	39
คุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21.....	40
การพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ.....	54
การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู.....	62
นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับวิชาชีพครู.....	75
บทสรุป.....	85
คำถามทบทวน.....	87
กิจกรรมเสริม.....	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครู และวิชาชีพครู	89
บทนำ.....	89
พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546.....	91
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	95
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไข) พ.ศ. 2545.....	116
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.....	121
ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556.....	123
ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556.....	131
ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2559.....	134
บทสรุป	144
คำถามทบทวน.....	147
กิจกรรมเสริม.....	147
 บทที่ 4 จรรยาบรรณวิชาชีพครู	 149
บทนำ.....	149
เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู.....	150
จรรยาบรรณวิชาชีพครู.....	152
คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู.....	158
ประเภทของคุณธรรมจริยธรรม.....	163
บทสรุป.....	176
คำถามทบทวน.....	177
กิจกรรมเสริม.....	177

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การน้อมนำศาสตร์พระราชาในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู	179
บทนำ.....	179
หลักการศาสตร์พระราชา.....	180
ศาสตร์พระราชากับการศึกษา.....	188
บทสรุป.....	223
คำถามทบทวน.....	224
กิจกรรมเสริม.....	224
 บทที่ 6 กลยุทธ์การสอนของครูมืออาชีพ	 225
บทนำ.....	225
การศึกษาจากยุค 1.0 สู่ยุค 4.0.....	225
ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.....	232
รูปแบบการสอนสำหรับครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21.....	234
การประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสอนของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21.....	249
บทสรุป.....	274
คำถามทบทวน.....	275
กิจกรรมเสริม.....	275
 บรรณานุกรม	 276

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ประชุมทางไกลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ...	81
6.1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคการศึกษา 1.0 2.0 3.0 และ 4.0.....	229
6.2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.....	233
6.3 กิจกรรม Car Park.....	251
6.4 กิจกรรม Bingo.....	252
6.5 กิจกรรม Jigsaw.....	259
6.6 กิจกรรม Jigsaw.....	259
6.7 กิจกรรม Jigsaw.....	260
6.8 กิจกรรม Quick Write.....	261

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
6.1	เปรียบเทียบ การศึกษา 1.0, 2.0, 3.0 และ 4.0 ตามหลักคิดของกลุ่ม Leapfrog

บทที่ 1

วิชาชีพครู

บทนำ

ครูคืออาชีพที่ถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการสอนและการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบเพื่อให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครูจึงเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ ให้ความรักความเอาใจใส่เปรียบเสมือนบิดาและมารดาคนที่สองของศิษย์ จนได้รับคำเปรียบเปรยว่าเป็น “พระคุณที่สาม” รองจากพระคุณของบิดาและมารดา ครูที่ดีย่อมอุทิศตนเพื่อให้ศิษย์มีอนาคตที่สดใส ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึกให้เป็นคนดี เป็นบุคคลที่ดีของสังคม ดังนั้นแล้ว ผู้ที่เป็นครูย่อมต้องสามารถนำความรู้ทั้งหมดทั้งหมดที่ตนมีมาถ่ายทอดให้ศิษย์ได้ ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นผู้นำทางวิญญาณ ซึ่งการเป็นครูนั้นไม่ใช่ใครที่พอมีความรู้หรือทำทางนำเชื่อถือก็จะมาเป็นครูได้ หากแต่ผู้ที่ประสงค์จะดำเนินอาชีพนี้ต้องฝึกฝนศึกษาจนเชี่ยวชาญจนเป็นที่ยอมรับขององค์กรวิชาชีพ ทั้งนี้เพราะครูเป็นทั้งฐานะของบุคคลและวิชาชีพที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องมีบทบาท ความสำคัญ หน้าที่ ความรับผิดชอบ คุณลักษณะ บุคลิกภาพ ค่านิยม จรรยาบรรณ และคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างได้นั่นเอง ดังนั้นผู้ดำเนินอาชีพครูจึงต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และใฝ่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จากอดีตครูมีหน้าที่สั่งสอนศิษย์ เป็นศูนย์กลางของการให้ความรู้แก่ศิษย์ แต่ในปัจจุบันครูต้องปรับบทบาทของตนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมแก่ศิษย์ และต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ศิษย์ อาชีพครูจึงเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นผู้ที่มีความสามารถให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียน สามารถสร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง เพื่อพัฒนาประเทศชาติได้ในที่สุด

ความหมายของครู

ครู คือบุคคลที่มีหน้าที่ หรือมีอาชีพในการสอนนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับวิชาความรู้ หลักการคิด การอ่าน รวมถึงการปฏิบัติและแนวทางในการทำงาน โดยวิธีในการสอนจะแตกต่างกันออกไปโดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และเป้าหมายของนักเรียนแต่ละคน ความหมายของครูเป็นความหมายตามเนื้อความหรือเนื้อแท้ของครู กล่าวคือ ผู้ที่เป็นครูควรมีภาวะ ได้แก่ ความรู้ ความประพฤติ และคุณธรรม ไม่ว่าครูนั้นจะอยู่ ณ ที่ใด หน่วยงานไหนก็ตาม

ที่เดิม “ครู” ที่นั่นก็ย่อมมี “ศิษย์” ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสังคมไทยจะเรียกชื่อหลักอยู่ 2 คำ คือ ครู และ อาจารย์ แต่สำหรับนักเรียน จะใช้ชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น ศิษย์ ผู้เรียน นักเรียน นักศึกษา และนิสิต ขึ้นอยู่กับบริบท และระดับชั้นของผู้เรียน ซึ่งในตำรานี้ผู้เขียนจะใช้คำเรียกแทน

ผู้เรียนหลากหลาย ทั้ง ศิษย์ ผู้เรียน นักเรียน และนักศึกษาตามบริบทที่กล่าวถึง ในเบื้องต้นผู้เขียนได้รวบรวมความหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ทำหน้าที่ “ครู” หรือ “ผู้ปฏิบัติการสอน” ไว้ดังนี้

ที่มาของคำว่า ครู

คำว่า “ครู” มาจากศัพท์ภาษาสันสกฤต คือ “คุรุ” และภาษาบาลี คือ “ครุ คุรุ” อย่างไรก็ตาม ยังมีความหมายของครูอีกอย่างหนึ่งที่กำหนดโดยกฎหมาย ให้เป็นรูปแบบ แบ่งเป็นขั้นหรือระดับ สูงต่ำแตกต่างกัน และอาจเกิดสิ่งที่เรียกว่าเกียรติ หรือศักดิ์ศรี แทรกซ้อนอยู่ในรูปแบบนั้นด้วย ความหมายของครูตามรูปแบบอาจมีส่วนกระทบในทางลบต่อความหมายของครูตาม เนื้อแท้ก็ได้ และคำว่า “ครู” อาจจะค่อย ๆ เลือนหายไปจากความสนใจของสังคม โดยอาจถูกมองว่าไม่เหมาะสมกับยุคสมัย เช่นที่เรียกว่า “ครู” ก็เรียก เรียกว่า “อาจารย์” หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือคำอื่น ๆ ก็เรียก ซึ่งอาจจะเป็นใครก็ได้ที่สามารถทำหน้าที่สอนได้ จนในที่สุด แม้แต่เครื่องเทคโนโลยีก็อาจเป็นครูได้ เพราะสามารถทำหน้าที่สอนให้เกิดความรู้ได้เช่นกัน ดังนั้นองค์ประกอบแห่งความเป็นครูที่กล่าวข้างต้น คือ ความรู้ ความประพฤติและคุณธรรม อาจเหลือเฉพาะองค์ประกอบเดียวคือ ความรู้เท่านั้น ดังที่กล่าวมาแล้ว “ครู” ไม่ใช่ผู้ที่สามารถสอนความรู้ได้ หากแต่ต้องมีคุณลักษณะอื่นร่วมด้วย อาทิ คุณธรรม จริยธรรม และที่สำคัญคือ “จิตวิญญาณ” ที่เทคโนโลยีไม่มี ผู้เขียนได้รวบรวมความหมายของครูไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2527, หน้า 92) กล่าวว่า คำว่า “ครู” เป็นคำที่สูงมาก เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ แล้วก็นำให้เกิดทางวิญญาณไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ มิได้หมายถึงเรื่องวัตถุ

อ่ำไพ สุจริตกุล (2534, หน้า 47-48) กล่าวว่า คำว่า “ครู” “ปู่ครู” “ตั่วครู” และ “ครูบา” ในสมัยโบราณ หมายถึง พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่สอนกุลบุตรทุกระดับอายุ ตั้งแต่วัยผู้เรียน จนถึงวัยรุ่น สอนทั้งด้านอักษรวิธี ทั้งภาษาไทย และภาษาบาลี สอนให้เป็นคนดีมีวิชาชีพรอบรู้ตลอดจนความรู้ทางพระพุทธศาสนา แม้เมื่อศิษย์มีอายุครบบวชแล้ว ก็ยังคงศึกษาในวัดหรือสำนักนั้น ๆ ต่อไป จนมีความรู้ความชำนาญ สามารถถ่ายทอดวิชาที่ได้รับการสั่งสอนฝึกฝนจากครูบาของตนให้แก่ศิษย์รุ่นหลังของสำนักต่อไป หรืออาจลาไปแสวงหาความรู้ความชำนาญต่อจากพระสงฆ์หรือครูบา หรือตั่วครู ณ สำนักอื่น เมื่อเชี่ยวชาญแล้วก็กลับมาช่วยสอนในสำนักเดิมของตน จนเป็นครูบาสืบทอดต่อไป

ยนต์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 29) ได้อธิบายคำว่า “ครู” ดังนี้

1. ครู เป็นผู้นำทางศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง
2. ครู คือ ผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้มีความหนักแน่น ควรแก่การเคารพของลูกศิษย์

3. ครู คือผู้ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอน มักใช้กับผู้สอนในระดับต่ำกว่าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หรือ สถาบันอุดมศึกษา

รังสรรค์ แสงสุข (2550, หน้า 38) ได้ให้ความเห็นว่า “ครู” คือ ผู้ให้ ผู้เติมเต็ม และผู้มีเมตตา

ครู คือ ผู้ที่ให้ความรู้ไม่จำกัดทุกที่ ทุกเมื่อ ครูต้องเต็มไปด้วยความรู้ และรู้จักชวนขยายหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ สะสมความดี มีบารมีมาก และครูที่ดีจะต้องไม่ปิดบังความรู้ ควรมีจิตและวิญญาณของความเป็นครู

ครู คือ ผู้เติมเต็ม การที่ครูจะเป็นผู้เติมเต็มได้ ครูควรจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ ต้องวิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ และมาบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ครู คือ ผู้ที่มีเมตตา จะต้องสอนโดยไม่มีการขี้อ้างหรือปิดบังไม่ให้ความรู้เต็มที่ ครูต้องไม่ลำเอียง ไม่เบียดเบียนศิษย์

วรรณะ บรรจง (2551, หน้า 1) สรุปว่า ครู หมายถึง ผู้ที่ได้รับการฝึกหัดให้มีความรู้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ ทั้งเชิงวิชาการและเชิงวิชาชีพครู และมีคุณลักษณะเฉพาะตามมาตรฐานของวิชาชีพขั้นสูงเพื่อให้ความพร้อมในพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา

Good (1973, อ้างถึงในรังสรรค์ แสงสุข, 2550) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” (Teacher) ไว้ดังนี้ คือ

1. ครู คือ ผู้ที่มีความสามารถให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

2. ครู คือ ผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์และมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษในสาขาใดสาขาหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้อื่นเกิดความเจริญก้าวหน้าได้

3. ครู คือ ผู้ที่เรียนสำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันการฝึกหัดครู และได้ใบรับรองทางการสอนด้วย

4. ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ความรู้แก่ศิษย์

นอกจากนี้ คำว่า “ครู” ยังมีความหมายอื่น ๆ ได้อีก เช่น

1. “ครู คือ ปุชนียบุคคล” หมายถึง ครูที่เสียสละ เอาใจใส่เพื่อความเจริญของศิษย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ควรเคารพเทิดทูน

2. “ครู คือ แม่พิมพ์ของชาติ” หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ที่จะปฏิบัติตัวตามอย่างครู

3. “ครู คือ ผู้แจวเรือจ้าง” หมายถึง อาชีพครูเป็นอาชีพที่ไม่ก่อให้เกิดความร่ำรวย ครูต้องมีความพอใจในความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบง่าย อย่าหวั่นไหวต่อลาภ ยศ และความสวัสดีสบาย

ผู้เขียนได้สรุปผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. ระดับขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ครูผู้ช่วย เป็นตำแหน่งที่บรรจุแต่งตั้งในระดับแรก เทียบเท่าอาจารย์ 1 ระดับ 5
2. คศ. 1 เทียบเท่าอาจารย์ 2 ระดับ 6
3. คศ. 2 เป็นวิทยฐานะครูชำนาญการ แต่งตั้งจากครู คศ. 1 เทียบเท่าตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7
4. คศ. 3 เป็นวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ แต่งตั้งจากครู คศ. 2 ที่มีผลงานวิชาการผ่านเกณฑ์ เทียบเท่าตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 8
5. คศ. 4 เป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ แต่งตั้งจากครู คศ. 2 หรือ คศ. 3 ที่มีผลงานวิชาการผ่านเกณฑ์ เทียบเท่าตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 9
6. คศ. 5 เป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญพิเศษ แต่งตั้งจากครู คศ. 4 ที่มีผลงานวิชาการผ่านเกณฑ์ เทียบเท่าระดับ 10 ซึ่งในอดีตไม่เคยมีมาก่อน โดยได้รับการขยายระดับให้สูงขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ในมาตราที่ 39 ให้เทียบเท่าอธิบดีกรมฯ

2. ระดับอุดมศึกษา บางตำแหน่งก็กำหนดให้มีได้เฉพาะในบางหน่วยงาน คือ ตั้งแต่ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ถึง ศาสตราจารย์ จะมีได้เฉพาะหน่วยงานที่มีการสอนถึงระดับปริญญาตรี เท่านั้น ประกอบด้วย

1. อาจารย์ เป็นผู้ปฏิบัติการสอนในสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีเป็นต้นไป
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ใช้อักษรย่อว่า “ผศ.” เป็นตำแหน่งทางวิชาการ สำหรับผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่สอน โดยมีผลงานวิชาการผ่านเกณฑ์ประเมินตามวิธีการของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา
3. รองศาสตราจารย์ ใช้อักษรย่อว่า “รศ.” เป็นตำแหน่งทางวิชาการสำหรับผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนสูงกว่าตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ แต่ต่ำกว่าตำแหน่งศาสตราจารย์
4. ศาสตราจารย์ ใช้อักษรย่อว่า “ศ.” เป็นตำแหน่งทางวิชาการสำหรับผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีความรู้ความชำนาญอย่างยอดเยี่ยมในสาขาวิชาที่สอนสูงกว่าตำแหน่งรองศาสตราจารย์ และถือว่าเป็นตำแหน่งสูงสุดทางวิชาการ

ความหมายของครูส่วนในภาษาอังกฤษมาจากคำว่า **TEACHERS** ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ ไว้ว่า “หน้าที่ประจำของแต่ละบุคคล เมื่อเขาได้รับมอบหมายให้งานอย่างใดอย่างหนึ่ง” ส่วนความหมายของครู ในที่นี้จะอธิบายตามรูปคำภาษาอังกฤษ คือ “TEACHERS” โดยสรุปและปรับปรุงจากคำอธิบายของยงค์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 49–55) ดังนี้

T - Teach

E - Ethics, Example

A - Ability

C - Cultural Heritage

H- Human Relationship

E - Evaluation

R - Responsibility

S - Service

1. Teach (การสอน)

คุณลักษณะประการแรกของความเป็นครูก็คือ ต้องสอนได้ สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี ดังนี้

1. ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจชัดเจน
3. สอนศิลปวิทยาให้หมดสิ้น
4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
5. สร้างเครื่องค้ำกันนในสารทิศ (สอนให้รู้จักเลี้ยงตัว รักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

ด้วยดี)

6. สอนให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา มีความคิดและสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามการสอนของครูแต่ละคนนั้นขึ้นกับทักษะและลักษณะของตนเอง (Teaching Skill and Style) เป็นการนำเทคนิควิธีและทักษะหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานให้เหมาะสมสอดคล้องกัน จึงต้องใช้เทคนิคและทักษะหลายด้านร่วมกับประสบการณ์เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และต้องมุ่งจัดสรรการเรียนรู้ไปในทิศทางที่ดีและมีคุณธรรมในสังคม บทบาทการสอนของครูจึงต้องดำเนินการดังนี้

1. สอนเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย โดยการมีการเตรียมการสอนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่การทำ Course Syllabus แผนจัดการเรียนรู้ หรือ แผนการสอนรายชั่วโมง การดำเนินการสอน และการประเมินผล มีการปรับปรุงพัฒนา และสร้างผลงานทางวิชาการอยู่เสมอ
2. สอนการปรับตัวให้เหมาะสมในสังคม
3. สอนให้เจริญเติบโต มีความคิด มีเหตุผล และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามแผนที่ได้กำหนดหรือเตรียมการไว้เป็นอย่างดี

ในทัศนะของผู้เขียนการสอนที่เป็นภารกิจสำคัญที่ครูทุกคนต้องปฏิบัติ ผู้เขียนเชื่อว่าคนที่มีความรู้ ก็สามารถสอนได้ แต่จะ “สอนเป็น หรือ สอนดี” ได้หรือไม่ นั่น ต้องอาศัยประสบการณ์และเทคนิคการสอนที่หลากหลาย แปลกใหม่ เหมาะสมกับผู้เรียน และสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดความรู้ที่คงทน สอนให้เข้าใจมากกว่าท่องจำ ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอไว้รูปแบบและเทคนิคการสอนไว้ในบทที่ 6 เพื่อให้ผู้ที่อ่านตำรานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหารายวิชาและลักษณะของผู้เรียนต่อไป

2. Ethics (จริยธรรม), Example (เป็นตัวอย่าง)

วิชาชีพครูได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นอาชีพที่ช่วยสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเป็นไปในทางที่ปรารถนา ฉะนั้นกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่สูง จริยธรรมเป็นจิตสำนึกของบุคคล เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามทั้งกายวาจา และใจ เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมทางสังคม เป็นรากฐานของสันติสุขที่ยั่งยืน คนเป็นครูจึงควรต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีงามให้เกิดขึ้นในตนเองในสังคม ต้องซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพของตน ยิ่งสังคมยกย่องเคารพและไว้วางใจผู้ประกอบวิชาชีพครูมากเท่าไร ผู้ประกอบวิชาชีพครูก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความเคารพเชื่อถือไว้วางใจเพียงนั้น ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงถือได้ว่าเป็นครูที่มีจรรยาบรรณเป็นเรื่องของความรู้สึก หน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้นักเรียนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งนอกจากการสั่งสอนในด้านวิชาความรู้โดยทั่วไป นอกจากนี้ครูทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันเหมาะสมอีกด้วยเพราะพฤติกรรมอันเหมาะสมที่ครูได้แสดงออกจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังศรัทธาให้ศิษย์ได้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องคล่องคล่องธรรม

ผู้เรียนโดยทั่วไปจะ “เรียน” และ “เลียน” จากครู การทำตัวเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างจึงเป็นสิ่งที่มียุทธูปการมากกว่าการบอกกล่าวด้วยวาจา เพราะการแสดงต้นแบบให้เห็นเชิงประจักษ์เป็นภาพที่มองเห็นชัดเจนและง่ายต่อการลอกเลียนแบบได้ดียิ่งกว่าการรับฟังและบอกเล่าอย่างปกติ ถ้าต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ครูก็ควรพยายามแสดงออกเช่นนั้นทั้งในการดำเนินชีวิตและในการดำเนินงาน ดังนั้นการวางตัวของครูจึงเป็นต้นแบบให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมาก แม้ว่าผู้เรียนจะมีความคิด ความอ่านของตนเองที่ไม่ต้องการเลียนแบบผู้ใหญ่ทุกประการ แต่ครูก็คือครูที่ผู้เรียนพิจารณาว่ามีความหมายสำคัญอยู่มาก โดยจะให้ความสนใจและเฝ้าสังเกตนับตั้งแต่การแต่งกายไปจนถึงการประพฤติปฏิบัติ จะเป็นประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พิจารณา นอกจากนี้การรู้ตัวของครู การแนะนำให้ผู้เรียนประพฤติให้เหมาะสม ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ครูต้องประพฤติและปฏิบัติตนให้เหมาะสมด้วย ดังคำเปรียบเปรยว่าครูนั้นเปรียบเหมือน “แม่พิมพ์” ดังนั้นผู้เรียนมักจะนำแบบอย่างพฤติกรรมมาจากครู หากแม่พิมพ์ดี ภาพพิมพ์ก็ย่อมดีตามไปด้วย

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นด้วยกับคำว่าครูจะเป็นต้นแบบ หรือ เป็นแม่พิมพ์ให้กับศิษย์ ดังคำกล่าวของ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ที่ว่า “อย่าถือว่าตัวครูเป็นอันใด จงดูได้จากศิษย์ที่สอนมา” ดังที่ผู้เขียนได้ประกอบอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้เขียนเองก็มีต้นแบบจากอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนมาในระดับมหาบัณฑิต และ คุษภูบัณฑิต โดยคณาจารย์ได้อบรมสั่งสอนในเรื่องการทำงาน ซึ่งให้ข้อคิดว่า ผลงานที่เราทำ ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกตัวตนของเรา ดังนั้น จงทำงานทุกอย่างอย่างตั้งใจ และรอบคอบ ทำให้สุดความสามารถ อย่าทำแค่ให้ผ่านพ้นไป ด้วยคำที่อาจารย์สั่งสอน และแบบอย่างที่อาจารย์ทำให้เห็น ทำให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในอาชีพจนทุกวันนี้ และได้ถ่ายทอดแนวทางในการทำงานให้กับลูกศิษย์ต่อไป

3. Ability (ความสามารถ)

คำว่า “ความสามารถ” หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำทางกายหรือทางจิตใจ และไม่ว่ากำลังนั้นจะได้มาจากการฝึกฝนอบรมหรือไม่ก็ตาม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความสามารถทั่วไป (General Ability) และความสามารถพิเศษ (Specific Ability) ครูในยุคปัจจุบันจะต้องเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่หรือนวัตกรรมทางการศึกษา (Innovation in Teaching) เพื่อจะช่วยปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นไป ครูจึงต้องประเมินตัวเอง ประเมินการสอน และปรับปรุงข้อบกพร่องของสิ่งที่ตนสอนไปเสมอเพื่อให้ผลการสอนดีที่สุด

นอกจากครูจะต้องเข้าใจบทบาทความเป็นครูของตนเองแล้ว ครูควรจะมีขีดความสามารถดังนี้

1. จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning)
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนอย่างชัดเจน (Specific of Objectives)
3. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Learning Activities)
5. การนำโสตทัศนูปกรณ์มาช่วยสอน (Application of Audiovisual Aids)
6. การจัดทำแผนการสอน (Course Syllabus and Lesson Planning)
7. การประเมินการเรียนการสอน (Assessment)

ในทัศนะของผู้เขียนความสามารถในการสอนของครูในปัจจุบันจะไม่จำเป็นเฉพาะความสามารถในการสอนเพียงเท่านั้น แต่คนที่เป็นครูต้องมีความสามารถที่หลากหลาย ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดสมรรถนะครูไว้ 2 สมรรถนะ ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก มี 5 สมรรถนะประกอบด้วย
 - 1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์
 - 1.2 การบริการที่ดี

- 1.3 การพัฒนาตนเอง
- 1.4 การทำงานเป็นทีม
- 1.5 จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู
2. สมรรถนะประจำสายงาน มี 6 สมรรถนะประกอบด้วย
 - 2.1 การออกแบบการเรียนรู้
 - 2.2 การพัฒนาผู้เรียน
 - 2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน
 - 2.4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน
 - 2.5 ภาวะผู้นำครู
 - 2.6 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

แต่ในความเป็นจริงแล้ว ครูไทยมีภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนมากมาย อาทิ อบรมวินัย และมารยาทนักเรียน เตรียมการสอน ทำบันทึกการสอน ติดตามผลการเรียน รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำบัญชีเรียกชื่อและสมุดประจำชั้น ดูแลบำรุงรักษาห้องเรียนและอาคารสถานที่ ช่วยงานสารบรรณและธุรการโรงเรียน เป็นครูประจำชั้น ทำระเบียบและสมุดรายนามนักเรียน ร่วมกิจกรรมชุมชน ประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียน และงานอื่น ๆ ตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย ด้วยภารกิจที่กล่าวมา ทำให้ครูในปัจจุบันต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. Cultural Heritage (การสืบทอดวัฒนธรรม)

ครูต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้ตกทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือ รุ่นต่อ ๆ ไป ซึ่งมีวิธีการที่ครูจะกระทำได้ 2 แนวใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. การปฏิบัติตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามอย่างถูกต้องเป็นประจำ กล่าวคือ ครูทุกคนจะต้องศึกษาให้เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติอย่างถ่องแท้เสียก่อน ต่อจากนั้นจึงปฏิบัติตามให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ศิษย์และประชาชนทั่วไปยึดถือเป็นแบบอย่าง เช่น การแต่งกายให้เหมาะสมตามโอกาสต่าง ๆ การแสดงความเคารพและกิริยามารยาทแบบไทย ๆ และการจัดงานมงคลสมรส

2. การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยอย่างถูกต้อง และในขณะเดียวกันก็กระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามแบบฉบับอันดีงามที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

ในทัศนะของผู้เขียน ปัจจุบันเยาวชนไทยหลงลืมวัฒนธรรมความเป็นไทย หายไปหลงในวัฒนธรรมต่างชาติ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่มัน ไม่คงที่ หรือใช้เฉพาะในสังคมหนึ่งเท่านั้น ใน

ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการขนส่งคมนาคม ทำให้การเผยแพร่วัฒนธรรมกระทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น กระบวนการนี้เรียกว่า การเผยแพร่หรือการกระจายทางวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดช่องว่างของบุคคลในสังคม เนื่องจากแต่ละบุคคลจะมีความรู้ความเข้าใจ ความเห็น ทักษะคติ ถึงแม้ในปัจจุบันวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิต ครูควรต้องเป็นแบบอย่างในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมไทย สืบสานวัฒนธรรมให้สืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง รักความเป็นไทย ภาคภูมิใจในประเพณีของตน การแต่งกายและแสดงมารยาทงามแบบไทย ดังนั้น ในฐานะที่ผู้เขียนเป็น “ครูของครู” กล่าวคือ เป็นอาจารย์ที่สอนนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต จึงต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง อาทิ การแต่งกาย โดยผู้เขียนจะแต่งกายด้วยผ้าไทยทุกครั้งที่เข้าสอน พยายามใช้ภาษาไทย ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย เพื่อเป็นแบบอย่างให้นักศึกษา และเป็นแบบอย่างในการใช้สื่อผ่านสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เป็นต้น

5. Human Relationship (มนุษย์สัมพันธ์)

การมีมนุษยสัมพันธ์อันดีของครูต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของครูยังช่วยให้สถาบันศึกษาที่ครูปฏิบัติงานอยู่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอีกด้วย ดังนั้น ครูทุกคนจึงควรถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบอีกประการหนึ่งที่จะต้องคอยผูกมิตรไมตรีอันดีระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่ครูมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย มนุษย์สัมพันธ์ระหว่างครูกับบุคคลต่าง ๆ อาจจำแนกได้ ดังนี้

ครูกับนักเรียน ครูกับนักเรียนนับว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันมากที่สุด จนกระทั่งในอดีตยกย่องให้ครูเป็นบิดาและมารดาคนที่สองของศิษย์ ผู้ปกครองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนก็ฝากความหวังไว้กับครู กล่าวคือ มอบภาระต่าง ๆ ในการอบรมดูแลลูกหลานของตนให้แก่ครู ดังนั้น ครูจึงควรปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ที่สุด และควรสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและศิษย์ให้แน่นแฟ้น ให้ศิษย์มีความรู้สึกพึงใจตลอดไป วิธีการที่ครูควรจะทำต่อศิษย์ เช่น

1. สอนศิษย์ให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่ครูจะกระทำได้
2. สอนให้ศิษย์ของตนเองมีความสุขเพลิดเพลินกับการเล่าเรียน ไม่เบื่อหน่าย อยากจะเรียนอยู่เสมอ
3. อบรมดูแลความประพฤติของศิษย์ให้อยู่ในระเบียบวินัยหรือกรอบของคุณธรรม ไม่ปล่อยปละให้ศิษย์กระทำชั่วด้วยประการทั้งปวง
4. ดูแลความทุกข์สุขอยู่เสมอ
5. เป็นที่ปรึกษาหารือ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์

ครูกับครู

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูนั้นว่ามีความสำคัญมากที่สุดต่อการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะครูกับครูที่ทำงานสอนอยู่สถานศึกษาเดียวกัน เปรียบเสมือนบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน หากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันมีความสามัคคีอันดีต่อกันแล้ว นอกจากจะทำให้การอบรมสั่งสอนนักเรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพแล้ว ยังช่วยให้การปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครูก็จะดำเนินไปอย่างรวดเร็ว วิธีที่ครูควรปฏิบัติต่อครู เพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน เช่น

1. ร่วมมือกันในการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติอย่างสม่ำเสมอ
2. ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางด้านวิชาการ เช่น การแนะนำการสอน แนะนำเอกสาร หรือแหล่งวิทยาการให้
3. ช่วยเหลืองานส่วนตัวซึ่งกันและกันเท่าที่โอกาสจะอำนวย
4. ทำหน้าที่แทนกันเมื่อคราวจำเป็น
5. ให้กำลังใจในการทำงานซึ่งกันและกันซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของวาจาหรือ การกระทำก็ได้
6. กระทำตนให้เป็นผู้มีคุณสมบัติอ่อนน้อมต่อกันเสมอ ไม่แสดงตนในทำนองยกตนข่มท่าน หรือแสดงตนว่าเราเก่งกว่าผู้อื่น

ครูกับผู้ปกครอง

ผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาเล่าเรียนของศิษย์และความก้าวหน้าของสถานศึกษา โรงเรียนใดที่สามารถโน้มน้าวให้ผู้ปกครองเข้ามาใกล้ชิดโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนนั้นจะสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วทั้งด้านคุณภาพการเรียนของนักเรียนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคมรอบ ๆ โรงเรียน วิธีการที่ครูสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

1. แจ้งผลการเรียนหรือความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ๆ
2. ติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนในกรณีที่ศิษย์มีปัญหาทางการเรียน ความประพฤติ สุขภาพอื่น ๆ
3. หาเวลาเยี่ยมเยียนผู้ปกครองเมื่อมีโอกาสอันเหมาะสม เช่น เมื่อได้ข่าวการเจ็บป่วย หรือสมาชิกในครอบครัวถึงแก่กรรม เป็นต้น
4. เชิญผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา ประจำปี งานแจกประกาศนียบัตร หรืองานชุมนุมศิษย์เก่า เป็นต้น
5. เมื่อได้รับเชิญไปร่วมงานของผู้ปกครอง เช่น งานอุปสมบท งานขึ้นบ้านใหม่ งานมงคลสมรส เป็นต้น ต้องพยายามหาเวลาว่างไปให้ได้

6. ครูควรร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และอาชีพให้ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นบ้าง จะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของครูมากยิ่งขึ้น

7. เมื่อชุมชนได้ร่วมมือกันจัดงานต่าง ๆ เช่น งานประจำปีของวัด หรือ งานเทศกาลต่าง ๆ ครูควรให้ความร่วมมืออยู่อย่างสม่ำเสมอ

8. ครูควรแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง โดยให้ผู้ปกครองได้ทราบเป็นระยะ ๆ ซึ่งอาจจะส่งข่าวสารทางโรงเรียน หรือการตีพิมพ์ตามที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็ได้

ในทัศนะของผู้เขียนมนุษยสัมพันธ์ของครู นอกจากที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าครูควรต้องมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และ ครูจะต้องพยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับครู และครูก็ต้องเกี่ยวข้องด้วยตลอดเวลาแล้ว ยังมีกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วยอีก เช่น พระภิกษุ บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ในวัดซึ่งโรงเรียนตั้งอยู่ จะมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมากขึ้น ส่วนประชาชนทั่วไปนั้นหากได้รับความประทับใจ เมื่อมาติดต่องานกับโรงเรียน ก็จะเป็นส่วนเป็นพลังอีกส่วนหนึ่งที่คอยสนับสนุนงานการศึกษาของโรงเรียนให้ก้าวหน้าต่อไป

6. Evaluation (การประเมินผล)

การประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของครู เพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ในด้านต่าง ๆ หากครูสอนแล้วไม่มีการประเมินผลหรือวัดผลครูก็จะไม่ทราบได้ว่าศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในด้านใดมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ครูจึงควรจะระลึกอยู่เสมอว่า ณ ที่ใดมีการสอน ที่นั่นจะต้องมีการประเมินผล สำหรับการประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนนั้น ครูสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี ทั้งนี้อาจจะใช้หลาย ๆ วิธีในการประเมินผลครั้งหนึ่งหรือเลือกใช้เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ในการประเมินผลการเรียนการสอนนั้นมีหลายวิธี เช่น

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมการทำงาน การร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ หมายถึง การสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบความเจริญก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสัมภาษณ์ในเนื้อหาวิชาที่เรียน วิธีการเรียน หรือวิธีการทำงาน เป็นต้น

3. การทดสอบ หมายถึง การทดสอบความรู้ในวิชาที่เรียน อาจจะเป็นการทดสอบทางภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติก็ได้ ถ้าจะให้ได้ผลดียิ่งขึ้นก็ควรมีการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา

4. การจัดอันดับคุณภาพ หมายถึง การนำเอาผลงานของนักเรียนแต่ละคนในกลุ่มมาเปรียบเทียบกันในด้านคุณภาพ แล้วประเมินคุณภาพของนักเรียนแต่ละคนว่าคนใด ควรอยู่ในระดับใด

5. การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนอีกแบบหนึ่ง เพื่อสำรวจตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนทั้งของนักเรียนและของครู

6. การบันทึกย่อและระเบียบวาระ เป็นวิธีที่ครูจดบันทึกพฤติกรรมความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

7. การศึกษาเป็นรายบุคคล หมายถึง เป็นวิธีการที่นิยมใช้กับนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายบุคคล ปัญหาในที่นี้หมายความว่า ควบคุมทั้งนักเรียนที่เรียนเก่งและนักเรียนที่เรียนอ่อนรวมทั้งนักเรียนมีปัญหาในด้านพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วย

8. การใช้วิธีสังคมมิติ เป็นวิธีการที่นิยมใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเดียวกันประเมินคุณภาพของบุคคลในสมาชิกเดียวกัน เพื่อตรวจสอบดูว่า สมาชิกคนใดได้รับความนิยมนิยมสูงสุดในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านก็ได้

9. การให้ปฏิบัติและนำไปใช้ เป็นวิธีการที่ครูต้องการทราบพัฒนาการทางด้านทักษะหรือการปฏิบัติงานของนักเรียนหลังจากที่ได้แนะนำวิธีการปฏิบัติให้แล้ว

การประเมินผลการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา ครูควรประเมินความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนหลาย ๆ ด้าน ที่สำคัญ คือ

1. ด้านความรู้ (Cognitive Domain) คือ การวัดความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

2. ด้านเจตคติ (Affective Domain) คือ การวัดความรู้สึก ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความขยันขันแข็งในการทำงาน เป็นต้น

3. ด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) คือ การวัดด้านการปฏิบัติงานเพื่อต้องการทราบว่านักเรียนทำงานเป็นหรือไม่หลังจากที่ได้ศึกษาภาคทฤษฎีแล้ว การวัดด้านการปฏิบัติงานหรือด้านทักษะนี้ ครูจะใช้มากหรือน้อยจะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะวิชาที่สอน วิชาใดเน้นการปฏิบัติงานก็จำเป็นต้องมีการวัดด้านการปฏิบัติงานให้มาก ส่วนวิชาใดเน้นให้เกิดความงอกงามทางด้านสติปัญญา การวัดด้านการปฏิบัติงานก็จะลดน้อยลง อย่างไรก็ตามในการเรียนการสอนทุก ๆ วิชาควรมีการวัดด้านการปฏิบัติงานบ้างตามสมควร

ในทัศนะของผู้เขียนการวัดและประเมินผลผู้เรียนควรเน้นประเมินสมรรถนะเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน แต่ทุกวันนี้เราเอาแบบทดสอบเป็นเครื่องวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และเอาผลการเรียนมาวัดว่าผู้เรียนคนไหนฉลาด หรือ

โง่ ผู้เรียนคนไหนเหมาะกับอาชีพอะไร เมื่อการศึกษาเอาเกรดมาวัดคุณค่าของผู้เรียน ดังนั้นจึงเกิด กระแสเรียนพิเศษ กวดวิชา เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความพร้อมได้มีโอกาสเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนที่มีข้อจำกัด จากฐานะทางครอบครัว มีหน้าที่ยังมีการเอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมาวัดประสิทธิภาพ การสอนของครู มีผลต่อการประเมินความดีความชอบ และการเลื่อนวิทยฐานะอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ครู ไทยคงขาดอิสระในการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง ทั้งยังขาดอิสระในการวัดผลและ ประเมินผลผู้เรียนอีกด้วย ต่างจากประเทศฟินแลนด์ที่ครูมีอิสระในวิชาชีพสูง ทั้งยังสามารถสร้าง การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนของตนเองได้โดยสะดวก ครูสามารถออกแบบวิธีการจัดการเรียน การสอน สื่อที่จะใช้สอน รวมถึงแนวทางการประเมินผู้เรียนได้เอง ครูมักร่วมทำงานกับเพื่อนครูคนอื่น ๆ ครูส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตัดสินใจและออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อใช้ ในการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมต่าง ๆ หากประเทศไทยยังไม่ ปรับเปลี่ยน คงยากที่จะยกระดับการศึกษาให้ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ ได้

7. Research (การวิจัย)

ครูที่ดีจะต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนตามที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นอย่างดี รวมทั้ง ยอมรับผลแห่งการกระทำนั้น ๆ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ก็ตาม และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ครูต้องเป็น นักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความจริง ความรู้ที่เชื่อถือได้โดยวิธี การวิจัยของครูในที่นี้ อาจจะมีความหมายเพียงแค่ค้นหาสาเหตุต่าง ๆ ที่นักเรียนมีปัญหาไปจนถึง การวิจัยอย่างมีระบบในขั้นสูงก็ได้ สาเหตุที่ครูต้องรับผิดชอบในด้านนี้ก็เพราะในการเรียนการสอนทุก ๆ วิชา ครูจะต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ปัญหาผู้เรียนไม่ทำการบ้าน ผู้เรียนหนีโรงเรียน ผู้เรียนที่ชอบรังแกเพื่อน และผู้เรียนที่ชอบลักขโมย เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าครูสามารถแก้ไข ได้ก็จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การที่ครูจะแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะต้องทราบสาเหตุ แห่งปัญหานั้น วิธีการที่ครูจะทราบสาเหตุที่แท้จริงได้ ครูจะต้องอาศัยการวิจัยเข้ามาช่วย ดังนั้น หน้าที่ ของครูในด้านการค้นคว้าวิจัยจึงเป็นงานที่ครูจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูทุกคนจึงควรศึกษา กระบวนการวิจัยให้มีความรู้ ความเข้าใจด้วย ขั้นตอนในการวิจัยที่สำคัญมี ดังนี้

1. การตั้งปัญหา
2. การตั้งสมมุติฐานเพื่อแก้ปัญหา
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผล

สำหรับขั้นตอนของการทำงานวิจัยควรดำเนินงานตามลำดับต่อไปนี้

1. การเลือกปัญหาสำหรับการวิจัย
2. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. การจำกัดขอบเขตและการให้คำจำกัดความของปัญหา
4. การตั้งสมมุติฐาน
5. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
6. การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย
7. การรวบรวมข้อมูล
8. การวิเคราะห์และการแปลความหมายข้อมูล
9. การสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ
10. การรายงานผลการวิจัย

ในทัศนะของผู้เขียนการวิจัยเป็นภาระงานสำคัญที่ครูทุกคนต้องทำ โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียน คือ การวิจัยที่ครูผู้สอนในวิชานั้น ๆ ทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนของตนมี การวางแผนอย่างเป็นระบบและนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการทำวิจัยในชั้นเรียนนั้น ครูต้องคิดวิเคราะห์ รู้ความต้องการในการนำผลการวิจัย ข้อค้นพบไปใช้พัฒนาผู้เรียน คิดวิเคราะห์ทุกขั้นตอนของการวิจัย โดยเฉพาะขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียนให้ชัดเจน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 4 พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยและแนวการจัดการศึกษา มาตรา 24(5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดัง ข้อ 5 คือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และ อำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งกำหนดให้ผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ และในมาตรา 30 ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา นับว่าเป็นการทำทลายความสามารถของครูที่จะมุ่งมั่นพัฒนาทั้งตนเองและผู้เรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งยังแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งที่มีสาเหตุมาจากครู ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหาร ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการวิจัยจึงจะสามารถตอบโจทย์และการแก้ปัญหารวมทั้งการพัฒนางานครูให้ดียิ่งขึ้นได้

8. Service (การให้บริการ)

ครูจะต้องให้บริการแก่สังคมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ดังต่อไปนี้

1. บริการความรู้ทั่วไป ให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น
2. บริการความรู้ทางด้านความรู้และสุขภาพอนามัย โดยเป็นผู้ให้ความรู้หรือเป็นผู้ประสานงานเพื่อดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชน
3. บริการด้านอาชีพ เช่น ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้ประชาชนในท้องถิ่น
4. บริการให้คำปรึกษาหารือทางด้านการศึกษาหรือการทำงาน
5. บริการด้านแรงงาน เช่น ครูร่วมมือกับนักเรียนเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน
6. บริการด้านอาคารสถานที่แก่ผู้ปกครองนักเรียนที่มาขอใช้อาคารสถานที่ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

ในทัศนะของผู้เขียน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน เนื่องจากครูเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาติดต่อกับนักเรียนและผู้ปกครอง ครูเปรียบเสมือนผู้นำชุมชนที่สำคัญ เป็นผู้ที่มีความรู้ แจ่มชัดต่าง ๆ แก่ชาวบ้านได้ เป็นที่พึ่งพิงของชาวบ้านทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา กฎหมาย สุขภาพ การเมือง ชาวบ้านในชุมชนมักยึดครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา ดังนั้นครูจึงเป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน และควรมีบทบาทพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และอาชีพ สังคมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการเมืองการปกครองแก่สมาชิกในชุมชนต่อไป

ความหมายของคำว่า “อาจารย์”

ปัจจุบันคำว่า “ครู” กับ “อาจารย์” มักจะใช้ปะปนหรือควบคู่กันเสมอ จนบางครั้งดูเหมือนว่า จะมีความหมายเป็นคำคำเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว รากศัพท์เดิมของ คำว่า “อาจารย์” ไม่เหมือนกับคำว่า “ครู” และเมื่อพิจารณาถึงความหมายดั้งเดิมแล้วยังไม่เหมือนกัน ท่านพุทธทาสภิกขุ (2527, หน้า 93) ได้จำแนกความหมายของ “อาจารย์” เป็น 2 แบบ คือ

1. ความหมายดั้งเดิม หมายถึง ผู้ฝึกมารยาท หรือเป็นผู้ควบคุมให้อยู่ในระเบียบ วินัย เป็นผู้รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ
2. ความหมายปัจจุบัน หมายถึง ฐานะชั้นสูงหรือชั้นหนึ่งของผู้ที่เป็นครู

ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูรต์ ปยุตโต) (2528, หน้า 185) อธิบายความหมายของอาจารย์ไว้ดังนี้

1. ผู้ประพฤติก่อนแก่กุลแก่ศิษย์
2. ผู้ที่ศิษย์พึงประพฤติดด้วยความเอื้อเฟื้อ
3. ผู้สั่งสอนวิชาและอบรมดูแลความประพฤติ

แต่ความหมายของคำว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของชาวตะวันตก จะหมายถึง ผู้สอนในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งต่ำกว่าระดับศาสตราจารย์ และเป็นผู้สอน ที่ต้องรับผิดชอบต่อการสอนนักศึกษาให้เกิดความก้าวหน้าตามประสงค์เฉพาะของการศึกษาที่กำหนดไว้

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของคนไทยกับทัศนะของชาวตะวันตกแล้วจะเห็นได้ว่า อาจารย์ของชาวตะวันตกจะเน้นความสำคัญไปที่การสอน คือเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการสอนเฉพาะด้าน และเป็นผู้ที่ทำการสอนในสถาบันการศึกษาชั้นสูง แต่ความหมายของคำว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของคนไทย จะมีความหมายกว้างกว่า คือเป็นทั้งผู้สอนวิชาความรู้ อบรมคุณแลความประพฤติ และเป็นผู้ที่มีฐานะสูงกว่าผู้เป็นครู ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของคำว่า “อาจารย์” ได้ว่า “เป็นผู้สอน วิชาความรู้และอบรมความประพฤติของลูกศิษย์ เป็นผู้ที่มีสถานะภาพสูงกว่า “ครู” และมัก เป็นผู้ที่ทำการสอนในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย”

ในปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่การสอนไม่ว่าจะมีคุณวุฒิระดับใด ทำการสอนในระดับใด จะนิยมเรียกว่า “อาจารย์” เหมือนกันหมด ซึ่งมีใช้เรื่องเสียหายอะไร ในทางตรงกันข้ามกลับจะเป็นการยกย่อง และให้ความเท่าเทียมกันกับคนที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดมิใช่เป็นคำว่า “ครู” หรือ “อาจารย์” แต่อยู่ที่การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ที่สุดนั่นเอง

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ครู คือ ผู้ที่มีความสามารถให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียน สำหรับนักเรียน หรือ นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์เกิดความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม นำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติในอนาคต เป็นผู้ที่ต้องเสียสละ เอาใจใส่เพื่อความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ศิษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่าง จึงได้ชื่อว่า ครูคือ “แม่พิมพ์ของชาติ” “ปูชนียบุคคล” “เรือจ้าง” “แสงเทียน” “กระต่ายทราย” เป็นต้น

ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า “ครู” ในศตวรรษที่ 21 หรือ ยุคการศึกษา 4.0 ต้องเป็นมากกว่าที่กล่าวมา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบต่อครูโดยตรงในด้านบทบาท หน้าที่ และภาระงานที่ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อสถานการณ์ ครูต้องปรับเปลี่ยนสถานะจาก ผู้สอน (Teacher) เป็น Coach Facilitator และ Mentor โดยครูต้องเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจาก Passive Learning หรือ เรียนแบบเชิงรับ เป็น Active Learning หรือ เรียนแบบเชิงรุก ให้เหมาะสมกับการศึกษาในยุค 4.0 นั่นเอง

บทบาทหน้าที่ของครู

“ครู” คือ บุคคลที่มีหน้าที่ หรือมีอาชีพในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับวิชาความรู้ หลักการคิด การอ่าน รวมถึงการปฏิบัติและแนวทางในการทำงาน โดยวิธีในการสอนจะแตกต่างกันออกไปโดย คำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และเป้าหมายของนักเรียนแต่ละคน ครูยังคงเป็นบุคคลสำคัญ อันดับแรกที่จะช่วยสร้างคน สร้างชาติ ยิ่งสังคมยุคใหม่พ่อแม่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน ส่งผลให้มีเวลาดูแล ลูก ๆ น้อยลง ครูจึงต้องทำงานหนักขึ้นอีกหลายเท่า นอกจากจะสอนหนังสือแล้ว ครูยังต้องเป็นพ่อแม่ คนที่ 2 คอยอบรมสั่งสอนประคับประคองให้ศิษย์เติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในวันข้างหน้า

หน้าที่ที่สำคัญของครูคือ หน้าที่ของกัลยาณมิตร คือการเป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้กระตุ้นเตือนในศิษย์ รู้จักคิด รู้จักใช้ปัญญา ฝึกการใช้ปัญญาและรู้จักรับผิดชอบ สร้างสมคุณธรรมให้เกิดมีขึ้นในตน ให้เป็นคนไม่มีทุกข์ ไม่มีปัญหา อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ เป็นหน้าที่หลักของครู หรือหน้าที่ที่ทำให้ได้ชื่อว่าเป็นครู

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า “ครูเป็นสื่อชักนำ หรือเหนี่ยวนำการศึกษาให้แก่ศิษย์ ศิษย์เป็นผู้ใช้ ประโยชน์จากสื่อนั้นในการปลูกฝังการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่ตน”

บทบาทของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ในการประกอบวิชาชีพครู นอกจากจะมีมาตรฐานวิชาชีพครูเป็นแนวทางการดำเนินงานแล้ว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของผู้ มีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ด้วย ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติ เช่นเดียวกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ซึ่งมีดังนี้

1. จัดการเรียนรู้การสอน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด รวมถึงจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (ม.22)

2. จัดสาระการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา กล่าวคือ (ม.23)

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ สังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
3. จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (ม.24 (1))
4. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา (ม.24 (2))
5. จัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (ม.24 (3))
6. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (ม. 24(4))
7. จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและวิทยาการประเภทต่าง ๆ (ม. 24(5))
8. จัดการเรียนรู้อย่างเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาการเรียนตามศักยภาพ (ม. 24(6))
9. จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (ม.26)
10. จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคน ให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (ม.27,28)
11. ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน (ม.29)
12. พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ และดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละระดับการศึกษา (ม.30)

13. พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต (ม.66)

14. ปฏิบัติงาน และประพฤติปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ครู (ม.53)

การดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ขึ้นกับผู้เรียนและชุมชนตามแนวทางที่กล่าวมาแล้วเป็น บทบาทของครู ซึ่งถือว่าเป็นบุคลากรหลักในการปฏิรูปการศึกษา สามารถจะดำเนินได้เลยตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือทิศทางจากกระทรวง หรือ หน่วยงานต้นสังกัดแต่อย่างใด เนื่องจากสิ่งที่ปรากฏ เป็นแนวทางจัดการศึกษาอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ล้วนเป็นหลักวิชาครู ผู้ประกอบ วิชาชีพครู หรือ ครูมืออาชีพ ได้ศึกษาเล่าเรียน และฝึกอบรมแล้วทั้งสิ้น ถ้าครูได้เริ่มต้นเปลี่ยนแปลงหรือ ปฏิรูปการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเสียแต่บัดนี้ก็จะเป็นการเรียก “ความเป็นมืออาชีพ” ของ ครูกลับคืนมา คุณภาพและมาตรฐานการประกอบอาชีพของครูก็จะสูงขึ้น ทำให้ครูมีศักดิ์ศรี เป็นที่ ยอมรับนับถือและไว้ วางใจจากสาธารณชนโดยทั่วกัน

บทบาทครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนดให้คุรุสภาเป็นองค์กรวิชาชีพครูที่มีกฎหมายรองรับ และให้อำนาจหน้าที่คุรุสภาใน การรักษามาตรฐานวิชาชีพของครู คุรุสภาได้แต่งตั้งคณะทำงานหลายกลุ่มเพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของครู และได้ข้อสรุปเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 12 มาตรฐาน เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูปฏิบัติ หน้าที่ในความรับผิดชอบของครูเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2547, หน้า 1)

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ การปฏิบัติ กิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการ พัฒนาวิชาชีพครู การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้า ร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุม ปฏิบัติการ ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน การตัดสินใจ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาดด้วยความรัก และหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้น ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ครูต้องคำนึงถึง ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตาม ศักยภาพ หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการโดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหาความต้องการที่แท้จริง

ของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ ปรับปรุง หรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอน หรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกใช้ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวร หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพความแตกต่างของบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูนำเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ดังนี้ 1) ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการได้รับการพัฒนาและเป้าหมายของการพัฒนา 2) เทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและขั้นตอนวิธีการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมนั้น ๆ 3) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนดที่เกิดกับผู้เรียน 4) ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ การร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน การร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถของ

บุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษาให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา การแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สังเกต จัดจำ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์ การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หมายถึง การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนำปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียน และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนมากำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของผู้เรียนที่ถาวร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของครูอีกแบบหนึ่ง ที่จะนำเอาวิถีคิดต่าง ๆ มาเป็นโอกาสในการพัฒนา ครูจำเป็นต้องมองมุมต่าง ๆ ของปัญหา แล้วผันมุมของปัญหาไปในทางการพัฒนา กำหนดเป็นกิจกรรมในการพัฒนาของผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้มองมุมบวกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล่าวที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ มีสติในการแก้ปัญหา มิได้ตอบสนองปัญหาต่าง ๆ ด้วยอารมณ์หรือแค้นแบบตรงตัว ครูสามารถมองหามุมในทุก ๆ โอกาส มองเห็นแนวทางที่นำสู่ผลก้าวหน้าของผู้เรียน

จากงานวิจัยของพระพุทระกูล พุทธระกจิโต (2555) ได้สรุปบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไว้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครองคณะสงฆ์ 2) การศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่ศาสนาธรรม 4) การศึกษาสงเคราะห์ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ และ 7) ความเป็นครูพระสอนศีลธรรม

สมชนก ลดาลก (2559, หน้า 118) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลการวัดเครื่องมือวัดบทบาทครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทครูประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 บทบาทครูผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การจัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอนให้เหมาะสม และ 3) การบูรณาการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 2 บทบาทครูผู้แนะนำแนวทาง (Coach) ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การชี้แนะแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง 2) การถามคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด 3) การมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และ 4) การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 3 บทบาทครูผู้ร่วมเรียนรู้/ร่วมศึกษา (Co-learner/ Co-investigator) ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความใจกว้างและเปิดโอกาสรับความรู้ใหม่ 2) การร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น และ 3) การเรียนรู้และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

จากการที่ผู้เขียนได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทของครูดังที่นำเสนอในข้างต้น ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าบทบาทของครูที่จะเป็นครูมืออาชีพได้นั้นต้องมีบทบาท ดังนี้

นักทฤษฎี หมายถึง ผู้ที่มีความรอบรู้ในศาสตร์และศิลป์ ต้องเป็นผู้มีความรู้ที่ลุ่มลึก รู้จริง รู้แจ้ง สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ในศิษย์ได้อย่างกระจ่างแจ้ง และเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ เป็นความรู้ในทางที่เหมาะสมที่ควร

นักสร้าง หมายถึง ผู้สร้างศิษย์ สร้างอนาคตให้ศิษย์มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม อบรมสั่งสอน ให้ศิษย์เป็นคนดี ประกอบอาชีพโดยสุจริต สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของสังคมได้ด้วย

นักบริหาร หมายถึง ผู้ที่สามารถบริหารทั้งการเรียนการสอน การบริหารชั้นเรียน การบริหารหลักสูตรควบคู่ไปกับบริหารชีวิตของตน

นักวิชาการ หมายถึง ผู้ที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ มีทักษะทางวิชาการ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์ได้อย่างกระจ่างแจ้ง

นักพัฒนา หมายถึง ผู้ที่สามารถพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาชุมชน สังคม รวมถึงพัฒนาการศึกษาให้เจริญงอกงามไปในทางที่เหมาะสม

นักวิจัย หมายถึง ผู้ที่เป็นนักแก้ปัญหา และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาองค์ความรู้ใหม่ ศึกษาสภาพความจริงที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีการที่เชื่อถือได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพงานให้ดีขึ้น

นักป็นชีวิต หมายถึง ผู้เสียสละความสุขส่วนตน อุทิศตนเพื่อวิชาชีพ สละความสุขและเวลาส่วนตัวเพื่อให้ศิษย์ได้มีความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

นักอุดมการณ์ หมายถึง ผู้ที่มีอุดมการณ์ความเป็นครู มุ่งมั่นตั้งใจในการประกอบอาชีพครู ยึดถือเป็นอาชีพอย่างภาคภูมิใจ และพร้อมที่จะถ่ายทอดความภาคภูมิใจนี้ไปยังคนอื่น ๆ ให้มีปณิธานเดียวกัน

นักวิเคราะห์ หมายถึง ผู้ที่สามารถวิเคราะห์งาน วิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์สถานการณ์ โดยใช้หลักโยนิโสมนสิกา หมายถึงสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาได้ วิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง และสามารถพัฒนาจนเป็นแนวทางในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

นักสื่อสาร หมายถึง ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ และพฤติกรรมของผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเหมาะสม

นักคิด หมายถึง ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่จำเป็นต่ออาชีพอยู่เสมอ รวมถึงคิดเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ภายใต้ทรัพยากรที่มีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักธรรม หมายถึง ผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม โดยเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียน

นักกิจกรรม หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะการทำงาน ทักษะทางสังคม และทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียนได้

นักปฏิบัติ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติการสอนได้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ทั้งสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะความสามารถที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของโลก

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ต้องแสวงหาความรู้ พัฒนาตนเองตลอดเวลา เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนให้มีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป บทบาทของครูในปัจจุบันไม่ได้มีบทบาทแค่ผู้สอนในชั้นเรียนเพียงเท่านั้น แต่ครูในปัจจุบันต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งบทบาทการสอน ซึ่งถึงถือเป็นหน้าที่หลักของครู นอกจากนี้ยังต้องมีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม บทบาทการสอนทักษะชีวิต บทบาทของผู้เสียสละ บทบาทของนักพัฒนา ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการศึกษาในปัจจุบันที่มีบทบาทของ “ครู” เป็นมากกว่าผู้สอนในห้องเรียน และในอนาคตหากครูไม่มีการพัฒนาตนเอง ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง เราอาจจะไม่มีครูในสถานศึกษาก็เป็นได้ ในอนาคตอาจจะมีการนำปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial Intelligence) มาสอนแทนครูก็เป็นได้ แต่ในปัจจุบัน ที่สังคมเรายังต้องการครูที่เป็นมนุษย์นั้น ก็เพราะมนุษย์ต่างจากเครื่องจักร หรือ เทคโนโลยี ตรงที่มนุษย์มี “จิตวิญญาณ” ซึ่งเครื่องจักรยังไม่สามารถมีจิตวิญญาณในตนเองได้ ดังนั้น ถ้าครูขาดจิตวิญญาณแล้ว ก็ไม่แปลกถ้าเราจะใช้ครูที่เป็น AI เพราะคงใช้แค่บอก สอน ความรู้ให้ผู้เรียนเท่านั้น ดังนั้น “ครูมืออาชีพ” ในทัศนะของผู้เขียนต้องเป็น “มนุษย์” เท่านั้น เพราะครูมืออาชีพเป็นมากกว่า ผู้สอน แต่เป็นครูที่สอนด้วยจิตวิญญาณที่แท้จริงนั่นเอง

คุณลักษณะของครูมืออาชีพ

“ครู” ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ระบบการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ต่อไปในอนาคต ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของครูให้มีสมรรถนะและมีความสามารถที่เพียงพอต่อการเป็นหนึ่งใน “เสาหลัก” แห่งการพัฒนาประเทศ ส่วนของระบบการผลิตครูนั้น ได้มีการปรับหลักสูตรที่ใช้ในการผลิตครูที่เป็นผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยเริ่มใช้หลักสูตร 5 ปี ครั้งแรกตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 จนถึงปีการศึกษา 2561 และจะมีการปรับหลักสูตรครูเป็น 4 ปี อีกครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป

ความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุดระหว่าง “ครูมืออาชีพ” กับ “อาชีพครู” ที่เด่นชัดและยอมรับกันก็คือ “ครูมืออาชีพ” หมายถึง ครูที่เป็นครูด้วยใจรัก มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านที่จะเป็นครู ประพฤติตัวดี วางตัวดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคนเป็นกำลังใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์ เพื่อให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นแบบอย่างที่ดีมีจรรยาบรรณ ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รักความยุติธรรมยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน มีอุดมการณ์ ยึดมั่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง แม้ว่าปัจจุบันจะมีบุคคลที่ได้ชื่อเป็นเพียงผู้ประกอบ “อาชีพครู” แอบแฝงในแวดวงครูอยู่บ้าง เพราะในสังคมปัจจุบันภาวะวิกฤตคุณธรรม วัตถุนิยมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วสวนทางกับจิตใจที่ลดต่ำลงเรื่อย ๆ และในระยะหลังมักจะมีข่าวที่ไม่ดีนักเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงข่าวเกี่ยวกับครูที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูที่ดีทั้งหลายได้รับผลกระทบจากการถูกดูแคลนจากสังคมเป็นอย่างมาก จากความคาดหวังที่สังคมมีต่อ “ครู” ในขณะนี้ส่งผลให้ “ครูมืออาชีพ” จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาความสามารถด้านการสอน โดยการจัดการความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพ ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ ในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการอบรมสั่งสอนที่พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพจิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มีการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ และมีการวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนจากผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

เนื่องจากผู้เขียนได้มีภาระงานสอนในรายวิชาความเป็นครู ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู โดยผู้เขียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันระดมความคิดในหัวข้อ “คุณลักษณะของครูมืออาชีพ” ทั้งนี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง 1 แนวคิด ดังนี้

1. Parent หมายถึง มีจิตเมตตา ดูแลศิษย์เปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่สอง ให้การอบรมบ่มนิสัย และให้ความรู้ทักษะในการดำเนินชีวิตไปควบคู่กัน ครูสมัยก่อน จะดูแลศิษย์เหมือนลูกของตน ศิษย์คนไหนมีปัญหาเรื่องการเรียน ก็จะสอนเสริม ทบทวนให้ โดยไม่คิดค่าสอน มุ่งเน้นให้ศิษย์ได้มีความรู้

ในทัศนะของผู้เขียน จากสภาพปัจจุบัน ที่สังคมมีแต่การแข่งขัน ไม่เว้นแต่การแข่งขันในโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองมีทัศนคติที่เปลี่ยนไป การส่งบุตรหลานมาเรียน ไม่เพียงเพื่อให้บุตรหลานของตนมีความรู้ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขเพียงเท่านั้น หากแต่การส่งบุตรหลานมาเรียนยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อม รวมถึงสถานะทางการเงินของครอบครัว จึงมีการเรียนพิเศษ ดิวข้อสอบ เพื่อให้ลูกหลานสามารถเข้าเรียนโรงเรียนที่ดี มีการจ้างครูให้สอนพิเศษ เพื่อประโยชน์แอบแฝงในเรื่องผลการเรียนของบุตรหลาน จนทำให้ครูในปัจจุบันขาดซึ่งจิตวิญญาณของความเป็นครู เพราะกระแส

ความต้องการของผู้รับบริการเปลี่ยนไป ทำให้การเรียนพิเศษ ไม่ใช่การดูแลผู้เรียนที่เรียนอ่อน หากแต่เป็นการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้คะแนนสอบ หรือ ผลการเรียนที่สูงขึ้น จนทำให้กลายเป็นช่องทางหารายได้พิเศษของครูทั่วไป ดังนั้น ผู้เขียนมองว่า ครูเหล่านั้นไม่มีคุณลักษณะของครูที่เปรียบเสมือน พ่อแม่ของศิษย์ แต่ทำตนเป็น “ผู้ให้บริการทางความรู้” สำหรับผู้ที่สามารถซื้อบริการทางความรู้ได้เพียงเท่านั้น

2. Proud หมายถึง มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู หุ่นเทแรงกายแรงใจในการประกอบอาชีพครู สามารถประพุดิตตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ และเต็มใจที่จะสั่งสอนลูกศิษย์ให้เป็นทั้งคนเก่ง คนดี มีความสุข เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา มีความพร้อมและความตั้งใจที่จะเป็นครู และตัดสินใจเลือกอาชีพครูด้วยความตั้งใจและเต็มใจ

จากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะที่เป็น “ครูของครู” คือ เป็นอาจารย์สอนนักศึกษาหลักสูตรครู ในคาบแรกของการสอน จะให้นักศึกษาแต่ละคนแนะนำตัว และบอกเหตุผลที่เลือกเรียนหลักสูตรครู น่าตกใจตรงที่คำตอบนักศึกษาไม่น้อยกว่าครึ่งห้อง จะตอบว่าอยากเป็นครูเพราะพ่อ-แม่อยากให้รับราชการ อีกส่วนหนึ่งคือ ตอบว่าอยากรับราชการ ซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดไหนก็ได้ แต่นักศึกษาสอบติดครู เพราะสอบเข้าเรียนได้ง่ายที่สุด และจะมีไม่ถึงร้อยละ 20 ที่ตอบว่า ตั้งใจอยากเป็นครู อยากสอนหนังสือ สำหรับนักศึกษาที่มีคำตอบแบบนี้ มักมี พ่อ-แม่ ญาติพี่น้องที่ประกอบอาชีพครูเป็นต้นแบบ หรือบางคนอยากเป็นครูเพราะมีครูที่ดี ที่เคยเรียนสมัยประถมและมัธยมเป็นต้นแบบ จะมีบางส่วนที่บอกว่าอยากเป็นครู เพราะไม่ประทับใจครูบางคนที่สอนไม่ดี ไม่สนใจศิษย์ เลยคิดว่าตนเองอยากจะเป็นครูที่ดี สั่งสอนลูกศิษย์ให้มีความรู้ นักเรียนจะได้ความรู้ที่ดีและเหมาะสม จะไม่ยอมเห็นรุ่นน้องพบเจอเหตุการณ์เหมือนตน ทั้งยังตั้งปณิธานว่าจะกลับไปสอบบรรจุที่โรงเรียนเดิมของตนเองอีกด้วย

จากกิจกรรมที่ผู้เขียนได้กล่าวในข้างต้น ผู้เขียนจะได้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากนักศึกษาสายครู ที่ไม่ได้มีความตั้งใจและภูมิใจในอาชีพครูตั้งแต่ต้น บางคนรู้ตัวเร็ว ก็ลาออกไปสอบเรียนใหม่ในสายวิชาที่ตนชอบและถนัด บางคนเรียนจนจบการศึกษา แต่ไม่คิดสอบบรรจุ และไม่ได้ประกอบอาชีพครู แต่กับประกอบอาชีพอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาตลอดระยะเวลา 5 ปี ในทัศนะของผู้เขียนรู้สึกเสียดายโอกาสของนักศึกษาเหล่านั้น ที่ควรได้เลือกเรียนตามที่ตนเองสนใจและถนัด มากกว่าเรียนตามใจพ่อแม่ หรือเรียนตามกระแสที่บอกว่าเรียนครูแล้วไม่ตกงาน หรือ เรียนครูเพราะไม่รู้จะเรียนอะไร เป็นต้น

3. Prepare หมายถึง มีการเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงาน ทั้งเตรียมการสอน เตรียมตัวในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเตรียมพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งนโยบายทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ครูจะเตรียมแต่เฉพาะเนื้อหาในรายวิชาที่สอนตามหลักสูตรที่กำหนด

ไว้ไม่ได้ หากแต่ต้องมีการเตรียมความพร้อมในการสอนวิชาความรู้รอบตัว ทักษะชีวิตให้กับศิษย์ของตน และสามารถสอนได้ในทุกระดับชั้น อาทิ ในระดับชั้นอนุบาล จากเหตุการณ์ที่มีรถตู้รับส่งนักเรียนล้ม นักเรียนไว้ในรถจนทำให้เสียชีวิต จากเหตุการณ์นี้ครูสามารถสอนวิธีการเอาตัวรอดจากเหตุการณ์ โดยให้นักเรียนมายังที่นั่งคนขับ แล้วบีบแตรรถจนกว่าจะมีคนมาช่วย เป็นต้น

นอกจากเตรียมความพร้อมในการสอนแล้ว ครูยังต้องเตรียมความพร้อมในชีวิตและวิชาชีพ ความเป็นครู ต้องมีการฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ต้องเรียนรู้ และศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อพร้อมปรับเปลี่ยน และพัฒนาตนให้ทันเหตุการณ์ ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น ครูก็ยังสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า สร้างภูมิคุ้มกันให้กับชีวิตนั่นเอง

4. Polite หมายถึง มีความสุภาพเรียบร้อย มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ พฤติกรรมดังกล่าว ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ดังนั้น จึงมีคำกล่าวว่า คนเป็นครู ต้องเป็นครูตลอด 24 ชั่วโมง จะเป็นครูเฉพาะที่ปฏิบัติงานในรั้วโรงเรียนไม่ได้ หรือ ปฏิบัติงานเฉพาะในเวลาราชการเท่านั้น ในทัศนะของผู้เขียนนั้น คนเป็นครูต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจ ครูสมัยก่อนเป็นแม่พิมพ์ แบบอย่างที่ดี ทั้งการแต่งกาย การพูดจา การวางตัว แต่ในยุคสมัยนี้ ที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ครูบางคนอาจมองว่าการแต่งกาย การพูดจา หรือ พฤติกรรมบางอย่าง เป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่สำหรับผู้เขียนแล้ว มองว่า เมื่อเลือกอาชีพนี้แล้ว “ครู” ก็จะต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ได้ตลอดเวลา และทุกสถานการณ์

5. Positive หมายถึง ครูต้องมีทัศนคติในทางบวก มองโลกในแง่ดี โดยเฉพาะทัศนคติในทางบวกกับศิษย์ ในสภาพความเป็นจริงครูไม่สามารถเลือกผู้เรียนได้ ครูทุกคนคงคาดหวังที่จะได้สอนนักเรียนเก่ง และมีความพร้อมทุกคน แต่ในความเป็นจริงแล้ว เราไม่สามารถเลือกนักเรียนได้เพราะสภาพการศึกษาในสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจน ครูต้องเรียนรู้ เข้าใจในสภาพที่แท้จริงของศิษย์ เรียนรู้และพร้อมให้อภัย หากศิษย์เกิดความผิดพลาด จากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ไปเฝ้าเทศน์ศึกษา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาจะต้องทำรายงานกรณีศึกษา โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนรู้อยู่ และพฤติกรรม มาเป็นกรณีศึกษา จากการพูดคุยพบว่า ทัศนคติในเชิงบวกเป็นสิ่งสำคัญที่ครูควรจะต้องมี จากการที่นักศึกษาถ่ายทอดประสบการณ์พบว่า กรณีศึกษาบางคน สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างรวดเร็ว และปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เพียงแค่ครูยอมรับฟังความคิดเห็น เข้าใจ เอาใจใส่ ให้อภัย ให้คำชี้แนะแก่นักเรียน เพราะบางคนที่ไม่พึงประสงค์ออกมาเพียงเพื่ออยากให้มีใครสนใจ และเข้าใจพวกเขา ดังนั้น หากครูลดอคติ มองหาสาเหตุที่แท้จริง มีทัศนคติว่านักเรียนทุกคนเป็นคนดี เรียนรู้ได้ ปรับเปลี่ยนได้ ก็จะทำให้ครูสามารถสร้างศิษย์ดีมีอนาคตเพิ่มขึ้นได้ คงจะดีกว่าที่เรามุ่งสร้างคนเก่ง โดยละทิ้งคนที่มีความประพฤติไม่พึงประสงค์เพราะมาจากอคติที่ครูมีในตัวนักเรียน ดังนั้น ครูควรมีจิตที่เป็นธรรม เมตตา กรุณา ให้โอกาส และให้อภัยกับศิษย์ทุกคนอย่างเสมอภาคกัน

6. Plan หมายถึง ครูต้องมีการวางแผนการสอน เป็นการวางแผนการสอนประจำวันเป็นรายคาบ ที่ทำการสอนหรือเป็นรายหัวข้อเนื้อหา ประกอบด้วย หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอน ใบงาน การวัดและการประเมินผลเพื่อเป็นแนวทาง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ช่วยให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตรงตามหลักสูตร การสอน บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจัดการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นไม่สับสน ดำเนินการสอนได้ตรงตามเวลาที่กำหนดและสอนได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งยังเกิดความมั่นใจในการสอนจากการที่วางแผนการสอนไว้ดี และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียน เกิดเจตคติที่ดีแก่ผู้สอน โดยการวางแผนการสอนจัดทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ จัดทำเป็นกำหนดการสอน หรือแผนระยะยาว และจัดทำเป็นแผนการสอนหรือแผนระยะสั้น ในการจัดทำต้องศึกษาและวิเคราะห์ หลักสูตร ศึกษาแนวการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ คุณภาพผู้เรียน จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักการ จุดหมายของ หลักสูตรเพื่อให้การสอนบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ ครูควรได้วางแผนและเขียนแผนการสอนด้วยตนเองอย่างรอบคอบ ชัดเจนถึง แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ในรูปของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันขององค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนตามหลักสูตร เมื่อนำแผนการสอนไปใช้ควรได้ดำเนินการสอนตามแผนที่ วางไว้ ก็จะเป็นการวางแผนการสอนที่ให้คุณค่าอย่างแท้จริง

ในทัศนะของผู้เขียนการวางแผนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ครูทุกคนต้องทำ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครบตามสาระที่หลักสูตรกำหนด นอกจากนี้ครูยังต้องมีความสามารถในการกำหนดกิจกรรมใน การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้เรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ในปัจจุบันเราจะเป็นครู บางคนนำแผนการสอนที่มีการแชร์กันในสื่อโซเชียลมาใช้สอนลูกศิษย์ของตน โดยไม่มีการวิเคราะห์ ความพร้อมของผู้เรียน ไม่มีการพิจารณาว่ามีทรัพยากรที่เหมาะสมหรือไม่ ดังนั้น ครูควรเขียนแผน การสอนด้วยตนเอง โดยต้องเขียนจากสภาพความเป็นจริงทั้งตัวผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องใน การจัดการศึกษา จึงจะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

7. Practice หมายถึง ครูต้องหมั่นฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แนวทางในการฝึกฝนเพื่อก้าวสู่ การเป็นครูมืออาชีพนั้น ครูควรร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมหรือกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู ทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกรัก หรือทัศนคติทางบวกใน การจัดการกับการเปลี่ยนแปลง แสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง และปรับปรุงตนเอง โดยแสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลในอาชีพเดียวกัน ทบทวนและศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของ ชาติตามนโยบายต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางใน การปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ศึกษากฎหมายและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้

สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผักผ่อนทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ประเมินความสามารถของตนเอง เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาอย่างรอบด้าน

ในทัศนะของผู้เขียนจากสภาพความเป็นจริง ครูที่ต้องเข้าอบรม ไม่ได้เข้าอบรมตามความสนใจและความจำเป็นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนางานครู แต่ต้องเข้าอบรมตามคำสั่งผู้บริหาร เมื่อไปอบรมก็ไม่สนใจนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาศิษย์ ไปอบรมเพื่อนำเกียรติบัตรกลับมาใส่ในแฟ้มสะสมงานเพียงเท่านั้น หากเป็นเช่นนี้ การฝึกอบรมก็คงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ คงเป็นได้เพียงใช้งบประมาณไปตามโครงการที่ขออนุมัติเพียงเท่านั้น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้สรุปคุณลักษณะของครูมืออาชีพต้องมีความสามารถเพื่อใช้ในการพัฒนาตนและผู้เรียนดังต่อไปนี้

1. IQ: Intelligence Quotient หมายถึง ความสามารถทางด้านสติปัญญา เซวanniไหวพริบ และความสามารถในการแก้ไขปัญหา รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์ การคำนวณ และการใช้เหตุผลในการทำสิ่งต่าง ๆ สามารถปรับตัวเพื่อให้การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ สามารถในการวิจารณ์ตนเองได้ ซึ่งสติปัญญามี 2 องค์ประกอบ คือ การรับรู้ ความสามารถในการพิจารณารายละเอียดและความแตกต่างของสิ่งต่างได้อย่างรวดเร็ว และการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลหรือการคิดวิเคราะห์

2. EQ: Emotional Quotient หมายถึง ความสามารถทางด้านอารมณ์ คือ การแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน รู้อารมณ์ของตนเอง เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เมตตาช่วยเหลือผู้อื่น มีระเบียบวินัยในตนเอง เคารพสิทธิ์ของผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม มีทักษะทางสังคมดี เอาตัวรอดได้ดี และมีไหวพริบ

3. MQ: Moral Quotient หมายถึง ความสามารถทางศีลธรรม จริยธรรม มีความคิดที่ดี รู้จักรับผิดชอบต่อและประพฤติตนเป็นคนดี และมีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนในด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ติงามของศาสนา วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติที่ติงามเหล่านั้นด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบบางเฉยไม่ยินดี ไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ติงาม รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาจิตใจ

4. SQ: Spiritual Quotient หมายถึง ความสามารถทางจิตวิญญาณ “เซวาร์จิตอัจฉริยะ” เป็นระบบที่ควบคุมกระบวนการรู้ การคิด การกระทำของบุคคล เป็นเซวาร์ปัญญาที่มีเฉพาะระบบสมอง เป็นกระบวนการที่บุคคลได้ทราบและตระหนักถึงความสามารถ แรงจูงใจ ทศนคติ และรู้จักตัวตนที่แท้จริง สามารถพัฒนาตนเองตามสิ่งที่ตนเองต้องการได้อย่างแท้จริง สามารถพัฒนาพรสวรรค์จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตนได้ รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่าและความหมายในชีวิตของตนเอง สามารถพัฒนาตนเองให้พ้นฝ่าอุปสรรค จนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายชีวิตและความใฝ่ฝันของตนเองได้

5. AQ: Adversity Quotient หมายถึง ความสามารถในการแก้ไขปัญา สามารถแก้ไขสถานการณ์ในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ดี มีความอดทน สามารถควบคุมสถานการณ์ วิเคราะห์ถึงต้นตอของปัญหาหรืออุปสรรคและมีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคหรือความยากลำบาก มีสติตลอดเวลา ใช้สติปัญญาในการแก้ไข มองโลกในแง่ดี เปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาส มองความล้มเหลวเป็นบันไดสู่ความสำเร็จ เพียรพยายามนำตนไปสู่จุดหมายปลายทางแห่งความสำเร็จที่ตนเองตั้งใจไว้

6. CQ: Creativity Quotient หมายถึง ความฉลาดในการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีความคิดหรือจินตนาการในการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ความคิดยืดหยุ่น ความคิดละเอียดลออ และความฉับไวคล่องแคล่ว ในการคิด เป็นคนช่างสังเกตและมีแนวความคิดกว้างขวางหลากหลาย ไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ เพียงอย่างเดียว จัดกระบวนการความคิดจากแรงจูงใจ แรงบันดาลใจ แล้วสร้างสรรค์สิ่งที่อยู่ในจินตภาพ ออกมา

7. TQ: Technology Quotient หมายถึง ความฉลาดในการใช้เทคโนโลยีและรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการ มีความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยีและรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องกับสถานการณ์ในการแสวงหาความรู้และในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาส มีอิสระในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างองค์ความรู้ สร้างทักษะด้วยตนเอง เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ นอกจากนี้ทั้งครูและศิษย์สามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันได้โดยใช้สื่อ CAI ช่วยสอนให้เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสืบค้นวิทยาการใหม่ ๆ จากอินเทอร์เน็ต จาก E-book จาก E-Library จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดระบบและเผยแพร่ความรู้ จัดระบบข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ของครู

8. PQ: Professional Quotient หมายถึง ความฉลาดในการทำงานหรือเรียนอย่างมืออาชีพ พัฒนาตนเองให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน โดยมีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายการทำงานในอนาคต มีความรู้ในงานหลาย ๆ ด้าน ปฏิบัติตามแผนการที่ตั้งไว้อย่าง

เคร่งครัด มีความรับผิดชอบสูง วางตัวให้เหมาะสมกับหน้าที่หมั่นฝึกฝน พัฒนาตนเองในการทำงานอยู่เสมอ และเตรียมพร้อมที่จะได้รับตำแหน่งที่สูงกว่าอยู่เสมอ

9. PQ: Political Intelligence หมายถึง ความฉลาดทางการเมือง ในที่นี้ผู้เขียนเน้นถึงความรอบรู้ รู้ทันนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ดังนั้น ครูจึงต้องติดตามความเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษาอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้รู้เท่าทัน และเตรียมพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ครูยังต้องมี “ความเป็นกลางทางการเมือง” เพราะในสภาพสังคมปัจจุบันที่ความขัดแย้ง หรือ ความเห็นต่างทางการเมืองมีค่อนข้างมาก ผู้ที่ประกอบอาชีพครูต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ใช่อำนาจที่ตนมีอยู่บังคับให้ผู้เรียนคล้อยตามตน โดยใช้ผลการเรียนเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ผู้ที่ประกอบอาชีพครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด และไม่มีอคติกับผู้ที่ไม่เห็นต่างจากตน

กล่าวโดยสรุปคุณลักษณะของครูมืออาชีพจะต้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างดีจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและมีความเจริญงอกงามก้าวหน้าในอาชีพครู มีการปรับการเรียนการสอนอย่างบูรณาการ เตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะที่เป็นไปของสังคม มีความรักและความเมตตาต่อศิษย์ เสียสละ เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคน เป็นกำลังใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์ เพื่อให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล กระตือรือร้นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภาควิชาและภารกิจทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาตินำความรู้มาถ่ายทอดให้กับนักเรียน และใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด

สภาพงานครู

เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการศึกษา คือ การมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง โดยครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการดำเนินงานด้านการศึกษา ครูต้องพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะการศึกษาทำให้คนมีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเป็นภาพสะท้อนถึงการพัฒนาผู้เรียน ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเรียนรู้ และพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนตลอดจนทำให้กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคตต่อไป แต่ในสภาพปัจจุบันภาระของครูมีมากเกินไป ต้องทำหลายหน้าที่ทั้งงานบริหาร งานเอกสาร และงานวิชาการ ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดเตรียมการเรียนการสอน รวมทั้งยังมียาภาระงานอื่น ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ มอบหมาย ทำให้ครูไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ แต่

อย่างไรก็ดี ครูก็ต้องปฏิบัติภาระงานตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้ดีที่สุด ถึงจะได้ชื่อว่าครูมืออาชีพ ผู้เขียนได้รวบรวมสภาพภาระงานครูไว้ดังนี้

กมล สุดประเสริฐ (2540) ได้สรุปภาระงาน หน้าที่และความรับผิดชอบของครูไว้ดังนี้

1. สอนศิลปวิทยาให้แก่ศิษย์ ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญสำหรับครู ครูที่ดีต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของศิษย์ นอกจากนั้นต้องสามารถให้บริการการแนะแนวในด้านการเรียน การครองตน และรักษาสุขภาพอนามัย จัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน
2. แผนการเรียนการสอนและอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ศิษย์ เพื่อช่วยให้ศิษย์ของตนสามารถเลือกวิชาเรียนได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ครูต้องคำนึงถึงสติปัญญา ความสามารถ และความถนัดของบุคลิกภาพของศิษย์ด้วย
3. พัฒนาและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ โดยการจัดกิจกรรม ซึ่งมีทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนนอกหลักสูตร
4. ประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ เพื่อจะได้ทราบว่า ศิษย์ได้พัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใดแล้ว การประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ควรทำอย่างสม่ำเสมอ
5. อบรมคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ศิษย์ เพื่อศิษย์จะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมในวันหน้า
6. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของหน่วยงานและสถานศึกษา ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติครูและจรรยาบรรณครู เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์
7. ตรงต่อเวลา โดยการเข้าสอนและเลือกสอนตามเวลา ทำงานสำเร็จครบถ้วนตามเวลาและรักษาเวลาที่นัดหมาย
8. ปฏิบัติงาน ทำงานในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
9. ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของคน โดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ภาระงานครูตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. 2550 ตามกฎหมายกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณา ดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ

ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน (ราชกิจจานุเบกษา, 2550, หน้า 1) ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถาน

ประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

1. การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี

2. การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

3. การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
4. การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
5. การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
6. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
7. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้องค์เงินจากงบประมาณ

8. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
11. การวางแผนพัสดุ
12. การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี

13. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
14. การจัดหาพัสดุ
15. การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
16. การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
17. การเบิกเงินจากคลัง
18. การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
19. การนำเงินส่งคลัง
20. การจัดทำบัญชีการเงิน
21. การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
22. การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

1. การวางแผนอัตรากำลัง
2. การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
5. การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
6. การลาทุกประเภท
7. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
8. การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
9. การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
10. การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
11. การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
12. การออกจากราชการ
13. การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

14. การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

15. การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

16. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

17. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

18. การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

19. การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

20. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยงานนั้น

4. ด้านการบริหารทั่วไป

1. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

2. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

3. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

4. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

6. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

7. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

8. การดำเนินงานธุรการ

9. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

10. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

11. การรับนักเรียน

12. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา

13. การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

14. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

15. การทัศนศึกษา

16. งานกิจการนักเรียน

17. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

18. การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

19. งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

20. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

21. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

วิไล ตั้งสมจิต (2557) ได้กล่าวถึง ภาระงานของครูในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ได้กำหนดภาระงานของครุรวม 5 ประการ ดังนี้

1. งานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การให้การศึกษา การปกครองดูแล การให้คำปรึกษา แนะนำ แนวทางการศึกษา การแนะแนวอาชีพ และปัญหาต่าง ๆ แก่นักเรียน นักศึกษา
2. งานบริการสังคมในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ การทำนุบำรุง เสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม
3. งานเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์
4. งานด้านการนิเทศ ผลิต ประเมินผล เสนอแนะ การปรับปรุงหลักสูตร การเปรียบเทียบ เอกสารทางวิชาการ การใช้สื่อการเรียนการสอน การใช้เทคนิค และวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา
5. งานด้านการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

ในขณะเดียวกันได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยประสิทธิภาพการใช้ครู พบว่าภาระงานที่โรงเรียนมอบให้ครูได้ปฏิบัติมีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ

1. โรงเรียนระดับประถมศึกษา ครูมีภาระงานสอนในปริมาณ 16-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรืออาจมีชั่วโมงสอนเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 24-26 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อันเป็นผลเนื่องมาจากการขาดแคลนครู หรือครูลาศึกษาต่อ และครูไปช่วยงานอื่น ๆ เช่น งานบริหาร หรืองานธุรการ เป็นต้น
2. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำแนกออกเป็น มัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ภาระงานสอนของครูในปริมาณ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และรับภาระสอบเพียง 1-2 วิชาต่อครูหนึ่งคน ส่วนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ภาระงานสอนของครูในปริมาณ 15-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถึง 18-23 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และภาระสอนถึง 3 วิชา อันเนื่องมาจากการขาดแคลนครู โดยเฉพาะครูพิเศษรายวิชา

ดังนั้น ภาระงานของครูจึงเป็นภารกิจที่ครูต้องทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสอน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ต้องปฏิบัติงานวิชาการ มีการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลต่าง ๆ ประเมินผลการเรียนการสอน ทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในการเรียนการสอน และบริการสังคม ให้ความรู้เพื่อสร้างความเจริญงอกงามแก่นักเรียน ให้บริการด้านคำปรึกษาหารือในด้านสุขภาพอนามัย แก่ชุมชน รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนอีกด้วย

บทสรุป

การศึกษาที่มีคุณภาพจึงย่อมต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพ เป็นการพัฒนามนุษย์และทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม ประเทศต้องจัดการศึกษาให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ จากอดีตที่ครูมีหน้าที่สั่งสอนศิษย์ปรับเปลี่ยนเป็นผู้สร้างโอกาสให้แก่คน

ทุกเพศทุกวัยในสังคมสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ ตั้งแต่เกิดถึงตาย ช่วยสร้างคนที่มีคุณภาพสู่สังคม เป็นศูนย์กลางของการให้ความรู้แก่ศิษย์ แต่ในปัจจุบันครูต้องปรับบทบาทของตนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมแก่ศิษย์ และต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ศิษย์ ฉะนั้นวิชาชีพครูในปัจจุบันและอนาคตจึงไม่ได้มีขอบเขตเฉพาะการอบรมสั่งสอนศิษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นงานพัฒนาบุคลากรของประเทศซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ให้เจริญก้าวหน้าอีกด้วย นอกจากครูจะต้องมีหน้าที่เป็นผู้สอนนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาการต่าง ๆ แล้ว ครูยังต้องรับบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติ ในด้านต่าง ๆ อีก เช่น การพัฒนาสังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ส่งเสริมให้คนไทยมีแนวคิด และวิถีปฏิบัติในกรอบของประชาธิปไตย เพื่อลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต สร้างและหล่อหลอมผู้เรียนไทยให้มีแนวคิดและพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย พัฒนาตนเองให้เป็นนักประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ เคารพในสิทธิส่วนบุคคล และมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในนามกลุ่ม ใช้สิทธิของตนและกลุ่มตามระบอบประชาธิปไตยในทางที่ถูกต้อง

แม้ว่าในสภาพปัจจุบันภาระงานของครูจะไม่ได้มีแค่ภาระงานสอน แต่ต้องมีภาระงานนอกเหนือการสอนอีกมากมาย ปัญหาของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือ ครูมีภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จนไม่สามารถส่งเสริมผู้เรียนอย่างเต็มที่ หากจะให้ครูทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน โดยเริ่มจากระดับมหภาค คือ ผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย โดยให้มีการเกลี่ยอัตรากำลังครูและบุคลากรให้เหมาะสมกับหลักเกณฑ์ มีการเพิ่มครูธุรการให้ครบทุกโรงเรียน จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับท้องถิ่นในเรื่องการจ้างครู ลดภาระงานของหน่วยงาน ลดกิจกรรมการประกวด การประเมิน ให้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาครู ปรับระบบรายงานข้อมูลโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนส่งเสริมโรงเรียนขนาดเล็กได้พัฒนาและสร้างเครือข่ายการพัฒนา และเพิ่มมาตรการกำกับติดตาม ลดการทำผลงานเอกสารข้อมูล ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระให้กับครู สร้างขวัญกำลังใจและความมั่นคงในวิชาชีพแก่ครูธุรการ และสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนชานเมือง ควรขยายฐานงบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถพัฒนาตัวเองได้ และที่สำคัญครูต้องปรับรูปแบบการสอนจาก Teacher Center เป็น Child Center ปรับบทบาทของ Teacher เป็น Coach หรือ Facilitator หรือ Mentor ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยปรับรูปแบบการสอนจาก Tech More, Learn Less คือ สอนมาก แต่เรียนรู้น้อย ให้กลายเป็น Teach Less, Learn More คือ สอนให้น้อย ให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชิงรุก หรือ Active Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะความคิดระดับสูงอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินข้อมูลในสถานการณ์ใหม่ได้ดีขึ้นที่สุดจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจนสามารถชี้นำตลอดชีวิตในฐานะผู้ฝึกฝนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ต้องการกิจกรรมการเรียนการสอนที่

หลากหลายที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองผ่านการจัดการตนเองให้ความรู้และช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมชั้นซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์พัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะที่หลากหลาย มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลงและพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว มีส่วนในกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด สร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศและหลักการความคิดรวบยอด ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง และสุดท้ายผู้เรียนจะได้ความรู้เกิดจากประสบการณ์การสร้างองค์ความรู้และการสรุปบทวนของผู้เรียน

ดังนั้น ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนั้นบทบาทของครูมีหลายสถานภาพ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน ผู้ส่งเสริม ผู้สนับสนุน ผู้ช่วยเหลือ ผู้จัดการ ผู้ออกแบบ และผู้พัฒนา เป็นเสมือนพ่อแม่ เป็นที่พึ่งของผู้เรียน เป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน เป็นผู้นำในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน สืบทอดและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ โดยการช่วยทะนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงควบคู่กับสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ มีความเลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาที่นับถือ ปฏิบัติตามหลักธรรมและปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำ เป็นผู้มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติตามวิถีพอเพียง โดยการให้ความรู้แก่นักเรียน และเน้นทักษะในการทำงานต่าง ๆ เพื่อนักเรียนจะได้มีความรู้ที่ได้มาตรฐานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยในการพัฒนาการเมืองการปกครองให้มีความมั่นคง โดยการให้ความรู้ในเรื่องระบบการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยแก่ผู้เรียนและคนในชุมชน สนับสนุนและฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักรูปแบบการปกครองประเทศ โดยให้มีการจัดตั้งสถานักเรียนการเลือกหัวหน้าชั้น เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดครูต้องมีจิตสำนึกในการแสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูให้มาก และพึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของความเป็นครู คือ จะต้องเป็นบุคคลผู้มีความหนักแน่นในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเพื่อพัฒนาลูกศิษย์ของตนให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุขไปควบคู่กัน สุดท้ายครูทุกคนต้องหน้าที่ของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในปัจจุบัน คือ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างหลากหลาย อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจน เอาใจใส่ดูแลตนเองและรอบคرو้อย่างดี จัดเตรียมวางแผนการสอน มีทักษะการประเมินผู้เรียน ให้ความร่วมมือกับชุมชน ทำนุบำรุงศาสนา วัฒนธรรม ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และรักษามาตรฐานของวิชาชีพครู และเป็นครูมืออาชีพที่สมบูรณ์แบบในที่สุด

คำถามทบทวน

1. ความหมายของคำว่า “ครู” หมายถึงอะไร
2. ลักษณะสำคัญของวิชาชีพครูเป็นอย่างไร
3. บทบาทและคุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างไร

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นของความหมายของ “ครูมืออาชีพ” ด้วยกิจกรรม Carpark

บทที่ 2

การพัฒนาตนและวิชาชีพของครูมืออาชีพ

บทนำ

การศึกษาถือเป็นความเจริญงอกงาม โดยชาติใดจะพัฒนามากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นกับคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ รัฐบาลไทยได้มีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้นิยาม คำว่า “การศึกษา” ไว้ในมาตรา 4 ว่า “การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” นอกจากนี้ ในมาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จากนิยามและความมุ่งหมายดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ และการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

อาชีพครู เป็นอาชีพหนึ่งที่ผู้ที่เลือกประกอบอาชีพนี้ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องมีการออกแบบกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่บูรณาการกับการทำงานเพื่อให้ครูได้ปรับปรุงการสอนที่จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามที่หลักสูตรแกนกลางได้ระบุไว้ ดังนั้น ครูจึงต้องมีการเรียนรู้ และพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ปรับปรุงวิธีสอน และเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ โดยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ มีโอกาสได้เรียนรู้อย่างร่วมมือในกลุ่มที่มีการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการระหว่างระดับชั้นและบูรณาการระหว่างเนื้อหา กลุ่มสาระ ได้เข้ารับการอบรมเทคนิคการสอนใหม่ ๆ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนทนา สืบเสาะแสวงหาคำตอบต่อประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีจุดมุ่งหมาย มีการสะท้อนผลแบบร่วมมือ เน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครู และการเสริมพลังอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้พัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้

คุณธรรม ทักษะชีวิต เป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลกที่สมบูรณ์ ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพครูทุกคนควรพัฒนาตนเองให้ก้าวสู่ความเป็นครูมืออาชีพ เพื่อพัฒนาทั้งตนเอง ผู้เรียน สังคม ประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

คุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้มีความรอบรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม ผู้ที่ประกอบอาชีพครูต้องมีลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว “ครูมืออาชีพ” ตามที่นักวิชาการได้ศึกษาไว้ ผู้เขียนได้รวบรวมไว้ดังนี้

อ่องจิต เมธยะประสาท (2557) กล่าวว่า “ครูในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องมีลักษณะ E – Teacher” ดังนี้

1. Experience มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แบบใหม่
2. Extended มีทักษะการแสวงหาความรู้
3. Expended มีความสามารถในการถ่ายทอดหรือขยายความรู้ของตนสู่นักเรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. Exploration มีความสามารถในการเสาะหาและคัดเลือกเนื้อหาความรู้หรือเนื้อหาที่ทันสมัยเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนผ่านทางสื่อเทคโนโลยี
5. Evaluation เป็นนักประเมินที่ดี มียุติธรรม และสามารถใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลได้
6. End - User เป็นผู้ใช้เทคโนโลยี (user) อย่างคุ้มค่า และใช้อย่างหลากหลาย
7. Enabler สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา
8. Engagement ร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผ่านสื่อเทคโนโลยีจนพัฒนาเป็นเครือข่ายความร่วมมือ เช่น เกิดชุมชนครูบนช่องทางออนไลน์ ได้แก่ เวบบล็อก เฟสบุ๊ค เป็นต้น
9. Efficient and Effective สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในฐานะที่เป็นผู้ผลิตความรู้ ผู้กระจายความรู้ และผู้ใช้ความรู้

ธนอมพร เลาหจรัสแสง (2549, หน้า 23-36) ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C - Teacher) ไว้ 8 ประการคือ

1. Content มีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี หากไม่แม่นในเรื่องที่สอนหรือถ่ายทอดแล้ว ก็ยากที่นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ
2. Computer (ICT) Integration มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียน

และหากออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี

3. Constructionist เข้าใจว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นเองได้จากภายในตัวของผู้เรียนเอง โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งครูสามารถนำแนวคิดนี้ไปพัฒนางานวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้และทักษะที่ต้องการได้

4. Connectivity สามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู ครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน

5. Collaboration มีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือกันระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะที่สำคัญอื่น ๆ

6. Communication ครูต้องมีทักษะการสื่อสาร ทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่างการเลือกใช้สื่อ การนำเสนอสื่อ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

7. Creativity สามารถออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรงเพียงอย่างเดียว

8. Caring มีมิติจิตใจต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเชื่อใจ ส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ที่ต้นแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

พินสุตา สิริธรรังศรี (2557) เสนอรายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้ในหัวข้อ “การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21” สรุปคุณลักษณะครูไทยที่มีคุณภาพ จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและผู้นำ
2. มีความรู้ ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้
3. มีทักษะการสื่อสาร
4. อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
5. ตื่นรู้ ทันสมัยทันเหตุการณ์
6. ตามทันเทคโนโลยีและข่าวสาร
7. สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน
8. ใฝ่คว้าและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
9. เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม

10. รู้และเข้าใจในอัตลักษณ์ความเป็นชนชาติไทยที่หลากหลาย
11. ภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก
12. ยอมรับและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
13. มีความพร้อมและปรับปรุงต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและประชาคมอาเซียน

นอกจากนี้ผู้เขียนได้สรุปบทบาทของครูในยุคการศึกษา 4.0 ซึ่งครูในยุคนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สอนในโรงเรียนเสมอไป คนเป็นครูไม่จำเป็นต้องสอนแต่เนื้อหาสาระความรู้ตามหลักสูตรเพียงเท่านั้น แต่ยังต้องสอนวิชาชีวิตให้กับศิษย์ แต่ครูส่วนใหญ่ในสมัยนี้มักจะปฏิบัติตามการสอนตามหน้าที่มากกว่ามีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู สอนตามเนื้อหาหลักสูตรที่บอกต่อ ๆ กันมา ผู้เขียนมีทัศนะว่าครูปัจจุบันควรต้องเปลี่ยนจากผู้สอน (Teacher) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือ **FACILITATORS** ดังรายละเอียดต่อไปนี้

F = Family Style บทบาทการเป็นบ้านหลังที่สอง

ครูเปรียบเหมือนพ่อแม่คนที่สองของศิษย์ โรงเรียนจึงเปรียบเหมือนบ้านหลังที่สองที่คอยสั่งสอนทั้งศิลปวิทยา รวมถึงบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมในใจของศิษย์ด้วย ในสมัยก่อนครูจะได้รับการยกย่องนับถือให้เสมือนบิดามารดาของศิษย์ คุณแลศิษย์ดังลูกของตนเอง ตัวอย่างเช่น หม่อมราชวงศ์รุจีสมรสุขสวัสดิ์ ครูใหญ่โรงเรียนวรรณวิทย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนไม่เล็ก ๆ ที่ถูกโอบล้อมด้วยตึกสูงของสุขุมวิท เป็นโรงเรียนเอกชนขนาดเล็ก มีพื้นที่ไม่ถึง 3 ไร่ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2489 ใจกลางสุขุมวิทซอย 8 หนึ่งในทำเลที่มีค่าครองชีพสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของกรุงเทพ อาคารเรียนเป็นอาคารไม้สองชั้น มีนักเรียนประมาณ 500 คน ทางโรงเรียนคิดค่าเทอมเพียงเทอมละ 1,600 บาท เท่านั้น ซึ่งถือว่าถูกมาก เนื่องจากนักเรียนส่วนมากเป็นบุตรหลานของผู้ที่มีรายได้น้อยในละแวกนี้ แม้จะมีผู้ขอซื้อที่ดินไปสร้างเป็นโรงแรมและคอนโดมิเนียมโดยให้ราคาสูงถึงพันล้านบาท แต่ทางหม่อมราชวงศ์รุจีสมรสุขซึ่งเป็นผู้บริหารยืนยันที่จะไม่ขาย ด้วยต้องการจะให้เป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนต่อไป ต้องการให้นักเรียนที่อาศัยอยู่ละแวกนั้นได้มีที่เรียน จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่า ม.ร.ว.รุจีสมรสุข บริหารโรงเรียนเหมือนดูแลบ้าน ครูและนักเรียนเปรียบเหมือนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งความคิดนี้หาได้ยากแล้วในความคิดคิดของผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่จะบริหารตามหน้าที่ สอนตามภาระงานที่ได้รับผิดชอบ ทำเพื่อความก้าวหน้าและความดีความชอบของตน น้อยคนนักที่จะทำด้วยใจ มองศิษย์เหมือนสมาชิกในครอบครัวตน ดังนั้น หากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ดูแลนักเรียน หรือ บุคลากรในโรงเรียน เหมือนดูแลญาติ ขว้าวความรุนแรงในโรงเรียนก็คงไม่เกิดขึ้น

A = Academic Leader บทบาทการเป็นผู้นำวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเรียนรู้และการสอนในสถานศึกษาโดยตรง ครูควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎี ปรัชญาของหลักสูตรต่าง ๆ ที่ใช้ในสถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในวิธีสอนแบบต่าง ๆ สามารถใช้นวัตกรรมการสอนเป็นแบบอย่างที่ดีในเชิงวิชาการ สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งการเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถ และนำโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีทิศทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน นั่นคือ วิสัยทัศน์ แรงบัลดาลใจสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาผลงานของตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่ และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้โรงเรียนได้ก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ตลอดจนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ มีความสามารถในการใช้ชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ดังที่ธีรธร สุธีธร และคณะ (2559) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูยุคใหม่ พบว่า ครูนั้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อเป็นผู้ชี้แนะให้คำปรึกษาหารือ เป็นแรงจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง และเกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ในฐานะของครูผู้มีความรู้ภาวะผู้นำทางวิชาการนั้นจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้จัดระเบียบสถานศึกษา ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น ครูจึงมีผลต่อการพัฒนานักเรียนทั้งด้านการเรียนและพฤติกรรมโดยตรง ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูควรได้รับการส่งเสริม และพฤติกรรมของครูที่ควรได้รับการส่งเสริมเป็นเบื้องต้น คือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการให้การนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นพฤติกรรมของครูที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียนอย่างชัดเจน

L = Learner Person บทบาทการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ครูที่มีบทบาทการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือ ผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะและเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล ทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้แก่

1. ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการคิดและการพูด
2. ทักษะการถาม ทำให้เกิดกระบวนการคิด การเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ตั้งแต่ระดับการจำไปจนถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า

3. ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความ จะรวมถึง การอ่านสถิติ ข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย

4. ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการไกล สามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตาม เจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ มีผลต่อการเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดง พฤติกรรม

5. ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทศนคติ และความรู้สึก ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวงการศึกษ เนื่องจากบันทึก เหตุการณ์ ข้อมูลความจริง ใช้เป็นหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

6. ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบเพื่อค้นหาความจริง และสามารถ สรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเองเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย และคณะ (2559) ได้ศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอด ชีวิต ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย 1.1) รักการอ่าน 1.2) สงสัยและซักถาม 1.3) ฟังและคิดอย่างมีวิจารณญาณ 1.4) การเขียนและบันทึก 1.5) เรียนรู้ด้วยตนเอง 1.6) ปรับตัวและ ยืดหยุ่น 1.7) สร้างสรรค์และประยุกต์ 1.8) แสวงหาความรู้ 1.9) สะท้อนผลการเรียนรู้ 1.10) นักปฏิบัติ 2) คุณลักษณะด้านเจตคติ ประกอบด้วย 2.1) เห็นคุณค่าและศักยภาพในตนเอง 2.2) มีทัศนคติเชิงบวก 2.3) กระหายในความรู้ 2.4) มีแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ 2.5) เชื่อในคุณค่าของสังคมและสิ่งแวดล้อม 2.6) ตระหนักในคุณค่าของผู้อื่น 2.7) ตระหนักในคุณค่าของสังคมและสิ่งแวดล้อม 2.8) มีจิตสาธารณะ 2.9) ยอมรับข้อจำกัดทางสังคม 3) คุณลักษณะด้านทักษะ ประกอบด้วย 3.1) ทักษะการเรียนรู้ด้วยการ นำตนเอง 3.2) ทักษะการแสวงหาความรู้ 3.3) ทักษะการใช้ภาษาแม่และภาษาต่างประเทศ 3.4) ทักษะสังคม 3.5) ทักษะการสื่อสาร 3.6) ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ 3.7) ทักษะการสร้างสรรค และนวัตกรรม 3.8) ทักษะทางสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศ 4) คุณลักษณะด้านความรู้ ประกอบด้วย 4.1) ความรู้ทางวิชาการ 4.2) ความรู้จากประสบการณ์ 4.3) ความรู้ด้านบริบทชุมชน 4.4) ความรู้ด้าน อาชีพ 4.5) ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงของโลก 4.6) ความรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ 4.7) ความรู้ ด้านการเป็นพลเมือง โดยคุณลักษณะเหล่านี้จัดเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนสังคมไทยสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

I = Instructor บทบาทผู้สอน

ครูมีบทบาทสำคัญในการสอน ต้องสามารถคิดค้นเพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมทางการเรียนรู้และ รูปแบบการสอนตามหลักสูตร เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นทักษะ กระบวนการ การประยุกต์ และการฝึกปฏิบัติ โดยที่บทบาทในการถ่ายทอดความรู้ยังเป็นทักษะที่จำเป็น

ต่อการปฏิบัติหน้าที่ครูในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่ปราณี อ่อนศรี (2558) ได้สรุปบทบาทผู้สอนที่สำคัญ ดังนี้

1. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์อย่างละเอียดในการเรียนรู้เนื้อหาสาระ มีการจัดกลุ่มวัตถุประสงค์ และต้องบ่งบอกสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องกระทำให้ได้เพื่อแสดงว่าตนได้เกิดการเรียนรู้จริงในสื่อนั้น ๆ วัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องจัดเรียงจากสิ่งที่เป็นพื้นฐานไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนขึ้น หรือจัดเรียงจากง่ายไปหายาก
 2. ผู้สอนมีการวางแผนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนแต่ละคนให้สามารถตอบสนองความถนัดที่แตกต่างกันของผู้เรียน ซึ่งอาจใช้สื่อการเรียนรู้ วิธีสอน หรือเวลาที่แตกต่างกันเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเรียนที่กำหนด
 3. ผู้สอนแจ้งให้ผู้เรียนเข้าใจในจุดมุ่งหมาย วิธีการเรียน ระเบียบกติกา ข้อตกลงต่าง ๆ ในการทำงานให้ชัดเจน
 4. ผู้เรียนมีการดำเนินการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดให้ มีการประเมินการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อโดยผู้สอนคอยดูแลและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล
 5. หากผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่งที่กำหนดไว้แล้ว จึงจะมีการดำเนินการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ต่อไป
 6. หากผู้เรียนไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้สอนต้องมีการวินิจฉัยปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และจัดโปรแกรมการสอนซ่อมในส่วนที่ยังไม่บรรลุผลนั้นแล้วจึงประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง หากสามารถทำได้จึงให้เรียนรู้ในวัตถุประสงค์ต่อไป
 7. ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดจนบรรลุครบทุกวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้เรียนอาจใช้เวลาไม่น้อยต่างกันตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน
 8. ผู้สอนมีการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของผู้เรียน และเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และมีการใช้ข้อมูลในการวางแผนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนต่อไป
- ดังนั้นแล้ว หน้าที่หลักของครูจึงหนีไม่พ้นหน้าที่ของการสอน ซึ่งการสอนที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิผลได้ดั่งนั้น ครูควรมีบทบาทในการวิเคราะห์หลักสูตร ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน พัฒนารูปแบบนวัตกรรมทางการเรียนรู้และรูปแบบการสอนตามหลักสูตรเพื่อก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้ให้รู้จริง ออกแบบและจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพต่อไป

C = Coach บทบาทการเป็นผู้ชี้แนะ

บทบาทของการชี้แนะการสอนเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทางความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของครูที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้

สม่ำเสมอ นำไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียน โดยครูต้องคอยให้คำชี้แนะ สะท้อนกลับข้อมูลที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้ และทักษะดำรงชีวิตของนักเรียน สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของนักเรียน ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ และพฤติกรรมส่วนตัว ชี้นำหรือแนะแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้โดยการสังเกต สำรวจ และทดลอง ดังที่ Treasure (2013) ได้สรุปครูที่มีคุณลักษณะของผู้ชี้แนะ ไว้ดังนี้

- 1) มีลักษณะเป็นกระบวนการ ที่ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล
- 2) มีเป้าหมายหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้
- 3) มีปฏิสัมพันธ์ มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนงานและผู้เรียน
- 4) มีการเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับผู้เรียนให้มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับมารุตพัฒนาผล (2558) ได้สรุปการโค้ชเพื่อการรู้คิด มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความต้องการ แรงจูงใจ ความปรารถนา ทักษะ และกระบวนการคิดที่จะนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- 2) ตั้งคำถามผู้เรียนด้วยเทคนิคต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดที่นำไปสู่การวางแผน การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์
- 3) สนับสนุนผู้เรียนให้มีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการวางแผน และการประเมินผลความสำเร็จ
- 4) สังเกตและประเมินพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนที่เป็นจุดเน้นของการโค้ชในแต่ละครั้ง
- 5) ประยุกต์เทคนิคการสอนต่าง ๆ มาใช้ในการโค้ชผู้เรียน ให้เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของแต่ละคนในลักษณะการสร้างเครื่องมือช่วยเหลือผู้เรียนชี้แนะและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม
- 6) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความเชื่อมั่น ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติที่นำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น
- 7) ดำรงรักษาสิ่งที่ดี ๆ ของผู้เรียน และให้การสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ตัดสิน วิพากษ์ วิจารณ์ จับผิด
- 8) ประเมินผลการโค้ช ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง และนำสารสนเทศมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- 9) การดำเนินการโค้ชบนพื้นฐานของการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ดังนั้น การชี้แนะแทนการสอนของครูจะช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากครูมืออาชีพ จะต้องไม่เพียงแต่สอนวิชาความรู้ แต่ต้องสอนวิชาชีวิตให้กับผู้เรียนควบคู่ไปด้วยนั่นเอง

I = Innovation Builder or Inventor บทบาทการเป็นผู้สร้างนวัตกรรม หรือ นักประดิษฐ์

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา นวัตกรรมการศึกษา (Educational Innovation) จึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ครูต้องมีทักษะที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ใน

ปัจจุบันมีการใช้นวัตกรรมการศึกษามากมายหลายอย่าง ซึ่งมีทั้งนวัตกรรมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแล้ว และประเภทที่กำลังเผยแพร่ เช่น การเรียนการสอนที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Aids Instruction) เป็นต้น

อนุชา โสมาบุตร (2561, ออนไลน์) ได้สรุปทักษะด้านนี้จุดเน้นอยู่บนพื้นฐานแห่งการสร้างสรรค์ การคิดแบบมีวิจารณญาณ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในการทำงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creatively and Innovation) ประกอบด้วย

1.1 การคิดสร้างสรรค์ (Think Creativity) โดย 1) ใช้เทคนิคของการสร้างสรรค์ทางความคิดที่เปิดกว้าง เช่น การระดมสมอง 2) สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่และเสริมสร้างคุณค่าทางความคิดและสติปัญญา และ 3) มีความละเอียดรอบคอบต่อการคิดวิเคราะห์และประเมินแนวความคิด เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนางานในเชิงสร้างสรรค์

1.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) โดย 1) มุ่งพัฒนา เน้นปฏิบัติและสื่อสารแนวคิดใหม่ ๆ ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เปิดใจกว้างและยอมรับในมุมมองหรือโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการทำงาน 3) เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์งาน รวมทั้งมีความรู้และเข้าใจในสภาพการณ์ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นข้อจำกัด โดยพร้อมที่จะยอมรับความคิดหรือสภาพการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้ 4) สามารถสร้างวิกฤติให้เป็นโอกาสส่งผลต่อการเรียนรู้ และเข้าใจถึงวิธีการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ต้องใช้เวลาและสามารถนำเอาข้อผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3 การนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ (Implement Innovations) โดยปฏิบัติเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการปรับใช้และพัฒนาจากผลแห่งนวัตกรรมที่นำมาใช้

2. การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ประกอบด้วย

2.1 การใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Reason Effectively) เป็นการให้เหตุผลที่ชัดเจนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งเหตุผลในเชิงนิรนัย (Inductive) และเหตุผลเชิงอุปนัย (Deductive) ได้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.2 การใช้วิธีคิดเชิงระบบ (Use Systems Thinking) สามารถคิดวิเคราะห์จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ได้อย่างเป็นองค์รวมทั้งหมดและเป็นระบบครบวงจรในวิธีคิดหรือกระบวนการคิดนั้น

2.3 ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ (Make Judgments and Decisions) โดย 1) สร้างประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ เพื่อสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือ 2) สามารถวิเคราะห์และประเมินในเชิงทักษะได้อย่างต่อเนื่อง 3) สังเคราะห์และเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลรวมทั้งบทสรุปที่เกิดขึ้น 4) ตีความหมายและให้ข้อสรุปที่ตั้งบนฐานแห่งการวิเคราะห์ที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด 5) สะท้อนผลได้อย่างมีวิจารณญาณ บนพื้นฐานแห่งประสบการณ์และการกระบวนการเรียนรู้

2.4 การแก้ไขปัญหา (Solve Problems) โดย 1) แก้ไขปัญหาที่มีความแตกต่างได้ทั้งปัญหาซ้ำซากและปัญหาที่อุบัติขึ้นใหม่ในหลากหลายเทคนิควิธีการ 2) สามารถกำหนดเป็นประเด็นคำถามสำคัญที่จะนำไปสร้างเป็นจุดเน้นในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่เหมาะสมและดีที่สุด

3. การสื่อสารและการมีส่วนร่วม (Communication and Collaboration) ประกอบด้วย

3.1 การสื่อสารได้ชัดเจนมีประสิทธิภาพ (Communication Clearly) โดย 1) สร้างความถูกต้องชัดเจนในการสื่อความหมายทั้งการพูด การเขียน หรือการใช้ทักษะอื่น ๆ ในทางอวัจนภาษา (Non-verbal) ในรูปแบบต่าง ๆ 2) มีประสิทธิภาพทางการรับฟังที่สามารถสร้างทักษะสำหรับการถอดรหัสความหมาย การสรุปเป็นความรู้ สร้างคุณค่า ทักษะคิด และเกิดความสนใจใฝ่รู้ 3) ใช้การสื่อสารในการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะทั้งการรายงาน การสอน การสร้างแรงจูงใจ 4) ใช้สื่อเทคโนโลยีหลากหลายและรู้วิธีการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่ต่างกัน

3.2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaborate with Others) โดย 1) มีความสามารถในการเป็นผู้นำในการทำงานและเกิดการยอมรับในทีมงาน 2) มีกิจกรรมการทำงานที่สร้างความรับผิดชอบและก่อให้เกิดความสุขในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลตามที่มุ่งหวัง 3) สร้างการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และแต่ละคนมองเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นหมู่คณะ

ดังนั้น หากครูมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและเป็นนักประดิษฐ์ คิดค้นกระบวนการเรียนรู้ และสร้างสื่อทางการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ อยู่เสมอ ก็จะสามารถจูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียนมากขึ้น เสริมสร้างให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีและมีความประทับใจในสิ่งที่เรียน อธิบายเนื้อหาวิชาและทักษะกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ส่งผลให้บรรยากาศการเรียนรู้เปลี่ยนไป สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในที่สุด

T = Theorist บทบาทนักทฤษฎี

ในสภาพสังคมทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่อดีตกาลถึงปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าผู้ที่ประกอบอาชีพครูต้องเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยความรู้ มีความลุ่มลึกในเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่จะเป็นครูในสมัยก่อนมักจะเป็นนักปราชญ์ หรือ ผู้ที่ได้อ่านเรียน บวชเรียนเพื่อให้มีความรู้ที่ถูกต้องและกระจ่างแจ้ง ดังนั้น การเป็นผู้รอบรู้ในทฤษฎีอย่างหลากหลาย จึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพครู ดังที่พิชญาภา ยืนยาว และธีรวัชร ธาดาตันติโชค (2559) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครุมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 พบว่าครูต้องมีคุณลักษณะของนักทฤษฎีของครุมืออาชีพ ประกอบด้วย 7 ตัวแปร ดังนี้ 1) มีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ดี 3) สามารถคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง และประเมินข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 4) มีทักษะการเรียนรู้ในเนื้อหาที่สอน มีมีโนทัศน์

ในหลักการ ทฤษฎี โครงสร้างและกรอบความคิดของเนื้อหาที่สอน 5) มีความเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ 6) มีความรู้ในวิชาชีพครูและวิชาที่จะสอนอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และเป็นระบบ และ 7) มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ดังนั้นหน้าที่สำคัญของคนเป็นครู คือ การสอน และการสอนนั้นเป็นกระบวนการที่ผสมกันระหว่างศาสตร์ กับ ศิลป ครูจึงต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในทางวิชาการ ทั้งของตนเองและของลูกศิษย์ แนะนำสั่งสอนวิทยาการต่าง ๆ โดยต้องรับผิดชอบด้วยการสั่งสอนให้ชัดเจนไม่คลุมเครือชัดเจนและเป็นรูปธรรม

A = Activist บทบาทนักกิจกรรม

ครูไทยในปัจจุบัน จะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหา ทฤษฎี องค์ความรู้ต่าง ๆ คงยังไม่เพียงพอ ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเป็นนักกิจกรรม ซึ่งตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และ “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน” ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตอาสาของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติจากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ เกิดทักษะการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย กิจกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

1. **กิจกรรมแนะแนว** เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถ

ปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความเป็นระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้ออาทร สามานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม และการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ดังนั้น ครูมีอาชีพที่สมบูรณ์ควรมีคุณลักษณะของนักกิจกรรมร่วมด้วย ต้องมีความสามารถจัดกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม ระเบียบ วินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กล่าวได้ว่าพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่ ดี เก่ง และมีความสุข นั่นเอง

T = Technologist บทบาทนักเทคโนโลยี

การศึกษาของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน หรือที่เรียกกันว่า “ยุคไอที” จำเป็นที่ต้องพัฒนาต่อไปตามยุคสมัย ทำให้ครูยุคปัจจุบันต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะ มีคุณธรรมให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้า ที่เปลี่ยนแปลงไป ครูยุคไอทีต้องตามทันกับสิ่งใหม่ ๆ ที่มีมาตลอดไม่เว้นแต่ละวัน การเป็นครูอาจารย์ ไม่ใช่แค่เก่งแต่เรื่องการสอนอย่างเดียว แต่ครูต้องมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาจัดให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์ทุกคนเรียนวิชาคอมพิวเตอร์สำหรับครู เป็นการสนองความต้องการของสังคมยุคใหม่ด้วย ดังนั้น บทบาทของครูในยุคไอทีนั้นจะต้องเป็นผู้สร้างสรรค์และส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้สื่อเพื่อการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการ ได้รับความรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างแท้จริง โดยผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้กับการค้นคว้า เข้าใจและรู้จักเลือกสรรข้อมูลที่มีอยู่อย่างมากมาย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งในปัจจุบันนานาประเทศต่างให้ความสำคัญของการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นจึงต้องเอาใจใส่

ติดตามเป็นประจำ มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนล้าหลัง นอกจากนั้นครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองทั้งนอกและในโรงเรียน

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีแนวทางการพัฒนา ICT เพื่อการศึกษา โดยการส่งเสริม และสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาระบบคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน ทั้งคอมพิวเตอร์ประจำห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์ประจำห้องเรียน และสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เพื่อการศึกษา สำหรับใช้ในการเรียนการสอน การพัฒนาโครงข่ายโทรคมนาคมเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบูรณาการโครงข่าย MOENet และการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Digital Contents) ในรูปแบบสื่อออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ e-Book หรือ Applications ต่าง ๆ เป็นต้น หากครูมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ก็จะสามารถจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้ให้มีแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เช่น สื่อมวลชนทุกแขนง เครือข่ายสารสนเทศ ทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างกว้างขวาง ปรับกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นให้ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะให้ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครื่องมือ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยการประสานกับชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอนตามอัธยาศัยเน้นการค้นคว้าและทักษะการสืบค้นสารสนเทศ ให้ผู้เรียนใช้ระบบคอมพิวเตอร์ในการสื่อสารข้อมูลทางไกลผ่านระบบเครือข่ายได้ รวมทั้งประเมินผลจากการนำมาใช้มากกว่าการจดจำเนื้อหา

O = Originator of organizational change บทบาทผู้สร้างการเปลี่ยนในองค์กร

ครูในสังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญระบบปฏิรูปการศึกษาที่เป็นกระแสใหม่ทั่วโลก ครูจึงต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำของครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ประไพศรีสิทธิ์ และคณะ (2558) ได้ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ตอนบน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน 2) การสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) การร่วมกันพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 5) การมีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำงานของโรงเรียน 6) การมีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียน และ 7) การมีภาวะผู้นำในการทำงาน เช่นเดียวกับ อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์ (2560) ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อ

เสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ 1) ความมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยจิตวิญญาณ 2) ความสามารถในการนำการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ 4) ความสามารถในการกำหนดอนาคตภาพอย่างมีวิสัยทัศน์ 5) ความสามารถในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และ 6) ความสามารถในการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นการพัฒนาทางวิชาชีพของครูที่มุ่งเน้นด้านภาวะผู้นำครูเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างครูผู้นำการศึกษาไทย มีคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีแนวคิด อุดมการณ์ รู้จักตัวเองและเพื่อนร่วมวิชาชีพ สามารถพัฒนาตนเองและสังคม ความกล้าหาญทางจริยธรรม การคิดเชิงระบบการสื่อสาร สามารถสร้างนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้ก้าวหน้าในอารยะประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

R = Researcher บทบาทนักวิจัย

หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ การปฏิรูปการเรียนรู้และผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ “ครู” ซึ่งมีหน้าที่โดยตรง คือการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน งานของครูนับเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องการความเชื่อถือได้ในผลงาน ซึ่งถ้าครูใช้การวิจัยในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนจะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นได้ในการทำงานของครูและเป็นการประกันคุณภาพลักษณะหนึ่ง การวิจัยนับว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนางานทุกงานในทุกสาขาอาชีพเพื่อใช้ในการหาความรู้ หรือข้อค้นพบในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานได้อย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือ ดังนั้น ครูทุกคนควรต้องมีบทบาทของนักวิจัยอย่างน้อยก็การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งการวิจัยในชั้นเรียนเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้หรือเป็นข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ การทำวิจัยในชั้นเรียน ทำได้ 2 วิธี ได้แก่ ปัญหาการเรียนการสอน และปัญหาด้านพฤติกรรม ดังที่ รักษิต สุทธิพงษ์ (2560, หน้า 344) สรุปไว้ว่าระบบการศึกษาและครูที่มีคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนของครูต้องเกิดขึ้นไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงยุคสมัยใหม่ของการทำวิจัยหรือศึกษากระบวนการของการเรียนรู้ เพื่อผลิตคนที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน ตรงตามความต้องการของประเทศ เพราะงานวิจัยในยุคปัจจุบันคือการวางแผน และกรอบโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบ แนวทางการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย ดังนั้นการพัฒนาครูไทยให้มีคุณภาพ จึงต้องพัฒนาตามวิสัยทัศน์การศึกษา และงานวิจัยให้ควบคู่กันไป

ดังนั้น การวิจัยในชั้นเรียนเป็นงานที่ทำหาความสามารถของครูผู้สอนในโรงเรียน เป็นการพัฒนาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพได้อย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะการวิจัยในชั้นเรียนไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ หรือเป็นการศึกษาหาคำตอบโดยอาศัยวิธีที่น่าเชื่อถือได้เท่านั้น แต่ยังเน้นการแก้ปัญหาในชั้นเรียนอีกด้วย ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ใช้พัฒนาครูเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนให้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้ และมีทักษะประสบการณ์เพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

S = Student บทบาทนักเรียน

การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูเป็นอาชีพที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ในขณะเดียวกันก็ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้ที่ประกอบอาชีพครูในบางคราวต้องมีสถานะเป็นนักเรียน การเรียนรู้ของครูนอกเหนือจะเรียนรู้เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ดังที่ชื่นฤดี บุตตะเขียว และคณะ (2561, หน้า 231-243) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของครูที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูควรมีคุณลักษณะด้านองค์ความรู้ของครู ได้แก่ 1) มีความรู้ดี ในวิชาที่ตนสอน 2) มีความรู้ในเรื่องกฎหมายการศึกษา ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีทางการศึกษา รวมถึงศาสนา เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม 3) มีความรู้ในเรื่องภาษาและวัฒนธรรมไทย เพื่อการเป็นครู และภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและพัฒนาวิชาชีพครู 4) มีความรู้ในเรื่องจิตวิทยาพื้นฐานและจิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษา การแนะแนวและการให้คำปรึกษา 5) มีความรู้ในเรื่องการจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการพัฒนาหลักสูตร 6) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และแก้ปัญหา 7) มีความรู้ในการวิจัย การใช้และผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 8) มีความรู้ในการออกแบบการประยุกต์ใช้และการประเมินสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ สารสนเทศเพื่อการสื่อสาร 9) มีความรู้ในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน 10) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา และ 11) มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล และความซื่อสัตย์สุจริต คุณธรรม และจริยธรรมของวิชาชีพครู และจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ดังนั้น ด้วยองค์ความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ครูพึงมี ครูจึงต้องมีสถานะเป็น “นักเรียน” หรือ “นักศึกษา” เพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงาน ทั้งเตรียมการสอน เตรียมตัวในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งนโยบายทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

ในยุคที่โลกกำลังก้าวหน้าเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สภาพของโลกนี้เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูล ข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครู บุคลากรทางการศึกษาและองค์การทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และขณะเดียวกันทุกภาคส่วนของสังคมต้องทุ่มเทให้การกับการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ชีวิตและการกลมเกลียวของคน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของครูให้มีสมรรถนะและมีความสามารถที่เพียงพอต่อการเป็นหนึ่งในเสาหลักในการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ในปี 2542 ได้มีนโยบายการปฏิรูประบบการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่ครู คณาจารย์ รวมถึงบุคลากรการศึกษา โดยตั้งแต่ระบบการผลิตครู การพัฒนาครู การควบคุมวิชาชีพ และการบริหารงานบุคคล ดังนั้น “ครู” ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ระบบการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต หากประเทศใดที่มีครูที่มีคุณภาพ ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ถึงแนวโน้มในการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุดระหว่าง “อาชีพครู” กับ “ครูมืออาชีพ” คงอยู่ที่ “ครูมืออาชีพ” คือ ครูที่มีความรู้ ความสามารถ ความเมตตา กรุณา จิตวิญญาณของความเป็นครูในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างสุดความสามารถ โดยไม่รู้จักเหน็ดจักเหนื่อย แม้ว่าปัจจุบันจะมีบุคคลที่ได้ชื่อเป็นเพียงผู้ประกอบ “อาชีพครู” แอบแฝงในแวดวงครูอยู่บ้าง แต่อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายนั้น ย่อมส่งผลให้ครูได้รับการคาดหวังจากสังคมในการทำหน้าที่เป็น “แม่พิมพ์” แห่งการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย ดังนั้น ครูมืออาชีพจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความสามารถด้านการสอน โดยการจัดการองค์ความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพ ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้รอบรู้ ในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการอบรมสั่งสอนที่พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพจิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มีการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการจัดการความรู้ และมีการวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนจากผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดำรงชีวิตอย่างมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยการเป็นผู้ที่มีวินัย ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ กติกาของสังคม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ มีมารยาท และเป็นมิตรกับลูกศิษย์ ตามบทบาทและสถานการณ์ มีวาจาสุภาพ จริงใจ และสร้างสรรค์ก่อให้เกิดกำลังใจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีความเมตตา กรุณา กตัญญู

กตเวที ซื่อสัตย์สุจริต มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ และมีความรักศรัทธา และยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ

ในทัศนะของผู้เขียนมองว่าการพัฒนา “ครู” สู่ความเป็นครูมืออาชีพ ควรเริ่มจาก “หลักสูตรผลิตครู” หลักสูตรที่ผลิตครูนั้นควรเน้นที่ส่งเสริมนักศึกษาให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพโดยอาศัยสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่กว้างขวางทั้งในท้องถิ่น ในประเทศ และต่างประเทศ เน้นการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ที่เข้มข้นและหลากหลาย เป็นหลักสูตรที่มีความสมดุลทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรม พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในลักษณะหลักสูตรบูรณาการสัมพันธ์วิชา (Correlation and Integrated Curriculum) จากสาระสำคัญแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้กระทรวงศึกษาส่งเสริมให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครู คุณาจารย์และบุคลากรการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ผลิตครูและพัฒนาครูคุณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง...” ความต้องการจำเป็นจึงต้องสมควรที่จะสร้างสรรค์ “ครูรุ่นใหม่” ที่ยอมรับและสามารถแสดงพันธกิจและทิศทางของตนเองได้อย่างเต็มที่และสมบทบาท ด้วยคุณลักษณะครูที่มีมาตรฐานและนั่นคือการสร้างสรรค์คุณลักษณะครูรุ่นใหม่ที่เป็นมืออาชีพและสร้างสรรค์หลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้และการฝึกหัดที่เข้มข้นมีประสิทธิภาพ รัฐและองค์กรจะต้องมีระบบการกำหนดคุณลักษณะครูรุ่นใหม่ มีหลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ที่มีคุณภาพโดยมีสาระและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะให้ครูรุ่นใหม่ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ครู พร้อมทั้งจะแข่งขันกับวิชาชีพอื่นและเพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ระดับมืออาชีพอยู่ในสถาบันและสังคมที่ยิ่งใหญ่กว้างไกลอย่างมีเกียรติและได้รับในปัจจุบันและอนาคต ดังที่ถนัดสินธุ์ สมุทรทัย (2556) ได้ทำการวิจัยนาร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครู สำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า Well-educatedness = E (K + T + L + C) โดยที่

E (Ethical Underpinning) หมายถึงพื้นฐานทางจริยธรรมในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่

ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคต ประกอบด้วย

E1 คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (จริยธรรม มารยาท และศีลธรรม)

E2 คือ การตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย

K (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่นักศึกษาควรจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ได้แก่ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก ประกอบด้วย

K1 คือ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและสารสนเทศ)

K2 คือ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ (ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพ การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ)

K3 คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก (จิตสำนึกต่อโลก การปกครอง และหน้าที่พลเมือง และสิ่งแวดล้อม)

T (Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คิดเชิงวิเคราะห์ คิดเชิงสร้างสรรค์ และ คิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย

T1 คือ คิดแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการนำเอาข้อมูล กฎเกณฑ์หรือหลักการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

T2 คือ คิดเชิงวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการจำแนกองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ และระบุถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการขององค์ประกอบเหล่านั้น

T3 คือ คิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อย หรือรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ มารวมกัน เพื่อสร้างความรู้ ชีวงาน แผนงาน หรือหลักการใหม่

T4 คือ คิดเชิงวิพากษ์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผล ข้อมูล ประกอบการลงสรุปหรือตัดสินใจ

L (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้นำตนเอง และโน้มน้าว จูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย

L1 คือ ความสามารถในการนำตนเอง ความตระหนักในคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนเองเมื่อเผชิญ สถานการณ์/ปัญหาต่าง ๆ

L2 คือ ความสามารถในการโน้มน้าว จูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน และชุมชน (บุคลิกภาพ ความรู้ เทคนิคการสื่อสาร และบริบท)

C (Competency) หมายถึง สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและประเมินผลการศึกษา การบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความเป็นครู (ศีลธรรม จรรยาบรรณ การ พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพครู การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน และการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง) ประกอบด้วย

C1 คือ สมรรถนะในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

C2 คือ สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร

C3 คือ สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้

C4 คือ สมรรถนะในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู

C5 คือ สมรรถนะในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

C6 คือ สมรรถนะในการบริหารจัดการในห้องเรียน

C7 คือ สมรรถนะในการวิจัยทางการศึกษา

C8 คือ สมรรถนะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

C9 คือ สมรรถนะในการด ารงตนในการประกอบวิชาชีพครู (การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและ ทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง)

2. แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียน การสอนกับ นักศึกษา ใน 4 กระบวนวิชา คือ

2.1 กระบวนวิชาประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นกระบวนวิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ ในกระบวนวิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

2.2 กระบวนวิชาการศึกษาวิจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (Educational Research for Learning Management Development) เป็นกระบวนวิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ ในกระบวนวิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ข้อเสนอดังนี้

3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรขานรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู สำหรับศตวรรษที่ 21 ได้จากการวิจัยครั้งนี้โดย ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูให้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตรผลิตครู ได้แก่

1) คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรง ควรกำหนดเป้าหมายของ การผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครูโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิต บัณฑิต รวมทั้งการสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกันให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

2) สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาควรทำความเข้าใจในเป้าหมายการผลิตครูและคุณลักษณะของบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้

3) อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก หรือ Teach Less, Learn More” เช่นการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PBL (Project Based Learning) หรือ RBL (Research Based Learning)

อภิภา ปรัชญพทุธิ์ (2560) ได้ทำการศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของครูในการศึกษายุค 4.0 ประกอบด้วย

1. สมรรถนะแกนกลางของการศึกษายุค 4.0 จำนวน 10 ด้าน ได้แก่

- 1) การคิดแบบมีวิจารณญาณ
- 2) การแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์
- 3) การสร้างนวัตกรรม
- 4) ความเป็นผู้ประกอบการ
- 5) ความเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
- 6) การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ
- 7) การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 8) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม
- 9) ภาวะผู้นำ
- 10) การมีจิตสาธารณะ

2. สมรรถนะวิชาชีพครู 6 ด้าน ได้แก่

- 1) ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู
- 2) การพัฒนาหลักสูตร
- 3) การรู้ลึกในเนื้อหาวิชาและวิธีวิทยาการสอน
- 4) การประเมินผลและวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา
- 5) การพัฒนาผู้เรียน

6) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ในทัศนะของผู้เขียน การที่จะผลิตครูให้เป็น “ครูมืออาชีพ” นั้น ไม่ได้อยู่ที่หลักสูตรเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่คุณลักษณะของนักศึกษาที่เลือกเรียนเป็นครูด้วย ดังที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (พิชญานา ยืนยาว, 2561, หน้า 1816-1877) ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยความฉลาดของนักศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ความฉลาดทางปัญญา ความฉลาดทางศีลธรรมและจริยธรรม ความฉลาดในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ความฉลาด ที่เกิดจากการเล่น ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ และความฉลาดทางสังคม ตามลำดับ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย มียุทธศาสตร์ในสาขาวิชาชีพครู เป็นคนดีของสังคม และเป็นครูดี ครูเก่ง ตามลำดับ

3. ปัจจัยความฉลาดของนักศึกษา ประกอบด้วย ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ (X_6) ความฉลาด ทางปัญญา (X_1) ความฉลาดในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (X_4) และความฉลาดทางสังคม (X_5) เป็นปัจจัย ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา (Y_{tot}) โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 81.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมการวิเคราะห์การถดถอย คือ $\hat{Y}_{tot} = 1.91 + 0.93(X_6) + 1.23(X_1) + 1.06(X_4) + 0.23(X_5)$

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษาสายวิชาชีพครูไว้ดังนี้

วิไลลักษณ์ ลังกา (2559, หน้า 36-50) ได้ศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569) ผลการศึกษาพบว่า

1. ภาพอนาคตคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า ผลการศึกษาภาพอนาคตของคุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดได้อีก 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2560-2569) พบว่า ครูต้องมีหลักของการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึก มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐาน บวกกับการมีปัญญา มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะต้องมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ในส่วนของทักษะครูจะต้องมีทักษะการสอน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และสังคม

2. แนวทางในการพัฒนาครูไทยในทศวรรษหน้า

2.1 กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา การผลิตและพัฒนาครู ควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ กำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนาครูที่มีจุดเน้นถึงคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า บนพื้นฐานของการพัฒนาส่งเสริมการดำเนินชีวิตครูตามหลักไตรสิกขา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะครูไทย เพื่อความเป็นมาตรฐานการผลิตและพัฒนาครูที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ จัดตั้งองค์กรหน่วยงานการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อเป็นหน่วยงานกลางของประเทศในการพัฒนาวิชาชีพครู และจัดทำคู่มือเส้นทางการพัฒนาตนบนเส้นทางวิชาชีพครูให้กับครู

2.2 สถาบันการผลิตครู ทั้งมหาวิทยาลัยและกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผลิตครูควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรการผลิตครู โดยในรายวิชาชีพครูควรมีการเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ในทุกชั้นปีการศึกษา โดยออกแบบและจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูตามภาพอนาคตคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัยสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู พัฒนานักศึกษาครู ระหว่างสถาบันการผลิตครูกับโรงเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบมีกิจกรรมในการปลูกฝังนักศึกษาครูให้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 ศึกษาธิการภาคควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ เพิ่มบทบาทการเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาครู ตามมิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษ โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นส่วนงานที่รับมอบคุณ มีหน้าที่เป็นผู้แนะ (Coach) ให้ความรู้ในการพัฒนาครูต่อผู้บริหารโรงเรียนอิงตามความต้องการของครูและบริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่ สร้างรูปแบบดำเนินการนิเทศ/ติดตามผลการพัฒนาส่งเสริมคุณลักษณะครูที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่ที่ดูแลโดยศึกษาธิการภาค ศึกษาธิการจังหวัดควรมีกิจกรรมส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญและเกิดความตระหนักถึงการนำหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครู ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของคุณลักษณะครูที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียน โดยสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูในการพัฒนาตนให้ตรงตามคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่พบในงานวิจัยจัดทำแผนการพัฒนาครู ที่ครบทั้ง 3 มิติของคุณลักษณะครูในทศวรรษหน้า โดยมีการกำหนดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาครูที่เป็นรูปธรรม มีการนิเทศ/ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาของกลุ่มครูอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

ณัฐมน พันธุ์ชาตรี (2559) ได้ทำการศึกษาการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู 2) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพครู 4) ด้านบทบาทหน้าที่ของความเป็นครู และ 5) ด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพครู

2. แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีแนวทางการสร้างเสริม อาทิ จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ในศาสตร์หรือวิชาชีพเฉพาะ และวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเทียบได้ในระดับสากล มีการเชื่อมโยงความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพกับวิชาเอกอย่างเป็นรูปธรรม สร้างกระบวนการผลิตนักศึกษาครูที่มีประสิทธิภาพอันเกิดจากความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใช้บัณฑิต ผู้ผลิตบัณฑิต ชุมชน และสังคม จัดกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตวิญญาณและจิตสำนึกที่ดีในวิชาชีพ สร้างรูปแบบการสร้างเสริมคุณลักษณะของการเป็นครูมืออาชีพซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของคณะครุศาสตร์ จัดค่ายอาสาเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การสร้างจิตอาสาในรูปแบบที่หลากหลายโดยผู้เรียนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามความสนใจ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงและสัมผัสความเป็นครู คัดเลือกครูผู้สอนจากบุคลากรที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นครู เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาครู ให้เป็น “ครูมืออาชีพ” ไม่ใช่หน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพครูเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการร่วมมือกันทุกภาคส่วน ปรับเปลี่ยน บูรณาการทั้งองค์ภาพพ โดยเริ่มจากรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูไว้ทั้งในแนวนโยบายของรัฐบาล แผนงานสำคัญระดับชาติ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาทุกฉบับ รวมทั้ง กำหนดเป็นพระราชบัญญัติ เพื่อจัดตั้งองค์กรที่ดูแลกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการของครูและพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งองค์กรการ บริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และมีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อตั้งหน่วยงานดูแลการปฏิรูปการฝึกหัดครูโดยเฉพาะ สร้างความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในระดับประเทศซึ่งเป็นผู้วางนโยบายและกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน และในระดับผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เพื่อให้มีเอกภาพในทิศทางการดำเนินงาน ประกอบกับ ระบบการบริหารทางการศึกษาต้องเอื้อให้ครูและผู้ได้รับผลจากวิชาชีพครูโดยตรง

ในทัศนะของผู้เขียน หากต้องการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับ สร้างคนเก่งให้มาเป็นครู สถานภาพและภาพลักษณ์ของครูไทยและวิชาชีพครูไทยควรเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องและมีเกียรติในสังคม บุคคลที่จะมาเป็นครูต้องถึงพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถในการสอนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการเป็นครูยุคใหม่ มีคุณภาพ จำนวน และความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชน มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำหนด และตรวจสอบมาตรฐานวิชาชีพครู ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ระบบค่าตอบแทน

และสวัสดิการ และการพัฒนาวิชาชีพ โดยรื้อปรับระบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องให้ทำหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ และเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย และการจัดสรรงบประมาณในระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาครู และสุดท้ายควรมีกกลไกที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญ คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยให้การประเมินมีผลต่อการให้คุณโทษ และความก้าวหน้าทางวิชาการ จากที่กล่าวมาการพัฒนาวิชาชีพครูไทยให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมกับชาติอื่น ผู้เขียนมองว่าต้องให้ความสำคัญกับระบบการผลิตครู โดยมีแผนการผลิตครูที่สัมพันธ์กับแผนการใช้ครู สรรหาและคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ศักยภาพ และความประพฤติที่เหมาะสมจะเข้าสู่วิชาชีพครูมาเรียนครูให้มากขึ้น พัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายทั้งเนื้อหา ระยะเวลาในการศึกษา และวิธีการศึกษา และที่ละเลยไม่ได้คือ การพัฒนา “ครูของครู” โดยมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพครูในสถาบันผลิตครู สถาบันผลิตครูจะต้องกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างจริงจังในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของคณาจารย์ตามภารกิจที่กำหนด และกำกับดูแลให้คณาจารย์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาครูและชุมชน สำหรับระบบการใช้ การส่งเสริมรักษา และการพัฒนาครู ควรปรับปรุงวิธีการคัดเลือก การทดลองปฏิบัติงานและการบรรจุครูให้เหมาะสมโดยให้ชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนรับผลจากการปฏิบัติงานของครู กำหนดภาระงานครูชัดเจน ทั้งงานการเรียน การสอน งานส่งเสริมการสอน งานบริการแก่สังคม งานศึกษาค้นคว้าวิจัย งานการนิเทศ ผลิต ประเมินผล และงานการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง กำหนดเกณฑ์ และดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครูทุกคนในสังกัดอย่างใกล้ชิด โดยเน้นสัมฤทธิ์ผลที่เกิดแก่นักเรียนทุกด้าน ทั้งพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย และที่สำคัญที่สุดคือ การรักษาคูครูไว้ในระบบ และใช้ประโยชน์จากการเป็นครูดี ส่งเสริมให้ครูทุกคนต้องพัฒนาตนเองตามระยะเวลาที่กำหนด ส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ระหว่างสถาบันผลิตครู และสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาครูตั้งแต่กระบวนการผลิตครู ไปถึงการใช้ครู และการพัฒนาครูอย่างครบวงจรนั่นเอง

การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติไว้ 3 มาตรฐาน ในส่วนของมาตรฐานที่ 3 ได้แก่ แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หรือ สังคมแห่งความรู้ การสร้างวิธีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง และการเรียนรู้วัฒนธรรมสื่อและเทคโนโลยีนั้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ทั้งสิ้น ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาองค์กรของตนโดยใช้วิธีการจัดการความรู้ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้กำหนดกระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรว่าควรประกอบด้วย การบ่งชี้

ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, หน้า 8)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548, หน้า 4) ได้สรุปการจัดการความรู้ในองค์กร หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจาย อยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุดโดยที่ความรู้มีอยู่ 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นความรู้แบบนามธรรม ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ เป็นความรู้แบบรูปธรรม

กระบวนการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการกับความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กรซึ่งมีดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าจะอย่างไรให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยจะคัดเลือกว่าจะใช้เครื่องมืออะไร และขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ไหน โดยอาจจะพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ ซึ่งสามารถทำได้หลายทาง เช่น การสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว
3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อการเรียกใช้งานได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องในอนาคต
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์และเหมาะสม
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก โดยการใช้พวกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) หรือการประชาสัมพันธ์บน Web board
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำได้หลายวิธีการซึ่งจะแบ่งได้สองกรณีได้แก่ Explicit Knowledge อาจจะจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ หรือ Tacit Knowledge จัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว และเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น การเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ และนำความรู้ที่ได้ไปหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การจัดการความรู้ของครูด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community หรือ PLC)

แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ในสถานศึกษานี้ ใช้เป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาในการนำกระบวนการ PLC สู่การปฏิบัติ เพื่อมุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 1 Community สร้างทีมครู คือ การแบ่งกลุ่มเพื่อระดมประสบการณ์ หาปัญหาหรือแนวทางการพัฒนา โดยเลือกประเด็นเพียง 1 ประเด็นเพื่อแก้ปัญหาแต่ละครั้ง โดยมีกระบวนการดังนี้

1. รวมกลุ่มครู หรือแผนกเดียวกัน/สอนประเภทวิชาเดียวกัน/สอนวิชาเหมือนกัน/สอนในระดับชั้นเดียวกัน/สอนในระดับการศึกษาเดียวกัน
2. บันทึกขอจัดตั้งกลุ่ม PLC ยื่นต่อสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 Practice จัดการเรียนรู้ คือ ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนา และนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการเปิดห้องเรียนเพื่อการสังเกตการณ์สอน โดยมีกระบวนการดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาผู้เรียนที่ตนเองรับผิดชอบหรือสิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน
2. เรียงลำดับความสำคัญของปัญหา /สิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน
3. เลือกปัญหา สิ่งที่ต้องการพัฒนา/ที่สำคัญ
4. หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการสอน การฝึกปฏิบัติของครูเป็นอันดับแรกว่ามีอะไรบ้างที่ทำให้เกิดปัญหากับการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือที่ทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ตามหลักสูตรที่กำหนด เช่น เนื้อหา วิธีการสอน กิจกรรม สื่อการสอน การวัดและประเมินผล
5. กำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับสาเหตุ
6. กำหนดผู้รับผิดชอบในการแก้ปัญหา โดยครูต้นแบบ หรือ Model Teacher จะวางแผนการสอนเพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียน
7. จัดทำแผนปฏิบัติการ PLC
8. Model Teacher นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่รับผิดชอบที่จะใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมาให้สมาชิกในกลุ่ม PLC ร่วมออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
9. สมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันออกแบบและจัดทำแผนการจัดกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้หรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการ โดยตอบโจทย์ อย่างน้อย 2 ประการ คือ ทำให้เป้าหมายการพัฒนาบรรลุผลมากที่สุด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา

ที่กำหนดทั้งในด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น กำหนดเนื้อหาสาระเพิ่มเติม ปรับรูปแบบของการสอน กิจกรรมผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลผู้เรียน

10. เชิญผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมให้คำแนะนำในการออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรม

ผลที่ได้รับคือครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ครูได้รับการพัฒนาซึ่งกันและกัน สามารถนำไปดำเนินการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 Reflection สะท้อนคิดเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติ คือ การพบกลุ่มเพื่อสะท้อนคิดจากการจัดการเรียนรู้เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นจากการเปิดห้องเรียน ร่วมกันเสนอแนะ ปรับปรุง โดยมีกระบวนการดังนี้

1. สมาชิกร่วมกัน สะท้อนคิด วิพากษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่กลุ่มได้ออกแบบไปแล้วนั้น ประเด็นที่พิจารณา ได้แก่ ความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรม โอกาสความสำเร็จที่จะพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้ได้ตามเป้าหมาย ความเป็นไปได้ของการเรียนรู้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ตามสาระในครั้งนั้น ๆ พร้อมทั้งสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสอดคล้อง ครอบคลุมของวัตถุประสงค์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เกี่ยวกับกิจกรรมครู เทคโนโลยีและสื่อการสอน การวัดและประเมินผล กิจกรรมชั้นนำ กิจกรรมขั้นสอน และกิจกรรมขั้นสรุป เป็นต้น

2. เชิญผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมสะท้อนคิด วิพากษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนการจัดการเรียนรู้

3. Model Teacher สรุปประมวลข้อสะท้อนคิด นำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์

4. Model Teacher นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในห้องเรียนจริง

5. เพื่อนสมาชิก หรือ Buddy Teacher อย่างน้อยหนึ่งคนหรือมากกว่าร่วมสังเกตการณ์กระบวนการปฏิบัติจริง (Learning Activities and Observation) และบันทึกเป็นคลิปวิดีโอสำหรับสมาชิก ที่ไม่สามารถมาร่วมสังเกตได้ การสังเกตการสอน ได้แก่

1) สังเกตลักษณะสภาพทั่วไปของสถานที่จัดการเรียนรู้อุปกรณ์สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งรบกวน เป็นต้น

2) สังเกตบรรยากาศการเริ่มต้นการเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนว่ามีการจัดลำดับของแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นไปตามลำดับของแผนการจัดการเรียนรู้หรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแผน อะไรเป็นสาเหตุและครูดำเนินการอย่างไรต่อไป ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นหรือสับสน

3) สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนรู้ ว่าได้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามเป้าหมายของการเรียนการสอนบ้างหรือไม่ และมีผู้เรียนที่แสดงว่ายังไม่เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายบ้างหรือไม่ จำนวน สัดส่วนระหว่างผู้เรียนทั้งสองกลุ่มเป็นอย่างไร

4) สังเกตว่าครูมีการดำเนินการอย่างไรกับผู้เรียนที่แสดงออกว่าได้เรียนรู้เรื่องนั้นแล้ว และครูดำเนินการ อย่างไรกับผู้เรียนที่ยังไม่สามารถเรียนรู้เรื่องนั้นได้ ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีอะไรที่เป็นการปฏิบัติที่ดีควรรักษาไว้และอะไรที่เป็นจุดอ่อนที่ควรได้รับการแก้ไขบ้าง

ผลที่ได้รับครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรียนรู้ร่วมกันทำให้ครูได้รับการพัฒนาซึ่งกันและกัน ครูที่เป็น Model Teacher ได้นำแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบใหม่ไปทดลองใช้ และ ครูที่เป็น Buddy Teacher ได้เรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันคิดขึ้น และนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่รับผิดชอบ และนักเรียนได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใหม่

ขั้นตอนที่ 4 Evaluation ประเมินเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การประเมินเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครู ตามแบบคู่มือการประเมินการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล โดยมีกระบวนการดังนี้

1. สมาชิก Buddy Teacher ร่วมกันอภิปราย ตั้งคำถาม เพื่อหาข้อดี ข้อที่ควรปรับปรุงผลการสอนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ต้องปรับ เพิ่ม ลด ในประเด็นใดโดยมุ่งตอบคำถามอย่างน้อย 4 ประเด็น คือ

- 1) ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเท่าใด
- 2) รู้ได้อย่างไรว่าผู้เรียนเหล่านั้นเกิดการเรียนรู้หรือมีพฤติกรรมบรรลุตามเป้าหมายนั้นแล้ว
- 3) ผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนรู้และยังไม่บรรลุพฤติกรรมตามเป้าหมาย จะทำอย่างไรกับผู้เรียนกลุ่มนี้ต่อไป
- 4) ผู้เรียนที่เกิดการเรียนรู้และบรรลุพฤติกรรมตามเป้าหมายแล้ว จะทำอย่างไรต่อไปกับผู้เรียนกลุ่มนี้

2. Model Teacher ดำเนินการสรุปผลการจัดการเรียนรู้ ที่ตอบคำถามทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่

- 1) ข้อมูลรายงานสรุปผลการวัดและประเมินผลผู้เรียน
- 2) ข้อมูลผู้เรียนมีผลการประเมินเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 3) แนวทางแก้ปัญหาผู้เรียนที่ไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด และ
- 4) แนวทางพัฒนาผู้เรียน

ตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงสิ่งที่เป็นแนวการปฏิบัติที่ดีและสิ่งที่เป็นจุดอ่อนที่ควรได้รับการปรับปรุงในโอกาสต่อไป

จากนั้นดำเนินการสรุปกิจกรรมที่นำไปใช้ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องปรับปรุงตามมติของกลุ่ม PLC แล้วไปใช้ปฏิบัติการสอนในรอบใหม่ กรณีที่กิจกรรมที่นำไปทดลองใช้แล้ว บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถนำมาทดลองใช้ในรอบที่ 2 และ 3 แล้วจึงนำไปเผยแพร่ โดยสรุปผลจากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้และจากการสะท้อนผลของสมาชิก

ขั้นตอนที่ 5 Network Development สร้างเครือข่ายการพัฒนา คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูและนักเรียน ผ่านเครือข่ายการพัฒนา โดย Model Teacher นำผลสรุปที่ได้รับรวบรวม บันทึกเขียนเป็นรายงานผล ให้สมาชิกได้ร่วมเรียนรู้การบันทึกมีอย่างน้อย 2 เป้าหมาย คือ

1. บันทึกเพื่อสะท้อนการพัฒนาของการจัดการเรียนรู้สู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน หรือเพื่อสะท้อนว่ากว่าจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามพฤติกรรมเป้าหมายได้นั้น มีบทเรียนที่ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างไรบ้าง ส่วนนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง และถือเป็นงานวิจัยในชั้นเรียนที่มีคุณภาพมาก ถ้าผลยังไม่บรรลุเป้าหมาย สามารถร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรม นวัตกรรม และดำเนินการตามกระบวนการจนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย เป็นวงรอบต่อไป

2. เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดการเรียนรู้รอบใหม่ซึ่งจะทำให้มั่นใจว่ามีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม โดยนำผลสรุปในทุก ๆ วงรอบ มาร้อยเรียงอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นพัฒนาการเรื่องเล่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงของผู้เรียนในสถานศึกษานั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน สรุปเผยแพร่แผนการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมต่อไป

ผลที่ได้รับ เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน ครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มเรียนรู้วิชาชีพมากยิ่งขึ้น และจะมีความเป็น “ครูมืออาชีพ” มากขึ้น

สรุปแล้ว ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นกระบวนการร่วมมือ ร่วมใจกันของครูผู้บริหารโรงเรียน และหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านการวางแผน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรม หรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นการรวมตัวกันพัฒนาทักษะและการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ครูเพื่อศิษย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมเพื่อช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เกิดการร่วมมือ รวมพลังของทุกฝ่ายในการพัฒนาการเรียนการสอนสู่คุณภาพ และเกิดการพัฒนาวิชาชีพครู เกิดผลดีทางวิชาชีพครู และเกิดผลดีต่อผู้เรียนโดยมุ่งพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูที่จะประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาทั้งตนเอง และพัฒนาในส่วนที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการพัฒนาการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ผู้เขียนได้สรุปและรวบรวมแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู ประกอบด้วย การพัฒนาส่วนบุคคล (Personal Development) การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) และการพัฒนาทางสังคม (Social Development) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พัฒนาส่วนบุคคล (Personal Development)

พัฒนาส่วนบุคคล (Personal Development) หมายถึง การพัฒนาตนเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ครูออกแบบทำขึ้นมาด้วยความตั้งใจ ตั้งใจ และเต็มใจของตนเอง สำหรับครูไทยนั้นการพัฒนาส่วนบุคคลจะอยู่ในรูปแบบของแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan: IDP) หมายถึง กรอบหรือแนวทางที่จะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายในสายอาชีพของตน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาจุดอ่อน (Weakness) และเสริมจุดแข็ง (Strength) ของครูหรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ในโรงเรียน แผนพัฒนารายบุคคล หรือเรียกสั้น ๆ ในคู่มือฉบับนี้ว่า IDP จึงเป็นแผนสำหรับการพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมให้มีคุณสมบัติความสามารถ และศักยภาพในการทำงานสำหรับตำแหน่งที่สูงขึ้นต่อไปในอนาคต หรือตามเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ที่โรงเรียนกำหนดขึ้น ดังนั้น IDP จึงไม่ใช่กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) เพื่อการเลื่อนตำแหน่งงานหรือการปรับเงินเดือน และการให้ผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ แต่เมื่อได้มีการดำเนินกิจกรรมตามกรอบ IDP อย่างเป็นระบบบนเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของระดับความรู้ ความสามารถ หรือสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาคาดหวัง มีการพูดคุยสื่อสารแบบสองทาง เป็นข้อผูกพันหรือข้อตกลงในการเรียนรู้ร่วมกัน IDP ก็จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงความต้องการของครูเป็นรายบุคคลให้ตอบรับหรือตอบสนองต่อความต้องการในระดับหน่วยงานย่อย และส่งผลให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนได้

ด้วยพระราชบัญญัติการพัฒนข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์สำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อระบบบริหารข้าราชการ จากเดิมที่เน้นพัฒนาข้าราชการให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาเป็นการให้ข้าราชการเป็นผู้รู้รอบ รู้ลึก และเป็นแรงผลักดันต่อความสำเร็จขององค์กร รวมทั้งให้ข้าราชการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นที่ประชาชนและสัมฤทธิ์ผล ครูจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทวิธีคิดและวิธีปฏิบัติงาน รวมถึงการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองให้สามารถตอบสนองต่อภารกิจของโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการนำหลักสมรรถนะมาประกอบในการบริหารและพัฒนาทรัพยากร และตามที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทาง

การศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพครู (ว22/2560) เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2560 ดังนี้ ข้อ 1) ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยให้ประเมินตนเองตามแบบที่ ก.ค.ศ. กำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนการพัฒนาตนเองเป็นรายปีตามแบบที่ส่วนราชการกำหนด และเข้ารับการพัฒนาตามแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนั้น ข้าราชการทุกคน ทุกระดับ จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล ประกอบด้วย ความหมาย ประโยชน์ บทบาทหน้าที่ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การทำแผนพัฒนารายบุคคล รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรรายบุคคล เป็นการพัฒนาบุคลากรโดยยึดหลักการประเมินสมรรถนะ (Competency Based Approach) จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถรู้จุดเด่น จุดด้อยของความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเองและสามารถพัฒนาตนเองให้ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของหน่วยงาน และของตนเองอย่างแท้จริง อีกทั้งจะทำให้การพัฒนา ครุดำเนินไปอย่างประหยัด และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยสมรรถนะจะแบ่งเป็น 2 สมรรถนะ คือ

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง สมรรถนะที่ทุกคนต้องมีหรือปฏิบัติได้ เป็นคุณลักษณะร่วมกันของบุคคลทุกตำแหน่ง ซึ่งสมรรถนะหลักของครูและบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย

- 1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน
- 1.2 การบริการที่ดี
- 1.3 การพัฒนาตนเอง
- 1.4 การทำงานเป็นทีม
- 1.5 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

2. สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) เป็นสมรรถนะที่กำหนดเฉพาะ สำหรับแต่ละตำแหน่ง เพื่อให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับหน้าที่และ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสมรรถนะประจำสายงานของครู ประกอบด้วย

- 2.1 การบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- 2.2 การพัฒนาผู้เรียน
- 2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน
- 2.4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการวิจัย เพื่อการพัฒนาผู้เรียน
- 2.5 ภาวะผู้นำครู
- 2.6 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาส่วนบุคคลของครู จึงเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาตนเอง โดยมี IDP เป็นเครื่องมือที่ช่วยปรับปรุงความสามารถเดิมที่มีอยู่ และปรับปรุงผลงานที่ครูรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาความสามารถเดิมที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น เพิ่มศักยภาพการทำงานของครูให้มีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานที่สูงขึ้น และช่วยให้ครูมีความพร้อมในการทำงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น เกิดทักษะในการทำงานหลายด้าน (Multi Skills) ทำให้สามารถทำงานทดแทนกันได้ กรณีที่ผู้ปฏิบัติงานคนเดิมไม่อยู่หรือโอนย้ายไปที่อื่น มีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ดังนั้นการที่ครูได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทำให้ผลการปฏิบัติงานที่ดี ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนและโรงเรียนต่อไป

2. การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development)

จากสภาพการต่าง ๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม การจะมีความสุขในชีวิตประจำวันได้จำเป็นต้องปรับตัวบนพื้นฐานความรอบรู้อย่างเท่าทันอาชีพ สำหรับผู้ประกอบอาชีพครูซึ่งมีหน้าที่หลักคือการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมเพื่อเป็นอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ภาระหน้าที่และบทบาทของผู้พัฒนา ครูจึงควรมีความพร้อมในทุกด้านในการพัฒนาทางวิชาชีพ การจะเป็นผู้มีความพร้อมดังกล่าวจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงด้วยระบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาทางวิชาชีพของครูที่เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน โดยที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, หน้า 8-10) ได้กำหนดสมรรถนะของผู้เรียนไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและ การปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่จำเป็น 8 ประการ ประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning)
2. ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาหรือได้รับการฝึกฝนทักษะในด้านการคิดอย่างมีระบบและส่งผล สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators)
4. ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers)
5. ความกระตือรือร้น (Active Learners)
6. ทักษะพื้นฐานด้านการใช้ข้อมูลสารสนเทศ (ICT Skills)
7. ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากลหรือภาษาที่สอง (Second Language)
8. ความสนใจในวัฒนธรรมต่าง ๆ (Engaged with Culture) ความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (World Awareness)

ดังนั้นครูทุกคนต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพของตน ซึ่งคุรุสภาได้กำหนดแนวทางการพัฒนาครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ (มาตรฐานการปฏิบัติงาน) ตามพระราชบัญญัติสภาครูและ

บุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549, หน้า 168-175) มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังมาตรา 8 และมาตรา 9 คุรุสภามีวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตกำกับ ดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพ กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาวิชาชีพประสานส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ และมาตรา 49 และมาตรา 50 ให้มีข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ ในส่วนของมาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงพฤติกรรมการทำงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
4. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
9. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
10. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
11. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
12. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งการพัฒนาบุคลากรหรือการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู ทุกระดับความรู้และประสบการณ์มีความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาไทยโดยรวม รวมถึงเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ก็คือการส่งเสริมให้ครูทำ “วิจัย” ซึ่งจะช่วยให้ครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง ทั้งความรู้ด้านเนื้อหาที่ตนเองสอน ความรู้เกี่ยวกับนักเรียนของตนเอง ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรสำหรับครูในประเทศไทย การวิจัยปฏิบัติการถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ผู้ประกอบอาชีพครูต้องดำเนินการ โดยมีการวางแผนเตรียมความพร้อมผู้ที่ประสงค์จะประกอบอาชีพครูตั้งแต่เป็น

นักศึกษาแล้ว โดยที่หลักสูตรที่ผลิตครูจะต้องมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยเน้นให้นักศึกษามีความสามารถในการออกแบบระเบียบวิธีการวิจัย กระบวนการวิจัย การกำหนดปัญหา การออกแบบการวิจัย การเลือกตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือการวิจัย การใช้สถิติ การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความและการแปลผลข้อมูล การเขียนรายงานและการนำเสนอผลงานวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และฝึกปฏิบัติ เพื่อนำไปแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียน สร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียน และใช้การสะท้อนคิดไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในการเป็นครูที่ดี มีความรอบรู้ และทันสมัยต่อความเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ ผู้ที่ประกอบอาชีพครูทุกคนต้องมีการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เป็นการทำวิจัยโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์ของครู ถือได้ว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และสร้างความรู้ในการปฏิบัติงานของครู

นอกจากการพัฒนาทางวิชาชีพครูด้วยการทำวิจัยแล้ว ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางวิชาชีพครู โดยมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ว่า “รัฐจะต้องกำหนดมาตรฐานวิชาชีพสำหรับครูและต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาครู ตลอดจนต้องสร้างระบบและกระบวนการที่มีคุณภาพและมาตรฐาน” ดังนั้นจึงมีหน่วยงานดูแลการพัฒนาวิชาชีพของครู ก็คือ “สำนักงานครูพัฒนาTeacher Professional Development Institute (TPDI)” สืบเนื่องนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยที่นายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในปีพุทธศักราช 2560 นี้ เป็นนโยบายที่ต้องการให้ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจในการเลือกประเด็นพัฒนาทางวิชาชีพตนเองได้ โดยมีการสนับสนุนงบประมาณให้แก่คุณครู ในวงเงินคนละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) ต่อปีงบประมาณ จากนั้นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในสมัยที่นายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในปีพุทธศักราช 2560 นี้ เป็นนโยบายที่มีความกล้าหาญและผลักดันจนสำเร็จ คือการให้ครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจในการเลือกประเด็นพัฒนาตนเองได้ โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ระยะสั้น

1. พัฒนาแผนงานวิจัยเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. การพัฒนาชุดโครงการเพื่อการส่งเสริมและยกระดับคุณภาพการผลิตครู
3. การสร้างกรอบความคิดของหลักสูตรเพื่อให้หน่วยงานอื่น ๆ นำเสนอหลักสูตรสำหรับการพัฒนาครู ตามวิสัยทัศน์ตามเกณฑ์ของ ก.ค.ศ.

4. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับการเสนอหลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของหน่วยพัฒนา

ระยะยาว

5. การออกวารสารทางวิชาการเพื่อเป็นแหล่งรวมและเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู

6. การจัดการประชุมวิชาการนานาชาติ ว่าด้วยการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา

7. ชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาครูศึกษาไทย

สถาบันคุรุพัฒนา เป็นองค์กรระดับชาติทางด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่จะเป็นหน่วยผลิตองค์ความรู้ด้านการครุศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างองค์ความรู้ที่ลุ่มลึกด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนเฉพาะสาขา และมุ่งมั่น สร้างสรรค์ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ในทัศนะของผู้เขียนสรุปได้ว่าการพัฒนาวิชาชีพของครู เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั่วถึง และทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยสนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนากำลังคนของชาติ ควรเริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้ามาเรียนครู การพัฒนากระบวนการฝึกหัดครู การสร้างจิตสำนึกให้ครูมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง การส่งเสริมขวัญกำลังใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพครู การส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิดและประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมให้ครูเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องทั่วถึงและทันการณ์ รวมทั้งการส่งเสริมให้ครูมีใบประกอบวิชาชีพและมีระบบการกำกับ ดูแลคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครู แต่เนื่องจากปัญหาด้านวิชาชีพครูเป็นปัญหาที่ได้รับการสั่งสมมานาน การแก้ปัญหาจะต้องอาศัยระยะเวลาและความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในระดับประเทศ ซึ่งเป็นผู้วางนโยบายและกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน ประกอบกับระบบการบริหารทางการศึกษาต้องเอื้อให้ครูและผู้ได้รับผลจากวิชาชีพครูโดยตรง ดังนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาและในขณะเดียวกันก็วางแนวทางพัฒนาควบคู่กันไปด้วย โดยกำหนดไว้ทั้งแนวนโยบายของรัฐบาล กำหนดไว้ในแผนงานสำคัญระดับชาติ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งกำหนดเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้การแก้ไขปัญหาวินิจฉัยวิชาชีพครูได้ดำเนินการไปในทิศทางที่ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาวินิจฉัยวิชาชีพครูได้ดำเนินการไปในทิศทางที่ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาทางสังคม (Social Development)

การพัฒนาทางสังคมเป็นกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูที่ส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้จะทำให้ครูได้แนวคิดใหม่ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองจากเพื่อนร่วมอาชีพ เพราะครูนั้นได้เรียนทุกอย่างในวิชาเอกที่ตนเองได้เรียนจบมา แสดงให้เห็นว่าครูมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพและวิชาเอก แต่เมื่อนำมาสอนนั้นครูจะถ่ายทอดผู้เรียนแบบที่ครูได้เรียนมานั้นไม่ได้ เพราะการสอนที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ที่มากเกินไป อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้นครูจะต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยและชั้นเรียนที่ครูสอน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศห้องเรียนไม่ให้เบื่อหน่าย และทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้กระบวนการที่จะช่วยให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทางวิชาชีพซึ่งนอกจากกระบวนการ PLC ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ยังมี “การจัดการความรู้ หรือ Knowledge Management (KM)” เป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกระบวนการรวบรวมความรู้สู่การปฏิบัติ (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ เจตคติในงาน ประสบการณ์การทำงานและพฤติกรรมการทำงานของแต่ละบุคคล ซึ่งปฏิบัติงานเรื่องเดียวกันหรือคนละเรื่อง แล้วประชุมหรือสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน เมื่อรวบรวมแล้วก็มี การนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ วิเคราะห์ (Analysis) หรือจัดระบบใหม่ เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ยอมรับข้อดีและจุดที่เป็นปัญหาของกันและกัน มีการจัดเก็บข้อสรุปทั้งหมดอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การยอมรับในกฎกติกาขององค์กรที่ทุกคนยอมรับ แล้วนำมาเผยแพร่ความรู้เพื่อให้เกิดการต่อยอดความรู้หรือสร้างประโยชน์จากความรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร รวมทั้งเป็นแบบอย่างต่อหน่วยงานอื่น อันจะยังประโยชน์ในวงวิชาการและงานการศึกษาต่อไป การจัดการความรู้ในชั้นเรียนมีกระบวนการ (นภลัย เสมอใจ, 2558) ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าจะทำอย่างไรให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยจะคัดเลือกกว่าจะใช้เครื่องมืออะไร และขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ ซึ่งสามารถทำได้หลายทาง เช่น การสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว
3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางแผนโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อการเรียกใช้งานได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องในอนาคต
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์และเหมาะสม
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก โดยการใช้พวกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) หรือการประชาสัมพันธ์บน Web board

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้หลายวิธีการซึ่งจะแบ่งได้สองกรณีได้แก่ Explicit Knowledge อาจจะจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ หรือ Tacit Knowledge จัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม

7. การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น การเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ และนำความรู้ที่ได้ไปหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

คุณค่าของกระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เกิดบรรยากาศในการเรียนที่ดีส่งผลต่อการเรียนรู้ นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกมากขึ้นโดยไม่เขินอาย ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อครูและนักเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้และรับความรู้ที่ผู้สอนถ่ายทอดได้ดีมากขึ้น เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในหน่วยงานหรือองค์กรซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล หรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด

ในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูในสภาพปัจจุบัน ครูจะมีแค่ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ คงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ ดังนั้น ผู้ที่ประกอบอาชีพครูควรพัฒนาตนเองในการสร้างสื่อการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับวิชาชีพครู

การจัดการศึกษาในอดีตมีการจัดการศึกษาที่เน้นการให้ความสำคัญกับผู้สอน ซึ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีการใช้หนังสือเป็นสื่อการสอนเพียงอย่างเดียว จึงเห็นได้ว่าการเรียนในรูปแบบเดิมต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย การจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้การศึกษาต้องปรับรูปแบบ เปลี่ยนมาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการกระตุ้นความรู้สึของผู้เรียนให้สนใจ โดยใช้สื่อการสอนหลาย ๆ รูปแบบ ก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะหลาย ๆ ด้านรวมถึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มมากขึ้น และมีการส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ ตลอดจนการศึกษาสภาพจริงตามบริบทโลก จึงเกิดการสร้างสรรค์กระบวนการ หรือ แนวทางใหม่ ๆ จนเรียกว่า “นวัตกรรม”

นวัตกรรม หมายถึง ความคิดใหม่และการกระทำสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในรูปแบบใหม่ให้ทันสมัยและช่วยให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นวัตกรรม มีด้วยกัน 3 ระยะ คือ คิดค้น พัฒนา และการนำไปปฏิบัติ

นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง ความคิดใหม่และการกระทำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการระบบการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดเป็นแรงจูงใจในการเรียน และยังช่วยประหยัดเวลาในการเรียนได้ดียิ่งขึ้น เช่น การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ สื่อหลายมิติ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันคงไม่มีใครปฏิเสธ ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือที่เรียกว่า IT ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น การสื่อสารข้อมูลเป็นไปด้วย ความรวดเร็วและเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงและกว้างขวาง (Globalization) เทคโนโลยีทางการสื่อสาร (Communication) และคอมพิวเตอร์ (Computer) ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อแลกเปลี่ยนสารสนเทศ (Information) ที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดเครือข่ายข้อมูลครอบคลุมทั่วโลกหรือ WWW (Worldwide Web) ที่เราเห็นได้จากการใช้งานในระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันไปแล้วและกำลังขยายปริมาณจำนวนผู้ใช้งานมากขึ้นจากแนวโน้มของการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการใช้เทคโนโลยีจะเป็นตัวผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาจากในอดีตที่ไม่มีแนวทางเทคโนโลยีรูปแบบการจัดการศึกษาจึงเป็นครูเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่เมื่อก้าวสู่ยุคปัจจุบันรูปแบบการศึกษาก็เปลี่ยนไป ครูจะมีบทบาทน้อยลงเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น จึงนำมาสู่การศึกษาในอนาคตซึ่งจะเป็นลักษณะของการศึกษาแบบใหม่ “นั่นคือครูคนสำคัญแทนที่จะเป็นบุคคลที่อาจถูกปรับเปลี่ยนเป็นครู Google ครู Wikipedia และ ครู Youtube ก็อาจเป็นไปได้” (ยีน ภัวรวรรณ, 2551)

ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการศึกษา และนวัตกรรมการศึกษาไว้หลายมาตรา มาตราที่สำคัญ คือ มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยและในมาตรา 22 “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าว จำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาทางการศึกษาทั้งในรูปแบบของการศึกษาวิจัย การทดลองและการประเมินผล นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด นวัตกรรมที่นำมาใช้ทั้งที่ผ่านมาแล้วและที่จะมีในอนาคตมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553) ได้สรุปประเภทของนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 5 ประเภท ได้แก่

1. นวัตกรรมด้านสื่อการสอน เนื่องจากมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่าย และเทคโนโลยีโทรคมนาคม ทำให้นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ นวัตกรรมสื่อการสอน ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย (Multimedia) การประชุมทางไกล (Teleconference) ชุดการสอน (Instructional Module) วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Video)

2. นวัตกรรมด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน เป็นการใช้วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้รายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น การสอนแบบร่วมมือ การสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบบทบาทสมมุติ การสอนด้วยรูปแบบการเรียนรู้เป็นคู่ เป็นต้น

3. นวัตกรรมด้านหลักสูตร เป็นการใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ หลักสูตรรายบุคคล หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ และหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

1) หลักสูตรบูรณาการ เป็นการบูรณาการส่วนประกอบของหลักสูตรเข้าด้วยกันกับวิทยาการในสาขาต่าง ๆ การศึกษาทางด้านจริยธรรมและสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี สามารถใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างมีจริยธรรม

2) หลักสูตรรายบุคคล เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อตอบสนองแนวความคิดในการจัดการศึกษารายบุคคล ซึ่งจะต้องออกแบบระบบเพื่อรองรับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ

3) หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในบทเรียน ประสบการณ์การเรียนรู้จากการสืบค้นด้วยตนเอง เป็นต้น

4) หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ต้องการกระจายการบริหารจัดการออกสู่ท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แทนที่หลักสูตรในแบบเดิมที่ใช้วิธีการรวมศูนย์การพัฒนาอยู่ในส่วนกลาง

4. นวัตกรรมด้านการวัดและการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษาการวิจัยสถาบัน ด้วยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา ครู อาจารย์ เช่น การสร้างแบบวัดต่าง ๆ การสร้างเครื่องมือ การประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แนวทางในการสร้างแบบวัดผลและประเมินผล เช่น การสร้างแบบวัดแววครู การพัฒนาค้างข้อสอบ การสร้างแบบวัดความมีวินัยในตนเอง

5. นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ เป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการ เพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก นวัตกรรมการศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหารจะเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการฐานข้อมูลในหน่วยงานสถานศึกษา เช่น การบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารเชิงบูรณาการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับสารสนเทศภายนอกหน่วยงาน เช่น ระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการอบรม เก็บรักษา และออกแบบระบบการสืบค้นที่ดีพอซึ่งผู้บริหารสามารถสืบค้นข้อมูลมาใช้งานได้ทันทีตลอดเวลา การใช้นวัตกรรมแต่ละด้านอาจมีการผสมผสานที่ซ้อนทับกันในบางเรื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาร่วมกันไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน การพัฒนาฐานข้อมูลอาจต้องทำเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษา (Educational Technology) หรือ เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เป็นศาสตร์ที่ประยุกต์วิชาการต่าง ๆ มาจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการนำคำ “เทคโนโลยี” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นศาสตร์แห่งวิธีการ ซึ่งไม่ได้มีความหมายว่าเป็นศาสตร์แห่งเครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงวัสดุและวิธีการ เมื่อนำมาใช้ กับ “การศึกษา” จึงเป็นคำใหม่ที่มีความหมายว่า การประยุกต์เครื่องมือ วัสดุ และวิธีการไปส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อการเรียนรู้ “สื่อสาร” เป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ โดยอาศัยสื่อหรือช่องทางต่าง ๆ ให้เกิดความ เข้าใจและเป็นแบบปฏิสัมพันธ์

เทคโนโลยีไม่ได้มีความหมายเฉพาะการใช้เครื่องจักรกลอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปฏิบัติหรือดำเนินการใด ๆ ที่ใช้ความรู้ วิธีการ หรือเทคนิคทางวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยให้

การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุผล พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีว่า หมายถึง วิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะ ในการนำเอาวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม

Heinich, Molenda and Russell (1993, p. 449) ได้สรุปลักษณะของเทคโนโลยีสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เทคโนโลยีในลักษณะของกระบวนการ (Process) เป็นการใช้อย่างเป็นระบบของวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ เพื่อนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติ โดยเชื่อว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อถือได้และนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. เทคโนโลยีในลักษณะของผลผลิต (Product) หมายถึง วัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นผลมาจากการใช้กระบวนการทางเทคโนโลยี
3. เทคโนโลยีในลักษณะผสมของกระบวนการและผลผลิต (Process and Product) เช่น ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการทำงานเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเครื่องกับโปรแกรม

ผู้เขียนได้รวบรวมเทคโนโลยีการศึกษาที่ครูและผู้บริหารต้องศึกษา เรียนรู้ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวิชาชีพได้ ดังนี้

1. คอมพิวเตอร์ (computer) ปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้พัฒนาไปจากยุคแรกที่เครื่องมีขนาดใหญ่ทำงานได้ช้า ความสามารถต่ำ และใช้พลังงานสูง เป็นการนำเทคโนโลยีเชิงจรรวมขนาดใหญ่ ทำให้ประสิทธิภาพของส่วนประมวลผลของเครื่องพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาหน่วยความจำให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลในปัจจุบัน โดยที่คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลในขณะนี้มีความสามารถเท่าเทียมหรือมากกว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ในสมัยก่อน ทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถทำงานได้เร็วขึ้นโดยใช้คำสั่งพื้นฐานง่าย ๆ นอกจากนี้พัฒนาการและการประยุกต์ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เครื่องคอมพิวเตอร์มีการประมวลผลตามหลักเหตุผลของมนุษย์หรือระบบปัญญาประดิษฐ์ สำหรับการปฏิบัติงานของครู จะใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกข้อสอบ การตรวจและให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อสอบ การเก็บประวัตินักเรียนเฉพาะวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาการเรียนและการให้คำปรึกษา และช่วยในการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเรียนการสอนของวิชาที่สอน รวมถึงการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้ครูผู้สอนสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อออกแบบและพัฒนาระบบการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับวัตถุประสงค์และความต้องการของผู้เรียน การลงทะเบียน การจัดทำบัตรนักศึกษา การจัดทำผลการเรียนการสอนรวมไป จนถึงการออกไปรับรองการจบหลักสูตร

2. ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ AI เป็นการพัฒนากระบวนการคอมพิวเตอร์ให้มีความสามารถที่จะคิดแก้ปัญหาและให้เหตุผลได้เหมือนอย่างการใช้ภูมิปัญญาของมนุษย์จริง ปัจจุบัน

นักวิทยาศาสตร์ในหลายสาขาวิชาได้ศึกษาและทดลองที่จะพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ให้สามารถทำงานที่มีเหตุผล โดยการเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ ซึ่งความรู้ทางด้านนี้ถ้าได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้งานต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น ระบบผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้ความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างผู้เชี่ยวชาญ และหุ่นยนต์ (Robotics) เป็นการพัฒนาลักษณะให้สามารถปฏิบัติงานและใช้ทักษะการเคลื่อนไหวได้ใกล้เคียงกับการทำงานของมนุษย์ เป็นต้น สำหรับการศึกษาปัจจุบัน AI สร้างเนื้อหาการสอนที่ใช้ไวยากรณ์ถูกต้องได้ดีเยี่ยมพอ ๆ กับครูที่เป็นมนุษย์ อีกทั้งยังช่วยทำ e-book สร้างช่องทางเรียนรู้แบบดิจิทัลที่เหมาะสมแก่นักเรียนในช่วงอายุต่าง ๆ ระบบที่ใช้กันอยู่เช่น Cram101 คือระบบที่ AI ประมวลผลเนื้อหาทั้งหมดในหนังสือเรียน แล้วทำเป็นแนวเนื้อหาการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาย่อยง่าย มีบทสรุปของทุกบท มีแบบทดสอบ และบัตรคำ (Flashcards) สำหรับให้นักเรียนใช้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนอีกเครื่องมือหนึ่งที่ชื่อ Netex Learning ช่วยผู้สอนในการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนโดยใช้อุปกรณ์ช่วยหลายชนิด เช่น สื่อเสียง (Audio) วิดีโอ และมีผู้ช่วยออนไลน์ นอกจากนี้ การสอนแบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ก็เป็นอีกรูปแบบของ AI ที่ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาของ AI ทำให้มีแอปพลิเคชันสารพัดที่ช่วยให้นักเรียนไม่ต้องเดินทางมาถึงห้องเรียน เพียงแค่มีคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนก็สามารถเรียนได้จากทุกที่ทุกเวลา

3. ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร (Executive Information System) หรือ EIS เป็นการพัฒนาาระบบสารสนเทศที่สนับสนุนผู้บริหารในงานระดับวางแผนนโยบายและกลยุทธ์ขององค์กร โดยที่ EIS จะถูกนำมาให้คำแนะนำผู้บริหารในการตัดสินใจเมื่อประสบปัญหาแบบไม่มีโครงสร้างหรือกึ่งโครงสร้าง โดย EIS เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่พิเศษของผู้บริหารในด้านต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งสถานะของคู่แข่งด้วย โดยที่ระบบจะต้องมีความละเอียดอ่อนตลอดจนง่ายต่อการใช้งาน เนื่องจากผู้บริหารระดับสูงจำนวนมากไม่เคยชินกับการติดต่อและสั่งงานโดยตรงกับระบบคอมพิวเตอร์

4. การจดจำเสียง (Voice Recognition) เป็นความพยายามของนักวิทยาศาสตร์ที่จะทำให้คอมพิวเตอร์จดจำเสียงของผู้ใช้ โดยที่ผู้ใช้จะสามารถออกคำสั่งและตอบโต้กับคอมพิวเตอร์แทนการกดแป้นพิมพ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่ไม่ถนัดการพิมพ์ หรือไม่เคยชินกับการใช้คอมพิวเตอร์ให้สามารถปรับตัวเข้ากับระบบได้ง่าย เช่น ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง การสั่งงานระบบฐานข้อมูลต่าง ๆ และระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล เป็นต้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและขยายคุณค่าเพิ่มของเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงไปทั่วโลก มีผู้ใช้งานหลายล้านคน และกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่สมาชิกสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนค้นหาข้อมูลจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้ การเรียนการสอนในปัจจุบันนี้

ต้องอาศัยเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน สามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้ทั่วโลก ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย (Uninet) ส่วนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาได้รับการสนับสนุนจาก Schoolnet Thailand เช่นกัน มีหลายสถาบันในประเทศไทยที่เชื่อมระบบคอมพิวเตอร์กับเครือข่ายนี้ เช่น ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย เป็นต้น

6. ระบบเครือข่าย (Networking System) โดยเฉพาะระบบเครือข่ายเฉพาะพื้นที่ (Local Area Network: LAN) เป็นระบบสื่อสารเครือข่ายที่ใช้ในระยะทางที่กำหนด ส่วนใหญ่จะภายในอาคารหรือในหน่วยงาน LAN จะมีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลให้สูงขึ้น รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การใช้ข้อมูลร่วมกัน และการเพิ่มความเร็วในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ระบบเครือข่ายของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลยังผลักดันให้เกิดการกระจายความรับผิดชอบในการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศไปยังผู้ใช้งานมากกว่าในอดีต

7. การประชุมทางไกล (Teleconference) เป็นการนำเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายโทรทัศน์ และระบบสื่อสารโทรคมนาคมผสมผสาน เพื่อให้สนับสนุนในการประชุมมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำเข้าร่วมประชุมไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องประชุมและพื้นที่เดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลาในการเดินทาง โดยเฉพาะในสภาวะการจราจรที่ติดขัด ตลอดจนผู้เข้าร่วมอยู่ในเขตที่ห่างไกลกันมาก ตัวอย่างการใช้การประชุมทางไกล อาทิ “...วันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 ดร. สมหมาย เทียนสมใจ ผอ.สพป.สมุทรสงคราม นำคณะผู้บริหารสถานศึกษา ผอ.กลุ่ม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมทางไกลการมอบนโยบายการปฏิบัติและข้อสั่งการที่หน่วยงานในสังกัดต้องดำเนินการเกี่ยวกับการรายงานจำนวนนักเรียน เพื่อแก้ปัญหา นักเรียนไม่มีตัวตนจริงในห้องเรียน ณ ห้องประชุมมัลติมีเดีย และห้องประชุมใหญ่...” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม, 2561, ออนไลน์) ดังภาพที่ 2.1

ดังภาพที่ 2.1 ประชุมทางไกลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม
ที่มา: (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม, 2561, ออนไลน์)

8. โทรทัศน์ตามสายและผ่านดาวเทียม (Cable and Satellite TV) เป็นการส่งสัญญาณโทรทัศน์ผ่านสื่อต่าง ๆ ไปยังผู้ชม จะมีผลทำให้ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่ไปได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น โดยที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ได้มากขึ้น ส่งผลให้ผู้ชมรายการมีทางเลือกมากขึ้นและสามารถตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ได้เหมาะสมขึ้น

ในระบบการศึกษาไทยมีโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือ โครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาผู้ด้อยโอกาส อาทิ นักเรียนในชนบทที่ห่างไกล คนพิการ ผู้ต้องขัง และเด็กป่วยในโรงพยาบาล เป็นต้น การดำเนินการ “โครงการจัดทำเนื้อหา ระบบ e-Learning ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550” ก็นับเป็นโครงการหนึ่งที่ต้องการให้โอกาสแก่ ผู้ด้อยโอกาส คือนักเรียนในชนบท โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งเป็นองค์กรนำในการจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านดาวเทียมและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยการรวบรวมเนื้อหาการสอนที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาลงบนระบบ e-Learning eDLTV ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาลงบนระบบ e-Learning เพื่อใช้เผยแพร่แก่โรงเรียนในโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของ โรงเรียนในชนบท (ทสรช.) ที่ส่วนใหญ่อยู่ในชนบทห่างไกล ขาดแคลนครู ได้ใช้ประโยชน์ในการสอน สอนเสริม หรือให้นักเรียนได้ใช้ทบทวนบทเรียนภายในโรงเรียนแบบ Off-line และเผยแพร่แบบ On-line ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ให้แก่ครู นักเรียน และผู้สนใจทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือศึกษาเพิ่มเติม (มูลนิธิทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561, ออนไลน์)

9. เทคโนโลยีมัลติมีเดีย (Multimedia Technology) เป็นการนำเอาคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มาจัดเก็บข้อมูลหรือข่าวสารในลักษณะที่แตกต่างกันทั้งรูปภาพ ข้อความ เสียง โดยสามารถเรียกกลับมาใช้เป็นภาพเคลื่อนไหวได้ และยังสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ด้วยการประยุกต์เข้ากับความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ เช่น หน่วยความจำแบบอ่านอย่างเดียวที่บันทึกในแผ่นดิสก์ (CD-ROM) จอภาพที่มีความละเอียดสูง (High Resolution) เข้ากับอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อจัดเก็บและนำเสนอข้อมูล ภาพ และเสียงที่สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ ปัจจุบันเทคโนโลยีมัลติมีเดียเป็นเทคโนโลยีที่ตื่นตัวและได้รับความสนใจจากบุคคลหลายกลุ่ม เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญว่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา โฆษณา และบันเทิงเป็นอย่างมาก

10. การใช้คอมพิวเตอร์ในการฝึกอบรม (Computer Base Training) เป็นการนำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ หรือการนำเอาคอมพิวเตอร์มาช่วยในด้านการเรียน

การสอนที่เรียกว่า “ คอมพิวเตอร์ช่วยการสอน (Computer Assisted Instruction) หรือ CAI” การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอนเปิดช่องทางใหม่ในการเรียนรู้ โดยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ ตลอดจนปรัชญาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

11. การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบ (Computer Aided Design) หรือ CAD เป็นการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบข้อมูลเข้ามาช่วยในการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมทั้งรูปแบบหีบห่อของผลิตภัณฑ์หรือนำคอมพิวเตอร์มาช่วยทางด้านการออกแบบวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการและความเป็นจริง ตลอดจนช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานในการออกแบบ โดยเฉพาะในเรื่องของเวลา การแก้ไข และการจัดเก็บแบบ ในวงการการศึกษาจะใช้ CAD เพื่อจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม โดยจะอำนวยความสะดวกในการเขียนแบบ (drafting) ของชิ้นงาน ที่ต้องการบนจอภาพสามารถแสดงภาพบนจอจากข้อมูลที่ผู้ออกแบบป้อนให้เป็นภาพ ทั้งในระบบ 2 มิติ และ 3 มิติได้ตามต้องการ สามารถออกแบบได้ทุกชนิด ตั้งแต่แบบอาคาร แบบบ้านที่อยู่อาศัยขนาดสะพาน รถยนต์ เครื่องบิน วงจรไฟฟ้า ของเล่น ตลอดจนแบบโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น

12. ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) หรือ GIS เป็นการนำเอาระบบคอมพิวเตอร์ทางด้านรูปภาพ (Graphics) และข้อมูลทางภูมิศาสตร์มาจัดทำแผนที่ในบริเวณที่สนใจ GIS คือกระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่ง เส้นรุ้ง เส้นแวง ข้อมูลและแผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของตารางข้อมูล และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS และทำให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับเวลาได้ เช่น การแพร่ขยายของโรคระบาด การเคลื่อนย้าย ถิ่นฐานการบุกรุกทำลาย การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้ เมื่อปรากฏบนแผนที่ทำให้สามารถแปลและสื่อความหมาย ใช้งานได้ง่าย สำหรับครูที่ทำหน้าที่วิชาภูมิศาสตร์ ระบบนี้จะมีประโยชน์ให้นักเรียนได้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน สามารถเห็นขอบเขตและรายละเอียดของพื้นที่แต่ละแห่ง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ภูมิประเทศว่าเป็นที่ราบ ที่ราบสูง เนินเขา เทือกเขา หรือฝั่งทะเล ภูมิอากาศว่าเป็นเขตร้อน เขตอบอุ่น เขตหนาว เขตฝนชุก เขตแห้งแล้ง หรือการใช้ที่ดินว่าเป็นเขตเกษตรกรรม เขตที่อยู่อาศัย เขตป่าไม้ เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และการคมนาคมว่า มีถนน ทางรถไฟ แม่น้ำ ลำคลอง จากที่ใดไปถึงที่ใด และตลอดจนการตั้งถิ่นฐานว่ามีหมู่บ้าน เมือง แคว้น และประเทศตั้งอยู่ที่ใด มีขนาดใหญ่หรือเล็กเท่าใด ปัจจุบัน ประเทศไทยนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ไปใช้ ในหน่วยงานราชการต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย ซึ่งล้วนแต่ต้องการ

ข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างทันกาล ตลอดจนการวางแผนเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาขึ้นในอนาคต ไม่ว่าเรื่องของการใช้ที่ดิน การจราจร การจัดตั้งเขตอุตสาหกรรม หรือการขยายตัวของชุมชนเมือง

13. การสืบค้นข้อมูล (Search Engine) ปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงระบบการสืบค้นข้อมูลกันมาก แม้แต่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ก็มีการประยุกต์ใช้ไฮเปอร์เท็กซ์ในการสืบค้นข้อมูล จนมีโปรโตคอลชนิดพิเศษที่ใช้กัน คือ World Wide Web หรือเรียกว่า WWW. โดยผู้ใช้สามารถเรียกใช้โปรโตคอล http เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบไฮเปอร์เท็กซ์ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ไฮเปอร์เท็กซ์มีลักษณะเป็นแบบมัลติมีเดีย เพราะสามารถสร้างเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ที่เก็บได้ทั้งภาพ เสียง และตัวอักษร มีระบบการเรียกค้นที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้โครงสร้างดัชนีแบบลำดับชั้นภูมิ โดยทั่วไป ไฮเปอร์เท็กซ์จะเป็นฐานข้อมูลที่มีดัชนีสืบค้นแบบเดินหน้า ถอยหลัง และบันทึกร่องรอยของการสืบค้นไว้ โปรแกรมที่ใช้ในการสร้างไฮเปอร์เท็กซ์มีเป็นจำนวนมาก ส่วนโปรแกรมที่มีชื่อเสียงได้แก่ HTML Composer FrontPage Marcromedia DreaWeaver เป็นต้น ปัจจุบันเราใช้วิธีการสืบค้นข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบในการทำเอกสารรายงานต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

14. ระบบวิดีโอออนดีมานด์ (Video on Demand) เป็นระบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมนำมาใช้ ในหลายประเทศเช่น ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา โดยอาศัยเครือข่ายคอมพิวเตอร์ความเร็วสูง ทำให้ผู้ชมตามบ้านเรือนต่าง ๆ สามารถเลือกรายการวิดีโอที่ตนเองต้องการชมได้โดยเลือกตามรายการ (Menu) และเลือกชมได้ตลอดเวลา วิดีโอออนดีมานด์ เป็นระบบที่มีศูนย์กลาง การเก็บข้อมูลวิดีโอไว้จำนวนมาก โดยจัดเก็บในรูปแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ (Video Server) เมื่อผู้ใช้ต้องการเลือกชมรายการใด ก็เลือกได้จากฐานข้อมูลที่ต้องการ ระบบวิดีโอ ออนดีมานด์จึงเป็นระบบที่จะนำมาใช้ ในเรื่องการเรียนการสอนทางไกลได้ โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน ในสิ่งที่ตนเองต้องการเรียน หรือสนใจได้

15. E-Book หรือ อิเล็กทรอนิกส์บุค คือการเก็บข้อมูลจำนวนมากด้วยซีดีรอม หนึ่งแผ่นสามารถเก็บข้อมูลตัวอักษรได้มากถึง 600 ล้านตัวอักษร ดังนั้นซีดีรอมหนึ่งแผ่นสามารถเก็บข้อมูลหนังสือ หรือเอกสารได้มากกว่าหนังสือหนึ่งเล่ม และที่สำคัญคือการใช้กับคอมพิวเตอร์ ทำให้สามารถเรียกค้นหาข้อมูลภายในซีดีรอม ได้อย่างรวดเร็วโดยใช้ดัชนี สืบค้นหรือสารบัญเรื่อง ซีดีรอมจึงเป็นสื่อที่มีบทบาทต่อการศึกษายิ่ง เพราะในอนาคตหนังสือต่าง ๆ จะจัดเก็บอยู่ในรูปซีดีรอม และเรียกอ่านด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่เรียกว่าอิเล็กทรอนิกส์บุค ซีดีรอมมีข้อดีคือสามารถจัดเก็บ ข้อมูลในรูปของมัลติมีเดีย และเมื่อนำซีดีรอมหลายแผ่นใส่ไว้ในเครื่องอ่านชุดเดียวกัน ทำให้ซีดีรอมสามารถขยายการเก็บข้อมูลจำนวนมากยิ่งขึ้นได้

กล่าวโดยสรุปสารสนเทศมีความสำคัญต่อการศึกษา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ ช่วยเหลือ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้สารสนเทศมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา สารสนเทศที่ดีมีคุณค่าและทันสมัยจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ จำเป็นต้องใช้สารสนเทศที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ถูกต้องจากหลายแขนงวิชามาพัฒนาให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ สามารถลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการตอบสนองนโยบายการศึกษาที่เป็น “การศึกษาเพื่อประชาชนทุกคน” อันเป็นการสร้างความเท่าเทียมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเท่าเทียมทางการศึกษา เช่น การติดตั้งจานดาวเทียมในโรงเรียนชนบทห่างไกล เพื่อให้นักเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาที่เท่าเทียมกับนักเรียนในพื้นที่อื่น ๆ การติดตั้งเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้ครูและนักเรียนสามารถเข้าถึงสารสนเทศแหล่งข้อมูลจากทั่วโลก นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศยังช่วยให้ผู้พิการมีโอกาสได้รับการศึกษาและการประกอบอาชีพในสิ่งแวดล้อมของคนปกติ ช่วยจัดสภาพการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ทำให้คุณภาพของสถานศึกษาเท่าเทียมกันรัฐบาลมีนโยบาย ที่จะทำให้สถานศึกษาทุกหนทุกแห่งมีคุณภาพเท่าเทียมกัน และยังช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง จนเกิดการเรียนรู้ โดยไม่ต้องรอรับความรู้จากครูเพียงอย่างเดียว ให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ในปัจจุบันที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านช่องทางที่เรียกว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ นั่นเอง

บทสรุป

“ครูมืออาชีพ” ที่แท้จริงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนและวิชาชีพ การศึกษาจะเจริญงอกงามมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นกับ “ครู” เป็นหลัก เพราะถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อนการศึกษาให้สัมฤทธิ์ผล ดังนั้นวิชาชีพครูจึงได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นอาชีพที่ช่วยสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเป็นไปในทางที่ตั้งปณิธานไว้ ท่ามกลางสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) การพัฒนาศักยภาพของครูให้มีสมรรถนะและมีความสามารถที่เพียงพอต่อการเป็นหนึ่งในเสาหลักในการพัฒนาประเทศ การที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับจำเป็นต้องสร้างคนเก่งให้มาเป็นครู สถานภาพและภาพลักษณ์ของครูไทยและวิชาชีพครูไทยควรเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องและมีเกียรติในสังคม บุคคลที่จะมาเป็นครูต้องถึงพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถในการสอนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการเป็นครูยุคใหม่

การพัฒนาวิชาชีพครูทำให้ได้ครูที่เป็นบุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทั้งทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน โดยมี

องค์ประกอบคุณลักษณะที่เพียบพร้อมในด้านความรู้ในวิทยาการในฐานครูและพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสามารถและทักษะในด้านการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์การเรียนรู้สมกับเป็นบุคลากรในวิชาชีพชั้นสูง มีคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพสมกับความเป็นครู และมีความรู้อย่างลึกซึ้งกว้างขวางในศาสตร์สาขาที่สอนเพื่อนำไปสู่บุคลากรวิชาชีพ การพัฒนาวิชาชีพครูควรเริ่มต้นตั้งแต่การปรับปรุงระบบการผลิตครูเพื่อให้การผลิตครูสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ความจำเป็นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพโดยการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูรุ่นใหม่ให้เข้มข้น ในศาสตร์ที่สอนและหลากหลายในวิธีการสอน ทำให้ได้ครูที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อนักเรียน สังคม และประเทศชาติ โดยกำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูให้เกิดเป็นรูปธรรม อาทิ ปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ สร้างแรงจูงใจให้คนเรียนดีและมีคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู จัดปัญหาการขาดแคลนครูในสาขาหลัก และจัดให้มีครูตีเพียงพอในทุกห้องเรียน จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครู พัฒนาระบบความก้าวหน้าของครู โดยการใช้การประเมินเชิงประจักษ์ และพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อใช้ในการกระจายครู เพื่อหวังผลให้ครูได้รับการพัฒนาต่อยอดในทิศทางที่ควรจะเป็น มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ อย่างเหมาะสม มีขวัญและกำลังใจในการดำรงอยู่ในวิชาชีพ

ดังนั้นจึงถึงเวลาแล้วที่ครูต้องพิจารณาทบทวนและปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะห้องเรียน และอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ โดยจัดสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนด้วยการใช้สื่อหรือเครื่องมือเพื่อเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ก็เพื่ออำนวยความสะดวกทางการศึกษาโดยเฉพาะห้องเรียนและอุปกรณ์ วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นที่ความสนใจอยากรู้ อยากเรียนของผู้เรียน และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญพัฒนาตนเอง (Self Development) เพื่อให้มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่กว้างไกล ไม่ว่าจะเป็นด้วยการอ่านเพื่อการศึกษา เข้ารับการประชุมอบรมสัมมนา หรือพูดคุยสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน แล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีบทบาทต่อการเรียนการสอนยุคใหม่ เช่น Computer ทั้งที่เป็น Hardware และ Software, CD-ROM การเรียนการสอนทางไกล (Telecommunication) สถานการณ์จำลอง (Simulation) การสาธิตและการทดลอง (Demonstration and Laboratory) และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งครูจะต้องเป็นทั้งผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีวิจรณ์ญาณในการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อผลที่จะเกิดกับตัวผู้เรียนโดยตรง เปลี่ยนจากผู้สอนมาเป็นผู้จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักการเรียนรู้วิธีที่จะเรียน (Learn How To Learn) โดยเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ เป็นผู้ชี้แนะแหล่งข้อมูล และประสานแหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ (Learning Resources) และเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาเมื่อผู้เรียนพบกับปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขเองได้ ในเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งด้านความคิด จิตใจ

การแสดงออกในกรอบของความถูกต้อง และให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้น สัมภาษณ์ และนำเสนอด้วยการรายงานอภิปราย อีกทั้งการฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ควรส่งเสริมกระบวนการคิด กระบวนการแก้ไขปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ไม่ยึดติดอยู่กับวิธีใดวิธีหนึ่ง เพราะไม่มีวิธีสอนวิธีเดียววิธีใดที่ดีที่สุดในโลก ดังนั้นควรพิจารณารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับเรื่องราว เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และสถานการณ์ที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อความก้าวหน้าของผู้เรียน (Formation Evaluation) และให้ผู้เรียนได้ทราบผลการเรียนรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

คำถามทบทวน

1. คุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะใดบ้าง
2. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครูมีอะไรบ้าง
3. กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูมีอะไรบ้าง

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันสรุปคุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยการใช้เทคนิคของ POGIL

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครู และวิชาชีพครู

บทนำ

ในการปกครองกลุ่มคน ชุมชน สังคม รวมประเทศชาติ ให้สงบสุขได้ สมาชิกทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนภายใต้ข้อตกลง ระเบียบ แนวทางที่แต่ละกลุ่มกำหนดไว้ หากจำนวนสมาชิกมีเพิ่มมากขึ้น และมีความหลากหลายในทางความคิด วิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ ในแต่ละชุมชน และสังคมนั้น ควรมีแนวทางในการควบคุม และบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างปกติสุข ก่อให้เกิดความสงบในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ซึ่งกฎหมายก็คือบทบัญญัติซึ่งมีอำนาจสูงสุดในประเทศไทยตราขึ้นเพื่อใช้ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและบังคับบุคคลในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษหรือต้องถูกบังคับให้ปฏิบัติตาม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 3) ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติการปฏิบัติของสมาชิกแห่งสังคมนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความยุติธรรมก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพ และเพื่อป้องกันรักษาผลประโยชน์ของประชาชน หล่อหลอมกลมเกลียวความประพฤติการปฏิบัติของประชาชนในสังคมไปตามความต้องการของรัฐ ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุขและความยุติธรรมในประเทศ เกิดสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนในประเทศ เป็นเครื่องประกันสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชนในประเทศ เป็นหลักที่จะให้รัฐบาลยึดถือเป็นแนวทางในการบริหารประเทศ และเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม

ครู เป็นบุคคลที่มีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาของประเทศ ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ทุกประเทศที่พัฒนาแล้วได้ให้ความสำคัญกับครูโดยถือว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการสร้างอนาคตของชาติ ครุณับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงต้องอาศัยวิชาความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ หากเอาค่าว่าชั้นสูงไปต่อท้ายเป็น วิชาชีพชั้นสูง กล่าวคือ ต้องอาศัยวิชาความรู้ ความชำนาญที่มากยิ่งขึ้นไปอีกจนถึงขั้นเชี่ยวชาญ และเชี่ยวชาญพิเศษ กล่าวคือมีความเป็นมืออาชีพในด้านนั้น ๆ โดยเฉพาะการที่ครูจะประกอบอาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูทุกคนต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครูอย่างเคร่งครัด ให้เหมาะสมกับการที่ยกให้อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง เพราะครูเป็นเหมือนปูชนียบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการให้การศึกษาเรียนรู้ ทั้งในด้านวิชาการ และประสบการณ์ ตลอดเป็นผู้มีความเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ สอนอบรมให้ผู้เรียนได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา อันเป็นหนทางแห่งการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง รวมทั้งนำพาสังคมประเทศชาติ ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้ความเป็นวิชาชีพของอาชีพรูมืองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 6 ประการ ได้แก่

- 1) วิชาชีพที่ให้การบริการแก่สังคมในลักษณะที่มีความจำเป็นและเจาะจง (Social Service) 2) สมาชิก

ในวงการวิชาชีพครูจะต้องใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริหาร (Intellectual Method) 3) สมาชิกในวงการวิชาชีพครูจักต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้ กว้างขวางลึกซึ้ง โดยใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร (Long Period Training) 4) สมาชิกในวงการวิชาชีพครูจักต้องมีเสรีภาพในการใช้วิชาชีพนั้น ๆ ตามมาตรฐานของวิชาชีพ (Professional Autonomy) 5) ครูจะต้องมีจรรยาบรรณ (Professional Ethics) และ 6) วิชาชีพครูจะต้องมีสถาบันวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์ จรรโลงความเป็นมาตรฐานวิชาชีพ (Professional Institute) (ถวิล อรัญเวศ, 2561)

กฎหมายของประเทศไทยกำหนดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เป็นหลักฐานการอนุญาตให้ผู้ประกอบวิชาชีพควบคุมตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 เป็นผู้มีสิทธิในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตฯ คือ ครุสภา ในบทนี้ผู้เขียนได้รวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครูและวิชาชีพครูบางส่วนที่สำคัญต่อนักศึกษาหลักสูตรครูได้เรียนรู้ และเข้าใจในระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติที่ระบุไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการทบทวนเนื้อหาเพื่อเตรียมสอบบรรจุครูผู้ช่วยต่อไป ทั้งนี้ ผู้เขียนไม่สามารถนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครู และวิชาชีพครูได้ทั้งหมด จึงขอรวบรวมได้บางส่วนไว้ดังนี้ 1) พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 2) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไข) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 3) ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 4) ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และ 5) ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2559 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 เกิดจากจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จากมาตรา 53 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2546 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 12 มิถุนายน 2546

มาตราที่ 4

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงการศึกษาธิการ

“วิชาชีพ” หมายความว่า วิชาชีพทางการศึกษา ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

“ผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา” หมายความว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

“ครู” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบอาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

“หน่วยงานการศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่ กำกับดูแล สนับสนุน ส่งเสริมให้บริการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาทั้งภาครัฐและเอกชน

“ใบอนุญาต” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หมวด 90 มาตราและบทเฉพาะกาล โดยประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

หมวดที่ 1 สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ ให้มีสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา เรียกว่า “คุรุสภา” ฐานะเป็นนิติบุคคล อยู่ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับ ดูแลการปฏิบัติ ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพ
2. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาวิชาชีพ
3. ประสาน ส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ นอกจากนั้นกล่าวถึง อำนาจหน้าที่ของคุรุสภา เช่น กำหนดมาตรฐาน/จรรยาบรรณวิชาชีพ ควบคุมความประพฤติผู้ประกอบ วิชาชีพทางการศึกษา การออก/เพิกถอน/พักใช้ใบอนุญาตและกล่าวถึงการมีรายได้ของคุรุสภา (มาตรา 10)

ส่วนที่ 2 คณะกรรมการคຸຣສາກລ່າວຕິງ ອົງຄ໌ປະກອບຂອງคณะกรรมการคຸຣສາ ປະຖານ ກຣມການຊຶ້ງແຕ່ງຕັ້ງຈາກຜູ້ທຣຸດພູມີທີ່ມີຄວາມຮູ້ ຄວາມເຊື່ອວາຍູແລະປະສບການສູງດ້ານການຊຶ້ງ ມນຸຍ໌ສາສຕ໌ຣ໌ ສັງຄມສາສຕ໌ຣ໌ ຫຼືອກຸພາຍ ຕໍ່ມາກຣມການຜູ້ທຣຸດພູມີ ຈຳນວນ 7 ຄນ ແຕ່ງຕັ້ງຈາກ ຜູ້ເຊື່ອວາຍູ 7 ສາຂາແລະຕ້ອງເຄຍເປັນຄູ ຜູ້ບຶຣຫຣາສຳນາຊຶ້ງຫຼືຜູ້ບຶຣຫຣາທາຣຶຊຶ້ງ ຢ່າງນ້ອຍ 3 ຄນ ແລະສຸດທ້າຍ ກຣມການຈາກຜູ້ປະກອບວິວາຊຶ້ງທາງການຊຶ້ງຈຳນວນ 19 ຄນ ກຣມການคຸຣສາມີວາຣະການ ດ້າຣງຕຳແໜ່ງ 4 ປີແລະມີເກີນ 2 ວາຣະຕິດຕໍ່ກັນແລະພັນຈາກຕຳແໜ່ງໃນກຣນິຕາຍ ລາອອກ ຣຸ້ມນຸດຣີ້ໃຫ້ອອກ ເພຣະບກຟຣ່ອງຫຼືອາຄຸນສມບັຕີ

ส่วนที่ 3 คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ มีหน้าที่ควบคุมและรักษามาตรฐานการประกอบวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพ องค์ประกอบของคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในกรรมการคุรสภา
2. กรรมการโดยตำแหน่ง 3 คน คือ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา การบริหารและกฎหมาย
4. กรรมการจากคณาจารย์ในคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์หรือการศึกษา
5. กรรมการจากผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี และกล่าวถึงหลักเกณฑ์คุณสมบัติและวิธีการสรรหาคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ

- วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ เช่น
1. พิจารณาการออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา และการพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต
 2. กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณ
 3. พิจารณาหรือดำเนินการในเรื่องอื่นตามที่รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการครุสภามอบหมาย

ส่วนที่ 4 การดำเนินงานของครุสภา กล่าวถึง รายละเอียดการดำเนินงานของครุสภา เช่น การประชุม กำหนดไว้อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ระบุคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการครุสภา วาระการดำรงตำแหน่งและอำนาจหน้าที่คือ การบริหารกิจการของสำนักงานเลขาธิการครุสภาให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ระเบียบข้อบังคับ ดูแลรักษาทะเบียน ผู้ได้รับใบอนุญาต ดูแลทรัพย์สินและเสนอรายงาน ประจำปี เป็นต้น

- ส่วนที่ 5 การประกอบวิชาชีพควบคุม ระบุให้วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหาร
 ษาเป็นวิชาชีพควบคุม จะต้องมืใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เว้นแต่กรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้
1. วิทยากรพิเศษทางการศึกษา
 2. นักศึกษาฝึกสอน/ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย/ผู้ทำการสอนในศูนย์ผู้เรียนเล็ก
 3. ผู้บริหารการศึกษาระดับเหนือเขตพื้นที่การศึกษา

4. บุคคลอื่นตามที่คณะกรรมการครูสภาเป็นคนกำหนด

กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาต ดังนี้

1. มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์
2. มีวุฒิปริญญาทางการศึกษาหรือเทียบเท่า
3. ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนและจะต้องประพฤติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ดังนี้

มาตรฐานวิชาชีพ

2. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ
3. มาตรฐานการปฏิบัติงาน
4. มาตรฐานการปฏิบัติตนและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วย
 - 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง
 - 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
 - 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ
 - 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
 - 5) จรรยาบรรณต่อสังคม

ส่วนที่ 6 กล่าวถึง ประเภทของสมาชิก คือสมาชิกสามัญและสมาชิกกิตติมศักดิ์ และกล่าวถึง คุณสมบัติของสภาครูสภา สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกและการสิ้นสุดของสมาชิกภาพ ดังนี้ ตาย ลาออก คณะกรรมการครูสภามีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ คณะกรรมการครูสภามีมติถอดถอนการเป็นสมาชิก กิตติมศักดิ์ ถูกเพิกถอนใบอนุญาต

หมวดที่ 2 คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

มีสมาชิก 23 คน มีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บททั่วไป กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

1. ส่งเสริมสวัสดิการ สวัสดิภาพ สิทธิประโยชน์เกื้อกูลอื่นของ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา
2. ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของกระทรวงในเรื่องสื่อการเรียนการสอน และเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา การดำเนินงานด้านสวัสดิการ สวัสดิภาพ และผดุงเกียรติของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

นอกจากนี้กล่าวถึง อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (มาตรา 63) และกล่าวถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

1. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน
2. กรรมการ โดยตำแหน่ง 6 คน เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลขาธิการคุรุสภา เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจาก ผู้เชี่ยวชาญด้านสวัสดิการสังคม ด้านบริหารธุรกิจและ ด้านกฎหมาย ด้านละ 1 คน
4. กรรมการที่ได้รับเลือกตั้งจากผู้ประกอบวิชาชีพ 12 คน
5. เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ

ส่วนที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้จัดตั้งเพื่อดำเนินงานของคณะกรรมการฯ และประสานงานในเรื่องที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดรายงานประจำปีเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเลขาธิการเป็นผู้บริหารกิจการของสำนักงาน

หมวดที่ 3 การกำกับดูแล กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการกำกับดูแลการดำเนินงานและการจัดสรรงบประมาณของคุรุสภาและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

หมวดที่ 4 บทกำหนดโทษ มาตรา 78 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 79 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 46 หรือ 56 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีหรือปรับไม่เกิน 60000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล กำหนดให้คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาตามพระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488 ปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการคุรุสภาและคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปก่อน จนกว่าจะแต่งตั้งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2542

เป็นปีที่ 54 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งอื่นในส่วนที่ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาผู้เรียนปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงาน ต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็น การประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา แต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษา นอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษารวมทั้ง ผู้สนับสนุนการศึกษาเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียน การสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการ ศาสนา และวัฒนธรรม

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รักษาการตาม พระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
- (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หมวด 2

สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษา สำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการ ในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วย รูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 11 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- (1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้ การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล
- (2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ใน ความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถาน-ประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสิทธิได้รับ สิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

- (1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ใน ความดูแลรับผิดชอบ

- (2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

หมวด 3 ระบบการศึกษา

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้ผู้เรียนซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

(1) สถานพัฒนาผู้เรียนปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์ผู้เรียนเล็ก ศูนย์พัฒนาผู้เรียนเล็ก ศูนย์พัฒนาผู้เรียนก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของผู้เรียนพิการและผู้เรียนซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาผู้เรียนปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

(3) ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียนบุคคล ครอบครัวชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มาตรา 19 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบันวิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 20 การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 21 กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ อาจจัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 4

แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อ การศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งใน ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะ ในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้วยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสพการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริม ให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

หมวด 5

การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 1

การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ

มาตรา 31 ให้กระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

มาตรา 32 ให้กระทรวงมีองค์หลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภา หรือในรูปคณะกรรมการ จำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาให้ความเห็น หรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 33 สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายและแผนด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมการสนับสนุน ทรัพยากร การประเมินผลการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้ง การพิจารณากลับกรองกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้

ให้คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วยรัฐมนตรีเป็น ประธาน กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชนผู้แทนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการ ประเภทอื่นรวมกัน

ให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นนิติบุคคล และให้ เลขาธิการสภาเป็นกรรมการและเลขานุการ

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกกรรมการ วาระการดำรง ตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายที่กำหนด

มาตรา 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบายแผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและ

วัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐาน การอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติการสนับสนุน ทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึง ความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการ จัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม

มาตรา 35 องค์ประกอบของคณะกรรมการตามมาตรา 34 ประกอบด้วย กรรมการโดย ตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กร วิชาชีพ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและ กรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการแต่ละคณะ ให้เป็นไป ตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความแตกต่างของกิจการในความรับผิดชอบของคณะกรรมการ แต่ละคณะด้วย

ให้สำนักงานคณะกรรมการตามมาตรา 34 เป็นนิติบุคคล และให้เลขาธิการของแต่ละ สำนักงานเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ

มาตรา 36 ให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล และอาจจัดเป็น ส่วนราชการหรือเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ยกเว้นสถานศึกษาเฉพาะทางตามมาตรา 21

ให้สถานศึกษาดังกล่าวดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ ที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภา สถานศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วย การจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ

มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาให้ ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และความเหมาะสม ด้านอื่นด้วย

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสถานศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 38 ให้แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา รวมทั้งพิจารณาการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายรวมทั้งการกำกับดูแลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหาการเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18 (1) และ (3)

ส่วนที่ 2

การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษารวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนที่ 3

การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน

มาตรา 43 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระโดยมีการกำกับติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

มาตรา 44 ให้สถานศึกษาเอกชนตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคล และมีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหาการเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 45 ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภท การศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของรัฐ ของเขตพื้นที่การศึกษา หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชน โดยให้รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย

ให้สถานศึกษาของเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปริญญาดำเนินการได้ โดยอิสระสามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

มาตรา 46 รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษี และสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชนตามความเหมาะสมรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้

หมวด 6

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบ คุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการและแนวทางการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนด ไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

หมวด 7

ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

มาตรา 53 ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษามีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

ให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด การจัดให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการในการออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ความในวรรคสองไม่ใช้บังคับแก่บุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาตามมาตรา 18 (3) ผู้บริหารการศึกษาระดับเหนือเขตพื้นที่การศึกษาและวิทยาการพิเศษทางการศึกษา

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่คณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระดับปริญญา

มาตรา 54 ให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งของหน่วยงานทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาของรัฐ และระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูโดยยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 55 ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์เกี่ยวคู่อื่นสำหรับ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอและเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพ

ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 56 การผลิตและพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนามาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือพนักงานของรัฐในสถานศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

หมวด 8

ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษาดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริหารทรัพยากรเงินและทรัพยากรอื่นให้แก่ สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากร ดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี ตามความเหมาะสม และความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 59 ให้สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการปกครอง ดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุ ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และภารกิจหลักของสถานศึกษา

มาตรา 60 ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้การศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศโดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้

(1) จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษา ภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน

(2) จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มี รายได้น้อยตามความเหมาะสมและความจำเป็น

(3) จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสม และ สอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ละกลุ่มตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและ ความเป็นธรรม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(4) จัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการ และงบลงทุนให้สถานศึกษาของรัฐ ตามนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจของสถานศึกษา โดยให้มีอิสระในการบริหาร งบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทาง การศึกษา

(5) จัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ของรัฐที่เป็นนิติบุคคล และเป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐหรือองค์กรมหาชน

(6) จัดสรรกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้สถานศึกษาเอกชน เพื่อให้พึ่งตนเองได้

(7) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของรัฐและเอกชน

มาตรา 61 ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

มาตรา 62 ให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษา แนวการจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษา โดยหน่วยงานภายในและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบภายนอก หลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบ ติดตามและการประเมิน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น

มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำราหนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทั้งนี้ โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 65 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

มาตรา 66 ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ได้ทำ เพื่อให้ความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างเนื่องตลอดชีวิต

มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่า และเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

มาตรา 68 ให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจากเงินอุดหนุนของรัฐ ค่าสัมปทาน และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการด้านสื่อสารมวลชนเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชนรวมทั้งการให้มีการลดอัตราค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อการพัฒนาคนและสังคม หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 69 รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนส่งเสริมและประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทเฉพาะกาล

มาตรา 70 บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งเกี่ยวกับการศึกษาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปจนกว่าจะได้มีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 71 ให้กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานการศึกษา และสถานศึกษาที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับยังคงมีฐานะและอำนาจหน้าที่เช่นเดิม จนกว่าจะได้มีการจัดระบบการบริหาร และการจัดการศึกษาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 72 ในวาระเริ่มแรก มิให้นำบทบัญญัติ มาตรา 10 วรรคหนึ่ง และมาตรา 17 มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยใช้บังคับ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ดำเนินการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 16 วรรคสอง และวรรคสี่ ให้แล้วเสร็จ ภายในหกปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้กระทรวงจัดให้มีการประเมินผลภายนอกครั้งแรกของสถานศึกษาทุกแห่ง

มาตรา 73 ในวาระเริ่มแรก มิให้นำบทบัญญัติในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา และหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาใช้บังคับจนกว่าจะได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติให้หมวดดังกล่าว รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488

และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ซึ่งต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 74 ในวาระเริ่มแรกที่ยังการจัดตั้งกระทรวงยังไม่แล้วเสร็จ ให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อให้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ในส่วนที่ต้องดำเนินการก่อนที่การจัดระบบบริหารการศึกษาตามหมวด 5 ของพระราชบัญญัตินี้จะแล้วเสร็จ ให้กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัยและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้ทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี

มาตรา 75 ให้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชนเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชนเพื่อทำหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงานตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5 ของพระราชบัญญัตินี้
 - (2) เสนอการจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 7 ของพระราชบัญญัติ
 - (3) เสนอการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 8 ของพระราชบัญญัตินี้
 - (4) เสนอแนะเกี่ยวกับการร่างกฎหมายเพื่อรองรับการดำเนินการตาม (1) (2) และ (3) ต่อคณะรัฐมนตรี
 - (5) เสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่บังคับใช้อยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตาม (1) (2) และ (3) เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะรัฐมนตรี
 - (6) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน
- ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนประกอบด้วย

มาตรา 76 ให้มีคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษาจำนวนเก้าคนประกอบด้วย ประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา การบริหารรัฐกิจ การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การเงินและการคลัง กฎหมายมหาชน และกฎหมายการศึกษา ทั้งนี้ จะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีใช้ข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานให้หน่วยงานของรัฐรวมอยู่ด้วย ไม่น้อยกว่าสามคน

ให้คณะกรรมการบริหารมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ปรึกษาและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการบริหารมอบหมายได้

ให้เลขาธิการสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการบริหารและบริหารกิจการของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารและเลขาธิการมีวาระการดำรงตำแหน่งวาระเดียวเป็นเวลาสามปีเมื่อครบวาระแล้วให้ยุบเลิกตำแหน่งและสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

มาตรา 77 ให้มีคณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษาคณะหนึ่ง จำนวนสิบห้าคน ทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลที่สมควรได้รับการเสนอชื่อเป็นคณะกรรมการบริหารจำนวนสองเท่าของจำนวนประธานและกรรมการบริหาร เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้ง ประกอบด้วย

(1) ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนห้าคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ

(2) อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนสองคน และคณบดีคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่มีการสอนระดับปริญญาในสาขาวิชาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือการศึกษา ซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนสามคน ในจำนวนนี้จะต้องเป็นคณบดีคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐไม่น้อยกว่าหนึ่งคน

(3) ผู้แทนสมาคมวิชาการ หรือวิชาชีพด้านการศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนห้าคน

ให้คณะกรรมการสรรหาเลือกกรรมการสรรหาคนหนึ่ง เป็นประธานกรรมการ และเลือกกรรมการสรรหาอีกคนหนึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมการสรรหา

มาตรา 78 ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา และมีอำนาจกำกับดูแลกิจการของสำนักงานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน

นอกจากที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ และวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการบริหาร ตามมาตรา 75 และมาตรา 76

(2) องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหา หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และการเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร ตามมาตรา 77

(3) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามรวมทั้งการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริหาร
เลขาธิการ และเจ้าหน้าที่

(4) ทุน รายได้ งบประมาณ และทรัพย์สิน

(5) การบริหารงานบุคคล สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์อื่น

(6) การกำกับดูแล การตรวจสอบ และการประเมินผลงาน

(7) การยุบเลิก

(8) ข้อกำหนดอื่น ๆ อันจำเป็นเพื่อให้กิจการดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้
เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ
ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับ
การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสนับสนุน
การค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดการศึกษาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา
ประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติรวมทั้งในการจัด
การศึกษาของรัฐให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ตามที่กฎหมาย
บัญญัติและให้ความคุ้มครองการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแล
ของรัฐ ดังนั้น จึงสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและ
จัดการการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าว จึง
จำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2545

เป็นปีที่ 57 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “กระทรวง” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

มาตรา 5 “มาตรา 31 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแล การศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุน ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงาน การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อ การศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มี กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง

“มาตรา 31 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงาน การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม

ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง

มาตรา 32 การจัดระเบียบบริหารราชการในกระทรวงให้มืองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือในรูปคณะกรรมการจำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อพิจารณา ให้ความเห็น หรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 33 สภาการศึกษา มีหน้าที่

(1) พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับ

(2) พิจารณาเสนอนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนตาม (1)

(3) พิจารณาเสนอนโยบายและแผนในการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา

(4) ดำเนินการประเมินผลการจัดการศึกษาตาม (1)

(5) ให้ความเห็นหรือคำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้

การเสนอนโยบาย แผนการศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานการศึกษา ให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

ให้คณะกรรมการสภาการศึกษา ประกอบด้วย รัฐมนตรีเป็นประธาน กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ พระภิกษุซึ่งเป็นผู้แทนคณะสงฆ์ ผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน

ให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เป็นนิติบุคคล และให้เลขาธิการสภาเป็นกรรมการและเลขาธิการ

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรการ อาชีวศึกษาทุกระดับ ที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผน การศึกษาแห่งชาติ การส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน

การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐาน การอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผน การศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัด การศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของ สถานศึกษาระดับปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง”

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 และมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึง ปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา

ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารและจัดการได้ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มี การศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้เพื่อเสริมการบริหารและการจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาก็ได้

(1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ

(2) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ

(4) การจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนด เขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 38 ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานส่งเสริมและสนับสนุน สถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขต พื้นที่การศึกษา

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพ

บริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงาน บุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาโดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาอาจมีกรรมการเพิ่มขึ้นได้ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18 (1) และ (3)”

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของรัฐของเขตพื้นที่การศึกษาหรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชน โดยให้รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย”

มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาได้ไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดให้สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อ

หน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษา ปรับปรุง แก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข”

มาตรา 9 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“เพื่อให้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ในส่วนที่ต้องดำเนินการก่อนที่การจัดระบบบริหาร การศึกษาตามหมวด 5 ของพระราชบัญญัตินี้จะแล้วเสร็จ ให้กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3)
พ.ศ. 2553

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2553
เป็นปีที่ 65 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา

ในกรณีที่สถานศึกษาใดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา การกำหนดให้สถานศึกษาแห่งนั้นอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาใด ให้ยึดระดับการศึกษาของสถานศึกษานั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารและจัดการได้ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้เพื่อเสริมการบริหารและการจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาก็ได้

(1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ

- (2) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย
- (3) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ
- (4) การจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคห้าของมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

“ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานศึกษาเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาใด ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีระบบการบริหารและการจัดการศึกษาของทั้งสองระดับรวมอยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเกิดความไม่คล่องตัวและเกิดปัญหาการพัฒนาการศึกษา สมควรแยกเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการพัฒนาการศึกษาแก่นักเรียนในช่วงชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลและมีคุณภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556

โดยที่เป็นการสมควรยกเลิกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 (1) (11) (ฉ) และมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ประกอบกับมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุม ครั้งที่ 5/2556 วันที่ 16 พฤษภาคม 2556 และครั้งที่ 11/2556 วันที่ 2 กันยายน 2556 โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการคุรุสภาจึงออกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก

(1) ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548

(2) ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

(3) ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง มาตรฐานความรู้ มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ สาระความรู้ สมรรถนะ และมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์

(4) ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง มาตรฐานความรู้ มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ สาระความรู้ สมรรถนะ และมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ (ฉบับที่ 2)

ข้อบังคับคุรุสภานับได้อ้างอิงข้อบังคับคุรุสภานับที่ยกเลิกแล้วตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งระเบียบหรือประกาศใดที่ออกภายใต้ข้อบังคับดังกล่าว ให้ถือว่าอ้างอิงข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 หรือข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 แล้วแต่กรณี

ข้อ 4 ในข้อบังคับนี้

“วิชาชีพ” หมายความว่า วิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน และการบริหาร การศึกษานอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนการศึกษา ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ “สถาบัน” หมายความว่า มหาวิทยาลัย วิทยาลัย สถาบัน บัณฑิตวิทยาลัย คณะ หรือ หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า ซึ่งจัดการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา หรือ ประกาศนียบัตร

“ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา” หมายความว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546

“ครู” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารนอกสถานศึกษา ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

“บุคลากรทางการศึกษาอื่น” หมายความว่า บุคคลซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานการศึกษากำหนดตำแหน่งให้ต้องมีคุณสมบัติทางการศึกษา

“มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพ ที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติ ตาม ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐาน การปฏิบัติตน

“มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้

“มาตรฐานการปฏิบัติงาน” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดง พฤติกรรม การปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ เกิดผล ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนให้มีทักษะ หรือ ความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

“มาตรฐานการปฏิบัติตน” หมายความว่า จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผน ใน การประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

ข้อ 5 ให้ประธานกรรมการคุรุสภาการศึกษาการตามข้อบังคับนี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ รวมทั้งให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

หมวด 1

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ

ข้อ 6 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือมีคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) ความเป็นครู
- 2) ปรัชญาการศึกษา
- 3) ภาษาและวัฒนธรรม
- 4) จิตวิทยาสำหรับครู
- 5) หลักสูตร
- 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน
- 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 9) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้
- 10) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 11) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปีและผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังต่อไปนี้

1) การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน

2) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ ข้อ 7 ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร การศึกษา หรือเทียบเท่า หรือมีคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาวิชาชีพ
- 2) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ

- 3) การบริหารสถานศึกษา
- 4) หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 5) กิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน
- 6) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 7) คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

- 1) มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือ
- 2) มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่ง หัวหน้าหมวด หรือ หัวหน้าสาย หรือหัวหน้างาน หรือตำแหน่งบริหารอื่น ๆ ในสถานศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่าสองปี

ข้อ 8 ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา ต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร การศึกษา หรือเทียบเท่า หรือมีคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์ วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาวิชาชีพ
- 2) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 3) การบริหารการศึกษา
- 4) การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา
- 5) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 6) คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

- 1) มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าแปดปี หรือ
- 2) มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี หรือ
- 3) มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาแล้ว ไม่น้อยกว่าสามปี หรือ

4) มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นที่มีประสบการณ์การบริหาร ไม่ต่ำกว่า หัวหน้ากลุ่ม หรืออำนวยการกลุ่ม หรือเทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือ

5) มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอน และมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร สถานศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ที่มี ประสบการณ์การบริหารไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากลุ่ม หรืออำนวยการกลุ่ม หรือเทียบเท่า รวมกันมาแล้ว ไม่น้อยกว่าแปดปี

ข้อ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ ต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการศึกษา หรือ เทียบเท่า หรือมีคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาวิชาชีพ
- 2) การนิเทศการศึกษา
- 3) แผนและกิจกรรมการนิเทศ
- 4) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- 5) การวิจัยทางการศึกษา
- 6) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 7) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 8) คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

1) มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้บริหารการศึกษา รวมกันมาแล้ว ไม่น้อยกว่าห้าปี

2) มีผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพและมีการเผยแพร่

ข้อ 10 สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาตามมาตรฐานความรู้ และ ประสบการณ์วิชาชีพให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด

หมวด 2

มาตรฐานการปฏิบัติงาน

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
- 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ
- 4) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงในชั้นเรียน
- 5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- 6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์โดยเน้น ผลการที่เกิดแก่ผู้เรียน
- 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

- 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- 9) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- 10) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
- 11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- 12) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

ข้อ 12 ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ต้องมีมาตรฐาน การปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของผู้เรียน บุคลากร และชุมชน

- 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ
- 4) พัฒนาแผนงานขององค์การให้มีคุณภาพสูง สามารถปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง
- 5) พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
- 6) ปฏิบัติงานขององค์การโดยเน้นผลถาวร
- 7) ดำเนินการและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
- 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 9) ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
- 10) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- 11) เป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการในหน่วยงานของตนได้
- 12) สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

ข้อ 13 ผู้ประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาการนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนา วิชาชีพทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

- 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษา โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้รับการนิเทศ
- 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้รับการนิเทศให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดผลต่อการพัฒนา อย่างมีคุณภาพเต็มศักยภาพ

- 4) พัฒนาแผนการนิเทศให้มีคุณภาพสูง สามารถปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง
- 5) พัฒนาและใช้นวัตกรรมการนิเทศการศึกษาจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
- 6) จัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้รับการนิเทศ
- 7) ดำเนินการและรายงานผลการนิเทศการศึกษาให้มีคุณภาพสูงได้อย่างเป็นระบบ
- 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

- 9) ร่วมพัฒนางานกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์
- 10) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- 11) เป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการ
- 12) สร้างโอกาสในการพัฒนางานได้ทุกสถานการณ์

หมวด 3 มาตรฐานการปฏิบัติตน

ข้อ 14 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ

หมวด 4 บทเฉพาะกาล

ข้อ 15 ข้อบังคับนี้ไม่กระทบสิทธิและหน้าที่ของบรรดาผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ที่ใช้มาตรฐานวิชาชีพตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548

ข้อ 16 ให้สถาบันที่ยังปรับปรุงหลักสูตรไม่แล้วเสร็จตามข้อบังคับนี้ ยังคงใช้หลักสูตรตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ไปพลางก่อน ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามปีหลังจากวันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ

ข้อ 17 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่ใช้มาตรฐานวิชาชีพตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ที่ต้องการขึ้นทะเบียนขอรับใบอนุญาต ให้มาขอขึ้นทะเบียนใบอนุญาตให้แล้วเสร็จภายในห้าปีนับตั้งแต่วันที่สำเร็จการศึกษา

ผู้มีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภาให้การรับรองตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 สามารถใช้เป็นคุณสมบัติในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้ภายในห้าปีนับตั้งแต่วันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ

ผู้มีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือคุณสมบัติอื่นที่คุรุสภาให้การรับรองตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 สามารถใช้เป็นคุณสมบัติในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาได้ ภายในห้าปีนับตั้งแต่วันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ

ผู้มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภาให้การรับรอง ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 สามารถใช้เป็น คุณวุฒิในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ได้ภายในห้าปีนับแต่วันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ

ประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2556

ศาสตราจารย์ไพฑูรย์ สินลารัตน์

ประธานกรรมการคุรุสภา

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556

โดยที่เป็นการสมควรยกเลิกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) (11) (จ) และมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติ สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ประกอบกับมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุม ครั้งที่ 5/2556 วันที่ 16 พฤษภาคม 2556 โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีกว่า การกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการคุรุสภาจึงออกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548

ข้อบังคับคุรุสภานับได้อ้างอิงข้อบังคับคุรุสภานับที่ยกเลิกแล้วตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งระเบียบ หรือประกาศใดที่ออกภายใต้ข้อบังคับดังกล่าว ให้ถือว่าอ้างอิงข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 หรือข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 แล้วแต่กรณี

ข้อ 4 ในข้อบังคับนี้

“วิชาชีพ” หมายความว่า วิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน และการบริหาร การศึกษานอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนการศึกษาให้บริการ หรือ ปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา” หมายความว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546

“ครู” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่า ปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่า ปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารนอกสถานศึกษา ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

“บุคลากรทางการศึกษาอื่น” หมายความว่า บุคคลซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา ในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานการศึกษากำหนดตำแหน่งให้ต้องมีคุณสมบัติทางการศึกษา

“จรรยาบรรณของวิชาชีพ” หมายความว่า มาตรฐานการปฏิบัติตนที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผน ในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมา ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

ข้อ 5 ให้ประธานกรรมการคุรุสภารักษากฎการตามข้อบังคับนี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ รวมทั้งให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

ข้อ 6 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ และแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

หมวด 1

จรรยาบรรณต่อตนเอง

ข้อ 7 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

หมวด 2

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

ข้อ 8 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หมวด 3

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

ข้อ 9 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

ข้อ 10 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัย ที่ถูกต้อง ดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ข้อ 12 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ

ข้อ 13 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับ หรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

หมวด 4

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

ข้อ 14 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

หมวด 5

จรรยาบรรณต่อสังคม

ข้อ 15 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2556

ศาสตราจารย์ไพฑูรย์ สินลารัตน์

ประธานกรรมการคุรุสภา

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2559

โดยเห็นเป็นการสมควรให้มีการปรับปรุงข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2547 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 (11) มาตรา 45 มาตรา 84 และมาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุมครั้งที่ 4/2559 วันที่ 27 พฤษภาคม 2559 โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการคุรุสภาจึงออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2559”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก

(1) ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2547

(2) ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557

(3) ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ข้อ 4 ในข้อบังคับนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการคุรุสภา “เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคุรุสภา

“ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพซึ่งออกให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้มีความประสงค์จะปฏิบัติงานในตำแหน่งครู

“ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ซึ่งออกให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้มีความประสงค์จะปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

“ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ซึ่งออกให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้มีความประสงค์จะปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา

“ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์” หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพซึ่งออกให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้มีความประสงค์จะปฏิบัติงานในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามที่ประกาศกำหนดในกฎกระทรวง

“คำขอ” หมายความว่า คำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต คำขอหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต คำขอต่ออายุใบอนุญาต คำขอใบแทนใบอนุญาต แล้วแต่กรณี

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อ 5 ให้ประธานกรรมการคุรุสภารักษาการตามข้อบังคับนี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับนี้รวมทั้ง ให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาอันเกี่ยวกับการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

ส่วนที่ 1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ขอรับใบอนุญาต

ข้อ 6 ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(ก) คุณสมบัติ

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) มีวุฒิปริญญาทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง
- (3) ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการกำหนด

(ข) ลักษณะต้องห้าม

- (1) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (2) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (3) เคยต้องโทษจำคุกในคดีที่คุรุสภาเห็นว่าอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 7 ชาวต่างประเทศที่ไม่มีสัญชาติไทย หรือผู้มีสัญชาติไทยที่ใช้คุณวุฒิที่สำเร็จการศึกษา จากต่างประเทศในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู นอกจากไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 6 (ข) แล้ว ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) มีวุฒิการศึกษา ข้อใดข้อหนึ่งดังนี้
 - (ก) มีวุฒิปริญญาทางการศึกษาหรือเทียบเท่า
 - (ข) มีวุฒิปริญญาอื่นและมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจากต่างประเทศ
 - (ค) มีวุฒิปริญญาอื่นและมีคุณวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่ใช้เวลาศึกษา ไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
- (ง) มีวุฒิปริญญาอื่นและผ่านการรับรองความรู้วิชาชีพครูตามมาตรฐานของคุรุสภาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด
- (3) ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่คณะกรรมการกำหนด
- (4) มีใบอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย (Work Permit)
- (5) มีหลักฐานการให้พำนักอยู่ในประเทศไทย กรณี ผู้มีสัญชาติไทยยกเว้นคุณสมบัติในข้อ (4) และ (5)

ทั้งนี้ สถานศึกษาที่รับครูชาวต่างประเทศเข้าประกอบวิชาชีพครูในสถานศึกษา ต้องให้ความรู้ ในเรื่องเกี่ยวกับการเป็นครูในประเทศไทยอย่างน้อยในเรื่อง ภาษาไทย วัฒนธรรมไทย และกฎหมาย เกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

ข้อ 8 ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา หรือศึกษานิเทศก์ ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู
- (2) มีความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามที่กำหนดในข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ
- (3) ประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ส่วนที่ 2 การขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต

ข้อ 9 ผู้ขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

- (1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (2) สำเนาวุฒิปริญญาทางการศึกษาหรือเทียบเท่าที่คุรุสภารับรองพร้อมสำเนาใบรายงานผลการศึกษา
- (3) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ซึ่งถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป
- (4) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(5) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) กรณี ผู้มีสัญชาติไทยแต่ใช้คุณสมบัติที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ต้องมีเอกสารหลักฐาน แสดงคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งตามที่ระบุไว้ในข้อ 7 (2) พร้อมต้นฉบับหนังสือรับรองการสำเร็จการศึกษา ของสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ หรือต้นฉบับหนังสือรับรองสถานะใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู (Professional Standing Certification) แล้วแต่กรณี

ข้อ 10 ชาวต่างประเทศที่ไม่มีสัญชาติไทย ผู้ขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

- (1) สำเนาหนังสือเดินทางหน้าที่มีรูปถ่ายและหน้าที่ตรวจลงตราประเภทคนอยู่ชั่วคราวเพื่อทำงาน (Non-Immigrant Visa Category “B”)
- (2) สำเนาใบอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย (Work Permit)

(3) สำเนาวุฒิการศึกษา ให้แนบพร้อมสำเนาเอกสารหลักฐานข้อใดข้อหนึ่ง ตามที่ระบุไว้ในข้อ 7 (2)

(4) สำเนาใบรายงานผลการศึกษา (ถ้ามี)

(5) ต้นฉบับหนังสือรับรองการสำเร็จการศึกษาของสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ หรือต้นฉบับหนังสือรับรองสถานะใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู (Professional Standing Certification) แล้วแต่กรณี

(6) แบบประเมินการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(7) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ซึ่งถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(8) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(9) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี)

ข้อ 11 ผู้ขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา หรือศึกษานิเทศก์ ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) สำเนาเอกสารแสดงการมีความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามที่กำหนดในข้อบังคับว่าด้วย มาตรฐานวิชาชีพ

(3) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ซึ่งถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(4) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(5) หลักฐานการรับรองการประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ จากผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าหน่วยงาน

(6) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี)

ข้อ 12 ผู้ได้รับอนุมัติให้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพแล้ว ประสงค์จะขอหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ซึ่งถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(3) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(4) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี)

ข้อ 13 ให้วุฒิปริญญาทางการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาที่สถาบันการศึกษาเปิดการสอนอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มีผลใช้บังคับ เป็นคุณสมบัติที่ใช้ในการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

ผู้มีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งที่ประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ให้ยื่นคำขอ ต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามข้อ 9 ข้อ 14 เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานตามข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 ข้อ 12 หรือข้อ 13 ครบถ้วนและถูกต้องแล้ว ให้เลขาธิการเสนอคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาอนุมัติ หรือไม่อนุมัติให้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต หรือออกหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนใบอนุญาตตามประเภท ของใบอนุญาต โดยวันที่ออกใบอนุญาตให้นับตั้งแต่วันที่ผู้ยื่นคำขอมียุติครบถ้วน ทั้งนี้ ให้ใช้หลักฐานการชำระเงินเป็นหลักฐานแสดงการยื่นคำขอและผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ เบื้องต้นแล้ว

ผู้ยื่นคำขอจะได้รับใบอนุญาตเมื่อผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ กรณีคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพไม่อนุมัติให้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต หรือออกหนังสือรับรอง การขึ้นทะเบียนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เลขาธิการแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอรับทราบ

ข้อ 15 ใบอนุญาตที่ออกให้แก่ผู้ขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ให้เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด ส่วนที่ 3 การกำหนดอายุและการต่ออายุใบอนุญาต

ข้อ 16 ใบอนุญาตให้มีอายุใช้ได้เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

ข้อ 17 ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาต ต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการกำหนด และประพฤติตน ตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพให้ต่ออายุใบอนุญาตต่อเนื่อง เป็นครั้งที่สามตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และไม่มีกรณีถูกวินิจัยว่าประพฤติผิดจรรยาบรรณ ของวิชาชีพ หรือถูกลงโทษทางวินัยให้ถือเป็นใบอนุญาตตลอดชีพ ผู้ได้รับใบอนุญาตตลอดชีพ หากถูกวินิจัยว่าประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ ที่ไม่ใช่กรณี ถูกเพิกถอนใบอนุญาต ใบอนุญาตตลอดชีพนั้นให้มีอายุใช้ได้ห้าปี นับแต่วันที่รับทราบคำวินิจัยดังกล่าว

ข้อ 18 ผู้ได้รับใบอนุญาต ที่ประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาต ต้องยื่นคำขอต่อเลขาธิการภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันก่อนวันที่ใบอนุญาตจะหมดอายุ พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- (2) สำเนาใบอนุญาตฉบับที่ขอต่ออายุ
- (3) เอกสารหลักฐานแสดงคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการกำหนด
- (4) คำรับรองการประพฤติดนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพจากผู้บังคับบัญชา
- (5) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2

รูป

(6) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(7) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ต่ออายุใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต โดยกำหนดวันออกใบอนุญาตเป็นวันที่ต่อเนื่องจากใบอนุญาตฉบับเดิม ทั้งนี้ ให้ใช้หลักฐานการชำระเงินเป็นหลักฐานแสดงการยื่นคำขอและผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ เบื้องต้นแล้ว ผู้ยื่นคำขอจะได้รับใบอนุญาตเมื่อผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ กรณี คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพไม่อนุมัติให้ต่ออายุใบอนุญาต ให้เลขาธิการแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอ รับทราบ

ข้อ 19 ผู้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตหลังจากวันที่ใบอนุญาตหมดอายุแล้ว และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อ 17 ให้ชี้แจงเหตุผลกรณีที่ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตหลังจากวันที่ใบอนุญาตหมดอายุ พร้อมเอกสารหลักฐานตามข้อ 18 และให้ชำระค่าดำเนินการกรณีขอต่ออายุใบอนุญาตล่าช้าเป็นเงินเดือนละ สองร้อยบาท โดยระยะเวลาที่ล่าช้านับได้ไม่ถึงหนึ่งเดือนให้นับเป็นหนึ่งเดือน การยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตหลังจากวันที่ใบอนุญาตหมดอายุแล้ว ต้องไม่พ้นระยะเวลาห้าปี ที่ใบอนุญาตมีอายุใช้ได้ เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ต่ออายุใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต โดยกำหนดวันออกใบอนุญาตเป็นวันที่ต่อเนื่องจากใบอนุญาตฉบับเดิม

ทั้งนี้ หลักฐานการชำระเงินใช้เป็นหลักฐานแสดงการยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตและผ่านการตรวจสอบ คุณสมบัติเบื้องต้นแล้ว ผู้ยื่นคำขอจะได้รับใบอนุญาตเมื่อผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ กรณี คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพไม่อนุมัติให้ต่ออายุใบอนุญาต ให้เลขาธิการแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอ รับทราบ

ข้อ 20 ผู้ได้รับใบอนุญาตที่ใบอนุญาตหมดอายุแล้ว ไม่สามารถใช้สิทธิในการประกอบวิชาชีพตามประเภทใบอนุญาตที่ได้รับต่อไปได้

ข้อ 21 ใบอนุญาตสิ้นสุดลงในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ใบอนุญาตหมดอายุตามข้อ 16
- (2) ถูกสั่งเพิกถอน

(3) ถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต

ข้อ 22 ผู้ที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต เมื่อพ้นกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ถูกสั่งเพิกถอน ประสงค์ขอรับ ใบอนุญาตตามประเภทที่เคยได้รับ ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) ใบอนุญาตและสำเนาคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต

(3) เอกสารที่แสดงหรือรับรองความประพฤติและการประกอบวิชาชีพหรือการทำงานระหว่าง ถูกเพิกถอนใบอนุญาต ซึ่งออกโดยหน่วยงานต้นสังกัดหรือผู้บังคับบัญชา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ ผู้ยื่นคำขอ

(4) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(5) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(6) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาประเมินความเหมาะสม จากความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ระหว่างถูกเพิกถอนใบอนุญาต และไม่มีลักษณะต้องห้ามในการประกอบวิชาชีพ ประกอบการพิจารณาอนุมัติ หรือไม่อนุมัติให้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต โดยวันที่ออกใบอนุญาตให้นับ ตั้งแต่วันที่คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพอนุมัติกรณี คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพไม่อนุมัติออกใบอนุญาต ให้เลขาธิการแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอ รับทราบ ส่วนที่ 4 ใบแทนใบอนุญาต

ข้อ 23 ผู้ขอรับใบแทนใบอนุญาต กรณีใบอนุญาตถูกทำลาย ขำรุด สูญหาย หรือขอเปลี่ยนแปลง ข้อมูลที่ปรากฏในใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนด พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) ใบอนุญาตที่ถูกทำลาย ขำรุด หลักฐานการรับแจ้งความ หรือหลักฐานประกอบการขอเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่ปรากฏในใบอนุญาต แล้วแต่กรณี

(3) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(4) หลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมการขอใบแทนใบอนุญาต ในอัตราตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

(5) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาออกใบแทนใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต ข้อ 24 ใบแทนใบอนุญาตให้ใช้แบบตามข้อ 15

ส่วนที่ 5 การเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียน

ข้อ 25 ผู้ได้รับใบอนุญาตที่ประสงค์ขอเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียน ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการตามแบบที่กำหนดพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) สำเนาใบอนุญาต

(3) เอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับการขอเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียน เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาออกใบแทนใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต

ส่วนที่ 6 การอุทธรณ์

ข้อ 26 ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ขอต่ออายุใบอนุญาต หรือขอใบแทนใบอนุญาต ที่คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาวินิจฉัยไม่ออกใบอนุญาต ไม่ต่ออายุใบอนุญาต หรือไม่ออกใบแทนใบอนุญาต ผู้ยื่นคำขอมีสสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้งการไม่ออกใบอนุญาต ไม่ต่ออายุใบอนุญาต หรือไม่ออกใบแทนใบอนุญาต การอุทธรณ์ ให้ทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพ และต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อและที่อยู่ของผู้อุทธรณ์

(2) การกระทำทั้งหลายที่เป็นเหตุแห่งการอุทธรณ์ พร้อมทั้งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ตามสมควรเกี่ยวกับการกระทำดังกล่าว

(3) คำขอของผู้อุทธรณ์

(4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ คำอุทธรณ์ใดมีรายการไม่ครบตามวรรคสอง หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ ให้สำนักงาน เลขาธิการครุสภาให้คำแนะนำแก่ผู้อุทธรณ์นั้นให้ถูกต้อง ในการนี้ให้ถือว่าวันที่ยื่นอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นหลัก ในการนับอายุความ ถ้าผู้อุทธรณ์เห็นว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการไม่เป็นธรรมสำหรับผู้อุทธรณ์ สามารถยื่นฟ้อง ศาลปกครองได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง บทเฉพาะกาล

ข้อ 27 ให้ครูซึ่งเป็นสมาชิกครูสภาตามพระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488 อยู่แล้วก่อนพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับ ที่ยังไม่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามตำแหน่งที่ประกอบวิชาชีพ ให้ยื่นคำขอ ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตดังกล่าวตามแบบที่กำหนดต่อเลขาธิการภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ พร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) เอกสารหลักฐานที่แสดงการเป็นครูซึ่งเป็นสมาชิกของครูสภาตามพระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488 อยู่แล้วก่อนพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับ

(3) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(4) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) เมื่อตรวจสอบแบบคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้เลขาธิการเสนอ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาออกใบอนุญาตตามประเภทของใบอนุญาต กรณี ผู้ยื่นคำขอเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอยู่แล้วในระหว่างที่ยังไม่ได้รับใบอนุญาตให้มีสิทธิประกอบ วิชาชีพเสมือนเป็นผู้ได้รับใบอนุญาต หากไม่มาดำเนินการตามกำหนดเวลาดังกล่าว จะถือว่าไม่ประสงค์ จะขอรับใบอนุญาตต่อไป

ข้อ 28 ให้ผู้มีวุฒิปริญญาทางการศึกษา หรือปริญญาอื่นที่ ก.ค. กำหนดให้เป็นคุณวุฒิ ที่ใช้ในการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูก่อนวันที่พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มีผลใช้บังคับ ที่ได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตพร้อมชำระค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต ภายในวันที่ 14 มิถุนายน 2549 โดยมีเอกสารหลักฐานที่แสดงว่าได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตมาแล้วภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตตามแบบที่กำหนด ตามประเภทที่ได้ยื่นคำขอไว้ต่อเลขาธิการได้อีกครั้งภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ พร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) เอกสารหลักฐานที่แสดงว่าได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตมาแล้วภายในวันที่ 14 มิถุนายน 2549

(3) รูปถ่ายหน้าตรงครึ่งตัว ไม่สวมแว่นตาดำ ขนาด 1 นิ้ว ถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือน จำนวน 2 รูป

(4) เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) กรณี ผู้ยื่นคำขอเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอยู่แล้วในระหว่างที่ยังไม่ได้รับใบอนุญาต ให้มีสิทธิประกอบวิชาชีพ เสมือนเป็นผู้ได้รับใบอนุญาต หากไม่มาดำเนินการตามกำหนดเวลาดังกล่าว จะถือว่าไม่ประสงค์จะขอรับ ใบอนุญาตตามที่ได้ยื่นคำขอไว้ต่อไป

ข้อ 29 ผู้ได้รับใบอนุญาตที่ใบอนุญาตหมดอายุแล้วที่ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตภายใน หนึ่งร้อยแปดสิบวันนับจากวันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพพิจารณาต่ออายุใบอนุญาตให้ผู้ยื่นคำขอที่มีคุณสมบัติครบถ้วน โดยกำหนดวันออกใบอนุญาตเป็นวันที่ต่อเนื่องจากใบอนุญาตฉบับเดิม ทั้งนี้ ยังมีให้นำบทบัญญัติตามข้อ 19 มาใช้บังคับจนกว่าจะพ้นระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ

ประกาศ ณ วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559

พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการคุรุสภา

บทสรุป

สรุปแล้วกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่นำเสนอในบทนี้ ล้วนเป็นกฎหมายที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ เพื่อสามารถนำสาระที่ระบุไว้ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกมาสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

นอกจากนี้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับชั้น และทุกภาคส่วนจำเป็นต้องศึกษากฎหมายอื่น ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ เพื่อนำสาระกฎหมายดังกล่าวเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน ทั้งนี้ สิ่งหนึ่งที่บุคลากรทางการศึกษาจะละเลยไม่ได้เลยคือ ต้องติดตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากคณะรัฐบาล เพื่อให้การปฏิบัติงานในแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ แต่มีข้อสังเกตว่า ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนผู้ที่ดูแลนโยบายทางการศึกษาบ่อยครั้ง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาและติดตามนโยบายที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

จากที่ผู้เขียนนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครู และวิชาชีพครู ตามที่นำเสนอในตอนต้นแล้วนั้น สำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกมากมายเพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ให้สมกับที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้เขียนได้รวบรวมกฎหมายที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องรู้ไว้ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2560
2. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2556
3. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551
4. พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
5. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545
6. พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2547 และพระราชกฤษฎีกาการปรับอัตรา เงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

7. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (มีกฎกระทรวงอีกหลายฉบับ)
8. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เรียน พ.ศ. 2546
9. พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550
10. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550
11. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551
12. พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551
13. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551
14. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551
15. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542
16. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540
17. พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539
18. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
19. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550
20. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546
21. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2547
22. พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543
23. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2548
24. กฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและการเทียบระดับการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2546
25. กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 / ในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2547 และการจัดการศึกษาเฉพาะทาง พ.ศ. 2547
26. กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561
27. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550
28. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2560
29. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2560

30. ระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ.2559

31. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)

32. หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีและเลื่อนวิทยฐานะ

นอกจากนี้ ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักศึกษาที่เรียนหลักสูตรครู และบุคคลที่สนใจ ควรศึกษาข้อกฎหมายที่มีการกำหนดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เข้าใจ และยึดถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อาทิ ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ขณะนี้กำลังมีการยกร่างอยู่ เพื่อเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดดังที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูต้องเรียนรู้ ผู้เขียนมองว่ากฎหมายจะเป็นเครื่องมือให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เรียนรู้ และเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมของตน และตระหนักบทบาท หน้าที่ของตนเองต่อสังคมส่วนรวม และที่สำคัญสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สมกับที่ได้ยกย่องว่าอาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นอาชีพที่สร้างคน สร้างชาติ ให้เจริญงอกงามต่อไป

ทั้งนี้ผู้ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกภาคส่วนจำเป็นต้องศึกษา และทำความเข้าใจ ในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องทุกฉบับ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสภาพสังคมไทยปัจจุบันจะเป็นว่า กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบอาชีพทางการศึกษาได้ยึดถือปฏิบัติตาม แต่นอกจากนี้ยังมีการกำหนดนโยบายทางการศึกษามาเพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ นโยบายทางการศึกษาของไทย มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ตามคณะรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรัฐมนตรีแต่ละคนมีการดำรงตำแหน่งเฉลี่ยคนละไม่เกิน 2 ปี โดยแต่ละสมัยก็จะมียุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่ทั้งต่อเนื่องกัน และนโยบายทางการศึกษาใหม่ ดังนั้น บุคลากรทางการศึกษาต้องมีการตื่นตัวตลอดเวลา มีการเตรียมความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ใดมา บุคลากรทางการศึกษาก็พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ชื่อว่า “ครูมืออาชีพ” อย่างแท้จริง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้ประกอบอาชีพ “ครู” ทุกคนต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ความรู้ และการพัฒนาตนเอง นั่นก็คือ “จรรยาบรรณวิชาชีพครู” เพื่อให้สมกับเป็นผู้ที่สร้างคน สร้างประเทศ เพราะครูคือผู้ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ซึ่งประเทศใดจะเจริญก้าวหน้า หรือ เสื่อมโทรมย่อมขึ้นกับการศึกษาเป็นสำคัญ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ที่มีเป้าหมายในการพัฒนา

คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ทำให้สังคมและชุมชนเกิดสันติสุข ได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง

คำถามทบทวน

1. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มีว่าอย่างไร
2. สาระสำคัญของข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 มีว่าอย่างไร
3. สาระสำคัญของข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556 มีว่าอย่างไร
4. สาระสำคัญของข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2559 มีว่าอย่างไร
5. สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) มีว่าอย่างไร

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันสรุปสาระสำคัญของกฎหมายแต่ละฉบับด้วยกระบวนการ Jigsaw จากนั้นร่วมกันวิพากษ์แนวทางในเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพครูตามที่ระบุได้ในกฎหมายแต่ละฉบับ

บทที่ 4

จรรยาบรรณวิชาชีพครู

บทนำ

การเรียนการสอนในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มแรกมาจนถึงยุค พ.ศ. 2500 ต้น ๆ เป็นการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นสำคัญ มาถึงสมัยปัจจุบันเรานิยมเรียกการเรียนการสอนแบบนี้ว่าเป็นการเรียนการสอนแบบ “Teacher Centered” เป็นการเรียนการสอนที่ครูรู้เนื้อหาวิชาดีที่สุด ครูทุ่มเทเสียสละตั้งใจ เตรียมการสอน ตรวจการบ้าน เอาใจใส่ศิษย์ทุกคน ทำตนให้เป็นแบบอย่างในทุกโอกาส ประสานงานกับผู้ปกครอง ห่วงใย แนะนำ อบรม สั่งสอนศิษย์ในทุก ๆ เรื่อง โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย นักเรียนที่เรียนซำก็ได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือ คุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้ ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะของจรรยาบรรณของผู้ที่ประกอบอาชีพครู โดยมีจริยธรรมเป็นคุณสมบัติพื้นฐานเพื่อให้มีแนวทางในการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดี จึงสามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ได้กำหนดหลักการสำคัญของการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีหลักการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม และคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา หากครูไม่มีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานในการบริหารแล้วนั้น ก็ไม่สามารถแก้วิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศได้

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าจรรยาบรรณในวิชาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มียุทธศาสตร์รองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้น นอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเอง และต่อสังคม

เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

เจตคติต่อวิชาชีพของครูนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตนย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง รักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู ตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู ผู้ประกอบอาชีพครูต้องมีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่สำคัญหลายประการ มีเจตคติที่ดีต่อคุณลักษณะและคุณสมบัติที่สำคัญ ๆ จึงจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศชาติ เจตคติที่ดีต่อคุณลักษณะและคุณสมบัติของอาชีพครูมีหลายประการซึ่งอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2553)

1. เจตคติที่ดีต่อลักษณะอาชีพของครู ผู้ประกอบอาชีพครูต้องมีความเสียสละ มีเมตตากรุณา และต้องมีความอดทนอดกลั้นเป็นอย่างยิ่ง ครูควรมีความภูมิใจในอาชีพของตน ไม่ควรคิดว่าต่ำต้อยหรือด้อยเกียรติในสังคม
2. เจตคติที่ดีต่อลักษณะการเป็นครู ผู้ประกอบอาชีพครูควรเป็นผู้รอบรู้ทันสมัย ขยันขันแข็ง มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง
3. เจตคติที่ดีต่อนักเรียน ผู้ประกอบอาชีพครูต้องมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้เรียน รักและเอ็นดูผู้เรียน ให้อภัยและช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ
4. เจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ผู้ประกอบอาชีพครูต้องมีความรู้สึกรักการสอน มีการเตรียมการสอนที่ดี มีเทคนิคและมีวิธีการสอนที่หลากหลายให้นักเรียนมีความรู้ และมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างกว้างขวางชัดเจน พร้อมทั้งมีการปรับปรุงการสอนอยู่เสมอ
5. เจตคติที่ดีต่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานของครู อาชีพครูทุกอาชีพมีความเจริญก้าวหน้าทั้งสิ้น ถ้าผู้ประกอบอาชีพมีความตั้งใจอย่างเต็มกำลังความสามารถและยังผลให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนจึงได้สรุปว่า ผู้ที่จะประกอบอาชีพครูได้สมกับความเป็นครูมืออาชีพนั้น ตั้งเริ่มต้นด้วยเจตคติ ความมุ่งมั่นที่จะเป็นครูในเบื้องต้นก่อน ดังนั้น ครูที่แท้จริงควรต้องมี “SPIRIT” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

S = Soul จิตวิญญาณ

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีได้ ควรเริ่มต้นจาก “จิตวิญญาณ” ความมุ่งมั่นที่จะเป็นครู มาจากส่วนลึกของจิตใจ เป็นผู้ทำแต่ความดี คือต้องหมั่นขยันและ อุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้อง

หนักแน่นอดทน และอดกลั้น สำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติของตน ให้อยู่ในระเบียบ แบบแผนที่ดีงาม

P = Personality and Purpose คุณลักษณะ และเจตนารมณ์

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีต้องสมบูรณ์พร้อมทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติ กล่าวคือ มีบุคลิก การวางตนที่ดีเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ครองตนอยู่ในศีลธรรมที่ดี และมีเจตนารมณ์ที่ดีต่อวิชาชีพครู เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถสร้างภาพลักษณ์ของครูที่ดีได้

I = Inspiration แรงบันดาลใจ

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีบางครั้งเกิดแรงบันดาลใจมาจากส่วนลึกในใจของตนเอง แต่บางครั้งเกิดแรงบันดาลใจจากผู้ที่อยู่รอบตัว เช่น ได้แรงบันดาลใจจากพ่อแม่ที่เป็นครู หรือ ประทับครูที่ได้สอนตนมา มีความภูมิใจในอาชีพที่มักได้รับการยกย่องว่ามีความสำคัญรองจากพ่อแม่ นอกจากนี้ครูที่ดีก็ต้องมีหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ของตนต่อไป

R = Responsibility and Respect ความรับผิดชอบ และ ศรัทธา

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นครู มีความเมตตา ต่อผู้เรียนและบุคคลรอบข้าง มีจิตใจพื้นฐาน รักที่จะประกอบอาชีพครู เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่ไม่รู้ ให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพได้

I = Intend ความตั้งใจ

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีได้ความมุ่งมั่น ตั้งใจจริง พร้อมเสียสละเวลา และความสุขส่วนตัวเพื่อประกอบอาชีพครู ก็เป็นเจตคติที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบอาชีพครูประสบความสำเร็จได้ เพราะคุณค่าของอาชีพครู อยู่กับการสร้างความเป็นมนุษย์ให้แก่ศิษย์ ให้ศิษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

T = Trust น่าเชื่อถือ เชื่อมั่น

ผู้ที่จะเป็นครูที่ดียึดถือและปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ปฏิบัติให้เกิดความสัมพันธ์กับมาตรฐานของวิชาชีพ ความเป็นกัลยาณมิตร พร้อมเสมอที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์

ในสถาบันที่ผลิตครูได้ทำการศึกษาเจตคติของนักศึกษาวิชาชีพครู และผู้ประกอบวิชาชีพครู ดังเช่น อเททยา แก้วศรีหา และคณะ (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู ผู้สอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 32 พบว่าปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดบรรยากาศในห้องเรียน และด้านบุคลิกภาพของครู ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านภาระ

งานของครู ด้านเจตคติต่อการสอน เนื่องจากการมีเจตคติที่ดีต่อการสอนนั้นมีความสำคัญกับประสิทธิภาพการ สอนของครูที่จะส่งผลให้ครูมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ ในการสอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ มีความสนใจ เอาใจใส่กระตือรือร้นและชวนขวนขวายหาความรู้ ในเนื้อหาวิชาที่สอนอยู่เสมอ รวมทั้งเห็นความสำคัญของวิชา ที่สอนและติดตามผลงานวิชาการในวิชาที่สอน เช่นเดียวกับปนัดดา วัฒน (2554) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับอิทธิพลโดยรวมเชิงบวกจากความรู้เรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพมากที่สุด รองลงมาคือเจตคติต่อวิชาชีพ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นโยบายและการบริหารงาน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน เงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูลสภาพแวดล้อมในการทำงาน ความรู้สึกมั่นคงในหน่วยงาน และประสบการณ์ในการทำงานตามลำดับ ดังนั้นจะเห็นว่าเจตคติที่ดีต่อการประกอบวิชาชีพครูนับเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้ที่ตั้งใจจะประกอบอาชีพครูมีความสุขในการประกอบอาชีพ และสร้างความเจริญงอกงามในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน สร้างสรรค์สังคม ประเทศชาติให้วัฒนาก้าวหน้าต่อไป

ผู้เขียนในฐานะ “ครูของครู” มองว่าเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเป็นส่วนสำคัญของการประกอบวิชาชีพครู เพราะเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูมีความสำคัญสำหรับบุคคลที่เป็นครูและนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อจะเป็นครู เมื่อบุคคลเกิดเจตคติที่ดีต่องานของตนหรือพอใจในงานที่ตนทำอยู่ ย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุข และมีความตั้งใจในการทำงานอย่างดีที่สุด จากที่ผู้เขียนได้สอบถามเจตคติในการประกอบอาชีพครูของนักศึกษา พบว่าผู้ที่มาเรียนครูแบ่งเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ กล่าวคือ ผู้ที่ตั้งใจมาเป็นครูด้วยตนเอง กับผู้ที่ต้องเรียนครูเพราะพ่อแม่อยากให้เรียน จากประสบการณ์ที่พบ จะเห็นว่าผู้ที่ต้องมาเป็นครูโดยที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการของตนเอง เมื่อเรียนไปในชั้นปีที่สูงขึ้น ก็ค้นพบว่า “ครู” ไม่เหมาะสมกับตน บางคนรู้ตัวเร็ว ก็เปลี่ยนเป้าหมายได้เร็ว บางคนแม้จะรู้ตัวแล้ว แต่ยังทนเรียนเพื่อให้ได้ชื่อว่าจบปริญญาตรี และเรียนครูให้สำเร็จตามที่พ่อแม่ได้ตั้งใจไว้ หากแต่เมื่อจบการศึกษาแล้ว ก็ไม่ได้ประกอบอาชีพครู ดังนั้น เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูมีความสำคัญที่บุคคลที่เป็นครู และนักศึกษาวิชาชีพครูจะไปเป็นแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพครูในอนาคต เพราะเมื่อบุคคลเกิดเจตคติที่ดีต่องานของตนหรือพอใจในงานที่ตนทำอยู่ ย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุข และมีความตั้งใจในการทำงานอย่างดีที่สุด

จรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณที่สำคัญในวิชาชีพครูกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งกำหนดไว้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติตนต่อวิชาชีพและบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย จรรยาบรรณ

5 ด้าน นอกจากนั้นยังกำหนดไว้ในข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 โดยกำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2556, หน้า 72-74)

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจสังคม และการเมืองอยู่เสมอ โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ว่าต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมไทย
3. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด
4. ศึกษา หาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. คั่นคว่ำ แสวงหาและนำเทคนิคด้านวิชาชีพที่พัฒนาและก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับมาใช้แก่ศิษย์ และผู้รับบริการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์เกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพ เป็นที่น่ารังเกียจในสังคม
2. ประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ
3. ขาดความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ จนเกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานตามหน้าที่
4. ไม่รับรู้หรือไม่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติหน้าที่
5. ขัดขวางการพัฒนาองค์กรจนเกิดผลเสียหาย

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ว่าต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ
2. รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ
3. ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้
4. อุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพ
5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตตามกฎหมายระเบียบและแบบแผนของทางราชการ

6. เลือกใช้หลักวิชาที่ถูกต้อง สร้างสรรค์เทคนิควิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพ
7. ใช้องค์ความรู้หลากหลายในการปฏิบัติหน้าที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในองค์กร

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. เข้าร่วมกิจกรรมของวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ไม่แสดงความภาคภูมิใจในวิชาชีพ
2. ดุหมั่นเหี้ยมหยามให้ร้ายผู้ร่วมประกอบวิชาชีพศาสตร์ในวิชาชีพ หรือองค์กรวิชาชีพ
3. ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา
4. ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบ หรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือแบบแผนของทางราชการ จนก่อให้เกิดความเสียหาย
5. คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
6. ใช้หลักวิชาการที่ไม่ถูกต้องในการปฏิบัติวิชาชีพส่งผลให้ศิษย์หรือผู้รับบริการเกิดความเสียหาย
7. ใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ หรืออาศัยองค์กรวิชาชีพแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการตาม บทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า ครูต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัย ที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ และครูต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ว่าต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศิษย์และผู้รับบริการด้วยความเมตตากรุณาอย่างเต็มกำลังความสามารถและเสมอภาค
2. สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิผู้เรียน เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส
3. ตั้งใจ เสียสละ และอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการ ได้รับการพัฒนาตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล
4. ส่งเสริมให้ศิษย์และผู้รับบริการสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย
5. ให้ศิษย์และผู้รับบริการ มีส่วนร่วมวางแผนการเรียนรู้ และเลือกวิธีการปฏิบัติ ที่เหมาะสมกับตนเอง

6.เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่องชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

- 1.ลงโทษอย่างไม่เหมาะสม
- 2.ไม่ใส่ใจ หรือไม่รับรู้ปัญหาของศิษย์หรือผู้รับบริการ จนเกิดผลเสียหายต่อศิษย์หรือ ผู้รับบริการ
- 3.ดูหมิ่น เหยียดหยามศิษย์หรือผู้รับบริการ
- 4.เปิดเผยความลับของศิษย์หรือผู้รับบริการ เป็นผลให้ได้รับความอับอายหรือเสื่อมเสีย ชื่อเสียง
- 5.จงใจโน้มน้ำหนัก ยุยงส่งเสริมให้ศิษย์หรือผู้รับบริการปฏิบัติขัดต่อศีลธรรมหรือกฎระเบียบ
- 6.ชักชวน ใช้ จ้าง วานศิษย์หรือผู้รับบริการให้จัดซื้อ จัดหาสิ่งเสพติด หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับ อายุมข

7.เรียกร้องผลตอบแทนจากศิษย์หรือผู้รับบริการในงานตามหรือที่ที่ต้องให้บริการ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ว่าพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. เสียสละ เอื้ออาทร และให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
2. มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกันผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ปิดบังข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงาน จนทำให้เกิดความเสียหายต่องานหรือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
2. ปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยตำหนิ หาร้ายผู้อื่นในความบกพร่องที่เกิดขึ้น
3. สร้างกลุ่มอิทธิพลภายในองค์กรหรือกลั่นแกล้งผู้ร่วมประกอบวิชาชีพให้เกิดความเสียหาย
4. เจตนาให้ข้อมูลเท็จหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือเกิดความเสียหายต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
5. วิพากษ์ วิจารย์ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือแตกความสามัคคี

5. จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประชุม โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ว่าพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยในการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่จัดเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรงหรือทางอ้อม
2. ไม่แสดงความเป็นผู้นำในการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม
3. ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนหรือสังคม

การดำเนินการทางจรรยาบรรณในวิชาชีพครู

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตราที่ 21 กำหนดให้มีคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพที่มีอำนาจและหน้าที่ประการหนึ่งตามมาตรา 25 (2) คือ การกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา นอกจากนั้นคุรุสภาได้ออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยการพิจารณาการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2553 (ราชกิจจานุเบกษา, 2553, หน้า 69-88) ซึ่งกำหนดรายละเอียดสำคัญได้แก่

1. คณะอนุกรรมการสอบสวนการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการในคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ คณะอนุกรรมการสืบสวนและคณะอนุกรรมการสอบสวนการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพมีอำนาจและหน้าที่ ในการพิสูจน์ความจริงในข้อกล่าวหาหรือข้อกล่าวโทษด้วยการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- 2) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวโทษพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเว้นแต่กรณีที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็นฟุ่มเฟือยหรือเพื่อประวิงเวลา

3) ขอข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากคู่กรณีพยานบุคคล หรือ พยานผู้เชี่ยวชาญทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวโทษ

4) ขอให้ผู้ครอบครองเอกสารหรือวัตถุส่งเอกสารหรือวัตถุที่เกี่ยวข้อง และ 5) ออกไปตรวจสถานที่

2. การคัดค้านอนุกรรมการสอบสวน ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวโทษมีสิทธิคัดค้านภายใน 7 วัน นับแต่วันรับทราบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสอบสวนหรือนับแต่วันที่ทราบสาเหตุแห่งการคัดค้าน โดยทำหนังสือแสดงข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้าน ยื่นต่อประธานกรรมการ

3. คำวินิจฉัย คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1) ตักเตือน

2) ภาคทัณฑ์

3) พักใช้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา มีกำหนดตามเวลาที่เห็นสมควร แต่ไม่เกิน 5 ปี

4) เพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

4. การอุทธรณ์ ครูสภาได้ออกข้อบังคับครูสภาว่าด้วยการอุทธรณ์คำวินิจฉัยการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการอุทธรณ์คำวินิจฉัยการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้อุทธรณ์ที่เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมสามารถอุทธรณ์ได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยชี้ขาดแล้วให้ส่งคำสั่งครูสภาไปยังผู้อุทธรณ์ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ถ้าผู้อุทธรณ์ไม่ยอมลงนามรับทราบคำสั่งครูสภา ให้ปิดคำสั่งครูสภา ณ ภูมิลำเนาของผู้อุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ผู้อุทธรณ์ซึ่งถูกพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต เมื่อได้รับทราบคำสั่งครูสภาแล้ว ให้ตอบรับทราบพร้อมส่งใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษาคืนให้ครูสภาภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง ซึ่งการนับระยะเวลาพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต ให้นับตั้งแต่วันที่ผู้อุทธรณ์รับทราบคำสั่งครูสภาหรือวันที่ปิดคำสั่งครูสภา ณ ภูมิลำเนาของผู้อุทธรณ์แล้วแต่กรณีจรรยาบรรณตามกฎหมายวิชาชีพครูจึงมีความสอดคล้องกับจรรยาบรรณตามหลักศาสนา โดยมีองค์ประกอบครบตามหลักการขององค์ประกอบจรรยาบรรณ รวมทั้งเป็นจรรยาบรรณที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยโดยรับการอุทธรณ์ของครูเพื่อให้มีการดำเนินการทางจรรยาบรรณที่ถูกต้องและยุติธรรม

จากการที่วิชาชีพครูได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นอาชีพที่ช่วยสร้างสรรค์จรรโลงสังคมให้ไปในทิศทางที่ปรารถนา ฉะนั้นกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูงเช่นกัน ยิ่งสังคมยกย่องเคารพและไว้วางใจผู้ประกอบวิชาชีพครูมากเท่าใด ผู้ประกอบวิชาชีพครูก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความเคารพเชื่อถือไว้วางใจเท่านั้น

สิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกออาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้น ต้องกำหนดให้มีองค์ประกอบรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ดังนั้นการกำหนดจรรยาบรรณครู หรือ จรรยาวิชาชีพครูจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้ควบคุมความประพฤติปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครูจึงมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นเดียวกับที่จรรยาบรรณวิชาชีพด้านอื่น ๆ ความสำคัญของจรรยาบรรณที่มีต่อวิชาชีพสรุปได้ 3 ประการ ได้แก่ ปกป้องการปฏิบัติงานของสมาชิกในวิชาชีพ รักษามาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาวิชาชีพ สำหรับจุดประสงค์ของจรรยาบรรณวิชาชีพครูเพื่อรักษา และส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพครูให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการแก่สังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ถือเป็นค่านิยมสัญญาที่กำหนดเป็นข้อบังคับให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 ส่วน ได้แก่ จรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม

อาจกล่าวได้ “จรรยาบรรณวิชาชีพครู” เป็นการประกันคุณภาพของครูให้กับสังคมประการหนึ่ง ซึ่งเป็นการยืนยันกับสังคมว่าผู้ประกอบอาชีพครูจะได้รับการควบคุม สอดส่อง และดูแลความประพฤติของกลุ่มครูด้วยกันตลอดเวลา มีการลงโทษทางกฎหมายและทางสังคม ซึ่งการควบคุมความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของครูนั้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกหรือการควบคุมทางจิตใจ ครูที่มีจรรยาบรรณย่อมมีคุณธรรมสูง และคุณธรรมเป็นมาตรฐานวัดมาตรฐานความเป็นครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญยิ่ง ครูที่มีคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณที่ดีนั่นเอง

คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู

การสร้างคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา จริยธรรมเป็นเรื่องภายในจิตใจที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก ครูจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี ต้องสร้างจิตใจที่มีความเมตตา กรุณาต่อนักเรียน มีความปรารถนาดีต่อนักเรียน การสอนทุกครั้งจะต้องสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ หน้าที่ของครูนอกจากสอนวิชาความรู้แล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ปลูกฝังให้นักเรียนยึดมั่นและวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ยึดมั่นในคำสอนศาสนา มีความขยันมานะอดทนในการประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความกตัญญูต่องานที่ได้รับมอบหมาย

1. ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญของบุคคลในสังคม กล่าวคือ ในสังคมใดมีบุคคลที่มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยคุณความดีย่อมกระทำแต่พฤติกรรมที่ดีมีประโยชน์ เป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตของบุคคลใน

สังคม ที่เป็นคุณความดีงาม ถูกต้อง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญา คุณธรรมเป็นคุณสมบัติทางกาย วาจา และใจ ผู้เขียนได้รวบรวมความหมายของคุณธรรมไว้ดังนี้

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ (2547, หน้า 5) ให้ความหมายคุณธรรม จริยธรรม (Ethics) ว่าเป็นคุณงาม ความดี สภาพที่เกื้อกูลการประพฤติธรรมและวิชาที่เกี่ยวกับการประพฤติ การประพฤติธรรม จะต้องประพฤติอยู่ในกุศลธรรมเท่านั้น ส่วนที่อกุศลธรรมไม่เรียกว่าเป็นการประพฤติที่ต้องอันได้แก่ ศีลธรรม กฎเกณฑ์ความถูกต้อง หรือหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาต่าง ๆ สิ่งที่จะเป็น จริยธรรม จริยศาสตร์ได้ที่สำคัญที่สุดคือคำสอนของศาสนา เพราะผู้ที่นับถือศาสนาย่อมถือว่าเป็นคนดีของสังคม เพราะศีลธรรมของศาสนาต่าง ๆ มีมาตรการของความประพฤติดีเป็นสากลแม้ว่าบางศาสนาจะสอนไม่เหมือนกัน แต่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ย่อมเหมือนกัน คือไม่ขัดกับมาตรการของความประพฤติที่ดีเป็นสากล ความประพฤติตามความเชื่อทางศาสนาของผู้ที่ปฏิบัติย่อมได้รับ การยอมรับในการปฏิบัติตาม มาตรฐานสากลมีค่าสูงขึ้น ลักษณะคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สมบูรณ์แบบ สามารถตัดสินความดี ความชั่วได้อย่างมีเหตุผล

ประภาศรี สีหอำไพ (2550, หน้า 110) สรุปว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมด้วยความสุข การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม

ยนต์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 157) สรุปว่าคุณธรรมมี 3 ประการ คือ 1) เป็นคุณสมบัติที่เป็นความดีความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ช่วยทำให้พร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่น 2) เป็นหลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทางที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิต 3) เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติและความรู้ความคิดที่ดีงามและเป็นธรรมชาติของความดี ลักษณะของความดี หรือสภาพของความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 1) สรุปว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู ความ پاکเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่วและความมุ่งมั่นกล้าหาญที่จะทำความดีทั้งกายและใจเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน

จรวยพร ธรณินทร์ (2557, หน้า 19) สรุปว่าคุณธรรม คือจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้คน

สรุปคุณธรรมเป็นคุณงามความดีของบุคคลทุกอาชีพทุกคนที่ได้กระทำด้วยสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีหรือเป็นพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นสิ่งที่ปลูกฝังสร้างสมให้เกิดขึ้นและดำรงไว้ให้มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งมีความสำคัญและมีคุณประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนทุกอาชีพ

2. ความหมายของจริยธรรม

คำว่า "จริยธรรม" แยกออกเป็น จริย + ธรรม ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือ กิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี หลักคำสอนของ ศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า “หลัก แห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

จริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติหรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือใครก็ได้ที่เป็นผู้มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ แตกต่างกัน ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี (2556, หน้า 263)

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (2556, หน้า 303)

พิภพ วังเงิน (2546, หน้า 4) สรุปว่า จริยธรรม คือ กิริยามารยาทการประพฤติปฏิบัติที่ สังคมปรารถนา เป็นแนวทางเพื่อบรรลุสภาพชีวิตที่ดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ (ทำ พูด คิด) เป็นไปในทาง ที่ดีและละเว้นสิ่งที่ไม่ดีต่อปทัสถานของสังคม (Social Norm)

ยนต์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 159) สรุปว่า จริยธรรมมีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิต หรือ หลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

แสง จันทรงาม (2550, หน้า 1) สรุปจริยธรรมกับค่านิยมมีความหมายแตกต่างกันเฉพาะ ในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติยากที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติ มีความถูกต้องใน ความประพฤติ มีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม (Conscience) เป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึง ประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่ จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด

ดุจเดือน พันธุมนาวัน (2551, หน้า 2) ให้ความหมายครอบคลุมว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ อัน เป็นที่ยอมรับของสังคม

นงลักษณ์ วิรัชชัย ศจีมาศ ณ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย (2551, หน้า 408) สรุปว่าจริยธรรม เป็นกรอบหรือหลักประพฤติปฏิบัติของกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคล ที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ดีงาม

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึงแนวทางซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดี งาม และเป็นลักษณะที่สังคมต้องการเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม บุคคลที่มี จริยธรรมอยู่ในตนเอง ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ สุข เป็นคนที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวม

3. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครอง ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ที่จะนำความสุขสงบและความและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่างในจิตใจ จะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น ดังที่ วิลเลียม เจมส์ (William James) ได้สรุปคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อครูและวิชาชีพครู ดังนี้

3.1 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครู

1) ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน การมีคุณธรรมจริยธรรมช่วยให้ครูมีการดำรงชีวิตที่ดีทั้งการมีสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตที่ดี เช่น

1.1) ด้านสุขภาพทางกาย หลักคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมยึดถือนั้นมีขอบข่ายสาระที่ช่วยพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจของคน การใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมจึงเกิดผลดีทางร่างกาย เช่น ครูที่มีคุณธรรมเกี่ยวกับทางสายกลางจะมีพฤติกรรมบริโภคอาหารแต่พอสมควร ครูจึงไม่อ้วนเกินไปและไม่เป็นโรคต่าง ๆ อันเนื่องจากการบริโภค ทำให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้เป็นปกติ และมีความแคล่วคล่องในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต นอกจากนั้นจะทำให้ครูเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดีเป็นที่ชื่นชมของบุคคลอื่น

1.2) ด้านสุขภาพจิต หากครูดำรงตนในคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ครูจะเป็นผู้ประพฤติในทางที่ดีหลีกเลี่ยงหรือลดเลิการประพฤติที่ไม่ดี สามารถใช้คุณธรรมเป็นเครื่องประคับประคองจิตใจ และการดำรงชีวิตให้เป็นไปในทางที่เป็นผลดีต่อตน คนอื่น และสังคม เช่น มีการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่หลงในลาภยศของตนเองมีการคิดการพูดและการกระทำของตนเองที่สอดคล้องกัน ไม่พูดอย่างหนึ่งแต่ทำอีกอย่างหนึ่ง ไม่ทำดีในเรื่องหนึ่งแต่ทำชั่วในอีกเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถเผชิญชีวิตอย่างมีสติปัญญาและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งได้รับการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่น

2) ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพ ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะได้รับการเคารพจากศิษย์ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนและผู้บังคับบัญชา ทำให้มีความก้าวหน้าในการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจได้รับการยกย่องประกาศเกียรติคุณให้เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคลากรในวิชาชีพในด้านภาระงานการเป็นผู้นำของสังคม ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่รวมทั้งเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ดีของคนในกลุ่มสังคมอื่น เมื่อครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมหลาย ๆ คนมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งแม้แต่ละคนจะมีคุณลักษณะและความคิดแตกต่างกัน

ก็ตาม ครูเหล่านั้นจะมีวิธีการดำเนินงานและวิธีการหาข้อยุติในทางที่เป็นคุณแก่บุคคลและส่วนรวมได้ โดยไม่ต้องมีการขัดแย้งกัน สังคมครูจึง เป็นสังคมที่ดี ครูจึงเป็นตัวแทนที่ดีของสังคม สามารถนำให้สังคม มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำที่ดีของสังคม

3.2 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อ วิชาชีพครูในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ

1) การรักษามาตรฐานวิชาชีพ การที่ครูมีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เป็น ปัจจัยสำคัญในการรักษามาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ในกฎหมายทางการศึกษา และช่วยให้วิชาชีพมี บทบาทตามหน้าที่ที่มีต่อสังคมรวมทั้งมีบทบาทตามสถานภาพที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้รับบริการและสังคมได้รับคุณประโยชน์จากการศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

2) การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ การที่ครูมีมาตรฐานการทำงานตามมาตรฐานวิชาชีพ ที่กำหนดไว้ ทำให้ครูมีวัฒนธรรมองค์การที่พึงประสงค์ องค์การที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการพัฒนา วิชาชีพจึงสามารถใช้วิชาการ งบประมาณ และทรัพยากรอื่นในการยกระดับวิชาชีพให้เกิดคุณประโยชน์ ต่อสังคมมากยิ่งขึ้นการที่ครูแต่ละคนจะมีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่ เพียงใด จึงไม่ได้มีความสำคัญเฉพาะ ต่อตัวครูเท่านั้น แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิชาชีพ ผู้เป็นสมาชิกของวิชาชีพจึงต้องไม่ปล่อย ปล่อยละเลยการมีคุณธรรม ไม่ควรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามความพอใจของตนเอง แต่จะต้องพัฒนา ตนให้เป็นคนที่สมบูรณ์และครูที่สมบูรณ์เพื่อสร้างนักเรียนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการสร้างวิชาชีพที่สมบูรณ์ทั้ง ด้านภาพลักษณ์ของวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

ในทัศนะของผู้เขียนมองว่าผู้ที่มาประกอบอาชีพครูในปัจจุบันบกพร่องและละเลยในจริยธรรม ความเป็นครูจำนวนมาก จะเห็นได้จากภาพข่าวครูทำโหดนักเรียนเกินกว่าเหตุ ครูทำร้ายนักเรียนทั้ง ร่างกายและจิตใจ และครูกระทำอนาจารและล่วงละเมิดทางเพศนักเรียน ซึ่งภาพข่าวทำนองนี้มีให้เห็น อยู่บ่อยครั้ง ทำให้ผู้ประกอบอาชีพครูที่มีความตั้งใจจะเป็นครูด้วยหัวใจและจิตวิญญาณต้องได้รับกระแส ความกดดันจากสังคม รวมทั้งถูกเพ่งเล็งและคาดหวังจากสังคมว่า “ครู” ต้องเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วย คุณธรรม จริยธรรม คงไว้ศีลธรรมอันดี ทั้งยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเช่นกัน

นอกจากนี้ในปัจจุบันที่สังคมเริ่มตระหนักในความเท่าเทียม และความเสมอภาคในสิทธิเสรีภาพ ให้กับทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่ง เป็นกฎหมายที่ให้การคุ้มครองทั้งเพศหญิง เพศชาย และบุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด มี เจตนารมณ์ที่จะป้องกันและคุ้มครองไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ทั้งกรณีที่เป็น การเลือกปฏิบัติระหว่างบุคคล และการเลือกปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรเอกชน ไม่ว่าจะโดย การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติก็ตาม จึงเป็นหนทางให้ผู้ที่มี เพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดมีความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพครูมากขึ้น หากแต่ในบางชุมชนยังไม่ สามารถเปิดใจยอมรับได้ เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นแบบอย่างให้นักเรียนปฏิบัติตาม ในขณะที่กลุ่ม “ครู

ข้ามเพศ” พยายามออกมาเรียกร้องให้สังคมมองพวกเขาที่ “ความสามารถ” มากกว่า “เพศสภาพ” ดังที่ ปิย ฆะยาระ (2561, ออนไลน์) ครูตัวอย่างเรือจ้างข้ามเพศ ได้ออกมาแสดงทัศนะว่า “...ผู้เรียนจะเป็นคนดี หรือไม่ดี ไม่ได้อยู่ที่การสอนจากครูเพียงเท่านั้น ที่สำคัญคือครอบครัวต่างหาก เพราะผู้เรียนใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงในโรงเรียน ที่เหลือคือเวลาที่อยู่กับครอบครัว ซึ่งความรักความเข้าใจและปลูกฝังเรื่องเพศเริ่มต้นจากครอบครัวเช่นกัน เพศสภาพที่แสดงออกมาไม่ได้เป็นตัวตัดสินว่า บุคคลดังกล่าวจะสามารถสอนให้คนอื่นเป็นคนดีได้หรือไม่ อยู่ที่ความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ และคุณภาพในการสอนมากกว่า ซึ่งในปัจจุบันบุคคลข้ามเพศหลายท่านสามารถใช้ชีวิต และสามารถสอนผู้เรียนให้เป็นคนดีได้ โดยสามารถแยกแยะได้ว่า คนที่สอนมีเพศสภาพอย่างไร...” ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า ผู้เรียนจะดีได้ต้องเกิดจากพื้นฐานของครอบครัวเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้ให้ความรู้เป็นหลัก และบ่มเพาะ “ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ให้แก่ผู้เรียน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของครอบครัวเป็นสำคัญด้วย ดังนั้น ผู้เขียนมองว่าไม่ว่าครูจะมีเพศสภาพเป็นแบบใด ก็สามารถสร้างลูกศิษย์ให้มีความรู้ เป็นทั้ง คนเก่ง และมีความสุข ได้เท่าเทียมกัน ทั้งนี้อยู่ที่ “จิตวิญญาณความเป็นครู” มากกว่า “เพศสภาพ” นั่นเอง

ประเภทของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแห่งความเป็นคนก่อน โดยสร้างให้คนไทยทั้งชาติสำนึกว่าทุกคนเป็นคน ก่อนที่เขาจะนับถือศาสนา และเข้าสู่ฐานะใดในสังคม มิฉะนั้นเขาจะไม่เป็นคนดีที่พึงประสงค์ คนไทยที่พึงประสงค์ ศาสนิกที่พึงประสงค์ และผู้ประกอบการวิชาชีพที่พึงประสงค์ คุณธรรมของความเป็นคนเป็นคุณธรรมที่ทุกคนต้องมีอยู่เสมอ และต้องมีทั้ง 4 ข้อ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบของการเป็นคนดีที่สมบูรณ์ หากขาดข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้เกิดความไม่สมดุลหรือเสียศูนย์ เพราะคุณธรรมบางประการมีผลทั้งให้คุณและโทษเนื่องจากมีสภาพเป็นกิเลสด้วย คุณธรรมแม่บทของความเป็นมนุษย์ 4 ประการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2550, หน้า 2-7) ได้แก่

1. **ความรู้รอบ** เป็นลักษณะที่จำเป็นของความประพฤติดี หมายถึง การเล็งเห็น การหยั่งรู้โดยง่าย และชัดเจนว่าอะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ การคิดคำนึงและประสบการณ์จะช่วยให้เกิดความรู้รอบที่ลึกซึ้งความรู้รอบนี้จึงไม่ได้หมายความว่ามีความรู้มากหรือการเป็นผู้แสวงหาความรู้เท่านั้น

2. **ความเข้มแข็ง** แบ่งเป็นความเข้มแข็งทางกายภาพ ได้แก่ กล้าเสี่ยง กล้าเผชิญความยากลำบาก อันตราย และความตายเพื่ออุดมการณ์ และความเข้มแข็งทางจิตใจ รวมทั้งกล้าเผชิญการถูกใส่ร้าย การเยาะเย้ยการถูกเข้าใจผิดโดยมั่นใจว่าตนทำดี

3. **ความพอเพียง** มนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะกระตุ้นให้ทำกิจการบางอย่างเพื่อการอยู่รอดของตนและเผ่าพันธุ์ ซึ่งเมื่อหมดความจำเป็นสัญชาตญาณนั้นก็จะหยุดทำงานโดยอัตโนมัติ นอกจากนั้นมนุษย์ยังสามารถสำนึกและปลูกสัญชาตญาณได้ตามใจ มนุษย์จึงใช้สัญชาตญาณเลยเถิดเกินความจำเป็นตาม

ธรรมชาติ จนบางครั้งเป็นการใช้สัญชาตญาณเพื่อความพึงพอใจเท่านั้น การไม่รู้จักรักควบคุมพลังในตัวให้อยู่ในขอบเขตของจุดมุ่งหมายของชีวิต มักจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากมากมายแก่ตัวเองและสังคม เนื่องจากเมื่อคนหนึ่งใช้พลังเกินขอบเขตอย่างไม่ถูกต้อง ก็มักจะก้าวท้าวสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น เช่น การสั่งสมสมบัติด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง คุณธรรมความพอเพียงจึงช่วยให้รู้ว่าอะไรควรอยู่ในขอบเขตแค่ไหน ขณะเดียวกันการไม่ใช้สัญชาตญาณเลยจะทำให้เป็นคนไร้พลังและไร้ประโยชน์ การใช้สัญชาตญาณเกินขอบเขตก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน จึงต้องฝึกให้รู้จักใช้พลังและสัญชาตญาณในขอบเขตอันควรตามสภาพและฐานะของบุคคลความพอเพียง เป็นการเดินสายกลางระหว่างกิเลสที่ตรงกันข้าม เช่น ความเข้มแข็งเป็นทางสายกลางระหว่างความขี้ลาดกับความบ้าบิ่น ความพอเพียงเป็นทางสายกลางระหว่างการขาดกับการเกิน ทั้งนี้ทางสายกลางมิได้หมายถึงการบวกกันหารสองด้วยวิธีการทางเลขคณิต แต่หมายถึงการเก็บข้อดีจากทั้งสองข้างที่เลยเถิดเพื่อดำเนินชีวิตให้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้น แม้ทางสายกลางจะอยู่ระหว่างกิเลสที่ตรงกันข้ามกัน แต่ก็อยู่คนละระดับกับกิเลส

4. ความยุติธรรม ได้แก่ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสมโดยต้องรู้ว่าเรามีกำลังให้เพียงใด ควรให้แก่ใคร อย่างไร โดยจำเป็นต้องมีคุณธรรมความรู้รอบ ความเข้มแข็ง และความพอเพียงเข้ามากำกับด้วย ความยุติธรรมนี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของคุณธรรมทุกอย่าง เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของคุณธรรมทุกชนิด คุณธรรมอื่น ๆ เป็นเพียงแง่ต่าง ๆ ของความยุติธรรม ผู้ที่มีความยุติธรรมสูงจึงเปรียบพร้อมด้วยคุณธรรมทุกอย่าง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในตัวเอง แต่สังคมพยายามนิยามความยุติธรรมเพื่อตอบสนองความเห็นแก่ตัวอยู่เนื่อง ๆ จึงต้องพิจารณาว่าอะไรคือความยุติธรรมที่ต้องปฏิบัติในสังคม ใครควรได้รับความยุติธรรมแค่ไหน ใครเป็นผู้กำหนดกรอบและกระบวนการความยุติธรรม

ผู้เขียนได้รวบรวมคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมือง พลโลก และความเป็นครูที่ดีไว้ดังนี้

1. คุณธรรมจริยธรรมทางศาสนา

ศาสนาต่าง ๆ มีหลักธรรมที่ช่วยให้บุคคลเป็นคนดีโดยมีตัวอย่างหลักคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนาที่สำคัญได้แก่

1. ศาสนาพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547, หน้า 21-22) ได้ระบุว่าคนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรมที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชน เป็นผู้ที่มีธรรม 10 ข้อ เรียกว่า กุศลธรรมบถ (ทางทำกรรมดี) หรือธรรมจริยาซึ่งจัดเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์โดยทำให้คนเจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ ธรรมจริยา 10 ข้อนี้ ประกอบด้วย

1.1 สุจริต 3 คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการได้แก่

- 1) กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งดีงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยกาย
- 2) วาจาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งดีงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยวาจา

3) มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งดีงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยใจ

1.2 ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ คือ

ทางกาย 3 ได้แก่

- 1) ละเว้นการฆ่า การบีบคั้นเบียดเบียน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน
- 2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย การเอาเปรียบ เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน
- 3) ละเว้นการประพฤติดิตถ์ละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

ทางวาจา 4 ได้แก่

- 4) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริงเพราะเห็นแก่ประโยชน์ใด ๆ
- 5) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมความสามัคคี
- 6) ละเว้นการพูดคำหยาบ สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง
- 7) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

ทางใจ 3 ได้แก่

- 8) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้แผ่แผ่กว้างขวาง
- 9) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่จะทำลาย ตั้งความปรารถนาดี แผ่ไมตรีมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน
- 10) มีความเห็นถูกต้อง เข้าใจในหลักกรรมที่ว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

หลักกุศลกรรมบถ 10 ข้างต้นเป็นหลักธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้คนเจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ แต่ผู้ใดที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ครบทั้ง 10 ประการ ก็ควรควบคุมตนให้ได้ในทางกายและวากา่อนเป็นอย่างน้อย โดยการประพฤติตามหลัก ศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยา 10 นี้ ซึ่งก็ยังทำให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลธรรม

2. ศาสนาคริสต์ หลักคุณธรรมจริยธรรมสำคัญของศาสนาคริสต์ คือ ความรัก ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ความรักในพระเจ้าซึ่งเป็นความรักที่แท้จริงสูงสุด และความรักในเพื่อนมนุษย์ การปฏิบัติความรักแต่ละอย่างต้องกระทำ โดย (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2550, หน้า 360)

2.1 มีทัศนคติต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคนว่าเป็นบุตรของพระเจ้าเท่าเทียมกัน

- 2.2 ละเว้นการมองคนในแง่ร้าย
- 2.3 อดทนต่อความผิดพลาดและความบกพร่องของผู้อื่น
- 2.4 ตอบแทนความชั่วด้วยความดี
- 2.5 ละเว้นการอิจฉาผู้อื่น
- 2.6 ร่วมใจกันทำงานได้โดยอะลุ่มอล่วยต่อกัน

3. ศาสนาอิสลาม คุณธรรมในศาสนาอิสลาม หมายถึง การที่มนุษย์เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ เสมือนหนึ่งว่ามองเห็นพระองค์ การมีคุณธรรมจึงหมายถึงการที่มุสลิมทุกคนจะต้องตระหนักว่า การดำเนินชีวิตของตนทุกอิริยาบถ และทุกการกระทำของตนพึงอยู่ระหว่างการภักดี การระลึกถึง พระองค์กระทำได้หลายวิธี (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2548, หน้า 361) เช่น

- 3.1 การปฏิบัติตามหลักวินัยปฏิบัติ
- 3.2 การกล่าวคำปฏิญาณ
- 3.3 การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 3.4 การมีความสงบเสงี่ยม
- 3.5 การมีความละเอียด
- 3.6 การมีความสุภาพอ่อนโยน
- 3.7 การปฏิบัติความดี
- 3.8 การรักษาขอบเขตที่อัลลอฮ์กำหนดไว้

คำสอนของทุกศาสนาครอบคลุมให้คนมีการทำดีทั้งทางกาย วาจา และใจ คุณธรรมจริยธรรมทาง ศาสนาจึงถือเป็นแม่แบบทางจริยธรรมของผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม

2. คุณธรรมของการเป็นข้าราชการที่ดี

รัฐบาลในสมัยที่มีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นรัฐมนตรีได้จัดทำวาระแห่งชาติด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล และการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐ ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน 7 ยุทธศาสตร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่ 2 ที่กำหนดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ดังนี้ (สำนักงาน ข้าราชการพลเรือน, 2549)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม และการพัฒนาข้าราชการ ยึดหลัก “4 พ” เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1. พึ่งตนเอง สามารถพึ่งตนเองในการทำงานและการใช้ชีวิต เน้นให้การรับราชการมีความเป็นมืออาชีพ ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี (Integrity) ขยันตั้งใจในการทำงาน (Activeness)

2. พอดี เป็นข้าราชการที่ต้องทำงาน ใช้ชีวิต และวางตัวอย่างพอดี พอควร โดยยึดหลักความเหมาะสม สามารถปรับตัวได้ทันโลก (Relevancy) มีจิตใจและการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย ยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส (Democracy)

3. พอเพียง การทำงานของข้าราชการจะต้องครอบคลุมหลักความรอบคอบ มีเหตุผลและมีความเพียงพอทั้งในเรื่องของขอบเขตของงานและความครบถ้วน โดยรับผิดชอบผลงานต่อสังคม (Accountability) และมีศีลธรรม และ คุณธรรม (Morality)

4. พอใจ ข้าราชการต้องพอใจในสภาพของตน และเน้นความพึงพอใจของประชาชนจากผลงานของตน (Yield) ที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) แม้ว่าคุณธรรมข้างต้นจะถูกกำหนดในนามที่เป็นคุณธรรมของข้าราชการก็ตามแต่สามารถประยุกต์ใช้กับบุคลากรอื่นเนื่องจากเป็นแนวทางที่เป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ของประเทศ

3. คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

หลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครู ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532, หน้า 238) คือ

1. ปิโย น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ

1.1 มีเมตตา ปรารถนาดีต่อศิษย์ หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท

1.2 มีกรุณา สงสาร เอ็นดูศิษย์ อวยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความไม่รู้

1.3 มีมุทิตา คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจ และช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

1.4 มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ

2. ครุ หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ที่จะดำรงตนอยู่ใน ความดีไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรม ที่จะช่วยให้ครู มีคุณสมบัติ ดังกล่าว คือ พละ 5 ประการ ได้แก่

2.1 ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

2.2 วิริยะพละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน

2.3 สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิดให้รอบคอบ

2.4 สมาธิพละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อแน่วแน่มั่นคงในสิ่งที่ เป็นบุญกุศล พลังสมาธินี้จะ เป็นกำลังต่อต้าน ความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ

2.5 ปัญญาพละ หมายถึง ความรอบรู้ คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำอะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ และอะไรไร้ประโยชน์

3. ภาวนิโย การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ

4. วัตตา คือ เป็นผู้มีความสามารถในการดัดเตือนสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และ เป็นคนดี คือใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสุจริต เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ ลักษณะ การสอนในแง่ของพุทธศาสนามี 5 ประการ คือ

4.1 สันตัสสนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไป ตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่มีรู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งยาก สอนจากสิ่งที่ เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ เป็นนามธรรม

4.2 สมาทปนา มีการกระตุ้นเร่งเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติ ตามที่ครูสอน

4.3 สมุตเตชนา สร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ไม่ครั่นคร้าม ต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใด ๆ

4.4 สัมปหังสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้ การเรียนการสอนน่าสนใจ

5. วจนิก ขโม เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำโดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้งการอดทนต่อกริยา วาจา อันก้าวร้าวรุนแรงของ ผู้อื่นได้นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง

6. คัม ภีรญญกถัง กัตตา สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจ การตีความใน วิชาการนั้น ๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจ เพราะวิชาการต่าง ๆ ที่ครูนำมาสอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยาก ๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการ ดังนี้คือ

6.1 แสดงจุดเด่น หัวข้อสำคัญ ๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความคิด รวบรวม ก่อนที่จะอธิบาย ในรายละเอียดต่อไป

6.2 แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผล อธิบายจากผลไปสู่สาเหตุ ยกตัวอย่างประกอบหรือ เปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง

6.3 แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้น ๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าใน เชิงปฏิบัติ เพราะผู้เรียน จะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้

7. โน จัญฐานเน นิโยชเย คือ การรู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรหมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถานเริงรมย์ต่าง ๆ วิธีการแนะนำศิษย์ไปใน ทาง ที่ถูกที่ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

7.1 คิดหาวิธี ใช้วิธีชักนำหลาย เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและ ละความชั่ว กล่าวคือ เมื่อเห็นศิษย์ ประพฤติ ไปใน ทางที่ไม่ถูกไม่ควร

7.2 นคคหวิธี ใช้วิธียกย่องชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดีและป้องกันไม่ให้ เกิดนิสัยที่ไม่ดี เมื่อใด ที่เห็นศิษย์ทำความดีครูจะต้องยกย่องชมเชย

7.3 ทัฏฐานคตติวิธี ใช้วิธีกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ครูก็ต้องปฏิบัติตน เช่นนั้นให้ศิษย์ได้เห็นเป็นตัวอย่าง

หลักคุณธรรม 7 ประการนี้เมื่อนำมาบูรณาการเข้ากับความเป็นครูและวิชาชีพครู ซึ่งเป็นวิชาชีพครูที่มีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นตามหลักของวัฒนธรรมไทยถือว่าครูที่ดีจะต้องมี **“หลักธรรม 3 ส”** นั่นก็คือ

1. สุวิชาโน คือ เป็นผู้มีความรู้ดี ความรู้จักทางโลก คือ ความรู้ที่ปราศจากโทษ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้เรียน เป็นความรู้ที่ไม่ก่อให้เกิดการเอาเปรียบผู้อื่น เป็นความรู้เพื่อการเสียสละและความเจริญต่อการพัฒนาชีวิตของตนเองประกอบด้วยใจความสำคัญ 4 ประการ คือ

1) เมตตา การปรารถนาความสุขจากการศึกษาอยากให้ตนเองพ้นจากความโง่เขลา คือ อ่านหนังสือไม่ออก อยากให้ตนเองเรียนรู้และเข้าใจในหนังสือ เป็นความรู้ที่อิงปรารถนาสุขแก่ตนเอง เพราะเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสุข คือ ความไม่รู้ในสิ่งต่าง ๆ เมื่อขาดการปรารถนาจะเรียนรู้ เพื่อจะให้ตนเองพ้นจากความโง่ แล้วจึงจะเป็นความรู้ที่ดีได้

2) กรุณา เมื่ออ่านหนังสือออก ก็เกิดความสุขสำราญใจอัน หมายถึง การที่ตนเองพ้นจากความทุกข์คือความไม่รู้หนังสือนั่นเอง

3) มุทิตา อาการแสดงความพลอยยินดี เมื่อตนเองมีความรู้ที่ดีแสดงความปลาบปลื้มใน ขณะที่ตนนั้นเอาชนะความโง่เขลาได้

4) อุเบกขา อาการวางเฉยเมื่อตนเองแก้ไขสถานการณ์ได้และหาทางแก้ไขหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อความรู้ขั้นใหม่ได้

อีกนัยหนึ่ง การเป็นผู้มีความรู้ดี ต้องปราศจากความรู้ที่อิงโทษที่เรียกว่า “ทุวิชาโน”

“ทุวิชาโน” ได้แก่ความรู้ที่ประกอบด้วยโทษ ความรู้วิชาชีพที่ไม่ดี มีแต่ความเสื่อม อันประกอบด้วยอาการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดความโลภ เอาเปรียบผู้อื่น สร้างความลำบากใจแก่ผู้อื่น ความรู้ที่สร้างความโกรธแค้นและความรู้ที่ลุ่มหลง คือ รู้แล้วคอยแต่จะเพ่งโทษจะเอาดีเข้าตัวชั่วให้คนอื่น การที่จะเป็นผู้มีความรู้ดีนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่จะสร้าง

ความสุขให้แก่ตนเองและสังคม ที่จะสร้างกัลยาณมิตรธรรมให้เกิดขึ้น และเป็นความรู้ที่ปราศจากโทษที่อิงความโลภ ความโกรธและความหลง จึงจัดว่าเป็นความรู้ที่ดีของครูที่เรียกว่า “สุวิชาโน”

2. สุสาสนโน คือ เป็นผู้สอนดี รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจ ให้เกิดความเพลิดเพลินในการเรียน อันหมายถึงการรู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจให้เกิดความเพลิดเพลินในการเรียน ที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลเกิดขึ้น ซึ่งตรงกับหลักธรรมการสอนตามพุทธวิธี 4 ประการ คือ

- 1) สันทสสนา การอธิบายให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้งเหมือนกับที่เรารู้ จูงให้เห็นด้วยตา
- 2) สมาทปนา การสอนด้วยชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์
- 3) สมุตเตชนา การสอนด้วยวิธีการเร้าใจให้แก่วล้า ปลุกให้เกิดอุตสาหะ แข็งขัน มั่นใจว่าจะทำได้สำเร็จไม่ว่าจะย่อต่อความเหนื่อยยาก
- 4) สัมปหังสนา การสอนด้วยชลอใจให้เข้มขึ้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ

ตามหลักวิธีการสอนพุทธวิธีให้เกิดผลดีรวมเป็นหัวใจของหลักการสอนสั้น ๆ ว่า “แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน”

3. สุปฏิปันโน คือ เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติตนดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลอื่น เพราะการประพฤติตนเป็นอย่างที่ดีแก่ศิษย์ก็เป็นการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะเกิดสัมฤทธิ์ผลแก่ผู้เรียนและดีกว่าการสอนด้วยการแนะนำ ซึ่งตรงกับหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นการสอนด้วยการปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี

พุทธทาสภิกขุ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับครูที่ดีไว้ดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529 หน้า 109 - 124)

1. ครูดี คือ ผู้นำทางวัตถุ หมายถึง การเป็นผู้นำใน 4 ประการดังนี้ คือ

- 1) เป็นผู้นำในการแสวงหาอย่างถูกต้อง ยึดหลักการแสวงหาอย่างสัตบุรุษไม่ก่อให้เกิดทุกข์ ทั้งแก่ตนเองและ ผู้อื่น ไม่กระทบกระทั่งให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- 2) เป็นผู้นำในการแสวงผลอย่างถูกต้อง หมายถึง ไม่ผูกขาดเอาผลที่ได้รับจากการแสวงหามาเป็นของตนแต่ผู้เดียว แต่จะต้องเผื่อแผ่ไปให้แก่ผู้อื่นโดยรอบด้าน
- 3) เป็นผู้นำในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง คือ ดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามอริยมรรค อันมีองค์แปด ซึ่งเมื่อปฏิบัติ จนถึงที่สุดแล้วจะเกิดปัญญาเห็นธรรมชาติ ตามสภาพที่เป็นจริง คือ ความไม่มีตัวตน ทุกสิ่งเป็นเพียง ผลการปรุง แต่งของธาตุต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และจะต้องเกิด-ดับ ไป ตามสภาพ จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเรา อันจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว และเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
- 4) เป็นผู้นำในการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

2. เป็นผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำในเรื่องจิตใจ 4 ประการดังนี้คือ

- 1) มีความเข้าใจในกฎอภิปัจจยตา คือ มองเห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งในโลกนี้เป็นไปตามเหตุตาม ปัจจย เมื่อมีเหตุมีปัจจยอย่างไรก็มีผลไปตามเหตุตามปัจจย
- 2) มีความเข้าใจกฎตถตา ตถตาเป็นภาษาบาลี แปลว่า เป็นเช่นนั้นเอง คือ ทุกสิ่งเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ เช่น มีการเกิดก็ต้องมีตาย ในความสลายก็มีความเจ็บไข้ซ่อนอยู่ การเจ็บการตายล้วนเป็นเช่นนั้นเอง ตามธรรมชาติ ไม่ใช่โชคร้ายหรือเคราะห์ร้ายอะไรทั้งสิ้น เป็นต้น
- 3) ความเป็นอยู่อย่างไม่มีอุปสรรค คือ ไม่ถือเอาอุปสรรคเป็นสิ่งขัดขวางหรือทำให้ท้อถอย แต่ให้ยินดีรับเอา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต ในการงานหรือในจิตใจมาเป็นบทเรียนที่จะช่วยให้มีความรู้มีประสบการณ์ และมีความ สามารถในเรื่องนั้น ๆ ดียิ่งขึ้น
- 4) ความเป็นอยู่อย่างไม่มีทุกข์ ความทุกข์เกิดจากความไม่รู้ เช่น เมื่อมีความต้องการแล้วไม่เป็น ไปตาม ความต้องการที่เกิดความทุกข์ ถ้าไม่ต้องการให้เกิดทุกข์ก็ต้องให้ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจย ไม่ต้องการให้มาก ไป กว่า ความเป็นไปตามเหตุตามปัจจยนั้น

3. มีชีวิตเป็นธรรม คือ อยู่ด้วยธรรมและเพื่อธรรม หมายถึง ใช้กรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้ผลคือธรรมที่พึงปรารถนา เช่น การดับทุกข์ ธรรมที่เป็นเครื่องมืออยู่มากมาย เช่น

1) ขรवासธรรม อันเป็นธรรม สำหรับผู้ครองเรือนมี 4 ประการคือ

1. สัจจะ ความจริง
2. ทมะ ความข่มใจ
3. ขันติ ความอดทน
4. จาคะ การเสียสละ การให้

2) อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่ช่วยให้สำเร็จประโยชน์มี 4 ประการคือ

1. ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น
2. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
3. จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น
4. วิมังสา ความสอดส่องค้นคว้าในสิ่งนั้น

อย่างไรก็ตามธรรมบางประการก็เป็นได้ทั้งธรรมที่เป็นเครื่องมือ และธรรมที่เป็นผลเช่น ใช้ศีลเป็นเครื่องมือ ให้เกิดสมาธิ สมาธิจึงเป็นผลที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดผลคือ ปัญญา เป็นต้น

3) อุดมคติ ครูดีจะต้องมีอุดมคติ 4 ประการ คือ

1. ทำงานเกินค่า คือทำงานให้แก่โลกเกินค่าที่ได้รับตอบแทนจากสังคม เพราะครูเป็นผู้สร้างทางจิตใจ ซึ่งมีค่าเกินกว่าจะตีค่าเป็นเงิน

2. ทำงานเพื่อหน้าที่มิใช่เพื่อตนเอง ไม่เห็นแก่ตัว และไม่หวังประโยชน์ส่วนตน
3. ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ไม่หลงใหลในความสุขทางกาม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อ
4. ทำงานเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษยธรรมจะได้

สรุปคนเรานั้นย่อมประกอบด้วยชั้น 5 (คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ) ส่วนปัญหาพื้นฐานของผู้เรียนก็คือ ผู้เรียนนั้นมีอกุศลมูล (โลภะ โทสะ และโมหะ) อยู่มาก ถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจวิธีที่จะลดหรือละอกุศลมูลลงได้บ้างแล้ว ก็จะเป็นอันตรายต่อตัวเองและสังคมด้วย กัลยาณมิตรธรรมนี้เป็นธรรมที่บ่งบอกลักษณะที่มีส่วนเกี่ยวกับการให้ความรู้ ความอบอุ่นและความมั่นใจแก่ศิษย์ หรือเป็นธรรมที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับการสั่งสอนศิษย์ ที่กล่าวได้ว่า กัลยาณมิตร 7 ย่อมเป็นครูที่มีคุณลักษณะดีนั่นเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2547, หน้า. 24, 66-68) ได้อธิบายถึงคุณธรรม จริยธรรม ที่สำคัญสำหรับครู ดังนี้

1. พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่คำจูนโลก ครูต้องมีหลักธรรมนี้ประจำใจอันประเสริฐ เพื่อเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม ได้แก่

1) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือสนับสนุน

4) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจดาวซึ่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผลและความเที่ยงธรรม

2. สัมปยุตธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษ คือคนดี หรือธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี 7 อย่าง คือ

1) ัมมัญญตา **ความเป็นผู้รู้จักเหตุ** คือ ความรู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนี้ เช่น รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ หรือพบผลแล้วรู้ชัดว่า ผลนั้นเกิดมาจากเหตุ ผลดีย่อมมาจากเหตุดี ผลชั่วย่อมมาจากเหตุชั่ว อย่างนี้เรียกว่า ัมมัญญตา

2) อัตถัญญตา **ความเป็นผู้รู้จักผล** คือ ความรู้ชัดว่า สิ่งนี้เป็นผลของสิ่งนี้ เช่น รู้ว่า สุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ หรือพบเหตุแล้วรู้จักคาดผลได้ว่า เหตุนั้นจะต้องได้ผลอย่างนี้ แน่นนอน เหตุดีย่อมได้ผลดี เหตุชั่วย่อมได้ผลชั่ว อย่างนี้เรียกว่าอัตถัญญตา

3) **อัตตัญญูตา** **ความเป็นผู้รู้จักตน** คือ ความรู้ชัดว่า ตนเองมีฐานะเป็นอย่างไร แล้วประพฤติตนให้เหมาะสมกับภาวะและฐานะของตน

4) **มัตตัญญูตา** **ความเป็นผู้รู้จักประมาณ** คือ รู้จักพอดี รู้จักประมาณในการแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีพ

5) **กาลัญญูตา** **ความเป็นผู้รู้จักกาล** คือ รู้จักเวลาอันเหมาะสมแก่การประกอบกิจและระยะเวลาที่ต้องใช้ในการประกอบกิจ การตรงต่อเวลา มาปฏิบัติงานให้ตรงต่อเวลา ทำให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนด

6) **ปริสสัญญูตา** **ความเป็นผู้รู้จักชุมชน** คือ รู้จักชุมชน หรือสังคมและรู้จักกิจที่พึงปฏิบัติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า หมู่นี้เมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ เป็นต้น

7) **บุคคลัญญูตา** **ความเป็นผู้รู้จักบุคคล** คือ รู้จักบุคคล รู้จักเลือกบุคคล ว่า ผู้นี้เป็นคนดีควรคบ ผู้นี้เป็นคนไม่ดีไม่ควรคบ ผู้นี้มีอัธยาศัยเป็นอย่างนี้ มีคุณธรรมอย่างนี้เป็นต้น

3. อริยมรรค มืองค์ 8 ประการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นธรรมขั้นสูงในศาสนาพุทธ ได้แก่

1) **สัมมาทิฐิ** การเห็นชอบ หมายถึง การเห็นชอบตามทำนองคลองธรรมเป็นแสงสว่างส่องทางให้พ้นทุกข์ ครูทั้งหลายหากมีสัมมาทิฐิและถือปฏิบัติที่ดี ย่อมเป็นครูที่มีความเป็นครู

2) **สัมมาสังกัปปะ** การดำริชอบ หมายถึง การคิดอย่างฉลาด รอบคอบ รู้จักไตร่ตรอง เป็นผู้ที่มีวิจิตร รู้จักใช้ความคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม คิดในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อศิษย์และต่อสังคม

3) **สัมมาวาจา** การพูดจาชอบ หมายถึง การไม่พูดจาส่อเสียด ไม่เพ้อเจ้อ ไม่พูดหยาบและ ไม่พูดปด พูดเท็จ วิธีพูดของครูมีผลต่อความรู้สึกและจิตใจของศิษย์เสมอ หากครูพูดด้วยความจริงใจ อ่อนโยน ไพเราะย่อมทำให้ศิษย์มีความเคารพและรักนับถือ

4) **สัมมากัมมันตะ** การทำการทำงานชอบ หมายถึง การทำกิจการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) **สัมมาอาชีวะ** การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การทำอาชีพสุจริตและไม่ผิดกฎหมายทั้งหลาย

6) **สัมมาวายามะ** การเพียรชอบ หมายถึง การมุ่งมั่นพยายามในทางดี ครูต้องมีความเพียร คือ พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีมานะพยายามสร้างความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานตามทำนองคลองธรรม

7) **สัมมาสติ** การระลึกชอบ หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรองในทางที่ถูก ทั้งมีสติปัญญาเฉียบแหลมรอบคอบในการผจญปัญหาต่าง ๆ

8) **สัมมาสมาธิ** ความตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การตั้งอยู่ในความสงบ ไม่ปล่อยให้กิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นจนหลงผิด หากผู้เป็นครูมีความตั้งใจมั่นชอบยอมเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพครู

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาระบวนการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น การจะพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุข คุณธรรมพื้นฐานสำคัญที่ควรเร่งปลูกฝังมี 8 ประการ ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

1. **ขยัน** คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอย เมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องควบคู่กับการใช้ปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อ เรื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2. **ประหยัด** คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่มีความประ หยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3. **ซื่อสัตย์** คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงจัง ปลอดจากความรู้สึก ลำเอียงหรืออคติ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4. **มีวินัย** คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคม และประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

5. **สุขภาพ** คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละเอียดอ่อน มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6. **สะอาด** คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกลั่นจิตใจมิให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ การ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์ ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อนอาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

ค่านิยม 12 ประการ

การประกาศนโยบาย “ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นั้น กำหนดขึ้นเพื่อมุ่งหวังสร้างประเทศไทยในอนาคตให้เข้มแข็ง ซึ่งการที่ประเทศไทยจะเข้มแข็งได้ ต้องมีคนในชาติที่เข้มแข็งก่อน ดังนั้นจึงกำหนดค่านิยมหลักของคนไทยให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้คนไทยใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตน โดยค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ, 2561, ออนไลน์) มีดังนี้

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี

11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

สรุปได้ว่าคุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต จะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กัน ครูเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังว่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม ประเทศชาติต่อไป

บทสรุป

ครู คือผู้แนะนำสั่งสอนหรือถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ผู้ที่จะมาเป็นครูจำเป็นจะต้องศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นครูให้ดีเสียก่อน การที่จะได้ชื่อว่าเป็นครูดีนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ไม่ใช่เพียงแต่มีความรู้ในหลักวิชาการก็จะเป็นครูที่ดีได้ แต่จะต้องอาศัยส่วนประกอบอื่น ๆ อีก เช่น มีความศรัทธาในอาชีพครู รักงานสอน มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู รักและเมตตาต่อผู้เรียน เป็นต้น คุณธรรมกับครูเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ หากครูขาดคุณธรรม ความเป็นปุณ्यบุคคลของครูก็จะหมดไป คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ครูจึงต้องมีคุณธรรม มีความรู้ความชำนาญ สามารถถ่ายทอดวิชาที่ได้รับการสั่งสอนฝึกฝนให้แก่ศิษย์ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความเพียบพร้อมทั้งความรู้ดี ประพฤติดี และมีคุณธรรมประจำใจ ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ครู แปลว่า ผู้หนัก หมายถึงหนักทุกสิ่งทุกอย่าง เริ่มต้นจากภาระงานที่จะต้องเตรียมตัวอย่างหนักเพื่อการสอนให้นักเรียนได้เข้าใจหนักในการเป็นภาระให้นักเรียนได้ปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ต้องพยายามรักษาความดีเอาไว้ รักศักดิ์ศรีของตนเอง การประกอบอาชีพอะไรสักอย่าง หากทำด้วยความรักและศรัทธาในอาชีพของตนแล้ว ผลที่ออกมาย่อมเป็นที่ประทับใจ และน่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาทางด้านคุณธรรมในสังคมไทย ซึ่งเกิดขึ้นได้กับทุกคนแม้แต่กับครูเอง แต่ปัญหาเหล่านั้นจะน้อยลงหรือหมดไปถ้าครูมีคุณธรรม ซึ่งครูที่ดีจึงควรได้ศึกษาถึงคุณธรรมที่จะเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและความสำเร็จในชีวิตการเป็นครูจะได้เป็นบุคคลที่สมควรเคารพบูชาหรือปุษนียบุคคล ในทัศนะของผู้เขียนมองว่ามีครูจำนวนน้อยที่ประพฤติไม่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพครู แต่หากครูที่มีปัญหาเหล่านั้นเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือแพร่ในสังคม ครูคนอื่น ๆ ก็จะได้รับผลกระทบนั้นไปด้วย เช่น เมื่อครูโรงเรียนใดกระทำผิด จะมี

ผลกระทบโดยผู้ปกครองจะย้ายลูกหลานตนเองออกจากโรงเรียนนั้น เพราะขาดความมั่นใจ แม้ว่าจะมีครูที่กระทำเพียงคนเดียวก็ตาม เพราะสังคมพิจารณาและเห็นว่า ครูเป็นผู้ทำผิดไม่ได้ ครูก็ย่อมขาดคุณธรรมก็ไม่ได้เช่นกัน เพราะครูเป็นบุคคลที่สังคมไว้วางใจ ให้การยกย่องนับถือ ต้องการให้เป็นแบบอย่างหรือผู้นำที่ดีแก่ลูกหลานของบุคคลในสังคม การประพฤติตนที่มีปัญหาทั้งกับตัวเองกับลูกศิษย์และกับสังคม ย่อมเป็นการทำลายคุณค่าในอาชีพครูและตัวครูเอง ผลดีต่อตนเอง ต่อลูกศิษย์ และต่อประเทศชาติ คุณธรรมจะช่วยให้ครูได้ประกอบอาชีพอย่างมีคุณค่า ช่วยให้ครูยังเป็นปูชนียบุคคลประกอบด้วย ธรรมะใช้ปฏิบัติเป็นพื้นฐานของชีวิต ธรรมะที่พึงปฏิบัติเพื่อความเจริญของส่วนรวม และธรรมะที่พึงปฏิบัติเพื่อความเจริญส่วนตัว เมื่อสังคมคาดหวังให้ครูเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ มีสติสัมปชัญญะ มีคุณธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องหาวิธีส่งเสริมคุณธรรมให้กับตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของตนให้ได้เหมาะสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครูนั่นเอง

คำถามทบทวน

1. เจตคติที่ดีต่อคุณลักษณะและคุณสมบัติของอาชีพครู ประกอบด้วยอะไรบ้าง
2. จรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วยอะไรบ้าง
3. กุศลธรรมบถ ประกอบด้วยอะไรบ้าง
4. คุณธรรมของการเป็นข้าราชการที่ดี ประกอบด้วยอะไรบ้าง
5. คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู ประกอบด้วยอะไรบ้าง
6. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ประกอบด้วยอะไรบ้าง

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาร่วมกันวิพากษ์กรณีศึกษาที่ผู้สอนกำหนดให้ โดยใช้กระบวนการ Philosophical Chair

บทที่ 5

การน้อมนำศาสตร์พระราชชาในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู

บทนำ

ศาสตร์พระราชชาเป็นศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่ทรงพระราชทานให้ประชาชนทั้งประเทศในการดำรงชีวิต ในการประกอบอาชีพ การศึกษา การพัฒนาประเทศ การทำให้มีความยั่งยืน จุดเริ่มต้นของศาสตร์พระราชชา ทรงพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ศาสตร์การพัฒนาประเทศ ได้แก่ หลักองค์ความรู้ 6 มิติ หลักการ ทรงงาน 23 ข้อ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ความว่า

“พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั่น คือต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว

ทรงใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่น คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการดำเนินการนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงาน ให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้เข้าไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้ว จะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย

ดังนั้น จะเห็นว่าเป็นการสื่อสารสองทางทั้งไปและกลับ ถ้าสามารถทำสองประการแรกได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะ ลงเอยได้อย่างดี เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ”...

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การพัฒนาด้านการศึกษาของประเทศถือเป็นความสำคัญเร่งด่วน ที่จำเป็นต้องผลักดันให้เกิดการปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรมทุกด้าน ควบคู่กันไปกับการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมความดี โดยแสวงหากระบวนการกระตุ้นจิตสำนึกด้านคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวทุกคน ให้เกิดการพัฒนาตนเองได้ ในที่สุด การปฏิรูปด้านการศึกษาจึงถือเป็นอีกหนึ่งนโยบายสำคัญ ที่รัฐบาลต้องเร่งขับเคลื่อนโดยบูรณาการน้อมนำเอาแนวทาง พระราชดำริศาสตร์พระราชชามาใช้ สร้างโรงเรียนต้นแบบคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บ่มเพาะผู้เรียน เยาวชน นิสิต นักศึกษา อย่างต่อเนื่องจริงจัง

สำหรับศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษาของไทยโดยการดำเนินการตามรอยยุคลบาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทั้งได้ทรงชี้แนะและส่งเสริมสนับสนุน ได้แก่ การพัฒนา การบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาผู้สอนให้มีคุณภาพของการเป็นครูมืออาชีพ การพัฒนาผลลัพธ์ที่เกิดแก่ผู้เรียนให้มีความรู้ สติปัญญา และการปฏิบัติในการดำรงชีวิตโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียง มีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข

หลักการศาสตร์พระราชา

พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรง พระราชทานแก่ชาวไทย คำสอนเหล่านี้ถือเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต สามารถนำมาปรับใช้กับ ตนเอง ครอบครัวและ องค์กรได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2561, ออนไลน์) ดังนี้

9 คำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ใจความของพระบรมราโชวาททั้งหมดจะมุ่งเน้นให้คนในชาติ รู้รักสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มี ความพอเพียง รู้จักตนเอง มีความขยันหมั่นเพียร ในการทำหน้าที่ของตนเอง หมั่นศึกษาหาความรู้ให้กับ ตนเอง และที่สำคัญจะต้องซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงใคร ซึ่งคำสอนทั้งหมด หากเราทุกคนทำได้ ก็จะทำให้ สังคมและประเทศของเรามีความเจริญรุ่งเรือง และไร้ซึ่งปัญหาทั้งมวล

1. ความเพียร

การสร้างสรรค์ตนเอง การสร้างบ้านเมืองก็ตาม มิใช่สร้างในวันเดียว ต้องใช้เวลา ต้องใช้ ความเพียร ต้องใช้ความอดทน เสียสละ แต่สำคัญที่สุดคือความอดทนคือไม่ย่อท้อ ไม่ย่อท้อในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ดีงามนั้นทำมันน่าเบื่อ บางทีเหมือนว่าไม่ได้ผล ไม่ดัง คือดูมันควรทำดีนี้ แต่ขอรับรองว่าการทำให้ดี ควรต้องมีความอดทน เวลาข้างหน้าจะเห็นผลแน่นอนในความอดทนของตนเอง

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครู และอาจารย์ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ วันที่ 27 ตุลาคม 2516

2. ความพอดี

ในการสร้างตัวสร้างฐานะนั้นจะต้องถือหลักค่อยเป็นค่อยไป ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และความพอเหมาะพอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลัง หรือทำด้วยความเร่งรีบ เมื่อมีพื้นฐานแน่นหนา รองรับพร้อมแล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญก้าวหน้าในระดับสูงขึ้น ตามต่อกันไปเป็นลำดับ ผลที่ เกิดขึ้นจึงจะแน่นอน มีหลักเกณฑ์ เป็นประโยชน์แท้และยั่งยืน

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 18 ธันวาคม 2540

3. ความรู้ตน

ผู้เรียนทำอะไรต้องหัดให้รู้ตัว การรู้ตัวอยู่เสมอจะทำให้เป็นคนมีระเบียบและคนที่ระเบียบดีแล้ว จะสามารถเล่าเรียนและทำการงานต่าง ๆ ได้โดยถูกต้องรวดเร็ว จะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จและความเจริญ ให้แก่ตนเองและส่วนรวมในอนาคตได้อย่างแน่นอน

พระบรมราโชวาท พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือ วันผู้เรียน ประจำปี 2521

4. คนเราจะต้องรับและจะต้องให้

คนเราจะเอาแต่ได้ไม่ได้ คนเราจะต้องรับและจะต้องให้ หมายความว่าต่อไป และเดี๋ยวนี้ด้วย เมื่อรับสิ่งของใดมา ก็จะต้องพยายามให้ ในการให้นั้น ให้ได้โดยพยายามที่จะสร้างความสามัคคีให้หมู่คณะและในชาติ ทำให้หมู่คณะและชาติประชาชนทั้งหลายมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ ช่วยที่ไหนได้ก็ช่วย ด้วยจิตใจที่เผื่อแผ่โดยแท้ พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 20 เมษายน 2521

5. อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ

ในวงสังคมนั้นเล่า ท่านจะต้องรักษามารยาทอันดีงามสำหรับสุภาพชน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่แข็งกระด้าง มีความอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ พร้อมจะเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 มิถุนายน 2496

6. พูดจริง ทำจริง

ผู้หนักแน่นในสัจจะพูดอย่างไร ทำอย่างนั้น จึงได้รับความสำเร็จ พร้อมทั้งความศรัทธาเชื่อถือและความยกย่องสรรเสริญ จากคนทุกฝ่าย การพูดแล้วทำ คือ พูดจริง ทำจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกียรติคุณของบุคคลให้เด่นชัด และสร้างเสริมความดี ความเจริญ ให้เกิดขึ้นทั้งแก่บุคคลและส่วนรวม

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 10 กรกฎาคม 2540

7. หนังสือเป็นอมสิน

หนังสือเป็นการสะสมความรู้และทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างมา ทำมา คิดมา แต่โบราณกาลจนทุกวันนี้ หนังสือจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นคล้าย ๆ ธนาคารความรู้และเป็นอมสิน เป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์ก้าวหน้าได้โดยแท้

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะสมาชิกห้องสมุดทั่วประเทศ ในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท วันที่ 25 พฤศจิกายน 2514

8. ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง ผู้เรียนจึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาด ที่เจริญมั่นคง

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันผู้เรียน ปีพุทธศักราช 2531

9. การเอาชนะใจตน

ในการดำเนินชีวิตของเรา เราต้องข่มใจไม่กระทำความชั่วใด ๆ ที่เรารู้สึกด้วยใจจริงว่าชั่วว่าเสื่อม เราต้องฝืนต้องต้านความคิดและความประพฤติทุกอย่างที่รู้สึกว่าขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำความชั่วที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม ถ้าเราร่วมกันทำเช่นนี้ให้ได้จริง ๆ ให้ผลของความดีบังเกิดมากขึ้น ๆ ก็จะช่วยค้ำจุนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมลงไป และจะช่วยให้พื้นดินดีขึ้นได้เป็นลำดับ

9 คำสอนของพ่อ

“แรงบันดาลใจด้านการเรียนของผู้เรียนไทย

ร้อยเรียงคำสอนของพ่อสู่ดวงใจ

เพียงน้อมนำมาปฏิบัติตาม

ก็ได้พลังในการเรียนแล้ว”

คำสอนที่ 1 การปรับปรุงตนเอง

“การดำรงชีวิตที่ดีจะต้องปรับปรุงตัวตลอดเวลา การปรับปรุงตัวจะต้องมีความเพียรและความอดทนเป็นที่ตั้ง ถ้าคนเราไม่หมั่นเพียร ไม่มีความอดทน ก็อาจจะท้อใจไปโดยง่าย เมื่อท้อใจไปแล้ว ไม่มีทางที่จะมีชีวิตเจริญรุ่งเรืองแน่ ๆ”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ครูและนักเรียน ณ โรงเรียนจิตรลดา วันที่ 27 มีนาคม 2523

คำสอนที่ 2 การฝึกฝนตนเองให้มีค่า

“นักเรียนที่ยังก่อเรื่องวิวาทจนเกิดความเสียหายแก่ตน แก่โรงเรียน ขอให้สำนึกว่าการกระทำเช่นนั้น อาจกลายเป็นการทำลายอนาคตของตนไปได้อย่างคิดไม่ถึง ฉะนั้น ขอให้พยายามฝึกฝนอบรมตนเองให้มีค่า เป็นคนเต็มคน ให้เป็นคนดีมีประโยชน์ให้จงได้”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในพิธีเปิดงานกรีฑา ศิลปหัตถกรรมนักเรียน ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ วันที่ 1 ธันวาคม 2512

คำสอนที่ 3 การใช้ความรู้คู่คุณธรรม

“เยาวชนทั้งหลายที่อยู่ในวัยเรียน ย่อมมีความมุ่งมั่นที่จะศึกษาวิชาการต่าง ๆ ให้ได้มาก ๆ เพื่อนำไปใช้ทำประโยชน์ สร้างสมความสุขความเจริญให้แก่ตัวเองตลอดจนส่วนรวม แต่การใช้วิชาความรู้นั้น จำเป็นจะต้องใช้อย่างถูกต้อง ด้วยคุณธรรมและความสามารถที่เหมาะสมจึงจะได้ผลเต็มเปี่ยม”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีปฏิญาณตนและสวนสนาม เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติ ณ สนามศุภชลาศัย วันที่ 1 กรกฎาคม 2522

คำสอนที่ 4 การทำงานคู่ความดี

“ผู้เรียนนอกจากจะต้องเรียนความรู้แล้ว ยังต้องหัดทำการงานและทำความดีด้วย เพราะการทำงานจะช่วยให้มีความสามารถมีความขยันอดทนพึ่งตนเองได้ และการทำดีนั้นจะช่วยให้มีความสุขความเจริญทั้งป้องกันตนไว้ไม่ให้ตกต่ำ”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานเนื่องในวันผู้เรียนแห่งชาติ ประจำปี 2530

คำสอนที่ 5 เรียนรู้จากการสังเกต ดู และฟัง

“การศึกษามีได้มาจากการฟังโอวาท หรือแม้จะฟังบรรยายสั่งสอนของครูบาอาจารย์ การศึกษานั้นมาจากการสังเกต การดู การฟังของแต่ละคน หมายความว่าดูแล้วฟัง แล้วมาพิจารณาให้เป็นประโยชน์แก่ตน กันนับว่าเป็นการศึกษาแล้ว และเป็นการศึกษาที่ดีที่สุด”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต มศว วิทยาเขตสงขลา วันที่ 25 กันยายน 2521

คำสอนที่ 6 การรู้จักประมาณตน

“การรู้จักประมาณตน ได้แก่ การรู้จักและยอมรับว่าตนเองมีภูมิปัญญาและความสามารถด้านไหน เพียงใด และควรจะทำงานด้านไหน อย่างไร การรู้จักประมาณตนนี้ จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18 กรกฎาคม 2541

คำสอนที่ 7 ความรู้ทำให้เป็นคนครบคน

“ความรู้ในวิชาการเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ และทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ เป็นคนที่สามารถ เป็นคนที่จะมีความพอใจได้ในตัวว่า ทำประโยชน์แก่ตนเองและแก่ส่วนรวม นอกจาก วิชาความรู้ ก็จะต้องฝึกฝนในสิ่งที่ตัวจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัยและ สอดคล้องกับศีลธรรมที่ดั่งาม ถ้าได้ทั้งวิชาการ ทั้งความรู้รอบตัว และความรู้ในชีวิต ก็จะทำให้เป็นคนที่ ครบคน ที่จะภูมิใจได้”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานเนื่องใน โอกาสวันปิดภาคเรียนของโรงเรียนจิตรลดา วันที่ 25 มีนาคม 2515

คำสอนที่ 8 หนังสือเป็นสิ่งมีค่า

“หนังสือเป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคิด วิทยาการทุกด้านทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่าน และเพียรพยายามบันทึกภาษาไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ไปถึงที่ใด ความรู้ความคิดก็แพร่ไปถึงที่นั่น หนังสือจึงเป็นสิ่งมีค่า และมีประโยชน์ที่จะประมาณมิได้ในแง่ที่เป็นบ่อ เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีเปิดงานปีหนังสือ แห่งชาติ 4 กุมภาพันธ์ 2515

คำสอนที่ 9 อุปสรรคทำให้ใจแข็งแกร่ง

“ถ้าถูกแดดถูกฝน อนามัยแข็งแรงก็ไม่มีอะไร ทำให้แข็งแกร่งจิตใจก็เหมือนกัน เมื่อประสบ อุปสรรคและสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เราก็ขุ่นหมอง แต่ถ้าจิตใจเราแข็งแรง แข็งแกร่งดี อุปสรรคนั้นสามารถ ที่จะทำให้มีอำนาจจิตดีขึ้น มีกำลังใจมากขึ้น สิ่งที่เป็นอุปสรรค สิ่งที่ทำให้เราขุ่นเคืองใจ ไม่เป็นผลร้ายต่อ ตัวเรา กลับทำให้ใจเราแข็งแกร่งแข็งแรง”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสเสด็จพระราช ดำเนินไปทรงเยี่ยม มธ. และทรงดนตรีเป็นการส่วนพระองค์ ณ หอประชุม มธ. วันที่ 7 มีนาคม 2513

หลักการทรงงาน 23 ข้อ

หลักการทรงงาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงคิดค้น แนวทางการพัฒนาการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างใน การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ได้แก่(สำนักกรรมธิการ 1 สำนักเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, 2560, หน้า 25 - 28)

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลเบื้องต้น ทั้งเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงตามเป้าหมาย

2. ระเบิดจากข้างใน จะทำการใด ๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงานนั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือคนในทีมเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการต่อไป

3. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

4. ทำตามลำดับขั้น เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย... ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ สุขภาพ สาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” พระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

5. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ควรมองปัญหาภาพรวมก่อนเสมอ แต่เมื่อจะลงมือแก้ปัญหานั้น ควรมองในสิ่งที่คนมักจะมองข้าม แล้วเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงค่อย ๆ ขยับขยาย แก้ไปเรื่อย ๆ ทีละจุด เราสามารถเอามาประยุกต์ใช้กับการทำงานได้ โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ของงานแต่ละชิ้น แล้วเริ่มลงมือทำจากจุดเล็ก ๆ ก่อน ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ แก้ไปที่ละจุด งานแต่ละชิ้นก็จะลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ “ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปัญหที่ทำให้เราปวดหัวให้ได้เสียก่อน เพื่อจะให้อยู่ในสภาพที่ดีได้...”

6. ประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น

และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่ยากมากนัก ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติจะได้ประหยัดงบประมาณ...”

7. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

8. ทำงานแบบองค์รวม ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยวิธีคิดอย่างองค์รวม คือการมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติเชื่อมต่อกัน มองสิ่งที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

9. ไม่ติดตำรา เมื่อเราจะทำการใดนั้น ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้น ๆ ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับแค่ในตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด บางครั้งเรายึดติดทฤษฎีมากจนเกินไปจนทำอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และจิตวิทยาด้วย

10. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

11. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

12. การมีส่วนร่วม ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาละประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง”

13. บริการรวมที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากกว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศโดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว: One Stop Service” โดยทรงเน้นเรื่องรู้จักสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

14. พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยับขยายให้มีชีวิตสมรณะที่ก้าวหน้าต่อไป

15. การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ พึ่งตนเองได้ในที่สุด

16. ปลุกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่าเห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ.... “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

17. ขาดทุนคือกำไร หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

18. ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุขเราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถ้าวางเราชนะแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุขที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำได้ “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

19. ความเพียร การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะไม่ได้มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายน้ำก็จะตกเป็นอาหารปู ปลาและไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

20. ความซื่อสัตย์ สุจริตจริงใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ประโยชน์ส่วนรวม ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็นเพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

22. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่อยู่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

23. รู้รักสามัคคี

รู้ คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น

รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ปัญหานั้น

สามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของประชาชน พระองค์ทรงครองแผ่นดินและครองใจคนไทยทั้งมวล ทรงเป็นแบบอย่างในการครองตน ครองคน และครองงาน “ศาสตร์พระราชา” หรือ แนวทางในการทรงงานของพระองค์ท่านนับว่าเป็นสมบัติทางปัญญาอันล้ำค่าของชาติที่ทรงผสมผสานวิทยาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรงเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ศาสตร์พระราชาที่พระองค์ท่านพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย สามารถน้อมนำเอามาบูรณาการกับทุกศาสตร์ ทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง หรือแม้กระทั่งการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล ดังนั้น กล่าวได้ว่า ศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้และเป็นมรรควิธีของพระราชาในการช่วยเหลือราษฎร ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์

ศาสตร์พระราชากับการศึกษา

การศึกษาถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญและเป็นรากฐานของประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนพัฒนาและสร้างความเจริญให้กับประเทศ ให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมบูรณ์ ซึ่งการพัฒนาด้านการศึกษาของประเทศถือเป็นความสำคัญเร่งด่วน การปฏิรูปด้านการศึกษา จึงถือเป็นอีกหนึ่งนโยบายสำคัญ ที่รัฐบาลต้องเร่งขับเคลื่อนโดยบูรณาการน้อมนำเอาแนวทาง พระราชดำริศาสตร์พระราชามาปรับใช้ การยกระดับทำให้สถานศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นสถานที่ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เริ่มตั้งแต่ที่ผู้บริหาร มีความซื่อสัตย์สุจริต มีธรรมาภิบาล ความพอเพียงในการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ศาสตร์พระราชาโดยการศึกษาจากประวัติความเป็นมาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และเมื่อได้ประมวลสิ่งต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงกระทำ รวมถึงความหมายจากผู้รู้ต่าง ๆ นำเสนอได้ความหมายคำว่า “ศาสตร์พระราชา” หมายความว่า บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญา ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกันหรือปัญหาเพื่อประโยชน์แก่เหล่าพสกนิกรและส่งผลถึง มวลมนุษยชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืน (สำนักกรรมการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, หน้า 11) ศาสตร์พระราชาแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญด้านการพัฒนาคนด้วยการศึกษา เป็นอย่างมาก ผู้เขียนได้รวบรวม “ศาสตร์พระราชา” ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ดังนี้

54 พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา จากในหลวงรัชกาลที่ 9

1. ประเพณีของชาติไทย “ประเพณีทั้งหลายย่อมมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เรามีประเพณีของชาติไทยเป็นสมบัติ เราควรจะยินดีอย่างยิ่งและช่วยกันส่งเสริมรักษาไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 21 เมษายน 2503

2. ความเจริญของชาติ “ความเจริญของประเทศชาติ เป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงาน หรือผลของการกระทำของคน ทั้งชาติ ถือได้ว่าทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถ และเกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2513

3. การปิดทองหลังพระ “เมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องปิด ว่าที่จริงแล้วคนโดยมาก ไม่ค่อยชอบปิดทองหลังพระกันนัก เพราะนึกว่าไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทองแต่ข้างหน้า ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย พระจะเป็นพระที่งามบริบูรณ์ไม่ได้”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 25 กรกฎาคม 2506

4. คนไม่มีความสุจริต “คนไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 12 กรกฎาคม 2522

5. การจะพัฒนาทุกสิ่ง อยู่กับพื้นฐานที่ดี “ทุกอย่างให้เจริญนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดีหรือคลอนแคลนบกพร่องแล้ว ที่จะเพิ่มเติมเสริมต่อให้เจริญขึ้นไปอีกนั้น ยากนักที่จะทำได้ จึงควรจะเข้าใจให้แจ้งชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังต้องพยายามรักษาพื้นฐานให้มั่นคง ไม่บกพร่อง พร้อม ๆ กันได้”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2523

6. จิตใจที่เป็นกลาง “หลักของคุณธรรม คือการคิดด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ก่อนจะทำอะไร จำเป็นต้องหยุดคิดเสียก่อน เพื่อรวบรวมสติให้ตั้งมั่น และให้จิตสว่างแจ่มใส ซึ่งเมื่อฝึกหัดจนคุ้นเคย ขำนาญแล้ว จะกระทำได้อย่างคล่องแคล่ว ช่วยให้สามารถแสดงความรู้ ความคิด ในเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ได้ชัด ไม่ผิดทั้งหลักวิชาทั้งหลักคุณธรรม”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2535

7. ความจริงใจต่อผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ “ความจริงใจต่อผู้อื่นเป็นคุณธรรมสำคัญมาก สำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จและความเจริญ เพราะช่วยให้สามารถขจัดปัดเป่าปัญหาได้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอันเกิดจากความกินแหนงแคลงใจ และเอารัดเอาเปรียบกัน นอกจากนี้ ยังทำให้ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ และความร่วมมือสนับสนุนจากทุกคนทุกฝ่าย ที่เชื่อมั่นในเหตุผลและความดี ผู้มีความจริงใจจะทำการสิ่งใดก็มักสำเร็จได้โดยราบรื่น”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 11 กรกฎาคม 2535

8. ศิลปะวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ควรไปคู่กัน “การศึกษาด้านศิลปะวัฒนธรรมเป็น การศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของ บุคคล ตลอดจนถึงความเจริญของประเทศและของโลกโดยส่วนรวมด้วยนั้น มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้ จะต้องประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกันพร้อมมูล จึงจะเกิดความเจริญที่ แท้จริงได้ ประเทศทั้งหลายจึงต่างพยายามส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปะวัฒนธรรมนี้ พร้อมกันไปกับ การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2535

9. ไม่ศรัทธางาน ผลงานย่อมบกพร่อง “งานทุกอย่างมีบุคคลซึ่งมีชีวิตจิตใจ มีความนึกคิดเป็นผู้กระทำ ถ้าผู้ทำมีจิตใจไม่พร้อมจะทำงานเช่น ไม่ศรัทธาในงาน ไม่สนใจผูกพันกับงาน ผลงานที่ทำก็ย่อมบกพร่อง ไม่คงที่ ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติมีศรัทธา เข้าใจซึ่งถึงประโยชน์ของงาน พร้อมใจและพอใจที่จะขวนขวายปฏิบัติงานโดยเต็มกำลังความสามารถ งานจึงจะดำเนินไปได้โดยราบรื่น และบรรลุผลตามที่มุ่งหมาย”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2536

10. ความคิดนั้นสำคัญมาก “ถือได้ว่าเป็นแม่บทใหญ่ของคำพูดและการกระทำทั้งปวง กล่าวคือ ถ้าคนเราคิดดี คิดถูกต้อง ทั้งตามหลักวิชาและคุณธรรม คำพูดและการกระทำก็เป็นไปในทางที่ดีที่เจริญ แต่ถ้าคิดไม่ดีไม่ถูกต้องคำพูด และการกระทำก็อาจก่อความเสียหาย ทั้งแก่ตัวเองและส่วนรวมได้ ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่บุคคลจะพูดจะทำสิ่งใด จำเป็นต้องหยุดคิดเสียก่อนว่า กิจที่จะทำ คำที่จะพูด ผิดหรือถูก เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเสียหาย เป็นสิ่งที่ควรพูด ควรกระทำ หรือควรงดเว้น เมื่อคิดพิจารณาได้ดังนี้ ก็จะสามารถยับยั้งคำพูดที่สมควรหยุดยั้ง การกระทำที่ไม่ถูกต้อง พูดและทำแต่สิ่งที่จะสัมฤทธิ์ผลเป็นคุณ เป็นประโยชน์ และเป็นความเจริญ”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 กรกฎาคม 2540

11. คิดก่อนพูดและก่อนทำ “ความคิดนั้นเป็นแม่บทใหญ่ของการพูดและการกระทำ เพราะกิจที่จะทำคำที่จะพูดทุกอย่างล้วนสำเร็จมาจากความคิด การคิดก่อนพูดและก่อนทำจึงช่วยให้บุคคลสามารถยับยั้งคำพูดที่ไม่สมควร หยุดยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้อง”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2540

12. พูดจริงทำจริง “ผู้หนักแน่นในสัจจะ พูดอย่างไรทำอย่างนั้น จึงจะได้รับความสำเร็จ พร้อมทั้งความศรัทธา เชื่อถือ และความยกย่องสรรเสริญจากคนทุกฝ่าย การพูดแล้วทำ คือพูดจริงทำจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกียรติคุณของบุคคลให้เด่นชัด”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2540

13. การรู้จักประมาณตน “การรู้จักประมาณตน ได้แก่ การรู้จักและยอมรับว่าตนเองมีภูมิปัญญาและความสามารถด้านไหน เพียงใด และควรจะทำงานด้านไหน อย่างไร การรู้จักประมาณตนนี้จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 18 กรกฎาคม 2541

14. การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ “การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตใหญ่ขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจให้พร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติสืบไป”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 13 ธันวาคม 2505

15. งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญ “งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระยະนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติดและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ว่าถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการศึกษาด้อยอย่างแน่นอน จึงพูดได้เต็มปากแล้วว่า เราจะต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 12 ธันวาคม 2512

16. การฝึกฝนคือการศึกษาอีกขั้นหนึ่ง “การให้การศึกษาอีกขั้นหนึ่ง คือ การสอนและการฝึกฝนให้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าขึ้นไป พร้อมทั้งการฝึกฝนให้รู้จักใช้เหตุผล สติปัญญา และหาหลักการชีวิต เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญงอกงาม ทั้งทางกายและทางความคิด ผู้ทำงานด้านการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ และได้รับความยกย่องเป็นอย่างสูงตลอดมา ในฐานะที่เป็นผู้ให้ชีวิตจิตใจตลอดจนความเจริญทุกอย่างแก่อนุชน...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสาน
มิตร 29 พฤศจิกายน 2514

17. การให้การศึกษา คือการสร้างสรรค์ความรู้ “การให้ศึกษานั้น กล่าวโดยจุดประสงค์ที่แท้จริง คือการสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตนเพื่อส่วนรวมได้ตามควรแก่อัตภาพ ผู้ทำหน้าที่ด้านการศึกษาทุกฝ่ายทุกระดับ ควรจะได้มุ่งทำงานเพื่อวัตถุประสงค์นี้ยิ่งกว่าสิ่งใด...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสาน
มิตร 27 พฤศจิกายน 2515

18. การศึกษาที่ดี จำต้องใช้ความรอบรู้กว้างขวาง “การให้การศึกษาที่ดีนั้น เป็นงานที่ละเอียดลึกซึ้งมาก จำเป็นต้องใช้ความรอบรู้อันกว้างขวาง ใช้ความสุขุมรอบคอบ ประกอบด้วยความตั้งใจและความเพียรพยายามอย่างแรงกล้า จึงจะทำได้สำเร็จ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสาน
มิตร 28 พฤศจิกายน 2515

19. การแนะนำส่งเสริมบุคคลให้เจริญงอกงามในการเรียนรู้ “การให้ศึกษานั้น คือการแนะนำส่งเสริมบุคคล ให้มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำตามอัตภาพของตนโดยมีจุดหมาย ในที่สุดให้สามารถนำเอาคุณสมบัติทั้งปวงที่มีในตัวออกมาใช้ ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลตนเกื้อกูลผู้อื่นได้ โดยสอดคล้องไม่ขัดแย้งเบียดเบียนกัน เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นประเทศได้...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก 21
พฤศจิกายน 2516

20. การให้การศึกษาถือว่าเป็นการให้สิ่งสำคัญที่สุด “การให้การศึกษาถือว่าเป็นการให้สิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นการหล่อหลอมวางรูปแบบให้แก่อนุชน ทั้งทางความรู้ความสามารถ ทั้งทางจิตวิญญาณ ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาทุกตำแหน่งหน้าที่ จึงมีความรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อชาติบ้านเมือง ในการสร้างพลเมืองที่ดี...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 20
มิถุนายน 2520

21. ความฉลาดรู้ “การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด “ความฉลาดรู้” คือ รู้แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความรู้มีข้อปฏิบัติที่น่าจะยึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ ประการแรกเมื่อจะศึกษาสิ่งใดเรื่องใดให้รู้จริง ควรจะศึกษาให้ตลอด ครบถ้วนทุกแง่มุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอน หรือเพ่งเล็งเฉพาะแต่เพียงบางแง่มุม อีกประการหนึ่งซึ่งจะต้องปฏิบัติประกอบพร้อมกันไปด้วยเสมอ คือต้องพิจารณาศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติ และเที่ยงตรงเป็นกลาง”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 22 มิถุนายน 2523

22. ศึกษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ “การศึกษานั้น ไม่ว่าจะศึกษาเพื่อตนหรือจะให้แก่ผู้อื่น สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ตรงตามวัตถุประสงค์ จึงจะได้ผลเป็นคุณเป็นประโยชน์ มิฉะนั้นจะต้องมีการผิดพลาดเสียหายเกิดขึ้น ทำให้เสียเวลาและเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น คืออย่างไร กล่าวโดยความคิดรวบยอด ก็คือการทำใ้บุคคลมีปัจจัยหรือมีอุปกรณ์สำหรับชีวิตอย่างครบถ้วน เพียงพอทั้งในส่วนวิชาความรู้ ส่วนความคิดวินิจัย ส่วนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ ส่วนความขยันอดทน และความสามารถในอันที่จะนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานของตนเองให้ได้จริง ๆ เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสุขความเจริญมั่นคง และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 23 มิถุนายน 2523

23. ความคิด จิตใจ และความประพฤติ “วัตถุประสงค์สำคัญของการให้การศึกษา นั้น คือ การฝึกฝนอบรมใ้บุคคลมีปัจจัยหรืออุปกรณ์สำหรับชีวิต อย่างครบครันเพียงพอ ทั้งในส่วนวิชาความรู้ ส่วนความคิดวินิจัย ส่วนจิตใจและความประพฤติ ส่วนความขยันอดทนและความสามารถ ในอันที่จะนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์แห่งการสร้างความสุขความเจริญและความมั่นคงในชีวิต”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 26 มิถุนายน 2523

24. เปิดตาเปิดใจที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ “การศึกษาด้านวิชาการ ได้แก่ การชวนขยายเปิดตาเปิดใจที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ ทั้งโดยทางกว้างและทางลึก รู้แล้วก็นำมาคิดพิจารณาให้ได้ประเด็น ให้เห็นส่วนที่เป็นเหตุส่วนที่เป็นผล ให้เห็นลำดับความเกาะเกี่ยวต่อเนื่องของเหตุและผลนั้นตลอดจนถึงผลสรุป ให้

เข้าใจโดยแจ่มแจ้งแน่ชัด เพื่อให้กำหนดจดจำ ทั้งโดยหลักทฤษฎี ทั้งโดยเนื้อความที่เป็นมา แล้วนำไปสั่งสอนหรือนำไปเทียบเคียงใช้ในการงาน ในการแก้ปัญหาชีวิตต่อไป”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 27 มิถุนายน 2523

25. วิชาการ การปฏิบัติต้องเรียนรู้ไปพร้อมกัน “การศึกษาที่มุ่งทำเพื่อส่งเสริมบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ สร้างหลักฐานความมั่นคงในชีวิต และทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้นั้น ต้องจัดอบรมให้ได้พร้อมทั้งด้านวิชาการ ด้านการลงมือปฏิบัติ ด้านความคิดวินิจฉัยและความประพฤติปฏิบัติ”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 28 มิถุนายน 2523

26. บ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชน “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ที่ได้รับพระราชทานรางวัล 2524

27. ต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความฉลาดรู้ “ความรู้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งใหญ่ว่า เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดความฉลาดสามารถและความเจริญก้าวหน้า มนุษย์จึงใฝ่ศึกษากันอย่างไม่รู้จบสิ้น... การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด “ความฉลาดรู้” คือรู้แล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความฉลาดรู้มีข้อปฏิบัติที่น่าจะยึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ ประการแรกเมื่อจะศึกษาสิ่งใดเรื่องใดให้รู้จริง ควรศึกษาให้ตลอด ครบถ้วนทุกแง่มุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอน ...อีกประการหนึ่งซึ่งจะต้องปฏิบัติประกอบพร้อมกันไปด้วยเสมอ คือต้องพิจารณาศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติ และเที่ยงตรงเป็นกลาง ไม่ยอมให้รู้เห็นและเข้าใจตามอำนาจความเห็นยวนาของอคติ”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 22 มิถุนายน 2524

28. การเรียนรู้มีอยู่ 3 ลักษณะ “ลักษณะของการศึกษาหรือการเรียนรู้มีอยู่สามลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ ความคิด ของผู้อื่นอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผลอย่างหนึ่ง กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนประจักษ์ผล และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญอีก

อย่างหนึ่ง การเรียนรู้ทั้งสามลักษณะนี้ จำเป็นจะต้องกระทำไปด้วยกัน ให้สอดคล้องและอุดหนุนส่งเสริมกัน จึงจะช่วยให้เกิดความรู้จริง พร้อมทั้งความสามารถที่จะนำมาใช้ทำการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ การเรียนรู้ทุกอย่ำนั้น จะต้องเรียนตามความรู้ของผู้อื่นก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อรู้แล้วจึงนำมาพิจารณาให้เห็นแจ่มชัดละเอียดลงไปอีกชั้นหนึ่ง ให้ถึงเนื้อหาสาระ อันจะอ้างอิงอาศัยเป็นหลักฐานได้ มิใช่เป็นการเรียนรู้อย่างเลื่อนลอย แต่เมื่อถึงขั้นที่สองนี้แล้ว ก็ยังถือว่าจะนำมาใช้การได้ให้ได้ผลแน่นอนจริง ๆ ไม่ได้ ยังจำเป็นต้องนำความรู้นั้นมาปฏิบัติฝึกฝนอีกให้เกิดผลประจักษ์แจ้ง และเกิดความคล่องแคล่ว ชำนิชำนาญขึ้นพร้อมกันไปด้วย จึงจะนำไปใช้ปฏิบัติให้สำเร็จผลได้ไม่ขัดข้อง”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 25 มิถุนายน 2524

29. การศึกษาอีกทางหนึ่ง คือการสังเกต รับฟัง “การศึกษาเพิ่มเติมที่แต่ละคนพึงกระทำนั้น กล่าวได้ว่ามีอยู่สองทาง ทางหนึ่งคือศึกษาค้นคว้าจากตำราตำรา และวิเคราะห์วิจัยตามระบบและวิธีการ ที่ปฏิบัติกันในมหาวิทยาลัย อีกทางหนึ่งคือสดับตรับฟัง สังเกต จดจำจากการกระทำคำพูดของบุคคล รวมทั้งเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบผ่าน แม้แต่อุปสรรคความผิด พลาดของตนเอง ก็อาจนำมาคิดพิจารณาให้เป็นบทเรียนที่ทำให้เกิดความรู้ ความคิด ความฉลาด ได้ทั้งสิ้น”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 21 กรกฎาคม 2525

30. ด้านความเป็นครู พระบรมราโชวาทด้านความเป็นครู “ในฐานะที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นครูของผู้อื่น ท่านจำจะต้องสร้างสมธรรมะต่าง ๆ ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และรู้จักวางตัวให้สมกับเป็นผู้มีหน้าที่สั่งสอนและอบรมเยาวชน ควรจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและช่วยกันขจัดปัญหาเยาวชนให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว และส่งเสริมให้เยาวชนเป็นคนที่มีสัมมาชีพและความประพฤติดี เพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 29 ธันวาคม 2502

31. ผู้ที่เป็นครูอาจารย์ “ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใ่ว่าจะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และทางการสอนเท่านั้นก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมผู้เรียนทั้งในด้านศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรม รวมทั้งให้ความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ และในฐานะที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอน คือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรม เป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 15 ธันวาคม 2503

32. ครูต้องตั้งมั่นในศีลธรรม “เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของครูอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป งานของครูจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ท่านทั้งหลายซึ่งจะออกไปทำหน้าที่ครู จะต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมและพยายามถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ผู้เรียนให้ดีที่สุดที่จะทำได้ นอกจากนี้จงวางตัวให้สมกับที่เป็นครู ให้นักเรียนมีความเคารพนับถือ และเป็นที่เลื่อมใสไว้วางใจจากผู้ปกครองของนักเรียนด้วย”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 13 ธันวาคม 2505

33. ครูที่ดีควรต้องมีความรู้ดีด้วยเสมอ “เพราะครูที่ดีควรต้องมีความรู้ดีด้วยเสมอ ท่านทั้งหลายได้รับปริญญาทางการศึกษาแล้วในวันนี้ ต่อไปจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ เพราะท่านจะออกไปเป็นผู้ให้การศึกษา อบรมแก่เยาวชน ผู้จะเติบโตขึ้นมาเป็นเจ้าของปกครองประเทศในอนาคตและการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานของเยาวชนในปัจจุบันมีความจำเป็นเพื่ออนาคตของชาติมาก เพราะฉะนั้น เมื่อท่านเห็นความสำคัญของการเป็นครู และเมื่อท่านได้เลือกหน้าที่ของท่านเช่นนี้แล้ว ท่านต้องพยายามทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2 ธันวาคม 2507

34. เจริญขึ้น หรือเสื่อมลง ขึ้นอยู่กับการศึกษาของ ประชาชน “ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชน แต่ละคนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาอบรมในวันนี้จะเป็นเครื่องกำหนดของชาติในวันข้างหน้า ท่านทั้งหลายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อท่านออกไปเป็นครู ท่านต้องพยายามทำหน้าที่ของท่านให้สำเร็จโดยสมบูรณ์”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2 ธันวาคม 2508

35. สิ่งสำคัญคือให้นักเรียนรู้จักคิดพิจารณา “การสอนให้นักเรียนมีความรู้ดีเป็นสิ่งสำคัญมาก แต่มีสิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นอีก คือ จะต้องฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักคิดพิจารณา นำวิชาความรู้ที่นำไปใช้ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมแก่งานได้ด้วย การศึกษาที่ให้ทั้งวิชาการและวิธีใช้วิชาโดยถูกต้องเช่นนี้ จึงจะเป็นการศึกษาที่ดี”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
15 ธันวาคม 2509

36. ไม่ลบหลู่ ไม่ลื้มครู “โดยเราเคารพยกย่องครูมาก สงเคราะห์ครูเข้าในบุพการีรองจากบิดา มารดา ไม่ว่าผู้ใดแม้มียศศักดิ์อำนาจเพียงใด ก็ยังยำเกรงเชื่อฟังครู ไม่ลบหลู่ ไม่ลื้มครู เพราะเรารู้ว่าครู เป็นผู้ปลูกฝังทั้งความรู้และความดีให้แก่เรา เป็นผู้ที่ปั้นเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสาน
มิตร 19 ธันวาคม 2511

37. เป็นครูแล้วลูกศิษย์จะต้องนับถือได้ “ในที่นี้ผู้เป็นครูก็มี ที่จะเป็นครูก็มิต้องนึกถึง ความรับผิดชอบเหมือนกัน เพราะว่าถ้าเป็นครูแล้วลูกศิษย์จะต้องนับถือได้ ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับที่ เป็นครู ไม่ใช่วางตัวอย่างหนึ่งแล้วมาสอนอีกอย่างหนึ่ง ลูกศิษย์เขาเอาอย่าง ครูต้องสาธิตให้นักเรียนเห็นว่าในชีวิตนี้เราควรจะทำอะไร ถ้าเราสาธิตให้นักเรียนวางตัวให้ดี มีศีลธรรม ก็เชื่อว่าผู้เรียนนักเรียนจะ เชื่อฟังและเชื่อตาม เพราะเขาเห็นว่าเหมาะสมดี เขาก็เลื่อมใส เขาก็มีหวังว่าจะเป็นผู้เรียนที่ดี แล้วจะเป็นนักเรียนเป็นนักศึกษา เป็นครูต่อไปก็อาจเป็นได้ เป็นคนที่ดี ทำงานหน้าที่ของพลเมืองดีต่อไป”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
19 ธันวาคม 2512

38. การแนะแนวทางการประพฤติและจิตใจ “เป็นหน้าที่...ผู้เป็นครูเป็นอาจารย์เป็นผู้บริหาร การศึกษา ที่จะต้องช่วยเหลือด้วยหลักวิชาและความสามารถ ทุกคนได้เรียนวิชาการแนะแนวมาแล้ว ควรจะได้นำหลักการมาปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนได้รับประโยชน์อันแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแนะ แนวทางการประพฤติและจิตใจซึ่งสำคัญมาก ขอให้เพียรพยายามปลูกฝังความรู้ความคิดที่ปราศจาก โทษ ให้แก่เขาโดยเสมอหน้า แนะนำอบรมด้วยเหตุผลและด้วยความจริงใจ ประกอบด้วยความเมตตา ปราณี สงเคราะห์อนุเคราะห์และนำพาไปสู่ทางที่ถูกที่เจริญ เยาวชนก็จะเกิดมีความมั่นใจ และมีกำลังใจ ที่จะทำความดี”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก 30
พฤศจิกายน 2515

39. งานครูคือการสร้างคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ “งานครูนั้นจัดเป็นงานสำคัญ เพราะเท่ากับ เป็นการสร้างคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ เยาวชนในปัจจุบันเป็นเยาวชนที่อุดมไปด้วยพลังกายพลังใจ และ

พล้งอยากรู้ อยากเห็น อยากเปลี่ยนแปลง หากเขาได้รับการอบรมกล่อมเกลามาที่ถูกทาง เขาเหล่านั้นจะเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง ส่งเสริมให้ประเทศชาติรุ่งเรืองและมั่งคั่งยิ่ง”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 13 พฤศจิกายน 2516

40. อาชีพครูคืออาชีพที่มีเกียรติ “อาชีพครูเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องมาแต่โบราณว่า เป็นอาชีพที่มีเกียรติ จึงควรจะได้พิจารณากันว่า เกียรตินั้นคืออะไร ประชาชนผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า ทุกคนควรเป็นคนที่มีเกียรติ เพราะคนที่มีเกียรตินั้น คือ คนที่ไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้ใด ทั้งเป็นผู้ขยัน และสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ทำตนให้เป็นที่เชื่อถือ เป็นคนกล้าและอาจหาญต่อการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในที่ทั้งปวง”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 14 พฤศจิกายน 2516

41. ชีวิตที่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้ “ชีวิตครูควรเป็นชีวิตที่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้ สามารถปลูกฝังเยาวชนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรม อันเหมาะสมแก่การเป็นพลเมืองดีของชาติ ด้วยความรู้และคุณธรรมซึ่งท่านทั้งหลายได้เพียรสั่งสมไว้ ครูจึงจะสมเป็นปูชนียบุคคลได้ตามคติที่เชื่อกันมาแต่โบราณ หากครูหวั่นไหวไปตามโลกธรรมเสียแล้ว ความเป็นปูชนียบุคคลก็ย่อมเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย ผู้ถืออาชีพครูจึงพึงปฏิบัติงานของตนด้วยความรู้อันมีคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับ จึงจะสมกับการเป็นปูชนียบุคคล”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาสารคาม 26 พฤศจิกายน 2516

42. แม่พิมพ์ของชาติ “เพราะทุกท่านส่วนใหญ่จะออกไปทำหน้าที่ครูบาอาจารย์ เป็นแม่พิมพ์ของชาติ จึงต้องเป็นแม่พิมพ์ที่ดี ให้กุลบุตรกุลธิดา ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านเจริญรอยไปตามไปในทางที่ดีงาม จะต้องสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าเราเป็นครู จะต้องปลูกฝังศิษย์ทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ และหลักอันดีงาม ไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เราสอนด้านไหนก็ย่อมจะเน้นหนักในด้านนั้นเป็นธรรมดา จะต้องสอดแทรกด้านอื่น ๆ ตามโอกาสและความเหมาะสม”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาสารคาม 27 พฤศจิกายน 2517

43. หน้าที่ครู หน้าที่ศิษย์ “ครูมีหน้าที่ที่จะต้องสั่งสอนแนะนำศิษย์ และศิษย์มีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้จากครู การที่ให้ศิษย์เรียนรู้จากครู หาได้ทำให้ศิษย์ขาดความริเริ่มหรือขาดอิสระภาพไปได้ประการใดไม่”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 30 มิถุนายน 2519

44. การสั่งสอนศิษย์ “ในการสั่งสอนศิษย์นั้น มีความจำเป็นอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากด้วย ที่จะต้องพยายามหาทางใช้หลักวิชาและ วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถคิด เข้าใจ และเห็นจริงด้วยตนเองในเนื้อหาสาระ ตลอดจนกฎและหลักเกณฑ์ที่ได้เรียนรู้แล้วใช้ได้เอง โดยมองเห็นและทราบถึงประโยชน์ของการใช้หรือการทำตามบทเรียนนั้น ๆ อย่างแน่ใจ ด้วยการให้การศึกษแก่ศิษย์ โดยหลักการนี้ จะทำให้ได้ประโยชน์ถึงสองชั้น อย่างหนึ่งคือทำให้ครูได้ฝึกฝนตนเองให้ชำนาญในการใช้ทั้งหลักวิชาครูทั้งหลักวิชาสามัญ อีกอย่างหนึ่งจะทำให้ศิษย์เล่าเรียนวิชาการได้อย่างถูกต้อง ได้ประโยชน์ตรงกับความมุ่งหมายของการให้การศึกษา”

พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 23 มิถุนายน 2420

45. ให้คนได้เรียนดี “หน้าที่ของผู้จัดและผู้ให้การศึกษา นั้น กล่าวอย่างสั้นที่สุดก็คือการ “ให้คนได้เรียนดี” เพื่อที่จะสามารถทำการงานสร้างตัวและดำรงตัวให้เป็นหลักเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ การให้เรียนดีนั้นจะอย่างไร ข้อแรกจะต้องสอนให้มีวิชาการที่ดี ที่ถูกต้องและแน่นแฟ้นให้มีความสามารถและมีหลักการในการปฏิบัติ ข้อสอง ต้องฝึกหัดอบรมในจิตใจและความประพฤติปฏิบัติ ให้รู้เหตุรู้ผลและความผิดชอบชั่วดี เพื่อมิให้คนรู้ไปใช้ทางเบียดเบียนกันและกัน ข้อที่สาม ต้องให้มีความกำลังและสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางใจ ผู้ที่ได้รับการศึกษาครบถ้วนเหมาะสมกันทุกด้านดังนี้ เชื่อได้ว่าจะเป็นผู้เข้มแข็งสามารถเต็มที่ในการปฏิบัติ ทั้งทางกายและทางความคิดจิตใจ จะกระทำหน้าที่การงานใดก็จะมุ่งหวังผลประโยชน์ที่แท้จริงของหน้าที่การงานนั้นเป็นใหญ่ ไม่หลงทาง ทั้งจะสามารถปฏิบัติบริหารอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุผลอันสมบูรณ์ได้ด้วย”

พระบรมราชาวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 25 มิถุนายน 2521

46. เยาวชน “ในการให้การศึกษาแก่ผู้อื่นโดยเฉพาะแก่เยาวชน การให้การศึกษานั้น กล่าวสั้น ๆ โดยความหมายรวบยอด คือการช่วยให้บุคคลค้นพบวิถีดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม ไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัตภาพ ตามนัยนี้ผู้สอนมีหน้าที่ต้องหาความรู้ และวิถีดำเนินชีวิตมาให้ศิษย์ได้รู้ได้ทราบ

เพื่อให้สามารถเรียนรู้ต่อไป และดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยดี จนบรรลุจุดหมาย ความรู้กับวิธีการนั้นมิอยู่แล้วครบถ้วนพร้อมมูล ผู้ใดมีอุปาย หรือมีกระบวนการคิดการปฏิบัติอันแยบคาย ย่อมแสวงหาและหยิบยกมาใช้ได้ โดยถูกต้องพอเหมาะพอดีตามต้องการ”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 19 มิถุนายน 2522

47. การศึกษานอกระบบ “การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาภายหลังสำเร็จจากมหาวิทยาลัย จึงมีความสำคัญยิ่งยวด ในการสร้างเสริมผู้ผ่านการศึกษาในระบบมาแล้ว ให้มีปัญญาและความสามารถที่จะปรับตนให้เข้ากับสภาวะแท้จริงของชีวิต พร้อมทั้งดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขและเจริญมั่นคงได้”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 16 ธันวาคม 2536

48. ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่สามส่วน “ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่สามส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความคิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริงซึ่งแต่ละคนควรเรียนรู้ให้ครบ เพื่อสามารถนำไปใช้ประกอบกิจการงาน และแก้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 2 กรกฎาคม 2535

49. บุคคลที่ทรงคุณค่า “การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยคือการศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างเสริมและสะสมความรู้ ความชัดเจน ในด้านวิชาการอย่างสูง และด้านการใช้ความคิดวิจารณ์ญาณ ตามเหตุผลหลักวิชาความถูกต้อง ผู้มีปัญญาซึ่งได้ผ่านการศึกษาระดับนี้ จัดว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า ผู้จะเป็นกำลังสร้างสรรค์ความเจริญมั่นคงทุกด้าน ของประเทศอย่างสำคัญต่อไป เหตุนี้ บัณฑิตทั้งหลายจึงมีหน้าที่รับผิดชอบเกิดขึ้น ที่จะต้องนำความรู้ ความคิด และความสามารถชัดเจนของตนออกปฏิบัติงาน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและบ้านเมือง”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 5 กรกฎาคม 2533

50. การศึกษาแนวลึกคือความจำเป็นอย่างแรก “การศึกษาค้นคว้าที่สำคัญและจำเป็นอย่างแรก คือการศึกษาทางแนวลึก อันได้แก่การฝึกฝนค้นคว้าวิชาเฉพาะของแต่ละคน ให้เชี่ยวชาญชำนาญแตกฉานลึกซึ้ง และพัฒนาก้าวหน้าพร้อมกันนั้น ในฐานะนักปฏิบัติ ซึ่งจะต้องทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ

ร่วมกับผู้อื่นฝ่ายอื่นอยู่เป็นปรกติ ทุกคนจำเป็นต้องศึกษาทางแนวกว้างควบคู่กันไปด้วย การศึกษาตามแนวกว้างนี้ หมายถึง การศึกษาให้รู้ให้ทราบ ถึงวิทยาการสาขาอื่น ๆ ตลอดจน ความรู้รอบตัวเกี่ยวกับสถานะและวิวัฒนาการของบ้านเมืองและสังคมในทุกแง่มุม เพื่อช่วยให้มองเห็น ให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ อย่างชัดเจนถ่องแท้ และสามารถนำวิชาการด้านของตน ประสานเข้ากับวิชาด้านอื่น ๆ ได้โดยสอดคล้องถูกต้อง และเหมาะสม”

พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วันที่ 19 กรกฎาคม 2533

51. ความสำคัญของการศึกษา “การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความฉลาดรู้ คือรู้แล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ มีข้อปฏิบัติที่น่ายึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ ประการแรก เมื่อจะศึกษาสิ่งใดให้รู้จริง ควรจะให้ศึกษาให้ตลอด ครบถ้วนทุกแง่มุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอน หรือเพ่งเล็งเฉพาะบางแง่มุม อีกประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องปฏิบัติประกอบพร้อมกันไปด้วยเสมอ คือต้องพิจารณา ศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปรกติ และเที่ยงตรงเป็นกลาง ไม่ยอมให้รู้เห็นและเข้าใจ ตามอำนาจความเห็นียนำของอคติ ไม่ว่าจะเป็นอคติฝ่ายชอบหรือฝ่ายชังมิฉะนั้น ความรู้ที่เกิดขึ้นจะไม่เป็นความรู้แท้ หากแต่เป็นความรู้ที่ถูกอำพรางไว้ หรือที่คลาดเคลื่อนวิปริตไปต่าง ๆ จะนำไปใช้ประโยชน์จริง ๆ โดยปราศจากโทษไม่ได้”

พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 22 มิถุนายน 2524

52. 3 ลักษณะของการศึกษา การเรียนรู้ “ลักษณะของการศึกษาหรือการเรียนรู้ นั้น มีอยู่สามลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ ความคิด ของผู้อื่นอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเอง ให้เห็นเหตุผลอย่างหนึ่ง กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนประจักษ์ผล และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญ อีกอย่างหนึ่ง”

พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 25 มิถุนายน 2524

53. โรงเรียนนายร้อย “สำหรับโรงเรียนนายร้อยซึ่งเป็นสถาบันที่ให้การศึกษานั้น ก็ต้องให้การศึกษานี้ดีที่ถูกต้องแก่นักเรียนแต่ละคนให้ครบถ้วน คือให้มีวิชาการที่แน่นหนา มีความรู้รอบตัวและประสบการณ์ที่กว้างขวางทั่วถึง สำคัญที่สุด จะต้องให้ทุกคนมีวิชาและความสามารถชัดเจน ทั้งในด้าน

ยุทธการ และในด้านการสร้างสรรค์ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนควบคู่กัน เพราะทหารมีภารกิจหลักอยู่ที่การป้องกันประเทศและการรักษาความสงบสุขมั่นคงของประชาชนทั้งสองประการ”

พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เนื่องในโอกาสที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ครบ 100 ปี วันที่ 27 กรกฎาคม 2524

54. ความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา “ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาทุก ๆ คนจึงต้องถือว่าตัวของท่านมีความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองอยู่อย่างเต็มที่ ในอันที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เที่ยงตรงถูกต้อง สมบูรณ์โตเต็มกำลังจะประมาทหรือละเลยมิได้ เพราะถ้าปฏิบัติให้ผิดพลาดบกพร่องไปด้วยประการใด ๆ ผลร้ายอาจเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและประเทศชาติได้มากมาย”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูและนักเรียน ที่ได้รับพระราชทานรางวัล วันที่ 27 กรกฎาคม 2524

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาครู

หากย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2558 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ได้มีกระแสพระราชดำรัสถึงผู้ที่หน้าที่ครู ด้วยทรงตระหนักอย่างถ่องแท้ว่า “ครูดี” คือผู้ที่สร้าง “คนดี” สู่สังคมไทย หนึ่ง...ให้ครูรักผู้เรียน และผู้เรียนรักครู สอง...ให้ครูสอนผู้เรียนให้มีน้ำใจต่อเพื่อน ไม่ให้แข่งขันกัน แคให้แข่งขันกับตัวเอง ให้ผู้เรียนที่เรียนเก่งกว่าช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า และสาม...ให้ครูจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทำร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป (3 หัวใจการศึกษาพระราชดำรัสที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงฝากไว้, 2561, ออนไลน์)

3 หัวใจการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ได้พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการศึกษาที่จะช่วยทำให้บรรลุถึงจุดหมายไว้ว่า

“ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่สามส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความคิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ซึ่งแต่ละคนควรเรียนรู้ให้ครบเพื่อสามารถนำไปใช้ประกอบกิจการงาน และแก้ปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล วันพฤหัสบดีที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้ดังนี้

1. ความรู้วิชาการ

ความรู้วิชาการ หรือการศึกษาทางทฤษฎี จะทำให้เรามีพื้นฐานในเรื่องนั้น ๆ รู้กรอบหรือแนวทางของการคิดและการปฏิบัติ สามารถที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการต่อยอดความรู้และความเข้าใจ การศึกษาพื้นฐานของแต่ละเรื่องมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป ถ้าความรู้พื้นฐานดี ก็จะช่วยให้สามารถศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้มาก ในทางกลับกันถ้าความรู้พื้นฐานไม่ดีหรือไม่แข็งแรง การศึกษาที่ระดับสูงขึ้นไปก็จะทำไม่ได้หรือได้น้อย

ถ้าจะเปรียบเสมือนการสร้างบ้าน การวางรากฐานของบ้าน เช่น เสาเข็ม คานพื้นบ้าน เป็นต้น จะทำหน้าที่เป็นรากฐานให้สามารถก่อฝาผนังบ้านขึ้นไปจนถึงหลังคาได้ฉันทิใด ความรู้เดิมก็เปรียบเสมือนฐานรากให้แก่ความรู้ใหม่ที่จะพัฒนาขึ้นไปฉันทินั้น ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งของในหลวงรัชกาลที่ 9

“วิชาความรู้อันพึงประสงค์นั้น ได้แก่ วิชาความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน แม่นยำ ชำนาญ นำไปใช้ในการเป็นประโยชน์ได้พอเหมาะพอควร ทนต่อเหตุการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ” เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2523

2. ความรู้ปฏิบัติการ

การมีความรู้ทางทฤษฎีอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการรับประกันถึงความสำเร็จ ผู้ที่มีความรู้เชิงทฤษฎีจะต้องนำทฤษฎีไปทดลองปฏิบัติจนให้เกิดความคล่องแคล่วชำนาญเสียก่อน การฝึกฝนปฏิบัติจนเชี่ยวชาญนี้จะช่วยทำให้เกิดความรู้อีกส่วนหนึ่งที่เสริมความรู้เชิงทฤษฎีให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้น ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่การปฏิบัติงานด้วยตนเอง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“การมีความรู้ชนิดทฤษฎีประการเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ผู้ที่ฉลาดสามารถในหลักวิชาโดยปกติวิสัยจะได้แต่เพียงขึ้นใจให้ผู้อื่นทำซึ่งเป็นการไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจทำให้ผู้ใดเชื่อถือหรือเชื่อฟังอย่างสนิทใจได้ เหตุด้วยไม่แน่ใจว่าผู้ขึ้นใจจะรู้จริง ทำได้จริงหรือ ความสำเร็จทั้งสิ้นทำได้เพราะลงมือกระทำ” เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2517

3. ความคิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง

พระองค์ทรงอธิบายเรื่องนี้ว่า “วิชาการทั้งปวงนั้นถึงจะมีประเภทมากมายเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อนำมาใช้สร้างสรรค์สิ่งใดก็ต้องใช้ด้วยกัน หรือต้องนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันเสมอ อย่างกับอาหารที่เรารับประทาน กว่าที่จะสำเร็จขึ้นมาให้รับประทานได้ ต้องอาศัยวิชาประสมประสานกันหลายอย่างและต้องผ่านการปฏิบัติมากมายหลายอย่างหลายตอน ฉันทินั้นวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ถึงกันและมีอุปการะแก่กันทั้งฝ่ายวิทยาศาสตร์และฝ่ายศิลปศาสตร์ ไม่มีวิชาใดที่นำมาใช้ได้โดยลำพัง หรือเฉพาะอย่างใดเลย” เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2521

เศรษฐกิจพระราชาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เอกลักษณ์ของพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ การวางปรัชญาเศรษฐศาสตร์ที่ยึด “คน” เป็นที่ตั้ง ทรงยึดมั่นให้คนเป็นศูนย์กลางของ การพัฒนา ได้นำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมที่สร้างสรรค์ภายใต้ความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างคนกับเทคโนโลยี คนกับสิ่งแวดล้อม คนกับสังคม และที่สำคัญคนกับตนเอง ทรงตระหนัก ถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ประชาชน มีทักษะ สามารถพึ่งพาตนเอง ดังจะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาการศึกษา ทรงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกระดับทุกประเภท โดยสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของศาสตร์พระราชา คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการครองตน เพื่อเป็นแบบปฏิบัติ และตัวอย่างที่ดี และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสถานศึกษา

ตามรัฐธรรมนูญ 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 โดยเขียนว่ารัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ที่ทำให้ประชาชนคนไทยมีความสุขคู่คุณธรรม โดยสอนให้คนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พอเพียง ทั้งนี้พระองค์ท่านทรงให้ความสำคัญด้าน “การพัฒนาคน” ด้วยการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยทรงพัฒนาด้านการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนมาโดยตลอด ดังนั้นศาสตร์พระราชาจึงเป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทย รวมทั้งแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ให้พสกนิกรชาวไทยได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้มีภูมิคุ้มกันที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม สุจริต มีวินัย และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ “หัวใจแห่งศาสตร์พระราชา” ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงมีพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2517 และได้ทรงเปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็ม พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า “บ้านเรือนถ้าจะให้มั่นคงต้องมีเสาเข็ม แต่เสาเข็มอยู่ใต้ดิน เพราะฉะนั้นจะไม่มีใครเห็น จะลืมหินบาทเกี่ยวกับเสาเข็ม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคง แต่มองไม่เห็น ถ้าพื้นฐานคนไม่มีความอยู่ดีกินดีตามอัตภาพแล้ว ไปสร้างอะไรที่ใหญ่โตบนสิ่งที่ไม่มีความมั่นคง จะล้มลงง่าย ” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) ผู้เขียนได้รวบรวมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาสู่สถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (พ.ศ. 2550 -2554)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมาย

ภายใน 2554 พัฒนาให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่ง

ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการขับเคลื่อน

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา

1.2 จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนโดยสอดแทรกทั้งในการจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว สามารถนำไปประยุกต์ใช้นำไปขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการขับเคลื่อน

2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 อบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การบริหาร การจัดการและการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์ที่ 3

การขยายผลและการพัฒนาเครือข่าย

แนวทางการขับเคลื่อน

3.1 ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาในจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 1: 10 แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การบริหาร การจัดการ และการเรียนการสอน

3.2 จัดให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน การประสานกรดำเนินงานของเครือข่าย

3.3 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการขับเคลื่อน

4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาโดยจัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่สนใจ

4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5

การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวทางการขับเคลื่อน

5.1 จัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลในระดับสำนักงานคณะกรรมการ ระดับภาคหรือระดับจังหวัดและระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล

5.2 กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

5.3 ดำเนินการติดตามประเมินผลและรายงานผล

สังคมได้คาดหวังว่าสถานศึกษาจะเป็นแหล่งที่หล่อหลอมและสร้างผู้เรียนให้มีความดี ความเก่ง และมีความสุขท่ามกลางสังคมซึ่งกำลังประสบวิกฤตหลาย ๆ ด้านในปัจจุบัน ความคาดหวังดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาซึ่งต้องปฏิบัติอยู่แล้วประกอบกับได้รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดการศึกษาโดยใช้ “คุณธรรมนำความรู้” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาของเศรษฐกิจ อันประกอบด้วย 3 ห่วง (พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้ คุณธรรม) โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ ยั่งยืน 4 มิติ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม) ดังนั้นสถานศึกษาที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักการในการบริหารจัดการและจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการ

ของสังคม ตอบสนองต่อนโยบายของหน่วยเหนือรวมทั้งสามารถผลิตผู้เรียนที่มีคุณลักษณะตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 คือ ดี เก่ง และมีความสุขได้ และประการสำคัญที่สุดคือได้น้อมนำพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษาซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อสนองตอบต่อพระมหากษัตริย์คุณในฐานะพสกนิกรผู้จงรักภักดี

2. ลักษณะสถานศึกษาพอเพียง

สถานศึกษาที่ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ

- 1.1 มีการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 1.2 มีการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทั้งแผนระยะยาวและแผนระยะสั้น
- 1.3 มีการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 1.4 มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา และส่งเสริมให้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5 มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เกี่ยวข้อง
- 1.6 มีคณะทำงานติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 1.7 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษานำการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล

- 1.8 มีการสรุปและรายงานผลเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 2.1 สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 มีการจัดทำแผนการสอนบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และมีผลงานนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้
- 2.4 มีการจัดหา ผลิต พัฒนา สื่อ/แหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้และมีการเผยแพร่สู่ชุมชน

2.5 มีการวัดผลประเมินผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา และนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.6 ผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น้อมนำสู่วิถีชีวิต และเผยแพร่สู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร และหน่วยงาน

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 ดำเนินกิจกรรมโดยผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน

3.2 เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจหรือจิตอาสา

3.3 กิจกรรมมีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของสถานศึกษา

3.4 เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและสามารถขยายผลสู่ชุมชนได้ โดย

1) พอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา และคนในชุมชน เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม ความคึก ความเชื่อและวิถีชีวิต

2) สมเหตุสมผล คือมีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบในการวางแผนการจัดกิจกรรม

3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการวางแผนกิจกรรมได้คำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4) ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วม โดยต้องส่งเสริมความรู้ เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ระเบียบวินัย สัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต กตัญญู กตเวที ขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ และจิตสำนึกในการทำคุณประโยชน์เพื่อส่วนรวม

3.5 เป็นกิจกรรมที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วม เช่น สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐ สถานประกอบการและชุมชน

3.6 ผลสุดท้ายคือการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวิธีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา

3) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี

- 4) เผยแพร่หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 ครู

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน
- 3) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี

- 4) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 บุคลากรทางการศึกษา

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่
- 3) ปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี
- 4) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 นักเรียน

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนและการดำเนินชีวิต
- 3) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.5 ผู้ปกครอง / กรรมการสถานศึกษา / ชุมชน

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานการขับเคลื่อน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ผลและความคาดหวัง

สถานศึกษาที่ดำเนินโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง เป็นระบบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรมีผลเป็นที่ประจักษ์ชัดโดยเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่อไปนี้

1. ลักษณะของผู้บริหาร

- 1.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและประพฤติตนเป็นแบบอย่างการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เช่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่หมกมุ่นอบายมุข
- 1.2 ใช้คุณธรรมเป็นหลักในการบริหาร เช่น บริหารตามหลักธรรมาภิบาล

1.3 วางแผนและกำกับการปฏิบัติตามแผนโดยอาศัยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อผล 4 มิติ

1.4 บริหารงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้ รัก สามัคคี

1.5 ประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประชาสัมพันธ์

2. ลักษณะของครู

2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและประพฤตินเป็นแบบอย่างการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เช่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่หมกมุ่นอบายมุข

2.2 ปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกรายวิชาที่รับผิดชอบ

2.3 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อผล 4 มิติ

2.4 ปฏิบัติงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้ รัก สามัคคี

2.5 มีส่วนร่วมในการประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประชาสัมพันธ์

3. ลักษณะของบุคลากรทางการศึกษา

3.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและประพฤตินเป็นแบบอย่างการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เช่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่หมกมุ่นอบายมุข

3.2 ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อผล 4 มิติ

3.3 ปฏิบัติงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้ รัก สามัคคี

3.4 มีส่วนร่วมในการประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประชาสัมพันธ์

4. ลักษณะของผู้เรียน

4.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและประพฤตินเป็นแบบอย่างการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง เช่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่หมกมุ่นอบายมุข ฯ

4.2 ปรับปรุงวิธีการเรียนและการทำงานให้สอดคล้องกับหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อผล 4 มิติ

4.3 เรียนรู้และทำงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้ รัก สามัคคี

4.4 มีส่วนร่วมในการประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประชาสัมพันธ์

5. ลักษณะของชุมชน

5.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและเปลี่ยนพฤติกรรมตามแบบอย่างการมีวิถีชีวิตพอเพียง เช่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่หมกมุ่นอบายมุข ฯ

5.2 ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

6.1 มีแหล่งการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6.2 สภาพแวดล้อมมีความสะอาด ร่มรื่นและเอื้อต่อการเรียนรู้

6.3 บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการรักษาดูแลและปรับปรุงสภาพแวดล้อม

6.4 มีสถานที่ให้บริการชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจไว้ใน มาตรา 83 ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2565) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่าประเทศไทยมุ่งพัฒนาสู่สังคมร่มเย็นเป็นสุข ร่วมกัน (Green and Happiness) คนไทย มีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุ่งนุ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและ ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบการบริหาร จัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่ง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนดังกล่าว มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน ภายใต้แนวปฏิบัติ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ใกล้ชิดกับโรงเรียนจึงได้สนองตอบ นโยบายดังกล่าวจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์และกำหนด ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยส่งเสริม และสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนน้อม นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียน จากรายงานผล การดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาปี งบประมาณ 2550 ซึ่งสอดคล้อง กับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญา พื้นฐานในการกำหนดแผนโดยมี การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงกันโดย ใช้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพทั้งด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดี มี สุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคม แห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมमानฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน

จากนโยบายทางการศึกษาที่ได้นำเสนอมา จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาทุกแห่งต้องน้อมนำเอาแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ดังนั้น ผู้เขียนได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2554) ได้ศึกษาการนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดย
 - 1) มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่แนวคิดและแนวปฏิบัติของสถานศึกษา
 - 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ
 - 3) ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้
 - 4) สร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน
 - 5) สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน
 - 6) ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก

2. ครูมีการจัดการเรียนรู้โดย
 - 1) ใช้โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 2) เน้นการฝึกปฏิบัติจริง
 - 3) บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้
 - 4) ใช้ประสบการณ์/ทักษะในการถ่ายทอดความรู้

ความสำเร็จที่ปรากฏขึ้นกับนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) มีพื้นฐานทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในท้องถิ่น/ชุมชน
- 2) ตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง
- 3) ช่วยเหลือครอบครัวเพราะมีรายได้ระหว่างเรียน นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมี

ความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาฯ ให้มีความสำคัญกับกระบวนการบริหารสถานศึกษาดังนี้

- 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบาย
- 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- 3) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้
- 4) การใช้ค่าย/กิจกรรม/โครงการพัฒนาผู้เรียน

- 5) การเชื่อมโยงบริบทวิถีชุมชนท้องถิ่น
- 6) การใช้แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 7) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก
- 8) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร
- 9) การสร้างความร่วมมือในการทำงาน
- 10) การปลูกฝัง/เน้นการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียน

2. กลยุทธ์ทางเลือกที่กำหนดขึ้น มี 4 รูปแบบ คือ

- 1) กลยุทธ์การพัฒนาความสามารถทางวิชาการ
- 2) กลยุทธ์การประยุกต์ใช้การเกษตรและ/หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) กลยุทธ์การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน
- 4) กลยุทธ์เน้นการฝึกปฏิบัติงาน/การฝึกงาน

3. ผลการประเมินกลยุทธ์ทางเลือก พบว่า แต่ละกลยุทธ์ทางเลือกมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยอยู่บนเงื่อนไขบางประการ ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่จะนำนักเรียนไปสู่การมีทักษะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การมีทักษะอาชีพ ผู้การมีทักษะชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ณรงค์ ชูศรีชัย (2556, หน้า 586-600) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุมในขอบข่ายการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) การวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการต่าง ๆ สำหรับชุมชนของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารที่บริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนการบริหารงาน

2) การมีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการบริหารงานของตนเอง 3) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต เชื่อถือได้ มีคุณธรรม และเป็นคนเรียบง่าย 4) การปรับตัวและแนวคิดให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ 5) มีความสามารถในการประสานงานให้เกิดความร่วมมือที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษา 6) เป็นผู้นำหลักวิชาการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน 7) เป็นนักประชาสัมพันธ์ผลงานของสถานศึกษา

จักรพงษ์ มัตสยะวนิชกุล และพิชญภา ยืนยาว (2561, หน้า 346-362) ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเลือกสถานศึกษาพอเพียงแบบเจาะจง คือ โรงเรียนวัดดอนใหญ่ (ทรัพย์ประชาสรรค์) ได้นำเสนอกกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มาใช้ในสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน มีดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 กลยุทธ์

1. สถานศึกษาต้องกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติราชการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาจัดประชุมผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติราชการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ตามบริบทของสถานศึกษา โรงเรียนจัดกิจกรรมและดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการ

2. ผู้บริหารกำหนดโครงสร้างและผู้รับผิดชอบของหน่วยงาน วิธีดำเนินการ ผู้บริหาร คณะครู ประชุมวางแผน กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบตามการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน และแบ่งงานตามความสามารถ ตามความถนัดของแต่ละบุคคล

3. ผู้บริหารมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย แผนปฏิบัติราชการ และบริบทของสถานศึกษา วิธีดำเนินการ สถานศึกษาจัดประชุมผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กำหนดกิจกรรมและโครงการให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนปฏิบัติราชการ โดยให้ผู้ปกครอง ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบริบทของสถานศึกษา

4. เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม อัตลักษณ์ของสถานศึกษา และวัฒนธรรมองค์กร
 วิธีดำเนินการ สถานศึกษাজัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับผู้บริหาร คณะครู และ
 นักเรียน โดยให้พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้ให้ความรู้ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นให้ความรู้ในด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปลูกฝังให้มีความรักและเชิดชูสถาบัน
 พระมหากษัตริย์

5. ผู้บริหารนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เป็น
 ระบบ วิธีดำเนินการ ผู้บริหารบริหารจัดการโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการ
 อย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษากำกับดูแลและติดตาม

6. พัฒนาสถานศึกษาให้มีบริบทและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม วิธีดำเนินการ สถานศึกษাজัด
 ประชุมผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดบรรยากาศและ
 สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝัง หล่อหลอม
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน

7. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง
 ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยให้ร่วม
 กำหนดนโยบายและการวางแผน ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
 และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมการปฏิบัติตามแนวของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่น ๆ

8. กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามมาตรฐานตัวชี้วัดการบริหารสถานศึกษาตาม
 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิธีดำเนินการ ผู้บริหารจัดระบบการนิเทศการศึกษาภายใน
 สถานศึกษา กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามมาตรฐานตัวชี้วัด เพื่อพัฒนากระบวนการ
 บริหารของสถานศึกษา

ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์

1. บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษา
 วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 พัฒนาบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับ
 วิถีชีวิตของนักเรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติจริง เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนา
 ผู้เรียน วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วน
 ร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ใช้สื่อ สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ และรู้เท่าทันสื่อ วิธีดำเนินการ ครูจัดกระบวนการเรียน การสอน กิจกรรมการเรียนรู้

4. จัดทำและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ปลุกฝัง หล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

5. วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย วิธีดำเนินการ ครูใช้วิธีการและ เครื่องมือการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้รู้จุดเด่น จุดด้อยที่ควรปรับปรุงและเป็น การเก็บ ข้อมูลที่จะไปใช้เพื่อพัฒนาต่อไป

ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์

1. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ และ องค์กรต่าง ๆ ปลุกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ

2. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ลูกเสือ เนตรนารี ชุมนุม เพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ และ องค์กรต่าง ๆ จัดกิจกรรมให้ความรู้และสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย สืบสานและพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะ ประโยชน์ เพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ และองค์กรต่าง ๆ จัดกิจกรรมให้ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงและใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และ พัฒนาสังคม

4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน จัดกิจกรรมที่ดำเนินการด้วย ความสมัครใจหรือจิตอาสา จัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและ สามารถขยายผลสู่ชุมชนได้

ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์

1. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน วิธีดำเนินการ สถานศึกษาจัดประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

2. บุคลากรในสถานศึกษาทุกคน นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน วิธีดำเนินการ สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาทุกคน ปฏิบัติตน ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาทุกคน ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี

4. ประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ในการฝึกอบรม และให้การสนับสนุน วิธีดำเนินการ สถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ จัดประชุม อบรม สัมมนา ศึกษา แหล่งเรียนรู้ และให้การสนับสนุน ในเรื่องต่าง ๆ

5. สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การปฏิบัติ วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น พระสงฆ์ ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ขยายผลการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. การกำกับติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานและความประพฤติดของบุคลากรในสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนการกำกับติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน

ด้านที่ 5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์

1. มีการดำเนินการ และพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุน นโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติราชการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ พัฒนาสถานศึกษาพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

2. สนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วม ในการ สนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต

3. ส่งเสริม สนับสนุน สถานศึกษา บุคลากรและนักเรียน ได้เข้าร่วมการประเมิน การประกวด การแข่งขัน จนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ ส่งเสริม สนับสนุน สถานศึกษา บุคลากรและนักเรียน ได้เข้าร่วม การประเมิน การประกวด การแข่งขันต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

4. มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ในด้านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน สถานศึกษา วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ องค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุน แหล่งเรียนรู้ ในด้านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในสถานศึกษา

6. มีการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ วิธีดำเนินการ วิธีดำเนินการ สถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน พระสงฆ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

จากที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์การโดยการสร้าง บุคลากรขององค์การให้เรียนรู้ปัญหา อยู่กับปัญหา และ เรียนรู้แนวทางแก้ปัญหาเพื่อการเปลี่ยนแปลง อย่างสร้างสรรค์ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการเสริมพลังในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรด้วยการกำหนดเป้าหมายหลักของการสร้างขบวนการ ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบ แนวคิดหรือส่วนของวิถีชีวิต เน้นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการอยู่ได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 35-40) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานสู่สถานศึกษาพอเพียง คือกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม หรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงาน ของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำเนินการ ตามแผน อย่างเป็นระบบ และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษามีการพัฒนาหรือบูรณาการ เนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา จัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน จัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มี

ระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างมีความสุข ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการบริหารสถานศึกษาที่มีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหาร 2 รูปแบบ ดังนี้

1. โรงเรียนคุณธรรม ทุกโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนคุณธรรมอยู่แล้ว เพราะถือเป็นวาระสำคัญของชาติอันดับแรกที่จะนำพา ความเชื่อมั่นศรัทธาต่ออนาคตของประเทศชาติ โดยให้ความสำคัญในเรื่องการสืบสานพระราชปณิธานเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดกรอบแนวคิดที่สำคัญของโรงเรียนคุณธรรม 5 ด้าน ที่มีความเชื่อมโยงกันในทุกมิติ และ ถือเป็นการสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ ดังนี้

1. ความพอเพียง ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จัก ความพอดีพอเหมาะ และใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย

2. ความกตัญญู เป็นพื้นฐานด้านคุณธรรมของทุกคน และเป็นสัญลักษณ์ของคนดี เราจึงต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ซึ่งเปรียบเสมือนพระในบ้าน และกตัญญูต่อครูอาจารย์ซึ่งเปรียบเสมือนพระที่โรงเรียน

3. ความซื่อสัตย์สุจริตสร้างชาติ ความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต คำพูดหรือการกระทำทุกอย่างควรมาจากใจ

4. ความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเจริญสัมมาชีพต่อไปในวันข้างหน้า ยึดมั่นกฎกติกาในการทำงาน อย่างเสมอต้นเสมอปลาย คงเส้นคงวาในความดี ปากตรงกับใจ และอย่าหลงลืมตัว

5. คุณธรรมจริยธรรม การยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญ และต้องดำรงตนให้เป็นแบบอย่างของสังคม

ตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรม 7 ข้อ ดังนี้

1. มีอุดมการณ์คุณธรรมต่อการพัฒนาในโรงเรียนคุณธรรม
2. มีกลไก และเครื่องมือในการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันทั้งโรงเรียน
3. มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม ความ พอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และเสียสละในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น
4. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดน้อยลง
5. มีกระบวนการมีส่วนร่วม และสร้างความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน
6. มีองค์ความรู้ นวัตกรรมด้านคุณธรรม และบูรณาการร่วมกันไว้ในชั้นเรียน
7. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม

2. โรงเรียน ประชารัฐ เป็นหนึ่งในโครงการสานพลังประชารัฐ ด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำเป็นมิติใหม่ของการร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมขับเคลื่อนและยกระดับมาตรฐานการศึกษาพื้นฐานและ การพัฒนาผู้นำให้มีสัมฤทธิ์ผล และมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน การทำงานร่วมกัน เป็นระบบมากขึ้น กระจายไปสู่วงกว้างมากขึ้น เป็นระบบการศึกษาทั้งระบบที่ต้องมีการวางแผนงาน งบประมาณให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายของการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่จะรองรับกับพลวัตในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนผ่านการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบโครงการโรงเรียนประชารัฐ จะได้รับการพัฒนาตามโครงการภายใต้การดูแลและให้ความช่วยเหลือของ School Partners จากภาคเอกชน 1,000 คน และมี School Sponsor จากภาครัฐ และภาคเอกชนให้การสนับสนุนด้วย สิ่งที่จะได้รับการจากการเป็นต้นแบบโรงเรียนประชารัฐ มี 4 ประการ คือ

1. ครูได้รับความรู้และประสบการณ์จากกระบวนการจัดการ ตลอดจนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ต่าง ๆ
2. โรงเรียนได้รับการเติมเต็มจากภาคเอกชน ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สื่อการเรียนการสอน ระบบฐานข้อมูล เป็นต้น
3. ผู้บริหารได้รับการพัฒนาคุณสมบัติและสมรรถนะ ความเป็นผู้นำและการบริหารจัดการ
4. ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษามากขึ้น

ความคาดหวังจากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนประชารัฐในหลายส่วน เช่น การมีธรรมาภิบาลในสถานศึกษา โรงเรียนมีความพร้อม มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนห้องเรียนที่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภาษาอังกฤษต้องสามารถสื่อสารได้ดีขึ้น รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาผู้เรียน

พระราชปณิธาน พระบรมราโชบายด้านการศึกษา ของรัชกาลที่ 10 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พระราชปณิธานตามรอย ในหลวงรัชกาลที่ 9 ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 10 มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนยากไร้ โดยเมื่อปี 2552 ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการทุนการศึกษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามกุฎราชกุมาร ด้วยพระราชปณิธานที่มุ่งสร้างความรู้ สร้างโอกาสแก่เยาวชนไทยที่มีฐานะยากจนยากลำบาก แต่ประพฤติดี มีความสามารถในการศึกษา ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มั่นคงต่อเนื่องในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนสำเร็จการศึกษาใน ระดับปริญญาตรีตามความสามารถของแต่ละคน เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพแก่เยาวชนไทย ต่อมาในปี 2553 ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งมูลนิธิทุนการศึกษาพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

สยามมกุฎราชกุมาร (ม.ท.ศ.) ขึ้น ทรงให้นำโครงการทุนการศึกษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มาอยู่ภายใต้การดำเนินงานของ มูลนิธิฯ ด้วยพระราชปณิธานที่มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนสืบต่อไป พระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 10 ด้านการศึกษาการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. ทักษะที่ถูกต้อง
2. พื้นฐานชีวิต (อุปนิสัย) ที่มั่นคงเข้มแข็ง
3. มีอาชีพ – มีงานทำ

พระราชกระแสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 10 ด้านการศึกษา การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน (กาญจนา นาคสกุล, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นในศาสนา มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม ขอนี้มีคำขยายว่า ให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ที่ถูก สิ่งชั่ว-สิ่งดี เพื่อปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม ปฏิเสธสิ่งที่ผิดที่ชั่ว เพื่อสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง
3. มีงานทำ มีอาชีพ ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องให้ผู้เรียนรักงาน สู้งาน ทำงานจนสำเร็จ อบรมให้เรียนรู้การทำงาน ให้สามารถเลี้ยงตัวและเลี้ยงครอบครัวได้
4. เป็นพลเมืองดี ขอนี้มีคำขยายว่า การเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่พลเมืองดี การเป็นพลเมืองดีหมายถึงการมีน้ำใจ มีความเอื้ออาทร ต้องทำงานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ”

ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปรับรูปแบบจัดการเรียนการสอน นำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เน้นสร้างผู้เรียนรุ่นใหม่รับฟัง สัมผัส เห็น แล้ววิเคราะห์ แก้ไขปัญหาเป็น พร้อมเสริมการคิดวิเคราะห์นอกตำรา เริ่มใช้ช่วงเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตลอดเวลา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ครูปรับกระบวนการสอนเป็นแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนโดยการลงมือทำ ได้คิด ได้สร้างสรรค์ในกระบวนการคิดของตนเอง เป็นศาสตร์พระราชานี้เราต้องนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์นอกตำรา จากที่นำเสนอมาจะเห็นได้ว่าศาสตร์พระราชานี้เกี่ยวกับการศึกษา สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และส่งผลให้ในอนาคตประเทศไทยจะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศสืบไป

บทสรุป

“ศาสตร์พระราชา” เป็นแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษาให้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ของประเทศไทย ให้ประชาชนมีความสมดุลและเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัตร และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาเป็นเวลายาวนาน โดยได้พระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินทางสายกลาง และให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนตามปัจจัยของความจำเป็น สอดคล้องกับภูมิสังคม และมุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ แก้ไขปัญหาด้วยธรรมาภิบาลอย่างเรียบง่าย ประหยัด และประยุกต์ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยไม่ต้องลงทุน หรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่ยากควบคู่กับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554, หน้า 11) ได้สรุปไว้ว่า ทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือ การเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติ โดยแนวทางของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรม และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีที่จะต้านทาน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะให้กับผู้เรียน โดยประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คณะทำงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ ปี 2550 จนปรากฏผลทำให้มีสถานศึกษาพอเพียง กว่า 21,126 แห่งทั่วประเทศในปี 2558 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาของภาครัฐและภาคีเครือข่ายให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2555, หน้า 46-47) ได้สรุปไว้ว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเน้นที่การปลูกฝังให้นักเรียน และเยาวชนในทุกระดับน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักคิด หลักการทำงาน และหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งมีอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียงเพื่อให้สามารถรักษาสมดุลในการดำเนินชีวิต และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้อย่างมีสติ ตลอดจนใช้ปัญญา ความรู้ ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ให้มีความชัดเจนของเป้าหมายและคุณภาพของผู้เรียน และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 โดยประกาศใช้ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551” ซึ่งกำหนด 1 ใน 5 เป้าหมายของหลักสูตร คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตน นับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Character) หรือ จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่าง พอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ กำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดในหลักสูตร พ.ศ. 2551 เป็นไปในทิศทางที่จะปลูกฝังและบ่มเพาะผู้เรียนให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการคิดวางแผน และปฏิบัติตาม พร้อมกับคุณลักษณะอื่น ๆ และสมรรถนะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ต้องทำความเข้าใจในรูปแบบและระบบการศึกษาไทย รวมถึงสภาพปัญหาของการศึกษาไทยในแต่ละยุค เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาไทยที่ยั่งยืน มีการน้อมนำเอา “ศาสตร์พระราชา” มาบูรณาการกับการ บริหารสถานศึกษา เพราะการศึกษาเป็นความคาดหวังของคนในสังคมในพัฒนาคุณภาพของคน ตั้งแต่ ช่วยให้อ่านออก เขียนได้ และคิดเป็น โดยเฉพาะสร้างความคิดที่เป็นระบบ สร้างคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลกที่ดีต่อไป

คำถามทบทวน

1. องค์ประกอบของหลักการทรงงาน 23 ข้อ มีอะไรบ้าง
2. องค์ประกอบของ 9 คำสอนของพ่อ มีอะไรบ้าง
3. องค์ประกอบของ 9 คำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีอะไรบ้าง
4. องค์ประกอบของ 54 พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา จากในหลวงรัชกาลที่ 9 มีอะไรบ้าง
5. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีอะไรบ้าง

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาอ่านบทความที่ผู้สอนมอบหมายให้ และร่วมกันทำกิจกรรม Think-Pair-Share และ Level of Question ตามที่กำหนด

บทที่ 6

กลยุทธ์การสอนของครูมืออาชีพ

บทนำ

ครูเป็นบุคคลที่สังคมให้ความสำคัญและยกย่อง และเป็นบุคคลสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นบุคคลที่ส่งเสริมและสร้างสรรค์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ คุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู ดังนั้น ครูจึงควรมีคุณลักษณะที่สามารถพัฒนาทักษะของตนเองและผู้เรียนไปยังจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ ต้องมีการสั่งสมความรู้ให้มากขึ้นทั้งในสาขาที่สอนและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ความเป็นมืออาชีพ เป็นผู้เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเพื่อก้าวเข้าสู่โลกของการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความรักในอาชีพ และมีนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลทางการเรียนรู้ที่ต้องการ การศึกษาไทย 4.0 ต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนวิธีการสอนไม่เป็นเพียงแค่ให้ความรู้และการท่องจำ แต่ควรต้องเน้นการสร้างทักษะในการเรียนรู้และปรับตัวของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนกล้าคิดและกล้าที่จะผิด รวมถึงกล้าที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรม ดังที่ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2559) ได้กล่าวถึง การศึกษาไทย 4.0 ว่า เป็นการศึกษายุคผลิตภาพ ยุคที่ต้องการผลผลิต หรือ Products ให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น ๆ และของโลกด้วย ทักษะของการศึกษาจึงต้องเน้นการทำ ได้ เรียนเพื่อจัดทำออกมาเป็นผลผลิต เน้นการศึกษาพัฒนาคนไปสร้างผลผลิตที่เน้นการพัฒนาผลิตภาพ (Products) หรือเชิงผลผลิต (Product - Oriented Education) เป็นหลักสำคัญซึ่งบางครั้งเราเรียกว่า เป็นการศึกษาที่เน้นผลผลิต (Product-Based Education) ซึ่งแต่เดิมรูปแบบการศึกษาไทยจะเน้น “ครู” เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้มายาวนาน แต่ในสภาพปัจจุบันทุกภาคส่วน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มให้ความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนของไทย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้เสนอแนะให้คำแนะนำอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน จนสามารถสร้าง “นวัตกรรม” ทางการศึกษาที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพการศึกษาของไทย

การศึกษาจากยุค 1.0 สู่ยุค 4.0

การศึกษา 1.0 2.0 หรือ 3.0 เป็นการศึกษาที่มุ่งมั่นทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ และสามารถนำความรู้ (Knowledge) ทั้งที่อยู่ในรูปทฤษฎี หลักการ งานวิจัย กฎ ระเบียบ ประกาศ แนวปฏิบัติไปใช้กับการเรียน การประกอบอาชีพ รวมถึงการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่แนวทางการจัดการศึกษา 4.0 นั้นมุ่งเน้นการศึกษาที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม ซึ่งแต่ละแนวคิดมี

หลักคิดและแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน ผู้เขียนจึงได้รวบรวมลักษณะการศึกษาในแต่ละยุค จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (สมาน อัสวภูมิ, 2560)

การศึกษาแบบ 1.0 เป็นยุค พ.ศ. 2503 หรือเราเรียกว่า หลักสูตร 2503 (ซึ่งก่อนหน้านี้ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว トラพระราชบัญญัติประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2464 ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนตามตำรา ไม่ได้กำหนดเป็นหลักสูตร) เป็นยุคที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะ 4 ด้าน คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา การวัดผลวัดเป็นองค์รวม โดยตัดสินเป็นร้อยละ ใครสอบผ่านร้อยละ 50 ถือว่าผ่าน ต่ำกว่าเป็นการสอบตกต้องเรียนซ้ำชั้น การสอนของครูเน้นการบรรยาย เป็นลักษณะบอกเล่า จดในกระดานหรือตามคำบอก ครูว่าอย่างไรนักเรียนจะเชื่อครูทั้งหมด นักเรียนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ได้ฟังครูอย่างเดียว หนังสือเรียนสำคัญที่สุด สื่อการสอนกระดาน ชอล์ค บัตรคำ รูปภาพ โครงสร้างเวลา 4 : 3 : 3 : 2 ได้แก่ ประถมต้นเรียน 4 ปี ประถมปลายเรียน 3 ปี มัธยมต้นเรียน 3 ปี มัธยมปลายสายสามัญเรียน 2 ปี สายอาชีพเรียน 3 ปี หลักสูตรเป็นแบบเน้นวิชา รูปแบบการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจเนื้อหา ทฤษฎี หลักการและแนวปฏิบัติ ครูเป็นผู้อธิบาย ส่วนนักเรียนก็ปฏิบัติตามและใช้เครื่องมือที่ครูสอนได้เป็นอย่างดี การเรียนการสอนก็เน้นที่การทำความเข้าใจในทฤษฎี หลักการ งานวิจัย กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ครูผู้สอนหลายคนจึงเข้าสอนได้โดยไม่ต้องฟังตำรา เพราะคุณครูสามารถจำทฤษฎี จำโจทย์ตัวอย่าง และจำโจทย์แบบฝึกหัดได้หมด

การศึกษาแบบ 2.0 เป็นยุค พ.ศ. 2521 หลังจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ประชากรมากขึ้น จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนใหม่ทั้งระบบ ให้มีระดับประถมศึกษา 6 ปี และระดับมัธยมศึกษา 6 ปี ยกเลิกชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ระดับมัธยมศึกษาใช้อักษรย่อว่า “ม.” ทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีวิชาเลือกมากมายนักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจ เริ่มมีสื่อการสอนที่เร้าใจ เช่น มีภาพสไลด์ มี วีดิโอ มีภาพยนตร์ เป็นต้น เป็นสื่อในการจัดการเรียนสอน การวัดประเมินผลเป็นการประเมินแยกส่วน หมายถึงประเมินเป็นรายวิชา สอบทรายวิชาใดก็สามารถซ่อมในรายวิชานั้น ๆ ไม่มีการเรียนซ้ำชั้น ข้อจำกัดของหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช 2521 ดังนี้

1. การกำหนดหลักสูตรไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการของท้องถิ่น
2. การจัดการเรียนการสอนทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยียังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
3. การนำหลักสูตรไปใช้ไม่สามารถสร้างพื้นฐานทางการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน
4. การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถสื่อสารและค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว จึงปรับปรุงหลักสูตรเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ให้เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบ “Child-Centered” ซึ่งครูที่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจนประสบความสำเร็จ ให้นักเรียนที่มีทักษะทางปัญญาที่หลากหลาย ได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน โรงเรียนต้องจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ตอบสนองความสนใจ ความถนัด สติปัญญา และสไตล์การเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน มีแหล่งเรียนรู้พร้อมตอบสนองตามความสนใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

การศึกษาแบบ 3.0 เป็นยุค 2551 จากข้อจำกัดของหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และพบว่า มีความสับสนของผู้ปฏิบัติการในสถานศึกษาเป็นหลักสูตรเนื้อหาแน่นเกินไปเรียนทั้งวัน มีปัญหาในการเทียบโอน และปัญหาคุณภาพผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยเพิ่มสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีการกำหนดตัวชี้วัดมาให้ เป็นการจัดหลักสูตรที่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคปัจจุบัน มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในโลก จุดหมายของหลักสูตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดมั่นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

การศึกษาในยุคนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนเน้นที่ “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” (Learning-Oriented) ครูจึงใช้เวลาในการบรรยายหรือถ่ายทอดน้อยลง แต่ใช้เวลาตามตารางสอนไปเพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความมั่นใจในสิ่งที่เขาไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากขึ้น หรือที่เรียกว่า “สอนน้อยลง เรียนรู้มากขึ้น หรือ Teach Less, Learn More = TLLM.” และที่สำคัญครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันสมัยตลอดเวลาจึงจะรู้ความรู้และแหล่งเรียนรู้ที่

ทันสมัย ครูที่สอนวิชาเดียวกัน ระดับชั้นเดียวกัน ในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน และต่างมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศิษย์ให้ประสบความสำเร็จเหมือนกันจึงรวมตัวกันเป็นชุมชน (Community) เพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้จากกันและกันเป็นระยะ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ จากวิทยากรหรือผู้รู้ร่วมกัน สร้างชุมชนวิชาชีพร่วมกันจนกลายเป็นชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) นั่นเอง

การศึกษาแบบ 4.0 เป็นยุค 2559 ที่เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ Creative Learning ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม-Innovation เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนได้รับทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 คือทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเองบรรยากาศในห้องเรียนทุกห้องเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ “Community of Inquiry” และนักเรียนก็จะลงมือค้นหาคำตอบที่ตนสงสัยและอยากรู้เป็นกลุ่ม ค้นหาคำตอบผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เรียกว่าการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning = PBL) คือเริ่มต้นจากความสงสัย อยากเรียนอยากรู้แล้วก็จะพัฒนาเป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบ (Problem) และจากปัญหาที่ต้องการคำตอบก็จะพัฒนาไปสู่การค้นหาคำตอบลงมือค้นหาคำตอบ โดยกระทรวงศึกษาต้องเป็นผู้นำที่ต้องเดินพร้อมไปกับโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติโดยตรง ดังนี้

1. ต้องกำหนดนโยบายหรือออกกฎกระทรวงนักเรียนต่อห้องต้องไม่เกิน 36 คน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนอย่างจริงจัง ครูสามารถดูแลนักเรียนในการจัดกิจกรรมการสอนได้อย่างทั่วถึง จะออกข้อสอบอัตรานี้ ครูก็สามารถที่จะตรวจข้อสอบได้ในเวลาที่พอเหมาะ ไม่ใช่ให้นักเรียนห้องละ 50 ครูดูแลไม่ทั่วถึง ใครไม่สนใจครูจำเป็นต้องปล่อย ปัจจุบันอัตราการเกิดของประชากรน้อยมาก นักเรียนก็ลดลงทุกโรงเรียน ฉะนั้น โรงเรียนสามารถรับนักเรียนได้อย่างเพียงพอ

2. การจัดความพร้อมของโรงเรียน หมายถึงโรงเรียนทั้งประเทศอย่างน้อยในทุกตำบล หรืออำเภอ หรือจังหวัด ต้องมีความพร้อมเท่าเทียมกัน ทั้งสื่อ อุปกรณ์ ครู อาคารสถานที่ ต้องมีความพร้อมเท่ากัน ไม่ให้เกิดการเปรียบเทียบถึงความแตกต่าง

3. หลักสูตรต้องมีการปรับปรุง อาจจะมีหลักสูตรรายวิชา มีการยกระดับวิชาคอมพิวเตอร์ วิชาเทคโนโลยี มาเป็นวิชาหลัก ไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาการงานอาชีพ การเรียนเป็นรายวิชาจะมีข้อดี คือสามารถจะเปลี่ยนรายวิชาได้ทุกปี เป็นวิชาที่โรงเรียนสามารถจัดให้นักเรียนเรียนวิชาที่ทันสมัยทันยุคทันสมัยได้เลย ไม่กำหนดตายตัว

4. ต้องนำสะเต็มศึกษา (STEM EDUCATION) และ Active Learning เข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน คำว่า “สะเต็ม” หรือ “STEM” เป็นคำย่อจากภาษาอังกฤษของศาสตร์ 4 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และ คณิตศาสตร์ (Mathematics) หมายถึงองค์ความรู้ วิชาการของศาสตร์ทั้งสี่ที่มีความเชื่อมโยงกันในโลกของความเป็นจริงที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

5. ต้องสร้างตัวชี้วัดระดับบุคคลในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อจะทำให้ทราบจุดเด่น จุดด้อย ต้องพัฒนาครูเป็นรายบุคคล กระทรวงต้องการให้ครูเป็นอย่างไรก็กำหนดตัวชี้วัดมาประเมินในสิ่งที่ต้องการให้เป็น ปัจจุบันตอบไม่ได้ว่าครูแต่ละคนมีสิ่งที่จะต้องพัฒนาอะไรบ้าง จุดเด่นของครูมีอะไรบ้าง เช่น ต้องการให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ก็ต้องสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินครูว่ามีการใช้ได้หรือเปล่า เช่น กระทรวงมีนโยบายอย่างไร นโยบายจะสำเร็จหรือไม่ต้องกำหนดตัวชี้วัดของนโยบายนั้น ๆ ระดับโรงเรียน และระดับตัวบุคคลของแต่ละนโยบาย ถึงจะตอบโจทย์แห่งความสำเร็จนั้นได้

ความแตกต่างของการศึกษาแต่ละยุคจะจำแนกจากกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนดังที่แสดงในภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคการศึกษา 1.0 2.0 3.0 และ 4.0

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การเตรียมการศึกษาไทยเพื่อก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 มีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องคำนึง การเตรียมการศึกษาจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จัดหลักสูตรให้ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม พร้อมทั้งปรับปรุงตำราให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนได้สรุปตารางเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบของการศึกษา 1.0, 2.0, 3.0 และ 4.0 ตามหลักคิดของกลุ่ม Leapfrog ดังตารางที่ 6.1

รายการ	การศึกษา 1.0	การศึกษา 2.0	การศึกษา 3.0	การศึกษา 4.0
ความหมายของการศึกษา	ครูสอนให้นักเรียนเชื่อตามคำสอน	สร้างองค์ความรู้ร่วมกันด้วยความช่วยเหลือจากอินเทอร์เน็ต	สร้างองค์ความรู้ร่วมกันและสร้างความรู้เดิมขึ้นมาใหม่	สร้างองค์ความรู้จากความสนใจรายบุคคลและจากการรวมตัวของคนที่มีความถนัดด้านเป็นทีม เช่น ทีมที่มีนวัตกรรม เป็นจุดเน้น
บทบาทของเทคโนโลยี	ยึดติดกับสื่อ/อุปกรณ์ในห้องเรียน	เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวัง	เทคโนโลยีมีอยู่ทุก ๆ ที่เพื่อการสร้างองค์ความรู้และส่งผ่านองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกที่	เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปตามผู้เรียนจากการค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อ สร้างนวัตกรรม
บทบาทด้านการสอน	ครูสอนนักเรียน	ครูสอนนักเรียนและนักเรียนสอนกันเอง อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้	ครูสอนนักเรียนและนักเรียนสอนกันเอง นักเรียนสอนครู, คน-เทคโนโลยี-คน (ร่วมกันสร้างความรู้โดยคนและเทคโนโลยี)	ขยายองค์ความรู้โดยการให้มีการสะท้อนผลกลับจากการสร้างนวัตกรรมเชิงบวก ความรู้เกิดทุกที่ ทุกเวลา ทั้งในชีวิตประจำวัน การเรียนและการทำงาน
บทบาทครู	เป็นอาชีพที่มีใบอนุญาต	เป็นอาชีพที่มีใบอนุญาตที่พร้อมจะร่วมมือกับนักเรียน ผู้ปกครองและคนอื่นเพื่อสร้างประสบการณ์ในชั้นเรียนที่น่าสนใจอย่างค่อยเป็นค่อยไป	ทุกคน ทุกหนแห่งคือครูผู้ให้ความรู้โดยมีอุปกรณ์ไร้สายที่ออกแบบมาเพื่อให้สามารถค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เป็นตัวสนับสนุนในการสร้างความรู้	ทุกคน ทุกแหล่งเรียนรู้สามารถเป็นครู คือแหล่งสร้างนวัตกรรมที่ได้รับการสนับสนุนโดยหุ้นส่วน ทางซอฟต์แวร์และความร่วมมือของมนุษย์

ตารางที่ 6.1 เปรียบเทียบ การศึกษา 1.0, 2.0, 3.0 และ 4.0 ตามหลักคิดของกลุ่ม Leapfrog

ที่มา: (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2559)

ดังนั้นการศึกษา 4.0 จึงเป็นการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อนโยบายของประเทศในยุค 4.0 เพื่อพัฒนานวัตกรรมให้เป็น Product ที่สนองต่อนโยบายประเทศไทย 4.0 รัฐบาลจึงมีความมุ่งมั่นสูง ที่จะพัฒนาการศึกษาไทย โดยมีการกำหนดนโยบายที่สำคัญ อาทิ มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ ต้องมีแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อรองรับการเป็น Thailand 4.0 ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเริ่มจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต้องสร้าง University 4.0 ตั้งแต่ปริญญาตรี จนถึงปริญญาเอก สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ต้องสร้าง Vacation 4.0 ในระดับ ปวช. จนถึง ปวส. การศึกษานอกโรงเรียน ก็ต้องช่วยพัฒนานวัตกรรมและทักษะอาชีพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้วย (สินธะวา คามดิษฐ์, 2559)

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีโรบอต (Robot Technology) ก้าวหน้าและมีอัตราเร่งของการพัฒนาที่สูงมาก มีการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence = AI) มาใช้ในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างนวัตกรรม และการบริหารจัดการ ทำให้มนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ร่วมกันพัฒนานวัตกรรมด้านต่าง ๆ ได้รวดเร็วเกินความคาดหมายของมนุษย์ในหลาย ๆ เรื่อง การสอนให้นักเรียนเป็นนักเรียน 3.0 จึงไม่เพียงพอ ครูในศตวรรษที่ 21 นอกจากเป็น ครู 1.0 ครู 2.0 และครู 3.0 แล้ว ยังต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นครู 4.0 ด้วยจึงจะสามารถทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 และสามารถดำรงตนให้ประสบความสำเร็จได้ในศตวรรษที่ 21 ครูในยุค 4.0 จึงเน้นที่การสร้างชุมชนแห่งความสงสัย กระตือรือร้น อยากเรียนอยากรู้ และอยากได้คำตอบขึ้นในชั้นเรียน โดยใช้สมรรถนะความเป็นนักเรียน 3.0 นักเรียน 2.0 นักเรียน 1.0 เทคโนโลยีโรบอต และปัญญาประดิษฐ์เป็นตัวช่วย การเรียนการสอนของครู 4.0 จึงต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู 4.0 จัดการเรียนการสอนได้สำเร็จก็และโรงเรียนที่สอนและบริหารโดยครูและผู้บริหาร 4.0 ก็จะกลายเป็นโรงเรียน 4.0 ไปในที่สุด

ในทัศนะของผู้เขียนเทคโนโลยีเปรียบเสมือนดาบสองคม มีทั้งคุณและโทษ ขึ้นอยู่กับผู้ที่ใช้จะนำไปใช้เพื่อการใด ด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร ในปัจจุบันสังคมไทย รวมถึงสังคมโลกกำลังตื่นตัวกับ Technology Disruption ซึ่งอาชีพครู เป็นอีกหนึ่งที่มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้และเป็นส่วนสำคัญในการสร้างทักษะให้เยาวชนพร้อมสู่โลกอนาคต เพื่อเป็นการเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ถึงแม้ว่าในยุคปัจจุบัน AI จะมีบทบาทสำคัญอย่างมากทั้งในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม แต่วงการครู จะใช้ AI จัดการทั้งระบบคงเป็นไปได้ไม่ยาก แต่ในความเห็นของผู้เขียน “เทคโนโลยี” ไม่สามารถแทนที่ “มนุษย์” ได้ทุกอย่าง โดยเฉพาะ “อาชีพครู” เพราะคนที่ประกอบอาชีพครูต้องถึงพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ ให้สมกับได้รับยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง สิ่งที่ไม่ได้นั้นก็คือ “จิตวิญญาณของความเป็นครู” ซึ่งผู้เขียนมองว่าจะเกิดได้กับ “มนุษย์” ที่มีเลือดเนื้อ จิตใจ และจิตวิญญาณที่ทำให้เราแตกต่างจากเครื่องจักรกล และเทคโนโลยีนั่นเอง

ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว จากเดิมสังคมไทยเป็นสังคมแบบเรียบง่าย มีวิถีชีวิตที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างชนบทและในเมือง อันเนื่องมาจากสภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ แต่ทุกวันนี้กลายเป็นสังคมแห่งการแก่งแย่งแข่งขัน วัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนจากการดำรงชีวิตแบบเดิม เน้นการนำเสนอและสร้างข้อมูลข่าวสารเพื่อแบ่งปันกันผ่านโลกออนไลน์ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) เป็นต้น จากวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อวัฒนธรรมการเรียนรู้การสอนก็เปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 ระบบการเรียนการสอนจึงต้องเพิ่มทักษะของคนที่จะต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และตลอดชีวิต คือ 3R x 7C (วิจารณ์ พานิช, 2555)

1. 3R ได้แก่

- 1) Reading (อ่านออก)
- 2) Writing (เขียนได้)
- 3) Arithmetic (คิดเลขเป็น)

2. 7C ได้แก่

- 1) Critical thinking & Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)
- 2) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)
- 3) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)
- 4) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)
- 5) Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)
- 6) Computing & ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร)
- 7) Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 ระบบการเรียนการสอนจึงต้องเพิ่มทักษะของคนที่จะต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และตลอดชีวิต นโยบายทางการศึกษาของ

องคมนตรี ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ (2558) คือ การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่ขาดแคลนได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรู้ โดยน้อมนำพระราชนโยบายในการสร้างคนไทยให้พร้อม ด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ มาเป็นกรอบแนวทางของโครงการกองทุนการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงานพัฒนา 3 เสาหลักให้ มั่นคง ได้แก่ 1) ให้เด็กได้เรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ (สถานศึกษา/ครูมีศักยภาพเหมาะสม) 2) ให้เด็กสำเร็จการศึกษาอย่างมีคุณภาพ (ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ) และ 3) ปลุกฝังวินัย คุณธรรม-จริยธรรม นอกจากนี้ยังมีการกำหนดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ 3R x 8C ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 6.2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ที่มา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

1. 3R ได้แก่
 - 1) Reading (อ่านออก)
 - 2) Writing (เขียนได้)
 - 3) Arithmetic (คิดเลขเป็น)
2. 8C ได้แก่
 1. Critical thinking & Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)
 2. Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)
 3. Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)

4. Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)
5. Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)
6. Computing & ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร)
7. Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)
8. Compassion (คุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีใช้การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสามารถสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

รูปแบบการสอนสำหรับครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21

ครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน การประยุกต์ใช้นวัตกรรมการสอนหรือแนวการสอนที่หลากหลาย ในปัจจุบันเรามี “โรงเรียนทางเลือก” ที่เป็นทางเลือกให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษ ซึ่งโรงเรียนทางเลือกจะมีรูปแบบการจัดการศึกษาแตกต่างจากโรงเรียนปกติทั่วไป ทำให้ครูในโรงเรียนทางเลือกจะต้องผ่านการคัดเลือกและทดสอบเพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพมากที่สุด และเป็นที่ต้องการมากกว่าโรงเรียนปกติทั่วไป ดังนั้นครูในโรงเรียนทางเลือกจะมีสัดส่วนต่อนักเรียนมากกว่าครูในโรงเรียนทั่วไป มีความศึกษาระดับสูง มีความพร้อมในการปรับตัวสูง มีจิตวิทยาสูง มีความเอาใจใส่สูงกว่าโรงเรียนทั่วไป เพื่อให้ครูสามารถดูแลและให้คำปรึกษากับผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด และทั่วถึงจัดกิจกรรมและดูแลกิจวัตรประจำวันให้ผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างสนุกสนานผ่านการเล่นและทำกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือทำ ดังนั้นจะเห็นภาพผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมกันอย่างเพลิดเพลิน ทั้งในและนอกห้องเรียน

การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพต้องเริ่มที่ผู้เป็นครู เป็นความท้าทายใหม่และเป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการพัฒนา การเป็นครูมืออาชีพต้องเริ่มมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงห้องเรียนที่รับผิดชอบให้มีบรรยากาศทางการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องรู้สึกว่ามีแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องเริ่มจากตัวครูเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพราะง่ายกว่าการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบข้างให้เข้ากับสภาพที่เป็นครูมืออาชีพต้องเข้าใจว่าการที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ตามหลักการจัดการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา การเปลี่ยนแปลงสู่การเรียนรู้ (transformative learning) ทำให้กล้าที่จะรับรู้และดึงศักยภาพที่มีออกมาใช้ในการเรียนการสอน ผู้เขียนได้รวบรวมแนวการสอนที่เป็นรูปแบบการสอนของโรงเรียนทางเลือก ซึ่งผู้เขียนมองว่าการที่ครูจะพัฒนานักเรียนของตนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และก้าวเข้าสู่การศึกษา 4.0 ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมได้นั้น ครูควรเปลี่ยนรูปแบบการสอนใหม่ ทั้งนี้รูปแบบที่ผู้เขียนจะนำเสนอต่อไปนี้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ “โรงเรียนทางเลือก” นำมาปลูกฝังตั้งแต่ผู้เรียนในระดับปฐมวัย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะปลูกฝังทักษะในของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดได้ ดังนั้น ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนปกติทั่วไป ควรพิจารณารูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียนทางเลือกมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชนที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทางเลือกมีดังนี้

1. แนวการสอนแบบวอลดอร์ฟ (Waldorf)

นวัตกรรมการศึกษาแนววอลดอร์ฟ มีรากฐานมาจากมนุษยปรัชญา (Anthroposophy) โดย Rudolf Steiner เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนแนววอลดอร์ฟแห่งแรกตั้งขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยการสนับสนุนของ Emil Molt แนวการเรียนการสอนแบบวอลดอร์ฟ เป็นแนวการศึกษาที่บูรณาการวิชาการไปกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูคอยดูแลและอำนวยความสะดวก เน้นการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่เน้นความงดงามของธรรมชาติทั้งในกลางแจ้งและในห้องเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวตามมนุษยปรัชญา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ได้ถึงส่วนลึกที่สุดของจิตใจ เป้าหมายของการศึกษาวอลดอร์ฟ คือ ช่วยให้นักเรียนบรรลุศักยภาพสูงสุดที่ตนมีและสามารถกำหนดความมุ่งหมายและแนวทางแก่ชีวิตของตนได้อย่างอิสระตามกำลังความสามารถของตัวเอง โดยเชื่อว่าช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่มีบุคลิกภาพที่สมดุลกลมกลืนไปกับโลกและสิ่งแวดล้อม และได้ใช้พลังงานทุกด้านอย่างพอเหมาะ เน้นเรื่องจินตนาการของผู้เรียนและการเชื่อมโยงกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ซึ่งโรงเรียนเพลินพัฒนา เป็นหนึ่งในโรงเรียนทางเลือกที่มีการจัดสภาพแวดล้อม และจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย และยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมเข้ามา เพื่อช่วยสนับสนุนพัฒนาการหลายด้านของผู้เรียนโดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญที่สุด

คือ “เรียนรู้ผ่านการเล่น” มีวิธีการส่งเสริมพัฒนาการที่สอดคล้องกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ละช่วงวัยเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพสูงสุดในผู้เรียนเป็นรายบุคคล เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีกิจกรรมพัฒนาประสาทสัมผัสรับรู้ กิจกรรมทางภาษา กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหว กิจกรรมศิลปะ รวมถึงการเรียนรู้ที่อาศัยการบ่มเพาะและซึมซับผ่านกิจวัตรประจำวัน ที่สร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ความสามารถ จากการปฏิบัติจริงจนชำนาญ สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งและบุคคลต่าง ๆ รอบตัวกับตัวผู้เรียนได้ แต่ละภาคเรียนจะมีการวางแผนกันก่อนที่จะเปิดเทอม ตัวอย่างเช่น **โรงเรียนเพลินพัฒนา** จะแบ่งออกเป็น 4 ภาคเรียน คือ ฤดูร้อน ฤดูร้อน ฤดูร้อน ฤดูร้อน โดยแต่ละภาคเรียนจะเรียน 10 สัปดาห์ ซึ่งจะต้องวางแผนการสอนออกมาเป็น Mind Map เสียก่อน ว่าแต่ละสัปดาห์จะสอนเรื่องอะไรเป็นหลักบ้าง แล้วครูของแต่ละชั้นก็จะเอาโจทย์ใหญ่มาลงรายละเอียดการสอนอีกทีว่าจะสอนผู้เรียนยังไง ใช้อะไรเป็นสื่อในการสอน เช่น ถ้าโจทย์ใหญ่ คือ สอนเรื่องข้าว ครูก็ต้องไปวางแผนการสอนของตัวเองมาว่าจะสอนให้ผู้เรียนรู้จักข้าวอย่างไร ครูบางคนก็จะเอาข้าวสารหลากหลายชนิดมาให้ผู้เรียนได้ดู และได้ลองชิมข้าวชนิดนั้น ๆ ที่หุงสุกแล้ว ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างของข้าวแต่ละสายพันธุ์ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือการพัฒนาบุคลากรครูของเพลินพัฒนา คือ ครูจะต้องรู้สึกผ่อนคลาย เพราะถ้าหากครูเครียด ความเครียดต่าง ๆ ก็จะส่งผ่านไปให้ผู้เรียนด้วย รั้งสีความเครียดของครูก็จะปกคลุมห้องเรียนไปด้วย ดังนั้นการสร้างกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายในการรวมกลุ่มย่อยของครูกับฝ่ายวิชาการ ก็ถือเป็นการผ่อนคลายความเครียดจากการสอนให้ครูด้วยอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญของโรงเรียน (บุษบง ดันตังศรี, 2552)

2. แนวการสอนแบบมอนเตสซอรี (Montessori)

การเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรีเกิดจากแนวคิดของ Maria Montessori แพทย์หญิงชาวอิตาลีที่มีความเชื่อว่า “การให้การศึกษากับผู้เรียนในวัยเริ่มต้น ไม่ใช่การนำความรู้ไปบอกผู้เรียน แต่ควรเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เจริญเติบโตไปตามความต้องการทางธรรมชาติของเขา” มอนเตสซอรีเริ่มต้นนำแนวการสอนนี้ไปใช้กับผู้เรียนที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า โดยประดิษฐ์สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นหัวใจสำคัญในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง โดยเน้นการฝึกฝนทางด้านประสาทสัมผัสจับต้อง ปิดหรือหมุนด้วยมือ เพื่อให้สมองทำหน้าที่ตอบสนองได้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ความสำเร็จ ความล้มเหลว รู้จักแก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตัวเอง เกิดแรงผลักดันที่ผู้เรียนทำให้เกิดขึ้นเอง และมีระเบียบวินัยที่เกิดจากความเป็นอิสระของผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องมีคำติชมของผู้ใหญ่ หรือการให้รางวัลและการลงโทษ การจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรีเป็นการจัดสภาพการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมือนบ้าน และเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้เสรีภาพแก่ผู้เรียน ให้คำปรึกษาและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ใช้จิตใจซึมซับสิ่งแวดล้อม โดยครูคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ของผู้เรียนและยึดหลักความแตกต่างระหว่าง

บุคคลด้วย คือการสอนให้สัมพันธ์กับพัฒนาการความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน คำนี้ถึงความต้องการของผู้เรียนในการเรียน โรงเรียนจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระ จะทำให้ได้ในสิ่งที่ต้องการจากการค้นหาการเรียนรู้ ได้รับเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด จากสิ่งแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้ให้ และจะทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามความต้องการของผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2544)

ในห้องเรียนกิจกรรมมอนเตสซอรี มีกิจกรรมหลักอยู่ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. กิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มประสบการณ์ชีวิต มีวัตถุประสงค์ในการฝึกผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีสมาธิ เป็นตัวของตัวเอง สามารถตัดสินใจได้เอง เรียนรู้กระบวนการในการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ ฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่-มัดเล็ก และกล้ามเนื้อมือ ฝึกตา-มือ ประสานสัมพันธ์ เป็นการปูพื้นฐานในการเรียนต่อไป

2. กิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มประสาทสัมผัส มีวัตถุประสงค์ในการฝึกประสาทสัมผัส อุปกรณ์ต่าง ๆ ในกลุ่มนี้จะช่วยนำทางให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสกันอย่างเหมาะสม ผู้เรียนจะได้สำรวจเพื่อค้นหา และทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นเส้นทางสู่การเรียนรู้โลกภายนอก ทำให้สามารถมองเห็นได้กว้าง และใกล้ชิดด้วยความเข้าใจยิ่งขึ้น

3. กิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อปูพื้นฐานความรู้ให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับจำนวน ตัวเลข การอ่าน และการเขียน โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากรูปธรรมสู่นามธรรม โดยใช้อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีเป็นสื่อ การเรียนแบบมอนเตสซอรี เป็นการให้อิสระกับเด็กในการเรียนรู้ และมีสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้เด็กได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็น ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ฝึกการเป็นตัวของตัวเอง ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น และฝึกให้เด็กเรียนรู้ข้อผิดพลาดด้วยตัวเอง ซึ่งวิธีการของมอนเตสซอรี มาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีทั้งการสังเกต ทดลอง และยังเชื่อว่าการจะสร้างสังคมดี ๆ ต้องมีจุดเริ่มต้นที่การสร้าง “เด็ก” ให้โตไปอย่างมีคุณภาพ ในแบบฉบับที่เป็นตัวของตัวเอง ตัวอย่างโรงเรียนที่สอนแบบมอนเตสซอรี ได้แก่ โรงเรียนสาธิตปทุม โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว โรงเรียนนานาชาติมอนเตสซอรีภูเก็ต โรงเรียนนานาชาติมุลตรีภักดี โรงเรียนสมบุญวิทย์ โรงเรียนอนุบาล 3 ภาษา บ้านต้นไม้ โรงเรียนนิวศานุสรณ์ โรงเรียน อนุบาลหมู่บ้านเด็กสานรัก และ โรงเรียนนิมิตรใหม่

3. แนวการสอนแบบนีโอ-ฮิวแมนนิสต์ (Neo-Humanist Education)

นีโอฮิวแมนนิสต์ (Neo-humanist) เป็นการมองโลกมองชีวิตแนวใหม่ด้านบวก ที่ค้นพบโดย P.R.Sarkar นักปราชญ์ นักจิต วิทยา และนักการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ชาวตะวันตก ในปี ค.ศ.1982 แนวคิดนี้มีความเชื่อใกล้เคียงกับแนวคิดมนุษยนิยม (humanist) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะชาติใด

ศาสนาใด ฐานะใด ผิวพรรณใด ก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และมีความสัมพันธ์กันเหมือนกับพี่น้องร่วมครอบครัวเดียวกัน มีความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์ที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีพัฒนาการสูงที่สุด พื้นฐานจิตใจของมนุษย์นั้นมีความดีงาม มีคุณค่า ใฝ่รู้ มีความต้องการจากภายในที่จะพัฒนาตนเองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาคนตามแนวนีโอฮิวแมนนิสจึงมีหน้าที่จะต้องช่วยพัฒนาศักยภาพแฝงเร้นที่มีอยู่ในตัวคนเราให้แสดงออกมาได้อย่างสูงสุดด้วย การทำให้คนเราโดยเฉพาะในผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง (Self Esteem) และการเข้าสู่สภาวะคลีนสมองต่ำ ในสภาวะนี้เองคนเราจะสามารถใช้ศักยภาพของตัวเองได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีพัฒนาการสูงที่สุด มีความต้องการจากภายในที่จะพัฒนาตนเองไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาคนตามแนวนีโอฮิวแมนนิสจึงมีหน้าที่จะต้องช่วยพัฒนาศักยภาพแฝงเร้นที่มีอยู่ในตัวคนเราให้แสดงออกมาได้อย่างสูงสุดด้วย การทำให้คนเราโดยเฉพาะในผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง (Self -Esteem) การพัฒนาคนตามแนวนีโอฮิวแมนนิสจึงเป็นการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของคนเราให้กลายเป็นคนที่พึ่งตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2553)

- 1) **Physically Fit** หรือ มีร่างกายที่แข็งแรง ได้สัดส่วน สวยงาม
- 2) **Mentally Strong** หรือ มีจิตใจที่มั่นคง เปิดกว้าง เฉลียวฉลาด
- 3) **Spiritual Elevated** หรือ มีจิตสาธารณะ
- 4) **Academic Knowledge** หรือ มีความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพที่ตัวเองถนัดและต้องการได้

การสอนผู้เรียนตามแนวนีโอฮิวแมนนิส คือ แนวทางในการทำให้ผู้เรียนเก่ง ฉลาด แข็งแรง มีความคิดด้านบวก มีน้ำใจ และมีความสุข โดยวิธีการด้านบวก ดังต่อไปนี้

1) **การสร้างบรรยากาศให้คลีนสมองต่ำ** ผู้เรียนจะมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้สูงสุดเมื่อจิตใจอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด มีการค้นพบว่า มีปัจจัยหลาย ๆ ประการที่มีอิทธิพลต่อคลีนสมองของคนเรา เช่น เสียงเพลง คนรอบข้าง อาหารที่รับประทาน การออกกำลังกาย คำพูด การฝึกโยคะ และการทำสมาธิ

2) **การพัฒนาเซลล์ประสานประสาท** ความฉลาดของสมองขึ้นอยู่กับเซลล์ประสานประสาท ซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างเซลล์สมอง ยิ่งเซลล์ประสานประสาทนี้เกิดขึ้นมากเท่าใด สมองย่อมจะทำงานดีขึ้น ทำให้สมองฉับไว มีความจำดี โดยเฉพาะในช่วงผู้เรียนเล็ก ๆ ทำให้กล้ามเนื้อมือและกล้ามเนื้อเท้าของผู้เรียนแข็งแรง เส้นประสาทเหล่านี้จะเชื่อมไปยังสมอง เช่น กิจกรรมโยคะ การเดินรำ ยิมนาสติกและตีกอล์ฟ วิ่ง ว่ายน้ำ ปีนป่าย เป็นต้น ครรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หลากหลาย เช่น ความช่างสังเกต กีฬา ดนตรี การทำสมาธิ ฝึกความจำ การทำคลีนสมองต่ำ ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

3) การให้ความรัก เติบโตมาท่ามกลางรอยยิ้ม คำชมเชย คำพูดให้กำลังใจ ความเข้าใจ การให้อภัย การกอด การสัมผัส และความเป็นเพื่อนของคนในครอบครัว และจากที่โรงเรียน สัมผัสที่อบอุ่น รอยยิ้มที่อ่อนโยน เสียงหัวเราะ และแววตาที่ให้กำลังใจ ให้คนเรามีพลังในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต

ดังนั้นโรงเรียนแนวการสอนแบบนีโอ-ฮิวแมนนิสต์ จะช่วยพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนให้ เป็นไปอย่างเหมาะสม โดยใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาในทุกด้านของชีวิต ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) จะทำให้มีความสุขในชีวิตได้ง่าย มุ่งมั่นในการกระทำจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีความสุข ใช้ชีวิตอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ มุ่งพัฒนา อัจฉริยภาพในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏออกมามากที่สุด โดยจะพัฒนาเด็กให้เป็นคนสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจด้วย ตัวอย่างคือ **โรงเรียนอมาตยกุล** เป็นโรงเรียนที่ใช้ การเรียนการสอนตามแนวนีโอฮิวแมนนิส มาเป็นเวลา 23 ปี มีตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 สภาพโรงเรียนเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งธรรมชาติ ล้อมรอบด้วยต้นไม้ใหญ่อันร่มรื่น สงบ สอดคล้องกับปรัชญานีโอฮิวแมนนิส ที่อยากให้ผู้เรียนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ รักธรรมชาติ และมีจิตใจที่ สงบ เยือกเย็น ที่โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการด้านบวกมากมาย ที่จะทำให้เด็กเป็นคน ที่มีคลื่นสมองต่ำ อารมณ์ดี ความจำดี มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีสมมติ ฉับไว ด้วยการพัฒนาเซลล์ สมองของเด็ก มีภาพพจน์ของตัวเองด้านบวก ด้วยคำพูดด้านบวก และการให้ความรักของคุณครู อยาก มาเรียนหนังสือ อยากมาโรงเรียน ด้วยวิธีการจูงใจ ไม่ใช้การบังคับ และการทำเรื่องวิชาการยาก ๆ ให้ กลายเป็นเรื่องง่าย

4. แนวการสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilia)

แนวการสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย เกิดขึ้นที่เมืองเรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilia) ใน ประเทศอิตาลีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เมื่อผลของสงครามทำให้อาคารบ้านเรือนของเมือง เสียหายเกือบทั้งหมด แม่บ้านกลุ่มหนึ่งต้องการให้ลูกหลานของตัวเองได้เรียนหนังสือ จึงช่วยกันสร้าง โรงเรียนและชักชวนให้ ลอริส มาลากูซซี (Loris Malaguzzi) ครูระดับมัธยม และนักการศึกษามาร่วม สอนผู้เรียนเล็กที่โรงเรียน การเรียนการสอนในช่วงเวลานั้นอาศัยความร่วมมือของทุกส่วน คือ โรงเรียน ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ที่ช่วยกันทดลอง ปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ความร่วมมือของ ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับโรงเรียนแห่งนี้ และเกิดเป็นธรรมเนียมว่า การประชุมของโรงเรียนทุกครั้งทุกระยะจะจัดขึ้นตอนเย็นเท่านั้น เพื่อที่ผู้ปกครองของผู้เรียนเลิกงานแล้ว จะได้มาร่วมประชุม วางแผน และประเมินผลต่าง ๆ ได้ มีหลักคิดสำคัญคือ การเรียนรู้เกิดจาก ปฏิสัมพันธ์และบริบทที่ผู้เรียนอยู่เป็นตัวกำหนด ซึ่งหมายความว่าชุมชน สภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบจะ เป็นตัวกำหนดและมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น อาคารสถานที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม พ่อแม่ เพื่อน หรือแม้แต่สัตว์ ก็เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

หลักสูตร มุ่งเน้นที่จะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการเรียนการสอน (Child Center) การมองผู้เรียนอย่างเข้าใจ และเป็นหลักในการออกแบบกระบวนการของการเรียนการสอนนำนวัตกรรม หลักการ หลักสูตร และแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็น Project Approach, Brain Based Learning, Multiple Intelligence (พหุปัญญา), Integration, Whole Language เป็นต้น แผนการสอนเน้นให้ผู้เรียนทุกคนแสดงศักยภาพในตัวเอง จากแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในตัวเอง และจะต้องเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์จากสิ่งรอบตัว ซึ่งจะเห็นแนว การเรียนการสอนได้อย่างชัดเจนในดังนี้ (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, 2556)

1) เรียนรู้ผ่านการทำโครงการต่าง ๆ ซึ่งจะมีครูเป็นผู้แนะนำหรือทำรายการของหัวข้อโครงการ ที่น่าสนใจไว้ให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจของตัว หรือจะเสนอหัวข้อที่ตัวเองสนใจนอกเหนือจากที่ครู เสนอแนะก็ได้ โดยมีครูเป็นผู้สังเกตการณ์ ตั้งคำถาม และจัดเตรียมอุปกรณ์ให้เอื้อกับการทำโครงการ ของผู้เรียน

2) ค้นหาหาความรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์จริง เช่น พิพิธภัณฑสถานสัตว์ หอแสดง งานศิลปะ แพลงปลูกผัก เป็นต้น ซึ่งอาจจะไปกับครูและกลุ่มเพื่อน หรือมีผู้ปกครองไปด้วย หรือสถานที่ ที่ไปจะมีผู้ดูแลสถานที่ที่คอยให้ความรู้ ตอบคำถาม และตั้งข้อซักถามความคิดเห็นของผู้เรียนอยู่ ตลอดเวลา จากนั้นผู้เรียนจะได้คิดต่อยอดถึงสิ่งที่จะทำการไปสถานที่ต่าง ๆ และการได้รับข้อมูลจาก ผู้รู้และสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวในสังคมที่ตัวเองอยู่

3) ใช้ศิลปะ เป็นหนึ่งเครื่องมือในการสื่อสาร สิ่งที่ตัวเองคิด และกระบวนการเรียนรู้ของตัวเอง เช่น วาดรูป ระบายสี ปั้นดิน การประดิษฐ์ หรือแม้แต่การเขียนข้อความ การแต่งกลอน เป็นต้น โดยครู จะตั้งหัวข้อให้ผู้เรียนเลือกเพื่อแสดงออกทางความคิดของตัวเองผ่านศิลปะที่ผู้เรียนชอบ เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้อธิบายผลงานตัวเองว่าสื่อถึงอะไรบ้าง มาจากแนวคิดอะไรบ้าง ซึ่งนอกจากจะเป็นการเปิด จินตนาการของผู้เรียนแล้ว ยังฝึกการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างเป็นระบบ

4) ให้โรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับบูรณาการความรู้ โรงเรียนเป็นเหมือนสถานที่ระดมสมอง ของผู้เรียน ผู้ใหญ่ และสังคม ที่จะมาปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน นั่นหมายความว่าครู ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีส่วนช่วยในการออกแบบการเรียนรู้ ร่วมรับรู้สิ่งที่ผู้เรียนกำลัง เรียนรู้ เช่น การเข้าร่วมประชุมต่าง ๆ การเข้าร่วมการทำโครงการของผู้เรียนรวมถึงชุมชนที่จะต้อง มีส่วนร่วมกับโรงเรียน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและในชุมชนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้

การเรียนแนวเรกจิโอ เอมีเลียจะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำโครงการอย่างจริงจัง ดังนั้นในแต่ละ โครงการจึงจะใช้เวลาค่อนข้างมาก และได้ผลงานเพียงไม่กี่ชิ้น การประเมินผลจึงวัดจากผลงานและ การสื่อสารของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่ใช่การเรียนตามตำราที่วัดผลจากแบบฝึกหัดหรือการบ้านแบบวันต่อ วัน ตัวอย่างคือ **โรงเรียนอนุบาลฉัตร** มุ่งเน้นที่จะยึดเด็กเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการเรียนการสอน (Child Center) เป็นหลักสำคัญในการมองเด็กอย่างเข้าใจ และเป็นหลักในการออกแบบกระบวนการ

ของการเรียนการสอน ในห้องเรียน ทางโรงเรียนก็ได้นำนวัตกรรม หลักการ หลักสูตร และแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีเอกลักษณ์ที่ทำให้เด็กทุกคนเป็นคนที่รู้จักขวนขวายหาความรู้ มีทักษะความสามารถเฉพาะตัว ช่างคิด กล้าแสดงออก ในบริบทของวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม และที่สำคัญ มีทัศนคติที่ดีและมีความสุขกับการเรียน

5. แนวการสอนแบบวิถีพุทธ (หรือ พุทธธรรมประยุกต์)

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนา จัดร้อยเรียงเนื้อหาหลักสูตรด้วยการเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เน้นเรื่องปัญญาในพุทธศาสนา คือ ความเข้าใจว่าทุกสิ่งมีความไม่แน่นอน เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามหลักของไตรลักษณ์ที่ทุกคน ทุกชีวิตต้องพบ ต้องเจอ และต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นลักษณะการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการฝึกปฏิบัติ และมีการวัดประเมินทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะนิสัย ศรัทธา ค่านิยม ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม 4 ประการ คือ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550)

1. สัมปยุตสังสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูก

แผนการสอนพัฒนาทั้งด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา โรงเรียนวิถีพุทธจะมีการจัดกิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและได้ฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ให้เกิดการพัฒนาด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญาไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สวดมนต์ก่อนและหลังเลิกเรียน นั่งสมาธิ มีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เข้าค่ายธรรมะ เป็นต้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายในเรื่องของชีวิต สามารถช่วยเหลือและดูแลตัวเองได้ ซึ่งรวมถึงการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ที่เป็นคุณธรรมสำหรับวัยผู้เรียน สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รู้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลง สร้างสังคมที่ดีมีคุณภาพ ผ่าน ‘การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น’ หลักสูตรเน้นการสร้างเครือข่ายของกัลยาณมิตร การทำงานของโรงเรียนทอสี เน้นการสร้างเครือข่ายของกัลยาณมิตรเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน สนับสนุน ทั้งกำลังกาย กำลังใจซึ่งกันและกัน การร่วมมือกับชุมชน ร่วมมือกับสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้โดยมีแกนกลางความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนทอสี โรงเรียนอนุบาล

หนูน้อย และโรงเรียนรุ่งอรุณ มีการจัดให้มี “การเปิดบ้านสามประสาน” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการศึกษาวิถีพุทธทำได้จริง ๆ เป็นการสะท้อนภาพ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง จากทั้ง 3 โรงเรียน มุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาสังคมที่มี “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” มากขึ้น

6. แนวคิดการสอนแบบไฮสโคป (High Scope)

ไฮสโคป (High Scope) เป็นการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลาย ด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน และการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น โดย การให้โอกาสผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระ ซึ่งตรงตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของเปียเจต์ (Piaget) นักการศึกษาที่สำคัญคนหนึ่งของโลก ความสำคัญ ในด้านพื้นฐานโดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียน จะเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) เพราะผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และ รู้จักลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง การสอนเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ การเรียนรู้พัฒนาคน เป็นการ จัด การศึกษาเพื่อการดูแลและสร้างเสริมผู้เรียนให้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพด้วยการเรียนรู้ที่ถูกต้อง เน้น การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้เองโดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์ การเรียนรู้ (Constructive Process of Learning) ผู้เรียนจะเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง การประเมินผลงานอย่างมีแบบแผน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ขึ้น ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้จาก ประสบการณ์ที่มีความหมาย ในแนวคิดนี้ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเลือกดำเนินการเรียนรู้และ ประเมินผลงานของตนเอง ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นจากครูให้คิดนำอุปกรณ์มากระทำหรือเล่นด้วย การวางแผนการทำงาน แล้วดำเนินตามแผนไว้ตามลำดับพร้อมแก้ปัญหาและทบทวนงานที่ทำด้วย การทำงานร่วมกันกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยมีครูคอยให้กำลังใจ ถามคำถาม สนับสนุน และเพิ่มเติม สิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ การเรียนการสอนแบบไฮสโคป เป็นการสร้างองค์ความรู้จากการที่ผู้เรียนได้ลงมือ จัดกระทำกับอุปกรณ์ หรือสิ่งแวดล้อมซึ่งถือเป็นประสบการณ์ตรง โดยที่ครูจะเป็นคนเตรียมอุปกรณ์ ให้กับผู้เรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาและดำเนินกิจกรรม โดยใช้หลักปฏิบัติ 3 ประการ คือ (พัชร ิพลโยธิน และคณะ, 2543)

1. การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติหรือดำเนินงานตามที่ได้รับ มอบหมาย มีการสนทนาระหว่างครูปกับผู้เรียน ว่าจะทำอะไร อย่างไร การวางแผนกิจกรรมอาจจะใช้แสดง ด้วยภาพหรือสัญลักษณ์ประจำตัวผู้เรียน เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีโอกาสเลือก และตัดสินใจ

2. การปฏิบัติ (Do) คือการลงมือกระทำตามแผนที่วางไว้ เป็นส่วนที่ผู้เรียนได้ร่วมกันคิด แก้ปัญหา ตัดสินใจและทำด้วยตนเอง เป็นส่วนที่ผู้เรียนได้มีการพัฒนาการพูดและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สูง

3. การทบทวน (Review) เป็นช่วงที่ได้งานตามจุดประสงค์ ช่วงนี้จะมีการอภิปรายและเล่าถึงผลงานที่ผู้เรียนทำเพื่อทบทวนว่า ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงแผนอย่างไร และชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างแผนกับการปฏิบัติ และผลงานที่ทำ รวมถึงการเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ

การที่ผู้เรียนได้ลงมือทำงานหรือกิจกรรมด้วยความสนใจ จะทำให้ผู้เรียนสนุกกับการทำงาน การทำตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ผลงานที่เกิดขึ้นนับเป็นความสำเร็จของผู้เรียนในการลงมือทำกิจกรรมกับเพื่อนอย่างมีความสุข การเรียนการสอนแบบไฮสโคปสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ทุกกิจกรรม เพราะกระบวนการและวิธีการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนเปิดกว้างมีการคิด การปฏิบัติตามวงจรของการวางแผน การปฏิบัติ และการทบทวน (Plan-Do-Review Cycle) เมื่อทำกิจกรรมแล้วผู้เรียนสามารถที่คิดกิจกรรมอื่นต่อเนื่องได้ตามความสนใจ จุดสำคัญอยู่ที่ประสบการณ์การเรียนรู้ (Key Experience) ที่ผู้เรียนควรได้รับระหว่างกิจกรรม ซึ่งครูต้องมีปฏิสัมพันธ์และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมให้มากที่สุด โรงเรียนตัวอย่างที่ดำเนินการเรียนการสอนแบบไฮสโคป อาทิ โรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด จ.ร้อยเอ็ด และ โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่งน้อย พัทธมนัสโกณวิทยา จ.พิจิตร เป็นการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลาย ด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน และการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น โดยการให้โอกาสผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระ จะเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) เพราะผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง

7. แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language Approach)

การสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language Approach) เกิดจากหลักการและแนวคิดของนักการศึกษา นักวิจัยทางภาษาที่มีชื่อเสียง คือ Jean Piaget ผู้เชื่อว่า การที่ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวสัมผัสสิ่งต่าง ๆ รอบตัวจะเป็นการคิดสร้างความรู้ขึ้นภายในตนหรือผู้เรียนเป็นผู้กระทำ (Active) มิใช่การรับเข้าไปเฉย ๆ (Passive) การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากอิทธิพลของสังคมและผู้อื่น จึงเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับภาพ เสียงกับตัวอักษร เป็นความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการอ่านของผู้เรียน เชื่อว่าการสอนภาษาเป็นความสำคัญที่ผู้เรียนจะใช้เพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและภาษามีความหมายต่อชีวิต การเรียนภาษาต้องมาจากสิ่งที่เป็นจริงและเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยเรียนภาษาแบบองค์รวมคือ เรียน ฟัง พูด อ่าน เขียน ไปพร้อมกัน การสอนภาษาแบบธรรมชาติแพร่หลายในประเทศ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา มาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา สำหรับประเทศไทย มูลนิธิไทย-อิสราเอลนำมาเผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2538 – 2539 เป็นแนวการสอนภาษาแบบบูรณาการ โดยมีปรัชญาหรือแนวคิดที่ว่า เด็ก

ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความสามารถที่จะเรียนรู้ภาษาได้ด้วยตัวเองจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ผ่านการพูด ฟัง อ่าน เขียน โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ นั่น ๆ เอง ไม่ใช่การฝึกให้ผู้เรียนท่องจำเป็นคำ ๆ หรือสอนว่าควรอ่านก่อน ถึงจะเรียนเขียน แต่สอนให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำเป็นประโยคเพื่อใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาจากสิ่งที่มีความหมายในชีวิตประจำวัน โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในการสื่อสาร เช่น การถามตอบง่าย ๆ การเล่านิทาน การช่วยกันแต่งนิทาน การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น โดยมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูในบรรยากาศที่อบอุ่น แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้ (วรรณาท รักสกุลไทย, 2554)

1) **การฟัง** ผู้เรียนจะได้ฟังการเล่านิทาน และเพลงต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะทางการฟัง ภาษา โดยเนื้อเพลงจะต้องเป็นภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน และเมื่อผู้เรียนฟังแล้วจะได้เชื่อมโยงสิ่งที่อยู่รอบตัวเข้ากับคำที่ได้ยิน

2) **การพูด การอ่าน** ผู้เรียนจะได้รับคำถามจากครูเพื่อให้อ่าน กล่าวแสดงความคิดเห็นออกมาเป็นคำพูด มีการแสดงละครเล็ก ๆ การแสดงบทบาทสมมติ มีชั่วโมงการเล่านิทานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เปิดหนังสือเพื่อดูภาพและเล่าเรื่องจากภาพเอง

3) **การเขียน** ผู้เรียนจะได้วาดภาพตามสิ่งที่ครูบอก หรือทำกิจกรรมกลุ่ม อาจจะมีการสะกดคำง่าย ๆ ซึ่งไม่ใช่การท่องจำ แต่จะเป็นการสอนในรูปประโยคที่ทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงไปสู่การฟัง การพูด และการอ่าน ผู้เรียนจะอาจจะเขียนสัญลักษณ์ขึ้นมาแทนคำบางคำ ดังนั้นผู้เรียนที่เรียนแบบนี้จึงอาจจะยังเขียนไม่เป็นตัวหนังสือที่ถูกต้องแบบผู้เรียนระดับเดียวกันในโรงเรียนอื่นที่มีการท่องจำ แต่จะค่อย ๆ เรียนรู้ความหมายและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องได้เองในที่สุด

การสอนภาษาแบบธรรมชาติจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้เด็กได้คุ้นเคยกับการใช้ภาษาอย่างมีความหมาย ส่งเสริมให้กล้าใช้ภาษาเองโดยไม่มีใครมาบังคับหรือสอนให้ท่องจำ ในห้องเรียนที่สอนภาษาแบบธรรมชาติจะจัดให้มีมุมที่ส่งเสริมเรื่องภาษาอย่างชัดเจน เช่น มุมห้องสมุด มุมอ่าน มุมเขียน มุมบทบาทสมมติ มุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยทุกมุมจะมีป้ายสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ ที่มีความหมายในการสื่อสารกับผู้เรียน มีบรรยากาศของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้เรียนมีโอกาสและเวลาที่จะตัดสินใจเลือกลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสนใจที่จะอ่านและเขียนจากความเข้าใจและประสบการณ์ของตัวเองอย่างอิสระ และมีความสุข ตัวอย่างโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนภาษาแบบธรรมชาติ ได้แก่ โรงเรียนทอรั๊ก โรงเรียนอนุบาลวัฒนาสาธิต โรงเรียนอนุบาลสภาพร บทบาทของครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เป็นผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลสำหรับผู้เรียน และเป็นผู้ที่จัดให้ห้องเรียนมีบรรยากาศของการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่การให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกทำกิจกรรม ส่งเสริมให้แสดง

ความคิดเห็น จัดให้มีโอกาสอ่านและเขียน สนับสนุนให้กล้าที่จะอ่านและเขียนคำที่ไม่เคยพบมาก่อน โดยที่ครูต้องยอมรับสิ่งที่ผู้เรียนอ่านและเขียน และตอบสนองต่อความพยายามของผู้เรียนในทางบวก ไม่ตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์เมื่อผู้เรียนอ่านหรือเขียนยังไม่ถูก เป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในลักษณะของการอ่านและการเขียน

8. การสอนแบบพหุปัญญา (Multiple Intelligence)

Gardner เชื่อว่าเราวัดปัญญาของบุคคลไม่ได้มีเพียงความสามารถทางด้านภาษาและทางคณิตศาสตร์เท่านั้นแต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง 8 ประการ หรือ อาจมากกว่านี้ ซึ่งแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างไปจากคนอื่น และมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ความสามารถที่ผสมผสานกันออกมาทำให้บุคคลแต่ละคนมีแบบแผน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน และเราวัดปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่อยู่คงที่ในระดับที่ตนมีตอนเกิดแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม Gardner เขียนเรื่อง พหุปัญญา เป็นครั้งแรกในหนังสือชื่อ *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* ตีพิมพ์ในปี 1983 โดยได้ผสมผสานองค์ความรู้ทางการแพทย์ เข้ากับจิตวิทยาพัฒนาการ โดยมีพื้นฐานสำคัญมาจากองค์ความรู้จากการวิจัยด้านการแพทย์ โดยเฉพาะด้านสมองและการเรียนรู้ ยาวนานมากกว่า 100 ปี ซึ่งนักวิจัยค้นพบว่า สมองแต่ละส่วนจะควบคุมความฉลาดแต่ละด้าน และมีหลายส่วนที่ทำงานร่วมกันสิ่งสำคัญที่สุดซึ่ง Gardner ย้ำเสมอคือ ทุกคนมีความฉลาดทุกด้าน ความฉลาดแต่ละด้านไม่ได้แยกจากกันเด็ดขาด แต่หากผสมผสานรวมกันเป็นบุคลิกภาพของเรา ทฤษฎีพหุปัญญาไม่ได้นำเสนอเพื่อแบ่งแยกหรือจัดอันดับว่าใครฉลาดกว่ากัน แต่เพื่อให้ทุกคนในสังคมสามารถใช้ความฉลาดที่ตนถนัด เอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมของตนอย่างเต็มความสามารถ เราวัดปัญญาที่ Gardner แบ่งไว้ 8 ด้าน (อนุบาลจุติพร, 2560, ออนไลน์) มีดังนี้

1. **ด้านภาษา (Linguistic intelligence)** แสดงออกทางความสามารถในการอ่าน การเขียน การพูดการอภิปราย การสื่อสารกับผู้อื่น การใช้คำศัพท์ การแสดงออกของความคิด การเล่าเรื่อง เป็นต้น

2. **ด้านคณิตศาสตร์ หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical mathematical intelligence)** ผู้มีอัจฉริยภาพด้านนี้มักจะคิดโดยใช้สัญลักษณ์ มีระบบ ระเบียบในการคิด ชอบคิดวิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่าง ๆ ให้เห็นชัดเจน ชอบคิดและทำอะไรตามเหตุผล เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ง่าย ชอบและทำคณิตศาสตร์ได้ดี

3. **ด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial intelligence)** แสดงออกทางด้านศิลปะ การวาดภาพ การเห็นรายละเอียด การใช้สี การสร้างสรรค์งานต่าง ๆ และมักจะเห็นวิธีแก้ปัญหาในมโนภาพเป็นต้น ปัญญาด้านนี้ถูกควบคุมด้วยสมองซีกขวา

4. **ด้านดนตรี (Musical intelligence)** แสดงออกทางความสามารถในด้านจังหวะการร้องเพลง แต่งเพลงการฟังเพลงและดนตรี การเต้น ไวต่อการรับรู้เสียงและจังหวะต่าง ๆ ปัญญาด้านนี้ถูกควบคุมด้วยสมองซีกขวา

5. ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily kinesthetic intelligence) สมอง ส่วนคอร์เท็กซ์ควบคุมปัญญาด้านนี้ โดยด้านซ้ายควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายซีกขวา ด้านขวาควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายซีกซ้าย สติปัญญาด้านนี้สังเกตได้จากความสามารถในการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การเล่นกีฬา เล่นเกมต่าง ๆ การแสดง การเต้นรำ การใช้ภาษาท่าทาง เป็นต้น

6. ด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal intelligence) ควบคุมโดยสมองส่วนหน้า ความสามารถแสดงออกโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานกับผู้อื่น การเข้าใจและเคารพผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการจัดระเบียบ เป็นต้น ผู้มีปัญญาด้านนี้มักจะชอบช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น

7. ด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal intelligence) ปัญญาด้านนี้มักเกิดร่วมกับ สติปัญญาด้านอื่นมีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเซวปัญญา อย่างน้อยมี 2 ด้าน ซึ่งจะแสดงออกด้วยการเข้าใจตนเอง มักเป็นคนที่ชอบคิด ชอบความเงียบสงบ เป็นต้น

8. ด้านความเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist intelligence) ปัญญาด้านนี้เป็นความสามารถในการสังเกตสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การจำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่สิ่งต่าง ๆ รอบตัว คนที่มีความสามารถด้านนี้มักเป็นผู้รักธรรมชาติ ชอบและสนใจสัตว์ เป็นต้น

หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้ คือ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถส่งเสริมเชาวน์ปัญญาหลาย ๆ ด้านให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน การสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน ครูควรสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ภาควิชาสนใจในเอกลักษณ์ของตนเองและเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่น รวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ระบบการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้น ๆ การประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้น ๆ อีกวิธีหนึ่ง ทฤษฎีนี้ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นความสำคัญใน 3 เรื่องหลัก ดังนี้

1. แต่ละคน ควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาด้านที่ถนัด เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้
2. ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่มีอยู่หลายด้าน
3. ในการประเมินการเรียนรู้ ควรวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถครอบคลุมปัญญาในแต่ละด้าน

ครูจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาแต่ละด้านให้ผู้เรียน ดังนี้

1. Visual/Spatial Intelligence ได้แก่ การให้ผู้เรียนเคลื่อนไหวอิสระในบริเวณที่เรียนรู้ หัดให้ร่างภาพก่อนจะเข้าสู่บทเรียน ฝึกเขียนแผนที่ แผนภาพ ฝึกการระดมความคิด จัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นการใช้ตา ฝึกการเคลื่อนไหวตามจินตนาการ ฝึกการรวบรวมข้อมูล จากการมองเห็นเข้าเป็น การคิดเป็นระบบ

2. Verbal/Linguistic Intelligence ได้แก่ การฝึกค้นคว้าคำศัพท์ใหม่ ๆ เรียนรู้คำศัพท์ใน ภาษาอื่น ๆ ฝึกให้นำเสนอหน้าชั้นเรียน ได้ว่าที่ อภิปราย แทรกบทละคร การแสดงเข้ามาในบทเรียน หัด เขียนบันทึกประจำวันอย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นให้ฝึกเขียนบทความสร้างสรรค์ ฝึกให้เล่าเรื่อง หัดอ่าน วรรณกรรมผู้เรียนและเยาวชน

3. Logical/Mathematical Intelligence ได้แก่ การฝึกจัดลำดับกิจกรรม การฟังคำสั่ง นำเสนอ “คำจำกัดความ หรือ ข้อตกลง” ก่อนจะเข้าสู่กิจกรรมในบทเรียน จัดให้มีคำถามปลายเปิดอยู่ ในกระบวนการแก้ปัญหา ส่งเสริมการทดลองซึ่งผู้เรียนจะสามารถทดสอบสมมติฐานได้ หัดให้ใช้เหตุผล หรือ การอนุมานในการนำเสนอ ฝึกให้มีการโต้แย้งในชั้นเรียน หัดแก้ปัญหาเกม puzzles ให้ผู้เรียนฝึก กำหนดเป้าหมายระยะสั้นของการเรียนรู้ของตนและกลุ่ม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ ประเมินผล

4. Bodily/Kinesthetic Intelligence ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ให้ได้ใช้มือ ร่างกาย เพิ่ม การแสดงเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ ใช้เกมเพื่อทบทวนบทเรียน ใช้ดนตรี จังหวะในการเรียนรู้ จัด บทเรียนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เรียนตัวเลขจากสิ่งของที่จับต้องได้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้าง และแยกแยะสิ่งของต่าง ๆ ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนฝึกที่จะสร้างแนวคิดผ่านการทดลองด้วยร่างกายของ ตนเอง ให้ผู้เรียนเคลื่อนไหวในชั้นเรียนอย่างอิสระ

5. Musical/Rhythmic Intelligence ได้แก่ การฝึกการฟังเสียงเดี่ยว เสียงผสมใน สิ่งแวดล้อม ฝึกการเคลื่อนไหวตามจังหวะ ฝึกการวาดภาพจากสิ่งที่เห็นในสิ่งแวดล้อม หัดฟัง ร้องเพลง กล่อมผู้เรียน ฝึกภาษาต่างประเทศ ฟังเสียงเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ทั้งเดี่ยวและผสม ฝึกเรียงลำดับตาม รูปแบบของสิ่งต่าง ๆ ฝึกอ่านโน้ตดนตรี

6. Interpersonal Intelligence ได้แก่ การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน ให้ ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ให้ผู้เรียนเลือกจัดกลุ่มของตนโดยอิสระ ฝึกทำงานเป็นทีม โดยแต่ละคนมีหน้าที่ ดูแล ฝึกวางแผนการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ ใช้การแข่งขันกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะ ตั้งเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จที่สูงขึ้น ฝึกบทบาทสมมติ เชื้อเชิญคนภายนอกเข้ามาช่วยทำงานกับกลุ่ม จัด ให้มีการทำงานร่วมกับชั้นเรียนอื่น ๆ

7. Intrapersonal Intelligence ได้แก่ การใช้บทเรียนที่แตกต่างในระหว่างผู้เรียนแต่ละ กลุ่ม ใช้การอุปมาอุปมัยในบทเรียน จัดให้มีทางเลือกสำหรับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายของตน ในการเรียน จัดให้มีการเขียนบันทึกประจำวันก่อนเข้าสู่บทเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อ

บทเรียน รวมทั้งการสะท้อน เสนอแนะ จัดให้มีการประเมินผลตัวผู้เรียนในกระบวนการประเมินผล
ชั้นเรียน นำประเด็นเรื่องความยุติธรรมในสังคมเข้าสู่บทเรียน ใช้แบบสอบถาม ประเมิน และเครื่องมือ
อื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตน

8. Naturalistic Intelligence ได้แก่ การฝึกให้ทำกราฟแผนภูมิทั้งระนาบกว้างและลึก
ฝึกให้ระดมสมองด้วยกระบวนการต่าง ๆ ฝึกทำ mind mapping นำประเด็นการเรียนรู้ไปสู่ธรรมชาติ
รอบตัว ฝึกทำแฟ้มงานประจำตัว พยายามจัดโครงการร่วมกับชั้นเรียนอื่น ๆ

9. Existential Intelligence ได้แก่ การทบทวนบทเรียนเดิม ก่อนจะขึ้นบทเรียนใหม่
กำหนดประเด็นที่ครอบคลุมแนวคิดหลาย ๆ ด้าน เชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับเรื่องราวในโลก บุรณาการ
หน่วยการเรียนรู้ข้ามวิชา ใช้ศิลปะเข้าในหน่วยการเรียนรู้ อภิปรายความสำคัญของประเด็นที่จะเรียนรู้
เชิญคนภายนอกที่มีความเห็นแตกต่างให้ผู้เรียนฝึกที่จะสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่ได้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียน
กล้าที่จะแสดงความเห็น หรือมุมมองที่แตกต่างออกไปจากบทเรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนในการกำหนด จัด
ปรับหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตน เพื่อให้มีความเป็นเจ้าของบทเรียน ตัวอย่างโรงเรียนที่มี
การสอนแบบพหุปัญญา ได้แก่ **โรงเรียนกลินธรเซนต์ปีเตอร์** จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมการ
พัฒนาปัญญา 8 ด้านไปพร้อมกัน โดยต่อยอดแววเด่นให้แก่ปัญญาที่โดดเด่น และพัฒนาปัญญา
ด้านอื่น ๆ ที่มีความโดดเด่นน้อยให้พัฒนามากยิ่งขึ้น และ **โรงเรียนอนุบาลจุติพร** มีการนำพหุปัญญามา
ปรับใช้กับเด็กปฐมวัยในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการวัดความสนใจและความถนัด ตลอดจนการหาวิธีการ
ปรับปรุงและพัฒนาพหุปัญญา โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเดี่ยว ที่เด็กได้เลือกตามความสนใจ
ของตนเอง และการใช้ The Project Spectrum Activities เพื่อใช้วัดความฉลาดและความถนัดของ
เด็กปฐมวัย มาใช้เพื่อสังเกตและค้นหาความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้
เห็นพหุปัญญาของเด็กแต่ละบุคคลเด่นชัดขึ้น และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพ รู้
ความถนัด ความสามารถของตนเอง ยอมรับและชื่นชมความสามารถของผู้อื่น ตลอดจนสามารถทำงาน
ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

จากรูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกที่ผู้เขียนนำเสนอมากล่าวได้ว่าการเรียน
การสอนทุกรูปแบบต่างก็ส่งผลต่อผู้เรียนในการเรียนรู้ แต่สิ่งที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับอย่างน้อยต้อง
ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรม จริยธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และ
ความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อการเรียนรู้ที่ดีและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอน
แต่ละรูปแบบจะมีจุดเน้นสำคัญของรูปแบบที่เป็นลักษณะเฉพาะของรูปแบบนั้น และที่สำคัญอย่างยิ่ง
คือ ครู เพราะเป็นบุคคลที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ หากรูปแบบการเรียน
การสอนที่มีความสอดคล้องภาวะการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูมีความเข้าใจในรูปแบบการเรียน
การสอนก็จะเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ที่ดีให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสอนของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21

บทบาทของครูใน ศตวรรษที่ 21 ต้องมีทักษะการสอนผู้เรียนให้เติบโตเต็มศักยภาพ และสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ เน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากเป็นผู้รับ กลายเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ รู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้หลากหลาย ครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน เน้นให้เกิดเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนตกผลึกทางความคิดได้ด้วยตัวเอง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้ จะต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองควบคู่กันไปด้วย โดยที่ครูออกแบบการเรียนรู้เป็นผู้แนะนำ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และจากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมในโครงการพัฒนาครูของครู (Professional Development Program: Train the Trainers 2018) จัดโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์การต่างประเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏ (Rajabhat Universities Network: RUN) เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ (พ.ศ. 2558 - 2562) ในการพัฒนานักศึกษาและบุคลากรสู่ความเป็นนานาชาติ โครงการดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 ถึง 28 กรกฎาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวิกตอเรีย เมืองเมลเบิร์น รัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ผู้เขียนได้เรียนรู้เทคนิคการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของไทยได้ดังนี้

1. เทคนิค Car Park

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และความรู้ได้อย่างเสรี โดยไม่ต้องระบุชื่อผู้เขียน เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียนโดยแสดงความรู้สึบบางอย่างผ่านการใช้กระดาษโน้ต และนำไปติดบนกำแพงก่อนออกจากห้อง กิจกรรมนี้เหมาะกับพฤติกรรมของนักเรียนไทย เนื่องจากนักเรียนไทยส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจมีผลมาจากสภาพการเลี้ยงดูของสังคมไทยที่ผู้เรียนต้องเชื่อฟังพ่อแม่และทำตามที่พ่อแม่บอกอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่สังคมไทยมีรูปแบบการศึกษาแบบ 1.0 มายาวนาน นั่นคือ ครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เนื้อหาเรียนแบบท่องจำ หากนักเรียนตอบคำถามผิดก็จะโดนทำโทษ ทำให้นักเรียนไทยไม่กล้าตอบและไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ดังนั้นกิจกรรมนี้จะมีประโยชน์ที่จะดึงความรู้ ความคิด ของนักเรียนออกมาได้ โดยที่ไม่ต้องกังวลว่าจะโดนครูตำหนิ หรือ โดนเพื่อนล้อหากตนเองตอบอะไรที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่

การจัดชั้นเรียน

กิจกรรมนี้ผู้สอนต้องเตรียมอุปกรณ์ประกอบด้วยกระดาษโน้ต และประเด็นคำถามที่จะให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคำถามเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียน คำถามที่เกี่ยวกับสถานการณ์ในบ้านเมืองปัจจุบัน (หรือคำถามจากหนังสือ หรือ ละครที่นักเรียนสนใจ) และ คำถามที่แสดงทัศนะของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน อาทิ

- 1) นักเรียน/นักศึกษาคาดหวังอะไรจากวิชานี้
- 2) นักเรียน/นักศึกษายากให้ครูปรับปรุงแบบการสอนเป็นแบบใด
- 3) นักเรียน/นักศึกษาคิดอย่างไรกับหลักสูตรครู 4 ปี
- 4) นักเรียน/นักศึกษาคิดว่าหากเรื่องของนางวันทองเกิดใน พ.ศ. 2560 นางวันทองควรตายหรือไม่

หรือไม่

- 5) นักเรียน/นักศึกษายากเป็นซูปเปอร์ฮีโร่ใดในทีมอเวนเจอร์ เพราะอะไร

วิธีการดำเนินการ

- 1) แจกกระดาษโน้ต
- 2) ตั้งประเด็นคำถาม
- 3) ให้ความเขียนแสดงความคิดเห็น 1-3 นาที โดยไม่ต้องระบุชื่อผู้เขียน
- 4) ให้นักเรียนนำกระดาษโน้ตมาติดที่ผนังห้องเรียน หรือ กระดานหน้าชั้นเรียน

การประเมินผล

กิจกรรมนี้ผู้สอนประเมินผลจากความเห็นของนักเรียน โดยไม่มีการให้คะแนน ไม่มีการประเมินว่าถูก หรือ ผิด ในกรณีที่คำถามแสดงความคิดเห็นเพื่อต้องการปรับปรุงการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถติดกระดาษโน้ตทั้งไว้ในห้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมาอ่านความเห็นของเพื่อนร่วมห้อง ในขณะเดียวกันยังสามารถให้ผู้สอนคนอื่นที่มาสอนในห้องนั้น ได้อ่านความรู้สึกของนักเรียนและนำไปปรับใช้กับรายวิชาของตนได้เช่นกัน

ข้อสำคัญที่พึงระวัง ในกรณีที่คำถามเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน ผู้สอนต้องไม่สรุป คำตอบของผู้เรียน เพราะคำตอบทั้งหมดเป็นการสะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็น ความรู้ของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และไม่มีใครรู้ว่าคำตอบนี้เป็นของตน

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1112101 พื้นฐานการศึกษา ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยผู้เขียนได้ให้นักศึกษาเขียนแสดงความคิดเห็นจากโจทย์ว่า “นักศึกษาคาดหวังอะไรจากวิชานี้” รายละเอียดดังภาพที่ 6.3

ภาพที่ 6.3 กิจกรรม Car Park

จากกิจกรรมนี้ผู้เขียนเห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่อยากได้ A ได้วิชานี้ และบางส่วนอยากได้บรรยากาศการเรียนการสอนที่สนุก ผ่อนคลาย มีเกมให้เล่น ไม่อยากมีการบ้าน/รายงาน เป็นต้น ทำให้ผู้เขียนนำความคิดเห็นเหล่านี้มาปรับกิจกรรมในชั้นเรียน โดยลดเนื้อหาการบรรยาย เน้นกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน และมอบหมายงานผ่านเฟสบุ๊คส์ เนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารที่นักศึกษาทุกคนนิยมใช้ ทั้งยังเป็นการลดปริมาณกระดาษ และป้องกันรายงานของนักศึกษาสูญหายได้อีกด้วย

2. เทคนิค People Bingo

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่ได้ทั้งทดสอบความรู้เดิมในเนื้อหารายวิชาของผู้เรียน ความรู้รอบตัว รวมถึงตรวจสอบว่าผู้เรียนรู้จักเพื่อนร่วมชั้นมากน้อยเพียงใด กิจกรรมนี้สามารถใช้ได้ทั้งการเรียนในวันแรกเพื่อทดสอบความรู้เดิม การให้ผู้เรียนในห้องเรียนได้ทำความรู้จักกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ในกรณีที่มียกเรียนเข้ามาเรียนใหม่ เช่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมนี้ยังสามารถใช้ระหว่างภาคเรียน โดยเป็นการทบทวนความรู้ที่ผู้สอนได้นำเสนอไป หรือ อาจมอบหมายให้ผู้เรียนไปเตรียมอ่านเนื้อหาที่จะเรียนรู้มาล่วงหน้า และทดสอบความรู้ด้วยกิจกรรมนี้

การจัดชั้นเรียน

จัดสภาพห้องเรียนให้มีพื้นที่โล่ง กว้าง เหมาะสำหรับให้ผู้เรียนได้ไปหาเพื่อนร่วมชั้นที่มีคุณลักษณะ และรู้คำตอบที่ปรากฏในใบงาน ดังแสดงในภาพที่ 6.4

ภาพที่ 6.4 กิจกรรม Bingo

วิธีการดำเนินการ

1. ผู้สอนเตรียมใบงาน Bingo โดยเนื้อหาในใบงานให้มีเนื้อหาที่หลากหลาย ทั้งทดสอบความรู้เดิมของผู้เรียน ความรู้รอบตัว และคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียน โดยจำนวนตารางผู้สอนสามารถออกแบบได้ตามความเหมาะสม อาทิ ตารางจำนวน 5x5 หรือ 6x6 หรือ 8x8 เป็นต้น

2. อธิบายกติกาให้ผู้เรียนรับทราบ โดยกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะต้องไปหาเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีคุณลักษณะตรงกับที่ระบุ และคนที่รู้คำตอบของคำถามในใบกิจกรรม โดยต้องให้ **เจ้าตัว** ที่มีคุณลักษณะตรงกับที่ระบุ และคนที่รู้คำตอบเขียนชื่อตนเองพร้อมกับคำตอบลงในใบงาน มีกติกาเพิ่มเติมคือ ห้ามเขียนขึ้นตัวเอง และห้ามมีชื่อเพื่อนคนเดียวกันซ้ำในใบงานเดียวกัน แต่ผู้เรียนหนึ่งคน สามารถเขียนชื่อในใบกิจกรรมของเพื่อนร่วมห้องได้มากกว่า 1 ใบ

3. ชี้แจงกติกาในการชนะกิจกรรม โดยระบุแนวที่จะบิงโก ได้แก่ แนวตั้ง แนวนอน แนวทแยง หรือ มุม

4. ผู้สอนควรเตรียมของรางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นรางวัลแก่ผู้ชนะ อาทิ สมุดบันทึก แก้วน้ำ แฟ้มรายงาน เป็นต้น

การประเมินผล

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมตรวจสอบคำตอบในใบกิจกรรม ว่าในส่วนของคำถามที่สอดคล้องกับรายวิชาเป็นคำตอบที่ถูกต้องหรือไม่ หากพบว่าคำตอบไม่ถูกต้องถือว่าโมฆะ ต้องหาผู้ชนะรายใหม่

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1112101 พื้นฐานการศึกษา ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ซึ่งเป็นนักศึกษาปีที่ 1 ของภาคเรียนที่ 1 ซึ่งเหมาะกับการทำกิจกรรมนี้มาก เนื่องจากนักศึกษามาจากต่างโรงเรียน และเพิ่งมาเรียนร่วมกัน จึงเป็น

โอกาสให้นักศึกษาได้ทำความรู้จักเพื่อนร่วมชั้นเรียน และยังตรวจสอบความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ในบทที่ 1 ด้วย ผู้เขียนได้ออกแบบกิจกรรม ดังนี้

คนที่ชอบกีฬา ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่รู้ว่ามีมหาวิทยาลัย ราชภัฏนครปฐมมีกี่คณะ ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่รู้ว่ามีประเทศไทย ปฏิรูปการศึกษา <i>ครั้งแรก</i> ในรัชกาลใด ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่เกิดเดือนเดียวกับ ตนเอง ชื่อ..... เดือน.....
คนที่รู้ว่าอาณาจักรไทยที่ เป็นราชธานียาวนานที่สุด คืออาณาจักรอะไร ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่มาจากภาคใต้ ชื่อ..... จังหวัด.....	คนที่วันนี้ยังไม่ได้อาบน้ำ ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่รู้ชื่อนายกรัฐมนตรี ของไทย ชื่อ..... คำตอบ.....
คนที่เป็นลูกคนเดียว ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่มาจากภาค อีสาน ชื่อ..... จังหวัด.....	คนที่รู้ชื่อรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่รู้หนังสือแบบเรียน เล่มแรกชื่อว่าอะไร ชื่อ..... คำตอบ.....
คนที่รู้ชื่ออธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่รู้ว่ามีมาตรฐานวิชาชีพ ครูมีกี่มาตรฐาน ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่เกิดวันเดียวกับ ตนเอง ชื่อ..... คำตอบ.....	คนที่ชอบกินส้มตำ ปลาร้า ชื่อ..... คำตอบ.....

ข้อสังเกต ผู้เขียนออกแบบคำถามในตารางให้คล้อยระหว่างคำถามเพื่อทดสอบความรู้เดิม ความรู้รอบตัว และคุณลักษณะของเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อให้ผู้ชนะต้องมีความรู้ครบทุกส่วน จึงจะถือว่าเป็นผู้ชนะที่แท้จริง

สำหรับผู้สอนที่สอนนักเรียนในระดับปฐมวัย หรือ ประศึกษา อาจปรับใบกิจกรรมเป็นรูปภาพ เช่น ให้หาเพื่อนที่ชอบรับประทานอาหารในภาพที่กำหนด ขนาดของตารางอาจปรับลดเหลือเพียง 3x3 เท่านั้น อาทิ

 ชื่อ.....	 ชื่อ.....	 ชื่อ.....
 ชื่อ.....	 ชื่อ.....	 ชื่อ.....
 ชื่อ.....	 ชื่อ.....	 ชื่อ.....

จากตัวอย่างกิจกรรมนี้ ผู้สอนยังสามารถสอดแทรกการปรับพฤติกรรมการรับประทานอาหาร โดยสอนให้ผู้เรียนเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ โดยออกแบบตารางกิจกรรมให้มีประเภทอาหารที่ชัดเจน ทั้งอาหารที่มีประโยชน์ และอาหารที่ไม่มีประโยชน์ โดยให้นักเรียนส่วนใหญ่รับประทานแต่อาหารที่ไม่มีประโยชน์ก็จะไม่บิงโก ดังนั้น ต้องเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ด้วย

3. เทคนิค Think-Pair-Share

เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พื้นฐานความรู้ ความสามารถ และความถนัดของตนเอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยกิจกรรมนี้จะชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่าทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้นในสภาพการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถทำงานคนเดียวได้ หากแต่ต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญของผู้อื่นเพื่อเติมเต็มให้งานได้ผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุด

กิจกรรมนี้นอกจากเป็นประโยชน์ในชั้นเรียนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้เรียนในวัยใกล้เคียงกันแล้วยังมีประโยชน์กับการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณวุฒิ และวิยวุฒิที่หลากหลาย เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในสถานศึกษาต้องมีความร่วมมือกับสมาชิกทุกคน โดยผู้ที่มีประสบการณ์สูง อาจจำเป็นต้องพึ่งผู้ปฏิบัติงานใหม่ในส่วนของทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผู้ปฏิบัติการใหม่ต้องอาศัยผู้อาวุโสในเรื่องกฎ ระเบียบ เนื้อหารายวิชา เป็นต้น

การจัดชั้นเรียน

จัดที่นั่งให้เหมาะสมกับกิจกรรม รูปแบบการจัดห้องต้องสามารถให้ผู้เรียนสามารถโยกย้ายเปลี่ยนที่นั่งได้สะดวก ผู้สอนเตรียมสื่อ และใบงานที่จะทำกิจกรรม ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพบุคคล รูปภาพสถานที่สำคัญ รูปภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มิวสิควิดีโอ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และเนื้อหาวิชาที่จะสอน

วิธีการดำเนินการ

- 1) ขั้นตอนของ Think คือ ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเพียงคนเดียว ผู้สอนให้ผู้เรียนนั่งแยกกัน ทำใบงานเดี่ยว จากนั้นให้ดูสื่อที่เตรียมไว้ แล้วตอบคำถาม ทั้งนี้ให้เขียนคำตอบเท่าที่รู้ ข้อใดไม่รู้คำตอบให้เว้นไว้
- 2) ขั้นตอนของ Pair คือ ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นคู่ ผู้สอนให้ผู้เรียนจับคู่ จากนั้นให้ดูสื่อเดิมในขั้นที่ 1 แล้วตอบคำถาม ทั้งนี้ให้เขียนคำตอบเท่าที่รู้ ข้อใดไม่รู้คำตอบให้เว้นไว้
- 3) ขั้นตอนนี้ของ Share คือ ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ผู้สอนให้ผู้เรียนรวมกลุ่มจากกิจกรรมขั้นที่ 2 โดยรวม 3 คู่ เป็น 1 กลุ่ม จะได้สมาชิกกลุ่มละ 6 คน ในขั้นนี้ให้ทั้ง 3 คู่ 6 คน นำคำตอบมารวมกัน ทั้งนี้หากข้อใดมีคำตอบที่แตกต่าง ให้สมาชิกในกลุ่มหารือ และเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว

การประเมินผล

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบคำตอบ โดยมีการสำรวจว่าในกิจกรรมขั้นที่ 1 คือ Think มีผู้ตอบถูกสูงสุดกี่ข้อ ต่อมาขั้นที่ 2 คือ Pair แต่ละคู่ตอบสูงสุดกี่ข้อ และขั้นสุดท้าย ขั้นที่ 3 คือ Share แต่ละกลุ่มตอบถูกกี่ข้อ

จากกิจกรรมนี้ผู้สอนจะชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่าเมื่อต้องทำงานคนเดียว ผลสัมฤทธิ์จะน้อยที่สุด และเมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีความรู้ ความชำนาญต่างจากตนเอง ผลสัมฤทธิ์ก็จะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ ผลสัมฤทธิ์จะสูงสุด นอกจากนี้กิจกรรมนี้ยังฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีม ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ในกรณีที่คำตอบในกลุ่มแตกต่างกัน สมาชิกต้องร่วมกันวิเคราะห์เพื่อสรุปคำตอบที่เป็นความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่ม

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1105101 ความเป็นครู ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยกิจกรรมได้ดำเนินการดังนี้

1) ขั้นที่ 1 Think ให้นักศึกษาทำกิจกรรมเดี่ยว โดยเปิดเพลงให้ได้ยินแต่เสียง โดยไม่เปิดภาพจำนวน 5 เพลง จากนั้นให้เขียนชื่อเพลง และชื่อศิลปินลงในใบงาน

เทคนิคที่ทำให้กิจกรรมสนุกมากยิ่งขึ้น คือ เลือกเพลงที่มีการทำใหม่หลายครั้ง แต่ครั้งมีนักร้องที่ต่างกัน นักศึกษาต้องตอบให้ได้ว่าเพลงที่ได้ยินนั้นเป็นเสียงร้องของนักร้องคนใด

2) ขั้นที่ 2 Pair ให้นักศึกษาจับคู่ โดยเปิดเพลงให้ได้ยินทั้งเสียง และเห็นภาพจากมิวสิกวิดีโอ ซึ่งเป็นเพลงเดียวกันกับกิจกรรมขั้นที่ 1 จากนั้นให้เขียนชื่อเพลง และชื่อศิลปินลงในใบงาน

ในขั้นนี้นักศึกษาบางคนจะสามารถตอบชื่อศิลปินได้ เมื่อได้เห็นภาพนักร้องที่ปรากฏในมิวสิกวิดีโอ

3) ขั้นที่ 3 Share ให้นักศึกษารวมกลุ่มจำนวน 3 คู่ แต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกทั้งหมด 6 คน โดยนำคำตอบในกิจกรรมขั้นที่ 1 และ 2 มารวมกัน สมาชิกทั้งหมดร่วมกันสรุปและชื่อเพลง และชื่อศิลปินลงในใบงาน

ตัวอย่างเพลงที่ผู้เขียนนำมาใช้ในกิจกรรมนี้จะมีความหลากหลายทั้งเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงสากล เพลงไทยของวัยรุ่น เนื่องจากผู้เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครูมีคุณวุฒิ และวัยวุฒิที่หลากหลาย ตัวอย่างสื่อที่ผู้เขียนใช้สำหรับกิจกรรมนี้ ได้แก่

ลำดับ	ชื่อเพลง	ศิลปิน
1	จ๋างมันเตอะ	กระแต อาร์สยาม
2	เทพธิดาดอย (ต้นฉบับเดิมของแพथ์หญิงพันธุ์)	ฝน ธนสุนทร
3	คุกกี้เสียงหาย	BNK 48
4	My heart will go on	Celine Dion
5	คิดถึงทุ่งลุยลาย (ต้นฉบับเดิมของเย็นจิตร พรทวี)	ค่าย อรทัย

เทคนิคของกิจกรรมนี้ คือ ผู้สอนต้องจัดหาสื่อให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักว่าทุกคนมีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน ผู้เขียนเลือกใช้เพลงในข้อที่ 2 คือ เทพธิดาดอย และ ข้อ 5 คือ คิดถึงทุ่งลุยลาย ที่ไม่ใช่ของต้นฉบับ ในขั้นตอนแรกผู้เรียนจะได้ยินแต่เสียง และไม่รู้ว่าเป็นคน

ร้อง เมื่อถึงขั้นที่ 2 ที่ให้เห็นภาพมโนทัศน์ด้วย ซึ่งจะทำให้ทราบว่านักเรียนคือใคร จากกิจกรรมนี้ ยังสามารถสอนผู้เรียนได้เพิ่มเติมอีกว่า ในสภาพความเป็นจริง เราอาจถูกจำกัดการเข้าถึงสื่อ มีองค์ความรู้ ข้อมูลมากมายที่ยังไม่ได้เรียนรู้ และเข้าถึงไม่ได้ ดังนั้น ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากในห้องเรียน และที่สำคัญควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้อื่นด้วย ถึงจะได้ประโยชน์สูงสุด

4. เทคนิค Jigsaw

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการทำงานร่วมกัน โดยให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ตนเองได้เรียนรู้มา นำมาเสนอให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ โดยผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนแยกกลุ่มไปหาเนื้อหาที่ต่างกัน โดยกำหนดกลุ่มบ้าน (Home) ทั้งนี้จำนวนกลุ่มขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เช่น หากเนื้อหา 5 ส่วน ก็แบ่งผู้เรียนเป็น 5 กลุ่ม เป็นต้น จากนั้นออกแบบให้สมาชิกแต่ละคนได้รับงานที่แตกต่างกัน แล้วให้ผู้ที่ได้รับงานส่วนเดียวกันมารวมกลุ่มกันเพื่ออ่าน ทำความเข้าใจ และสรุปเป็นกลุ่ม หลังจากนั้นพวกเขาจะกลับไปกลุ่มบ้านตัวเอง และแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแก่กลุ่มบ้านตัวเอง

การจัดชั้นเรียน

จัดโต๊ะในห้องเรียนให้เป็นกลุ่มเท่ากับจำนวนเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนแยกไปเรียนรู้ จากนั้นให้ผู้เรียนแบ่งจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่มให้มีจำนวนเท่า ๆ กัน

วิธีการดำเนินการ

- 1) แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มตามจำนวนเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้
- 2) แต่ละกลุ่มตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง และกำหนดชื่อกลุ่มเป็น Home หรือ บ้านของตนเอง
- 3) ผู้เรียนทุกคนนับเลขเรียงไปทั้งชั้นเรียนตามจำนวนกลุ่มที่แบ่ง เช่น แบ่งกลุ่มทั้งหมด 5 กลุ่ม ให้นับ 1 ถึง 5 เรียงไปจนครบทุกคน
- 4) ให้ผู้เรียนที่นับเลขเดียวกันมารวมกลุ่มทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น คนที่นับ 1 มารวมเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น
- 5) ผู้สอนมอบใบงานกิจกรรมให้แต่ละกลุ่มที่นับเลขเดียวกันได้อ่าน ซึ่งเนื้อหาของแต่ละกลุ่มจะเป็นเนื้อหาที่แตกต่างกัน แต่ควรเป็นเนื้อหาในบทเรียนเดียวกัน เช่น สภาพภูมิประเทศไทยแยกได้ดังนี้ กลุ่มที่นับ 1 ภาคเหนือ กลุ่มที่นับ 2 ภาคใต้ กลุ่มที่นับ 3 ภาคกลาง กลุ่มที่นับ 4 ภาคตะวันออก และกลุ่มที่นับ 5 ภาคตะวันตก เป็นต้น
- 6) ให้เวลาแต่ละกลุ่มอ่านและสรุปใจความ โดยผู้เรียนแต่ละคนต้องบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มลงในกระดาษที่ผู้สอนเตรียมไว้ให้
- 7) ให้สมาชิกแต่ละคนกลับไปยังกลุ่ม Home ของตนเอง ในขั้นตอนนี้จะเห็นว่าในกลุ่ม Home แต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่ไปอ่านเนื้อหาที่ผู้สอนกำหนดให้ครบทุกส่วน

8) ให้สมาชิกที่แยกไปเรียนรู้ในเนื้อหาแต่ละส่วนนำข้อสรุปที่ได้มาถ่ายทอดให้เพื่อนในกลุ่ม Home ฟัง

9) สมาชิกในกลุ่ม Home ร่วมกันนำเนื้อหาแต่ละส่วนมารวบรวมต่อกัน เป็นที่มาของคำว่า “Jigsaw” และสรุปเป็นใบงานเดียว

การประเมินผล

ผู้สอนประเมินผลสัมฤทธิ์กิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก การวางแผนการทำงาน ซึ่งผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนสรุปความรู้ในรูปแบบของ Mind map ได้ด้วย

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1065201 ทฤษฎี และปฏิบัติการบริหาร การศึกษา ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยกิจกรรมได้ดำเนินการดังนี้

- 1) แบ่งผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม
- 2) แต่ละกลุ่มตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง และกำหนดชื่อกลุ่มเป็น Home หรือ บ้านของตนเอง
- 3) ผู้เรียนทุกคนนับเลขเรียง 1 ถึง 3 เรียงไปจนครบทุกคน
- 4) ให้ผู้เรียนที่นับเลขเดียวกันมารวมกลุ่มทำกิจกรรมด้วยกัน
- 5) ผู้สอนมอบสื่อการสอนให้แต่ละกลุ่มที่นับเลขเดียวกันได้อ่านซึ่งเป็นทฤษฎีการบริหาร องค์กร ได้แก่ ทฤษฎีการปรับรื้อระบบ (Reengineering) ทฤษฎีความโกลาหล (Chaos) และการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

- 6) ให้เวลาแต่ละกลุ่มอ่านและสรุปใจความ และสรุปเนื้อหาลงในกระดาษที่เตรียมไว้ให้
- 7) ให้สมาชิกแต่ละคนกลับกลุ่ม Home ของตนเอง
- 8) ให้สมาชิกที่แยกไปเรียนรู้ในเนื้อหาแต่ละส่วนนำข้อสรุปที่ได้มาถ่ายทอดให้เพื่อนในกลุ่ม Home ฟัง

9) สมาชิกในกลุ่ม Home ร่วมกันนำเนื้อหาแต่ละส่วนทำเป็น Mind map และสรุป ความเชื่อมโยงทั้ง 3 ทฤษฎี การนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง ข้อจำกัด และประโยชน์ของแต่ละ ทฤษฎี

ผู้เขียนขอเสนอภาพกิจกรรม ดังภาพที่ 6.5 และ 6.6

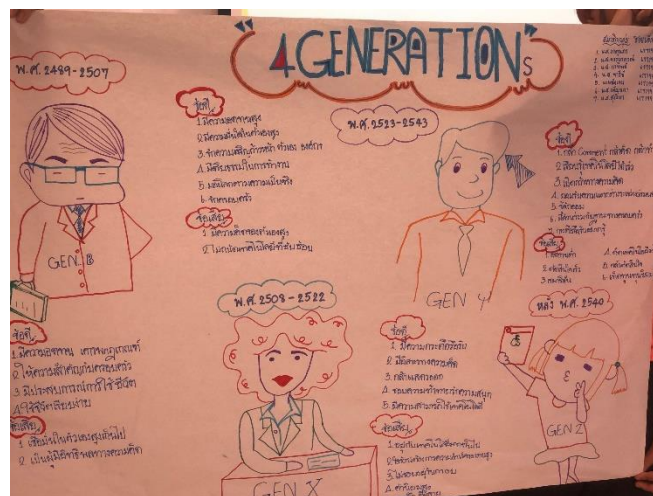

ภาพที่ 6.5 กิจกรรม Jigsaw

ภาพที่ 6.6 กิจกรรม Jigsaw

จุดเด่นของกิจกรรมนี้ ผู้สอนต้องคิดประเด็นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน และฝึกทักษะให้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน อย่างเช่น รายวิชา 1105101 ความเป็นครู ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ผู้เขียนได้ แบ่งกลุ่มนักศึกษาเป็น 4 กลุ่มให้อ่านเนื้อหาเกี่ยว Generation ของคนไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วย Baby Boomer, Gen X, Gen Y และ Gen Z แล้วกำหนดประเด็นให้สมาชิกร่วมกันวิเคราะห์ว่า “หาก เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และต้องเลือกครูได้เพียง 1 คน จะเลือกคน Gen ไต เข้าทำงาน เพราะเหตุใด” ให้สรุปเป็น Mind map แล้วนำเสนอหน้าห้อง ดังแสดงในภาพที่ 6.7

ภาพที่ 6.7 กิจกรรม Jigsaw

5. เทคนิค Quick Write

กิจกรรมนี้เป็นการฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผ่านทักษะการเขียน โดยผู้เขียนกำหนดประเด็นที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ สามารถกำหนดเป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บทเพลง บทกวี ข่าว เป็นต้น โดยให้ผู้เรียนเขียนถ่ายทอดความคิดเห็น ทศนะคติ ความรู้สึก วิเคราะห์ ปัญหา สังเคราะห์แนวทางแก้ปัญหา ซึ่งสามารถออกแบบกิจกรรมได้ทั้งเป็นงานเดี่ยว หรือ งานกลุ่ม

การจัดชั้นเรียน

จัดชั้นเรียนที่ให้นักเรียนสามารถทำงานคนเดียว เป็นคู่ หรือเป็นกลุ่มได้ ขึ้นอยู่กับ การออกแบบเนื้อหา ผู้สอนต้องเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้จับเวลาด้วย

วิธีการดำเนินการ

- 1) ผู้สอนนำเนื้อหา หรือ สื่อการสอนให้ผู้เรียน
- 2) กำหนดประเด็นคำถามให้ผู้เรียนเขียนคำตอบ โดยใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ 30 วินาที ถึง 1 นาที
- 3) ผู้เรียนเขียนคำตอบลงในกระดาษให้แล้วเสร็จในเวลาที่กำหนด
- 4) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปกิจกรรม

การประเมินผล

ผู้สอนประเมินผลสัมฤทธิ์กิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น สามารถทำกิจกรรมภายในเวลาที่กำหนด

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1112101 พื้นฐานการศึกษา ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยกำหนดกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ให้นักศึกษาดูภาพที่กำหนด แล้วเขียนคำอธิบายภาพเพียง 1 คำ ภายในเวลา 30 วินาที
- 2) จากภาพเดิมในขั้นที่ 1 ให้นักศึกษาเขียนเนื้อหาเพลงเพียง 1 ท่อน ภายในเวลา 1 นาที
- 3) ในนักศึกษารวมกลุ่มกันวิเคราะห์วิธีการแก้ไข หรือ ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในเวลา

2 นาที

ภาพที่ 6.8 กิจกรรม Quick Write

กิจกรรมนี้ผู้สอนต้องควบคุมเวลาให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอยู่ในเวลาที่กำหนด ประเด็นคำถามควรออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา และผู้เรียน การกำหนดเวลาก็ควรให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเขียนสรุปเช่นกัน

6. เทคนิค Philosophical Chairs

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ แสดงเหตุผลในแนวความคิดของตนเอง และยังสามารถวัดคุณธรรมในใจของผู้เรียนได้อีก ด้วย โดยผู้สอนต้องกำหนดประเด็นคำถามที่ผู้เรียนสนใจ และมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหานั้น นอกจากนี้อาจ เป็นประเด็นความคาดหวังของผู้เรียนในเรื่องต่าง ๆ เช่น นโยบายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ การประกอบอาชีพครูในอนาคต สวัสดิการ ค่าตอบแทน เป็นต้น

การจัดชั้นเรียน

จัดชั้นเรียนแยกเป็นสองฝั่ง ในเบื้องต้นให้ผู้เรียนเลือกนั่งตามความสะดวก เมื่อผู้สอนกำหนด ประเด็นคำถามแล้ว ให้ผู้เรียนที่มีความเห็นเดียวกันย้ายที่นั่งมียู่ฝั่งเดียวกัน

วิธีการดำเนินการ

- 1) กำหนดประเด็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
 - 2) ให้ผู้เรียนที่มีความเห็นเดียวกัน ย้ายที่นั่งมารวมอยู่ฝั่งเดียวกัน
 - 3) ให้ผู้เรียนสลับกันแสดงความคิดเห็นของตนเองในเหตุผลที่ตัดสินใจเลือกทางเลือกนี้
- กิจกรรมนี้จะคล้ายกับการโต้วาที แต่ละฝ่ายนอกจากแสดงความคิดเห็นของตนเองแล้ว ยังต้องหาเหตุผล มาหักล้างฝ่ายตรงข้ามด้วย

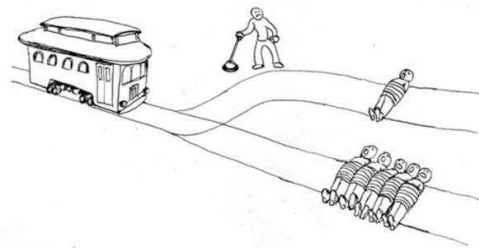
การประเมินผล

ผู้สอนประเมินผลสัมฤทธิ์กิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น และยังวัดคุณธรรมพื้นฐานในใจของ ผู้เรียนได้อีกด้วย ทั้งนี้ หากผู้เรียนมีความเห็นต่างจากผู้สอน ผู้สอนต้องรับฟังเหตุผล และยอมรับใน ความคิดของผู้เรียนเช่นกัน หากความคิดเห็นของผู้เรียนล่อแหลมต่อการผิดศีลธรรม ผู้สอนสามารถใช้ โอกาสนี้อธิบายแนวทางที่ถูกต้อง ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนความคิด แทนการบังคับให้ทำตาม

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้กับนักศึกษาหลายหมู่เรียน หลายหลักสูตร โดยออกแบบคำถาม ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น นักศึกษาหลักสูตรดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งมีการเรียน ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี Dilemma ดังนี้

ผู้เขียนให้นักศึกษาดูภาพที่กำหนด แล้วตั้งประเด็นคำถามว่า หากนักศึกษาอยู่ที่คันโยก นักศึกษาจะตัดสินใจอย่างไร ระหว่าง

- 1) ไม่โยกคันโยก ปล่อยให้รถไฟไปทับคนทั้ง 5 คน
- 2) โยกคันโยก เปลี่ยนเส้นทางไปให้รถไฟไปทับคนเพียง 1 คน

จากกิจกรรมนี้ นักศึกษาแต่ละกลุ่มจะแสดงผลในทัศนะของตนเอง โดยผู้เขียนได้สอดแทรกจากภาวะที่เกิดขึ้น ที่นักศึกษาไม่รู้จะเลือกอะไร ตัดสินใจยากในเวลาที่มียู่น้อยนิด ไม่ว่าจะเลือกทางใด ก็ต้องสูญเสียทั้งนั้น รู้สึกอึดอัดใจที่ต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง ภาวะแบบนี้เรียกว่า Dilemma คือภาวะที่กระอักกระอ่วนใจ กลืนไม่เข้า คายไม่ออก ซึ่งการทำงานในสภาพแวดล้อมปัจจุบันโดยเฉพาะตำแหน่งผู้บริหารต้องเผชิญกับสภาวะการณ์เช่นนี้ได้

นอกจากนี้ผู้เขียนยังกำหนดประเด็นให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีร่วมกันวิพากษ์ในประเด็นดังนี้

หากนักศึกษาออกจากบ้านแล้วลืมโทรศัพท์มือถือ กับ กระเป๋าตังค์ และสามารถกลับเข้าไปหยิบได้เพียงสิ่งเดียว นักศึกษาจะเลือกหยิบอะไร เพราะอะไร

กิจกรรมนี้ เป็นการวัดความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในสภาพปัจจุบันว่าพวกเขาให้ความสำคัญกับสิ่งใดมากกว่ากัน ซึ่งจะมีนักศึกษาที่มีความเห็นแตกต่างกัน ผู้เขียนจึงให้นักศึกษาแยกฝั่งนั่งคนละมุมห้อง แล้วให้สลับกันแสดงความคิดเห็นในทัศนะของตน อาทิ

โทรศัพท์มือถือ: หากมีโทรศัพท์ สามารถกดเงินโดยไม่ใช้บัตรได้ จ่ายเงินผ่าน Netbank ก็ได้ โทรหาใครก็ได้ สามารถขอความช่วยเหลือได้

กระเป๋าสตางค์: หากไม่มีกระเป๋าสตางค์ จะเอาบัตรเครดิตที่ไหน ATM ก็ไม่มี ใบขับขี่ก็ไม่มี เดี่ยวโดนตำรวจจับ

โทรศัพท์มือถือ: เดี่ยวนี้บัตรต่าง ๆ เค้าถ่ายรูปอยู่ในโทรศัพท์หมดแล้ว ทุกอย่างออนไลน์ได้หมด

กระเป๋าสตางค์: แล้วเวลากินข้าว ซื้อของกินตลาดนัด ซื้อของที่ร้านไม่มีจ่ายเงินออนไลน์จะทำอย่างไร

โทรศัพท์มือถือ: ก็ไปกินร้านอื่นสิ โทรบอกเพื่อนให้กดเงินมาเพื่อให้ ยืมสัก 100 ก็ได้ แต่ถ้าไม่มีโทรศัพท์ จะติดต่อใครได้ อย่างน้อยโทรให้เพื่อนมารับยังได้ โทรยืมเงินเพื่อนก็ได้

กระเป๋าสตางค์: แล้วไม่คิดว่าโทรศัพท์จะแบตเตอรี่หมดบ้างหรือ หยิบกระเป๋าสตางค์ออกมาไปซื้อโทรศัพท์ใหม่ก็ได้

โทรศัพท์มือถือ: ยังไงก็เลือกโทรศัพท์ แค่นหยิบโทรศัพท์ออกมาหน้าบ้าน แล้วโทรเข้าไปในบ้านให้แม่เอากระเป๋าสตางค์ออกมาให้หน่อย แค่นี้ก็ได้ทั้งสองอย่างแล้ว

ดังนั้นผู้สอนสามารถออกแบบประเด็นที่จะให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นให้เหมาะกับวัย และเนื้อหาวิชาที่สอนได้ เช่น รายวิชาหน้าที่พลเมือง พุทธศาสนา และ สุขศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประเด็นวิพากษ์ ได้แก่

“หากนักเรียนหญิงเผลอมีเพศสัมพันธ์กับแฟนโดยที่ไม่ได้ป้องกัน แล้วเกิดการตั้งครรภ์ ในขณะที่ครอบครัวของนักเรียนหญิงเข้มงวดมาก และครอบครัวนักเรียนชายมีฐานะยากจน นักเรียนจะเลือกวิธีใด ระหว่าง 1) ยุติการตั้งครรภ์ กับ 2) เก็บเด็กเอาไว้ แล้วแจ้งให้พ่อแม่ทั้งสองครอบครัวรับทราบ”

7. เทคนิค Level of Questions

เทคนิคการสอนนี้ใช้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และฝึกให้ผู้เรียนถามคำถามที่เป็นคำถามในระดับสูง เทคนิคนี้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดในระดับต่าง ๆ ช่วยปรับปรุงทักษะการถามของผู้เรียน และยังช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้ศึกษาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เทคนิค Levels of questions นี้เกี่ยวข้องกับ Bloom's Taxonomy และ Costa's Levels of questioning ในเทคนิคนี้คำถามจะถูกแบ่งออกเป็นสามระดับ ดังนี้

ระดับ 1 รวบรวมข้อมูล (on the page, based on knowledge) ซึ่งเป็นคำถามที่วัดความเป็นจริง เกี่ยวข้องกับเนื้อหาความรู้ในบทเรียน คำถามจะถามเกี่ยวกับคน เวลา สถานที่ ความเป็นจริงของเหตุการณ์ โดยไม่ต้องนำความคิดเห็น หรือ ทักษะของผู้ตอบมาพิจารณาร่วม เช่น

- 1) ประเทศไทยเสียกรุงครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. ไດ
- 2) ระบบการปกครองในกลุ่มประเทศอาเซียนมีกี่แบบ อะไรบ้าง
- 3) อักษรไทยมีกี่ตัว

ระดับ 2 การประมวลผลความรู้ (between the lines, synthesis or making connection) เป็นคำถามให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์เหตุและผล อนุมาน สรุปความ วินิจฉัย จำแนกความแตกต่าง เช่น

- 1) สาเหตุการเสียกรุงครั้งที่ 1 ของไทยมาจากอะไร
- 2) เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียของระบบการปกครองในกลุ่มประเทศอาเซียน
- 3) ทำไมทั่วโลกต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง

ระดับ 3 ประยุกต์ใช้ความรู้ (off the page, hypothesis) ซึ่งเป็นคำถามที่วัดเหตุผล ทักษะคิด การคาดการณ์ของผู้ตอบ เช่น

- 1) อะไรจะเกิดขึ้นหากสมเด็จพระนเรศวรฯ ไม่สามารถบุกเอกราชคืนมาได้
- 2) มีความคิดเห็นอย่างไรถ้าทุกประเทศในโลกมีระบบการปกครองแบบเดียว
- 3) เป็นไปได้หรือไม่ถ้าเราไม่มีภาษากลาง แต่ทุกประเทศพูดภาษาของตัวเองสื่อสารกับทุกประเทศในโลกได้

การจัดชั้นเรียน

จัดชั้นเรียนที่ให้นักเรียนสามารถทำงานคนเดียว เป็นคู่ หรือเป็นกลุ่มได้ ขึ้นอยู่กับ การออกแบบเนื้อหา

วิธีการดำเนินการ

- 1) ผู้สอนมอบเนื้อหาให้ผู้เรียนอ่าน
- 2) หลังจากอ่านหรือศึกษาเนื้อหาแล้ว ผู้เรียนจะต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่ได้อ่านหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษา 2-5 คำถาม ให้มีคำถามทั้ง 3 ระดับ
- 3) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันตอบคำถามในแต่ละข้อที่ผู้เรียนตั้งคำถามมา และประเมินว่าตั้งคำถามได้ถูกต้องตามระดับหรือไม่

การประเมินผล

ประเมินจากความถูกต้องของระดับคำถามทั้งหมดที่ผู้เรียนออกแบบ

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1105101 ความเป็นครู ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มกันอ่านบทความที่ผู้เขียนกำหนดให้ แล้วช่วยกันตั้งคำถามในแต่ละระดับ จำนวน 2-3 คำถาม แล้วออกมานำเสนอหน้าห้อง ตัวอย่างบทความ และคำถามที่นักศึกษาร่วมกันทำกิจกรรม ดังนี้

“...ผมเป็นคนหลงใหลภูเขา เพราะให้ความรู้สึกถึงความมั่นคง ยิ่งใหญ่ จึงใฝ่ฝันที่จะได้สัมผัสหิมาลัยอย่างใกล้ชิด เมื่อหกปีที่แล้วได้เดินทางไปอย่างใจฝัน หิมาลัยยิ่งใหญ่ตระการตา มันเป็นความรู้สึกตื่นตาและชื่นใจที่ได้มาเห็นใกล้ ๆ แบบนี้ ผมเป็นคนช่างคุย เดินทางไปไหนก็คุยกับคนเขาไปทั่ว คนเนปาลน่ารักเป็นมิตร หลายคนที่ได้คุยด้วยรู้จักประเทศไทย รวมถึงชายคนขับรถรับจ้างไม่ประจำทางคนหนึ่งซึ่งมีโอกาสได้คุยกันในช่วงเวลาสั้น ๆ ระหว่างที่เขารอนักท่องเที่ยวที่เหมารถขึ้นมาชมหมอกยามเช้าเหนือยอดเขามัจจุชเร ผมเล่าถึงความสุขของการได้เห็นภูเขาที่สวยงามและยิ่งใหญ่อย่างหิมาลัยและมัจจุชเร พรั่งพรูคำพูดที่อธิบายคนเนปาลอย่างเขาที่ได้อยู่ในประเทศที่มีภูเขาที่ยิ่งใหญ่ สวยงามและมีชื่อเสียงก้องโลก...ชายคนขับรถรับจ้างไม่ประจำทางคนนั้นยิ้มกว้างให้ผมแล้วพูดว่า "แลกกันมัย..เอาหิมาลัยไปไว้ที่ประเทศไทยแล้วขอพระมหากษัตริย์ของไทยมาไว้ที่แผ่นดินเนปาล" #สตั๊นไปหัววินาทีตั่งสติได้ถามเขาว่า รู้จักในหลวงของเราด้วยหรือ คำตอบที่ได้คือ "ผมไม่ได้รู้อะไรมาก...รู้แค่ว่าถ้าได้ท่านมาอยู่ที่เนปาล คนเนปาลจะอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ถ้าคุณอยากได้หิมาลัย เอาหิมาลัยไปไว้เมืองไทยแล้วเอาพระมหากษัตริย์ไทยมาไว้ที่นี่...ผมคนหนึ่งที่ยินดีแลก..."

คำถามระดับที่ 1	คำถามระดับที่ 2	คำถามระดับที่ 3
1) ชายนักท่องเที่ยวไปที่ประเทศใด	1) เห็นด้วยหรือไม่ที่เทือกเขาหิมาลัยถูกจัดอันดับว่าเป็นเทือกเขาที่สวยงามที่สุด	1) จะเกิดอะไรขึ้นหากเราสามารถย้ายเทือกเขาหิมาลัยมาไว้ที่ประเทศไทยได้จริง
2) เทือกเขาหิมาลัยอยู่ในประเทศใด	2) ทำไมนักท่องเที่ยวถึงรู้สึก	2) ถ้าในหลวง ร.9 ไปอยู่
3) ชายนักท่องเที่ยวไปเทือกเขาหิมาลัยเมื่อใด	3) อธิบายคนเนปาลที่มีเทือกเขาหิมาลัย	3) ประเทศเนปาลจริง ประเทศเนปาลจะเป็นอย่างไร
	3) เทือกเขาหิมาลัยเปรียบเทียบกับได้กับสถานที่ท่องเที่ยวใดในไทย	3) ถ้าเอาของดีของไทยและเนปาลมารวมกัน ประเทศใหม่น่าจะมีองค์ประกอบและจุดเด่นอะไรบ้าง

เทคนิคนี้สามารถนำมาไปใช้สอนได้ทุกวิชา เนื่องจากสามารถนำไปใช้ได้เกือบทุกเนื้อหา นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในบทเรียน

8. เทคนิค POGIL (Process Oriented Guided Inquiry Learning)

เป็นแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้แบบค้นพบ และเน้นกระบวนการกลุ่ม เป็นเทคนิคที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และทักษะกระบวนการไปพร้อม ๆ กับการสร้างองค์ความรู้ ประกอบด้วย

1. Process Oriented การเน้นการใช้ทักษะกระบวนการในการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การจัดการ การประมวลสารสนเทศ การประเมิน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. Guided Inquiry การมีคำถามเพื่อช่วยในการศึกษาค้นคว้าเนื้อหา ความรู้ โดยมีฐานของวัฏจักรการเรียนรู้ 3 ขั้น คือ

- 1) Exploration การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูล ที่เป็นข้อความ รูปภาพ ต่าง ๆ
- 2) Concept Invention การค้นพบข้อมูลหรือคำตอบ โดยเฉพาะองค์ความรู้ใหม่ ๆ
- 3) Application การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้

3. Learning การเรียนรู้ร่วมกัน โดยการแบ่งหน้าที่ของผู้เรียนเป็น 5 หน้าที่ ดังนี้

- 1) Reader คือ ผู้ที่ทำหน้าที่อ่านเนื้อหาให้สมาชิกในกลุ่มฟัง พร้อมทั้งสรุปเนื้อหาสำคัญจากเนื้อหาที่อ่านด้วย
- 2) Facilitator คือ ผู้ที่อำนวยความสะดวก จัดหาอุปกรณ์ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมนี้เพิ่มเติม
- 3) Researcher คือ ผู้ที่เปรียบเหมือนมันสมองของกลุ่ม เป็นผู้ที่คิดหาคำตอบจากคำถามที่ปรากฏในใบงาน
- 4) Recorder คือ ผู้ที่ทำหน้าที่จดบันทึกข้อมูลที่ Reader สรุปความ และคำตอบที่ Researcher สรุป ซึ่งหน้าที่นี้จะทำการจดบันทึกตามข้อสรุปของ Reader และ Researcher เท่านั้น โดยไม่ต้องร่วมแสดงความคิดเห็น
- 5) Presenter คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำข้อสรุปที่ได้มานำเสนอหน้าห้อง โดยนำเสนอเพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องออกความเห็นในขั้นตอนอื่น ๆ

การจัดชั้นเรียน

จัดชั้นเรียนให้เป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน

วิธีการดำเนินการ

- 1) แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มละ 5 คน
- 2) กำหนดหน้าที่แต่ละคน โดยพิจารณาตามคุณสมบัติและความเหมาะสมตามหน้าที่ หากกลุ่มใดมีสมาชิกมากกว่า 5 คน ให้พิจารณาว่าสมาชิกคนไหนเหมาะสมกับหน้าที่ใด
- 3) ผู้สอนมอบเนื้อหาให้แต่ละกลุ่ม โดยให้สมาชิกแต่ละคนทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้
- 4) ตัวแทนกลุ่มที่ทำหน้าที่ Presenter ออกมานำเสนอข้อมูล
- 5) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวิพากษ์กิจกรรม และประเมินความถูกต้องคำตอบที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ

การประเมินผล

ผู้สอนประเมินผลสัมฤทธิ์กิจกรรมโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้นำกิจกรรมนี้มาใช้ในการสอนในรายวิชา 1105101 ปรัชญาการศึกษา ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (หลักสูตรปรับปรุง 2556) โดยให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 คน อ่านนิทานปรัชญาและตอบคำถามต่อไปนี้

“...ดอกเตอร์หนุ่มทางการศึกษาคนหนึ่งว่าจ้างเรือโดยสารให้ไปส่งข้ามฝาก เมื่อเรือเริ่มเคลื่อนออกจากฝั่ง ลุงแก่ ๆ ซึ่งเป็นคนแจวเรือก็เป็นฝ่ายชวนคุย

“ดูท่าทางของหลานแล้วคงจะเรียนมาสูงสินะ เพราะชอบหนังสือกองโตและใส่แว่นหนาทีเดียว”

“ผมจบปริญญาเอกจากเมืองนอกมาครับ และตอนนี้กำลังทำหน้าที่วางแผนการศึกษาให้กับประเทศไทยของเรา” ดอกเตอร์หนุ่มตอบในขณะที่ลุงแสดงสีหน้าชื่นชมและรู้สึกเคารพนับถือ ในวิชาความรู้ของชายหนุ่มที่นั่งอยู่ตรงข้าม

“พวกชาวบ้านอย่างลุงคงไม่มากเมื่อเทียบกับหลาน ว่าแต่พวกคนที่เรียนกันสูง ๆ และใช้เวลาเรียนตั้งหลายปีอย่างหลานนะ เขาเรียนอะไร กันบ้างเธอ”

“มันตอบยากนะลุง เอาอย่างนี้ละกัน ลุงเคยเรียนวิชาปรัชญาการศึกษาไหม”

“ลุงไม่รู้หรอกว่าวิชาปรัชญาการศึกษานั้นคืออะไร”

“โอ.....นี่แสดงว่าชีวิตของลุงได้หมดไปครึ่งหนึ่งแล้ว” ดอกเตอร์หนุ่มอุทาน เขาไม่คิดว่าจะได้ยินคำตอบแบบนี้

“ลุงเคยเรียนประวัติศาสตร์สากลไหม”

“ไม่เคย ลุงรู้จักแต่ประวัติหมู่บ้านของตนเอง”

“โอ.....ชีวิตของลุงเหลือเพียงครึ่งหนึ่งของครึ่งเท่านั้น” ดอกเตอร์หนุ่มอุทานอีกเป็นคำบ่นสองยังผลให้สีหน้าของลุงเริ่มสลดลง เพราะรู้ว่าตัวเองช่างด้อยค่าเหลือเกินเมื่อเปรียบเทียบกับดอกเตอร์หนุ่ม

“ถ้าอย่างนั้นลุงเคยเรียนวิชาฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ไหม?”

“ลุงก็ไม่รู้จักเหมือนกันแหละ” ลุงรู้สึกอายที่จะตอบ

“ลุงเคยเรียนแต่วิชาทำไร่ไถนาแจวเรือจ้าง และดูความเปลี่ยนแปลงของลมฟ้าอากาศ”

“โอ.....ชีวิตของลุงเหลืออยู่เพียงเศษเสี้ยวเท่านั้น” ดอกเตอร์หนุ่มส่ายหัวกับคำตอบที่ได้รับ ท้องฟ้าเริ่มมีดครึ้มในขณะที่เรืออยู่กลางแม่น้ำ เสียงกรีดร้องของกระแสนลมบอกให้ลุงรู้ว่าพายุฝนกำลังมา ลำเรือถูกซัดให้โคลงเคลงไปตามกระแสนคลื่นเริ่มรุนแรงมากขึ้น ๆ ดอกเตอร์หนุ่มรู้สึกกลัวขึ้นมาในส่วนลึกของจิตใจ

“หลานเคยเรียนวิชาว่ายนน้ำไหม?” คำถามของลุงบอกให้รู้ว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น

“ผมไม่เคยเรียนเลยครับ” ดอกเตอร์หนุ่มตอบด้วยสีหน้าซีดเผือด

“หลานเอ๊ย.....ชีวิตของหลานได้หมดลงจนไม่เหลืออะไรเลย...”

จากการอ่านนิทานให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) ให้นักศึกษาอ่านนิทานดังกล่าวแล้วตั้งชื่อเรื่องนิทานในความคิดของตนเอง
- 2) นิทานดังกล่าวสอนให้นักศึกษารู้ในเรื่องใดบ้าง
- 3) นักศึกษาคิดว่านิทานดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปรัชญาใด เพราะเหตุใดจึงเกี่ยวกับปรัชญานั้น

นั้น

9. เทคนิค Learning Style

เป็นกิจกรรมที่จำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางความคิด จำแนกระดับตามพฤติกรรมที่แสดงในชั้นเรียนตามทฤษฎีรูปแบบการเรียนรู้ โดยจำแนกตามแบบการคิดของแต่ละบุคคลที่มีผลมาจากสภาพแวดล้อมและลักษณะทางกายภาพ เป็นการแสดงพฤติกรรมในชั้นเรียนที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ทั้งในการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียน ระดับอุดมศึกษา และในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพขององค์กรต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงบุคลิกของผู้เรียนที่อธิบายว่า ผู้เรียนเรียนอย่างไรที่จะทำให้เข้าใจเนื้อหาวิชาได้ดีที่สุด มีพฤติกรรมเฉพาะบุคคลอย่างไร ทำให้ทราบว่าคนแต่ละคนเรียนมีวิธีการเรียนรู้ได้ดีที่สุดอย่างไร

สำหรับผู้เขียนจะใช้กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมสุดท้ายของภาคเรียน โดยใช้อ้างอิงร่วมกับกิจกรรมอื่นที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าตนเองมีรูปแบบการเรียนรู้แบบใด หรือ เหมาะสมกับการเรียนรู้แบบใด

การจัดชั้นเรียน

ออกแบบกิจกรรมได้ทั้งทำงานคนเดียว เป็นคู่ และเป็นกลุ่มโดยมีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำครบ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน เคลื่อนไหว ทำโครงการ ซึ่งสามารถทำร่วมกับเทคนิคอื่น เช่น Think-Pair-Share หรือ POGIL เป็นต้น

วิธีการดำเนินการ

- 1) กำหนดกิจกรรมที่ใช้ทดสอบทักษะการเรียนรู้ โดยมีสื่อที่หลากหลายให้ครบทั้งทักษะ การฟัง การอ่าน การเขียน การพูด ทั้งทำเป็นกลุ่ม และเดี่ยว
- 2) นำแบบทดสอบให้ผู้เรียนประเมินรูปแบบการเรียนรู้
- 3) สรุปรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน

การประเมินผล

ประเมินผลจากแบบทดสอบรูปแบบการเรียนรู้ สรุปรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

การนำไปใช้

ผู้เขียนได้เตรียมสื่อที่เป็นภาพการ์ตูนเรื่อง มู่หลาน คัดเลือกตอนที่มู่หลานไปคัดตัวเจ้าสาว และผัดหัวกลับมา โดยได้ดำเนินกิจกรรมดังนี้

ขั้นที่ 1 เปิด Music Video ให้นักศึกษาดูโดยให้เห็นเพียงภาพเคลื่อนไหว ไม่เปิดเสียง และไม่มีคำบรรยาย ให้นักศึกษาเขียนสรุปความจากภาพที่เห็น จากขั้นนี้ นักศึกษาจะเห็นเพียงว่า ภาพตัวละครเศร้า แต่ไม่รู้ว่าเป็นเพราะเหตุใด

ขั้นที่ 2 ให้นักศึกษาอ่านเนื้อเรื่องที่บรรยายเหตุการณ์ โดยไม่มีภาพ และเสียงประกอบ โดยมีเนื้อหาดังนี้

“...ตัวเรานี้สาวจะเป็นเจ้าสาวแสนดีไม่ได้ คงจะอายุทั้งครอบครัว บทบาทนี้ไม่ใช่ตัวของเรานี้หนา... เพิ่งได้เห็น หากจะเป็นตัวฉันอย่างทุกวันรอมมา คงจะพาครอบครัวต้องเศร้า

ใครกันที่มองจ้องมา สบสายตาไม่คุ้นเคย เหตุใดมองดูไม่รู้เลย ว่าคือตัวเรา ดวงใจไม่อาจซ่อนเงา ทนผืนผ้า ใครซ้ำเท่า จะมีไหมวันใดเห็นเงา เป็นเช่นเราที่แท้ จะมีไหมวันใดเห็นเงา เป็นเช่นเราข้างใน...”

ในกรณีเป็นรายวิชาภาษาอังกฤษ อาจเปลี่ยนเนื้อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษได้ โดยมีเนื้อหาดังนี้

“Look at me you may think you see
 Who I really am but you'll never know me
 Every day it's as if I play a part
 Now I see if I wear a mask
 I can fool the world but I cannot fool my heart

 Who is that girl I see staring straight back at me?
 When will my reflection show who I am inside?

 Must I pretend that I'm someone else for all time?
 When will my reflection show who I am inside?”

ในขั้นนี้ นักศึกษาจะทราบสาเหตุที่ตัวละครมีความทุกข์ ว่ามีสาเหตุมาจากถูกบังคับให้ไป
 แต่งงาน และทำให้ครอบครัวอับอาย รู้สึกอึดอัด และไม่เป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง

ขั้นที่ 3 เปิด Music Video ให้ให้นักศึกษาได้เห็นทั้งภาพ ได้ยินเสียง และได้อ่านคำบรรยาย

ขั้นที่ 4 นักศึกษาจับกลุ่มกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก โดยให้เลือกว่าจะถ่ายทอด
 จากการพูดให้เพื่อนฟัง หรือ การเขียนให้เพื่อนอ่าน สำหรับผู้ที่รับสาร ให้เลือกว่าจะฟังที่เพื่อนพูด หรือ
 อ่านที่เพื่อนเขียน

ขั้นที่ 5 ผู้เขียนได้นำแบบทดสอบเกี่ยวกับแบบการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มา
 ประยุกต์ใช้ รายละเอียดดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับแบบการเรียนรู้
(Perceptual Learning Style Preference Questionnaire)

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีจุดประสงค์เพื่อจะสำรวจว่าท่านมีรูปแบบการเรียนรู้แบบใด

จงอ่านประโยคต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าแต่ละประโยคนั้นตรงกับที่ท่านได้ใช้ในการเรียนการสอนเพียงใด โดย
เขียนเครื่องหมาย ☐ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย (4)	ไม่มี ความเห็น (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (1)
1. ฉันเข้าใจได้ดีเมื่ออาจารย์สอน					
2. ฉันชอบเรียนโดยการลงมือกระทำ					
3. ฉันทำงานได้ดีเมื่อทำงานร่วมกับเพื่อน					
4. ฉันเรียนได้ดีเมื่อเรียนเป็นกลุ่ม					
5. ในชั้นเรียนฉันเรียนได้ดีเมื่อทำงานกับผู้อื่น					
6. ฉันเรียนได้ดีโดยการอ่านจากสิ่งที่อาจารย์เขียนบนกระดาน					
7. ฉันเรียนได้ดีเมื่อมีผู้บอกวิธีทำให้ฉัน					
8. ฉันทำได้ดีเมื่อฉันได้ลงมือทำสิ่งใดก็ตามในชั้นเรียน					
9. ฉันจำสิ่งที่ได้ยินในชั้นเรียนได้ดีกว่าสิ่งที่ฉันอ่าน					
10. ฉันจะจำได้ดีเมื่อฉันอ่านในสิ่งที่เรียน					
11. ฉันเรียนรู้ได้ดีเมื่อสิ่งที่ฉันต้องลงมือสร้างโครงสร้าง					
12. ฉันเข้าใจได้ดีเมื่ออ่านสิ่งที่เรียน					
13. ฉันเรียนได้ดีเมื่อเรียนลำพังคนเดียว					
14. ฉันเรียนได้ดีเมื่อเรียนจากการทำโครงงาน					
15. ฉันชอบการเรียนที่มีการทดลอง					
16. ฉันเรียนได้ดีเมื่ออาจารย์มอบหมายงานให้ทำ					
17. ฉันเรียนได้ดีเมื่ออาจารย์บรรยายให้ฟัง					
18. ฉันเรียนได้ดีเมื่อทำงานคนเดียว					
19. ฉันเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ดีเมื่อได้แสดงบทบาทสมมติ					
20. ฉันเรียนได้ดีเมื่อได้ฟังคนอื่นพูดในชั้นเรียน					
21. ฉันสนุกกับการทำงานที่ได้รับมอบหมายเมื่อได้ทำร่วมกับเพื่อน ๆ					
22. ฉันจะเรียนรู้สิ่งนั้นได้ดีเมื่อฉันได้สร้างสิ่งใด ๆ					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่มี ความเห็น (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
23. ฉันชอบเรียนร่วมกับผู้อื่น					
24. ฉันเรียนได้ดีจากการอ่านมากกว่าการฟัง					
25. ฉันสนุกกับการเรียนแบบทำโครงงาน					
26. ฉันเรียนได้ดีเมื่อได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม					
27. ฉันทำงานได้ดีเมื่อต้องทำตามลำพังในชั้นเรียน					
28. ฉันชอบทำโครงงานด้วยตนเองตามลำพัง					
29. ฉันเรียนได้ดีโดยการอ่านจากตำรามากกว่าฟังบรรยาย					
30. ฉันชอบทำงานด้วยตนเอง					

การคิดคะแนน

รูปแบบการเรียนรู้จากแบบสอบถาม แบ่งได้ 6 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการเรียนรู้จากการเห็น (Visual)
2. รูปแบบการเรียนรู้จากการฟัง (Auditory)
3. รูปแบบการเรียนรู้จากการเคลื่อนไหว (Kinesthetic)
4. รูปแบบการเรียนรู้จากทักษะ (Tactile)
5. รูปแบบการเรียนรู้จากกลุ่ม (Group)
6. รูปแบบการเรียนรู้ตามลำพัง (Individual)

จึงเติมคะแนน 5 4 3 2 และ 1 ลงในแต่ละช่องของแต่ละรูปแบบการเรียนรู้ต่อไปนี้ (ตัวเลขหมายถึงลำดับข้อในแบบสอบถาม)

Visual

6= ____

10= ____

12= ____

24= ____

29= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

Tactile

11= ____

14= ____

16= ____

22= ____

25= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

Auditory

1= ____

7= ____

9= ____

17= ____

20= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

Group

3= ____

4= ____

5= ____

21= ____

23= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

Kinesthetic

2= ____

8= ____

15= ____

19= ____

26= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

Individual

13= ____

18= ____

27= ____

28= ____

30= ____

รวม ____ X 2 ____ คะแนน

เกณฑ์การตัดสิน

รูปแบบการเรียนรู้ที่ชอบมาก (Major Learning Style Preference) 38-50 คะแนน

รูปแบบการเรียนรู้ที่ชอบรองลงมา (Minor Learning Style Preference) 25-37 คะแนน

รูปแบบการเรียนรู้ที่ชอบน้อย (Negligible) 0-24 คะแนน

บทสรุป

ในบทนี้ผู้เขียนได้สรุปทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รูปแบบและการสอนของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งสรุปกลยุทธ์การสอนที่ผู้เขียนได้มีโอกาสไปอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสอนของตนเองในโครงการโครงการพัฒนาครูของครู (Professional Development Program: Train the Trainers 2018) ณ มหาวิทยาลัยวิคตอเรีย เมืองเมลเบิร์น รัฐวิคตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย โดยรวบรวมจากประสบการณ์สอนที่ผู้เขียนได้นำมาประยุกต์ใช้จริง โดยสามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ผู้เขียนมีทัศนะว่า ถึงเวลาที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนควรให้ความร่วมมือ ร่วมกันปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไทย โดยเริ่มปรับที่ตัว “ครูของครู” เป็นเบื้องต้น จากนั้นเมื่อเราสามารถผลิตครูที่มี “จิตวิญญาณความเป็นครู” ได้แล้ว ก็จะสามารถสร้างเยาวชนให้เป็นได้ทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ทั้งกาย จิตใจ อารมณ์ มีคุณธรรม เป็นพลเมืองไทย และพลโลกที่มีคุณภาพ แต่ทั้งนี้ สังคมจะคาดหวังเพียงแต่ครูอย่างเดียวยังคงสำเร็จได้ยาก ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากครอบครัว สถานศึกษา รัฐ เอกชน ชุมชน ทุกภาคส่วน ร่วมกันขับเคลื่อนให้การศึกษาไทยพัฒนาให้เทียบเคียงกับนานาชาติได้

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนหวังว่าตำราเล่มนี้จะมีประโยชน์ให้นักศึกษาวิชาชีพครู ครูประจำการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา หน่วยงานทางการศึกษาทั้งรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้ใช้ประโยชน์จากตำราเล่มนี้ไม่มากก็น้อย อย่างน้อยที่สุด นักศึกษาวิชาชีพครูที่จะต้องไปประกอบอาชีพครูในอนาคตจะนำเนื้อหาความรู้ต่าง ๆ จากตำราเล่มนี้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในอนาคต และคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาตนให้เป็น “ครูมืออาชีพ” ได้ในที่สุด

คำถามทบทวน

1. ทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีอะไรบ้าง
2. พหุปัญญาของ Gardner มีอะไรบ้าง
3. เทคนิคการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มมีเทคนิคอะไรบ้าง
4. รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Style) มีกี่รูปแบบ

กิจกรรมเสริม

ให้นักศึกษาทำแบบสำรวจรูปแบบการเรียนรู้ แล้วสรุปว่าตนเองเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้แบบใด

บรรณานุกรม

- 3 หัวใจการศึกษา พระราชดำรัสที่ในหลวงรัชกาลที่ 9. ค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2560, จาก <https://campus.campus-star.com/variety/53413.html>.
- 54 พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา จาก ในหลวงรัชกาลที่ 9. ค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2560, จาก <https://campus.campus-star.com/variety/21901.html>.
- 9 คำสอนของพ่อ. ค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.praew.com/60005/king-of-thailand/inspiration-89-story-thailands-king-bhumibol/Plenghit>
- กมล สุดประเสริฐ. (2540). รายงานการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ครูไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน.
- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). 8 คุณธรรมพื้นฐาน. (โปสเตอร์).
- กาญจนา นาคสกุล. (2561). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10. ค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.attth.org/พระบรมราโชบายการศึกษา/>.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2553). สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวนีโอฮิวแมนนิส. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.พี พรินท์.
- จรวยพร ธรณินทร์. (2557). ความหมายและหลักการของคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณและธรรมาภิบาล. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2560, จาก www.charuaypontorranin.com/index.

- จินตนา ยูนิพันธุ์. (2550). **จริยธรรมในการประกอบวิชาชีพพยาบาล**. เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 1-8 ประสพการณ์วิชาชีพการพยาบาล (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2544). **คู่มือการสอนแบบมอนเตสซอรี: จากทฤษฎีสู่แนวทางนำไปปฏิบัติ = Montessori teaching Manual**. กรุงเทพมหานคร: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย และคณะ. (2559, ตุลาคม-ธันวาคม). คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย, **วารสารครุศาสตร์**, 44 (4), หน้า 63-80.
- ณรงค์ ชูศรีชัย. (2556, กันยายน – ธันวาคม). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี, **Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 6, (3), หน้า 586-600.
- ณัฐมน พันธุ์ชาติศรี. (2559). **การสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ. (2558). **นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดุจเดือน พันธมนาวิน. (2551). **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2549, กรกฎาคม-กันยายน). ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้แห่งอนาคต, **วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา**, 3, (3), หน้า 23-36.
- ถวิล อรัญเวศ. (2561). **ครุมีอาชีพ วิชาชีพชั้นสูง วิชาชีพที่สร้างบุญและวางรากฐานให้กับทุกคน**. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2561, จาก http://thawin09.blogspot.com/2017/03/blog-post_23.html.
- ธีรธร สุธีธร และคณะ. (2559, มกราคม - มิถุนายน). ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูยุคใหม่, **วารสารบริหารการศึกษา มศว**, 13, (24), หน้า 54-61.

นงลักษณ์ วิรัชชัย ศจีมาศ ณ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย. (2551). **การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม: รายงานวิจัยเรื่อง 1 ใน 4 ของชุดโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ. (2547). **เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นภลัย เสมอใจ. (2558). **การจัดการความรู้สู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ**. คนเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก <http://bankha.ratchaburi.doe.go.th/images/KM/kmbest.pdf>.

บุษบง ต้นตึงศ์. (2552). **การศึกษาวอลดอร์ฟ ประชญา หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปนัดดา วัฒน. (2554). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประไพศรี ลิ้มหะกร และคณะ. (2558, มกราคม - มิถุนายน). องค์ประกอบภาวะผู้นำครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคใต้ตอนบน, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 15, (1), หน้า 95-110.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). **พื้นฐานการศึกษาทั้งศาสนาและจริยธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี อ่อนศรี. (2558, กันยายน-ธันวาคม). บทบาทผู้สอนต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, **วารสารพยาบาลทหารบก**, 16, (3), หน้า 8-13.

ปัทม มะยาระ. (2561). **ครูข้ามเพศ” ความสามารถไม่ได้มองที่เพศสภาพ**. คนเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <https://www.springnews.co.th/programs/scoop-th/241944>.

พนมนคร มีราคา. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). ครูต้องมีลักษณะอย่างไร... ในศตวรรษที่ 21, **วารสารศึกษาศาสตร์ มมร**, 5, (2), หน้า 23-35.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2547). **ธรรมบุญชีวิต** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระพรหมคุณาภรณ์, ป.อ.ปยุตโต. (2550). **การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น**. กรุงเทพมหานคร: ชมรมรวมใจเพื่อนธรรม.

พระพุทธระกูล พุทธกรชิโต. (2555). **บทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรี ผลโยธิน และคณะ. 2543. **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดไฮสโคป**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

พิชญาภา ยืนยาว และธีรวัธ ธาดาดันติโชค. (2559). **องค์ประกอบของคุณลักษณะของครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

พิชญาภา ยืนยาว. (2561, มกราคม-เมษายน). ปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, **Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 11, (1), หน้า 1816-1877.

พินสุตา สิริธรรังศรี. (2557). **การศึกษารากฐาน การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พุทธทาสภิกขุ. (2527). **พุทธจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). **“การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา” การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มารุต พัฒนา. (2558, พฤษภาคม-สิงหาคม). รูปแบบการพัฒนาครูประถมศึกษาด้านการโค้ชเพื่อ
การรู้คิด, *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8, (2), หน้า 593-612.

มูลนิธิทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). *โทรทัศน์ตามสายและผ่านดาวเทียม*.
ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2561, จาก <https://dltv.ac.th/teachplan/episode/9774>.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ยีน ภู่วรรณ. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). นวัตกรรมการเรียนการสอนกับการศึกษาระบบ 4.0,
วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 9, (2), หน้า 133-156.

รักชิต สุทธิพงษ์. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครู
ไทยในยุคดิจิทัล, *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19 (2), หน้า 344-355.

รังสรรค์ แสงสุข. (2550). *รามคำแหง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. (ราชกิจจา
นุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก วันที่ 24 สิงหาคม 2550).

ฤตินันท์ สมุทฺธทัย. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วรนาท รักสกุลไทย. (2554). *นวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

วรรณะ บรรจง (2551, มกราคม-มิถุนายน). ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของเอกลักษณะนักศึกษาคูและ
การรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นครูนักวิจัยที่มีต่อพฤติกรรมครูนักวิจัยของนักศึกษา
ครูในยุคปฏิรูปการศึกษา, *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 14, (1), หน้า 117-134.

วิไล ตั้งสมจิต. (2557). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

วิไลลักษณ์ ลังกา. (สิงหาคม 2559 – มกราคม 2560). อนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยใน
ทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569), *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 11, (1), หน้า 36-50.

- สมชนก ลดาลก. (2559). **การพัฒนาโมเดลการวัดเครื่องมือวัดบทบาทครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัครภูมิ. (2560, เมษายน-มิถุนายน). การศึกษาไทย 4.0: แนวคิดและทิศทางใหม่ในการจัดการศึกษาไทย, *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 1, (1), หน้า 1-11.
- สำนักกรรมมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). **รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ”**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รัฐสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2561). **พระบรมราโชวาท**. ค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://www.dek-d.com/education/47229/news.ch7.com/speech/22/>.
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2549). **การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพมหานคร: ไอเดียสแควร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรสูง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2547). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2548 - 2551**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิค.

_____. (2550). **แนวทางการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). **การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561). **คำนิยามหลักของคนไทย 12 ประการ ตามนโยบายของ คสช.** คนเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก <https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=38658&Key=news20>.

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. (2556). **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดเรจิโอ เอมีเลีย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

สินธว คามดิษฐ์. (2559). **“ประเทศไทย 4.0 การศึกษาไทย 4.0” การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553). **นวัตกรรมการเรียนการสอน...เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิควรรณศิลป์.

อเทตยา แก้วศรีหา และคณะ. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู ผู้สอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32, **วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 10, (2), หน้า 57-66.

อนุชา โสมาบุตร. (2561). **ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม สำหรับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21** คนเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก <https://teacherweekly.wordpress.com/2013/09/25/learning-and-innovation-skills/>

อนุกาลจุติพร, โรงเรียน. (2560). **ทฤษฎีพหุปัญญา**. คนเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.jutiporn.ac.th/index.php/curriculum/8>.

อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์. (2560, กรกฎาคม). องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อเสริมสร้าง
ความก้าวหน้าทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง, **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 9,
(ฉบับพิเศษ ประจำเดือนกรกฎาคม), หน้า 204-216.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2560, กันยายน - ธันวาคม). การพัฒนารูปแบบการผลิตครู เพื่อรองรับ
การศึกษายุค 4.0, **วารสารร่วมพถกซ์ มหาวิทยาลัยเกริก**, 35, (3), หน้า 101-136.

อ่องจิต เมธยะประสาท. (2557). **E-Teacher**. ค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2560, จาก
<https://www.gotoknow.org/posts/589309>.

อำไพ สุจริตกุล. (2534). **คุณธรรมครูไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2554). การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อ
พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการ
จัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชา
วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะคุรุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Heinich, R., Molenda, M., and Russell, J. D. (1993). **Instructional Media and the
New Technologies of Instruction**. New York: Macmillan.

Treasure, Darren C. (2013). **Fundamentals of Coaching**. Indiana: National
Federation of State High School. Indiana: National Federation of State High
School Associations.